

LAHTI

TILINPÄÄTÖS 2021

LAHTI

Tilinpäätös 2021

Kaupunginhallitus 28.3.2022

Sisällysluettelo

TOIMINTAKERTOMUS	5
Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa	6
Kaupunginjohtajan katsaus.....	6
Hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset.....	7
Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys.....	12
Olennaiset muutokset kaupungin toiminnassa ja taloudessa.....	13
Henkilöstö.....	16
Ympäristötekijät	17
Hyvinvoinnin edistäminen.....	21
Muut ei taloudelliset asiat	24
Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä	25
Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista	26
Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä	29
Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus	32
Tilikauden tuloksen muodostuminen	32
Toiminnan rahoitus	33
Rahoitusasema ja sen muutokset	34
Kokonaistulot ja -menot	35
Konsernin toiminta ja talous	36
Konsernitilinpäätökseen sisältyvät yhteisöt	36
Konsernin toiminnan ohjaus.....	37
Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat.....	37
Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä	37
Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä.....	37
Konsernin tytäryhteisöjen tavoitteiden toteutuminen	39
Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut	40
Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet	44
Asiaa koskeva sääntely.....	44
Tilikauden tuloksen käsittely	44
Talouden tasapainottamistoimenpiteet.....	44
TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	45
Strategisten mittareiden toteutuminen	46
Strategian kärkihankkeiden toteutuminen	50
Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman toteutuminen	61
Käyttötalousosan toteutuminen	63
Sitovat määrärahat	63
Konsernihallinnon palvelualue	64
Sivistyksen palvelualue.....	67
Kaupunkiympäristön palvelualue.....	72
Tuloslaskelmaosan toteutuminen	74
Investointien toteutuminen	76
Rahoitusosan toteutuminen	81
Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta	82
TILINPÄÄTÖSLASKELMAT	83
Lahden kaupungin laskelmat	84
Tuloslaskelma.....	84
Rahoituslaskelma.....	85
Tase.....	86
Lahden kaupunki tunnusluvut.....	88
Lahti-konserni laskelmat	89
Tuloslaskelma.....	89
Rahoituslaskelma.....	90
Tase.....	91
Lahti-konserni tunnusluvut	93
LIITETIEDOT	95
Tilinpäätöksen liitetiedot	96
Konsernitilinpäätöksen liitetiedot	115
Tunnuslukujen laskentakaavat	137
Taseyksiköiden tilinpäätökset	140
Kirjanpidon eriyttäminen	155
KÄYTETYT KIRJANPITOKIRJAT JA TOSITELAJIT	156
TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET	157

TOIMINTAKERTOMUS

Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa

- Kaupunginjohtajan katsaus
- Hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset
- Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys
- Olennaiset muutokset kaupungin toiminnassa ja taloudessa
- Henkilöstö
- Ympäristöasiat
- Hyvinvoinnin edistäminen
- Muut ei taloudelliset asiat
- Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä
- Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista

Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä

Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

- Tilikauden tuloksen muodostuminen
- Toiminnan rahoitus

Rahoitusasema ja sen muutokset

Kokonaistulot ja -menot

Konsernin toiminta ja talous

- Konsernitilinpäätökseen sisältyvät yhteisöt
- Konsernin toiminnan ohjaus
- Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat
- Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä
- Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä
- Konsernin tytäryhteisöjen tavoitteiden toteutuminen
- Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet

- Asiaa koskeva säätely
- Tilikauden tuloksen käsittely
- Talouden tasapainottamistoimenpiteet

Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa

Kaupunginjohtajan katsaus

Lahden strategiana on menestyä kansainvälisesti rohkeana ympäristökaupunkina. Vuosi 2021 Euroopan ympäristöpääkaupunkina oli tärkeä askel tämän tavoitteen toteuttamisessa. Määrätietoisen ympäristötyön ansiosta Lahti on muuttanut perinteisestä teollisuuskaupungista kestävästä kaupunki-kehityksen kärkikaupungiksi.

Lahden ympäristöosaaminen palkittiin, kun Euroopan komissio vuonna 2019 valitsi Lahden Euroopan ympäristöpääkaupungiksi vuodeksi 2021 ensimmäisenä suomalaisena kaupunkina. Pääkaupunkivuoden suunnittelu ja valmistelu eteni vuonna 2020. Kaupunki päätti perustaa Kestävä Lahti -säätiön hoitamaan Euroopan ympäristöpääkaupunki -tittelistä aiheutuvia tehtäviä. Ympäristöpääkaupunkivuosi 2021 rakentui kunnianhimoisista ympäristötavoitteista, kumppanuuksista, projekteista, tapahtumista, kaupunkinäkyvyydestä ja kaupunkilaisten teoista. Vuoden aikana Lahden maine vahvistui, kaupungista tuli entistä kiinnostavampi hankekumppanina, kiinnostavuus yritysten sijoittumispaikkana kasvoi ja Lahden ympäristötavoitteet kirkastuivat yhteistyössä yrityskumppaneiden kanssa. Myös kansainvälinen medianäkyvyys oli mittavaa. Näkyvyys laajeni edelleen, kun yhdysvaltalainen CNN-uutiskanava listasi Lahden ainoana suomalaisena kaupunkina yhdeksi maailman parhaista matkakohteista vuonna 2022. Lahden ympäristöpääkaupunkivuosi oli merkittävä alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Tulevaisuuteen suuntautuva kestävä kaupunki houkuttelee asukkaita, työntekijöitä ja investoijia. Ympäristöpääkaupunkivuoden saavutuksia hyödynnetään jatkossa niin, että tavoitteena on olla Suomen johtava ympäristökaupunki.

Lahden kaupunkiseudulle tehtiin maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimus vuosille 2021–2031. Valtion ja kuntien välisessä sopimuksessa määritetään kaupunkiseudun tavoitteet lähivuosien maankäytön ja liikenneverkon kehittämiseksi sekä asuntotuotannolle. MAL-sopimus on ollut tavoitteena jo pitkään. Se vahvistaa kaupungin asemaa suurena kaupunkiseutuna ja varmistaa pitkäjänteen kehittämisen. Tiivis yhteistyö valtion kanssa mahdollistaa myös rohkean etenemisen kestävä kaupunkiseudun kehittämisessä.

Kaupunginhallitus hyväksyi tammikuussa Lahden kaupunkiseudun ja valtion välisen innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksen vuosille 2021–2027. Sopimus vahvistaa ympäristökaupungin strategiaa. Samalla se antaa vauhtia yliopisto-kaupunkina Lahden innovaatiotoiminnalle ja osaamiskeskittymille. Ekosysteemisopimus on Lahdelle merkittävä ja vahvistaa elinvoimaa ja kasvua tulevaisuudessa.

Lahti lähti mukaan työllisyyden kuntakokeiluun yhdessä Hollolan, Orimattilan, Asikkalan ja Kärkölän kanssa. Kokeilu käynnistyi 1.3.2021 ja sen tavoitteena on entistä tehokkaammin edistää työttömien työnhakijoiden työllistymistä ja koulutukseen ohjautumista sekä tuoda uusia ratkaisuja osaavan työvoiman saatavuuteen. Lahden seudulle luodaan kuntakokeilun aikana entistä tiiviimpi alueellinen verkosto, jossa asiakkaat, yritykset ja koulutuksen järjestäjät osallistuvat työllisyshoitoon yhdessä kuntien ja TE-toimiston kanssa.

Koronapandemia varjosti toimintaa edelleen

Koronapandemia jatkui koko vuoden 2021 ja se vaikutti edelleen kaupungin toimintaan ja talouteen. Tuloja jäi kertymättä erityisesti joukkoliikenteessä sekä liikunta- ja kulttuuripalveluissa. Lisäksi kaupunki on tukenut yritystoimintaa antamalla vuokrahelpotuksia. Pandemia aiheutti myös lisäkustannuksia.

Työmarkkinatuen kuntaosuus kasvoi, perusopetuksessa tarvittiin sijaisia enemmän sekä tarvikkeita ja palveluja hankittiin muun muassa koronalta suojautumiseen liittyen. Kaupunki käynnisti myös korona-exit-toimia. Lisäksi kaupunki toteutti projekteja koronapandemian vaikutusten tasoittamiseksi varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Toimintaa jouduttiin supistamaan erityisesti kulttuuri-, kirjasto-, museo-, orkesteri- ja teatteripalveluissa sekä joukkoliikenteessä. Myöskään työllistämistoimia ei voitu toteuttaa täysipainoisesti pandemian aikana.

Työttömyysaste aleni vuoden aikana ollen joulukuussa 14,9 prosenttia, mikä on 3,4 prosenttiyksikköä edellisvuotta alhaisempi. Lahdessa oli vuoden lopussa avoimia työpaikkoja 2 756, mikä on 1 849 työpaikkaa enemmän kuin vuosi sitten.

Vuoden 2021 tulos positiivinen

Suomen talous toipui loppuvuoden aikana koronakriisin aiheuttamasta syvästä taantumasta, vaikka pandemia edelleen varjosti näkymiä. Uudet virusmuunnokset sekä euroopan epävarma turvallisuustilanne kuitenkin luovat epävarmuutta lyhyen ja pitkän aikavälin näkymiin.

Työttömyyden positiivisen kehityksen, ansiotason, yksityisen kulutuksen kasvun ja yritysten kohentuneiden tulosten ansiosta verotulokehitys oli ennakoitua parempi ja usean kunnan talous jäi Päijät-Hämeessä ylijäämäiseksi vuonna 2021.

Ennakoitua parempi verotulokehitys, arvioitua suuremmat omaisuuden myyntivoitot ja valtionavustukset sekä toimintakulujen toteutuminen arvoitua alhaisempina nostivat Lahden kaupungin tilikauden tuloksen 28,0 milj. euroon. Vuosikate oli 80,2 milj. euroa ja tulo-rahoitus riitti kattamaan nettoinvestoinnit.

Investointeja palvelutuotantoon

Vuoden 2021 taloudellisesti merkittävin valmistunut talonrakennushanke oli Rakokiven monitoimitalo, joka nimettiin monitoimitalo Loistoksi. Monitoimitalossa on tiloja koululle, päiväkodille ja Nastolan aluekeittiölle. Merkittävä valmistunut osahanke oli Kivimaan monitoimitalon uudisrakennusosa, jossa sijaitsevat mm. liikunta- ja ruokailutilat. Uudisrakennusosan valmistumisen jälkeen aloitettiin vanhan koulurakennuksen perusparannus. Kivimaan monitoimitalo nimettiin monitoimitalo Aarteeksi.

Suurin uusi käynnistetty hanke oli Historiallisen museon korjaus ja toiminnalliset muutokset. Vuonna 2020 käynnistyneissä kaupungintalon perusparannuksen allianssihankeessa sekä Renkomäen monitoimitalon elinkaarihankkeessa alkoi toteutusvaihe.

Paavolan kampuskokonaisuuden myynti- ja takaisinvuokrausjärjestely ruotsalaisen Hemsö Suomi Oy:n kanssa toteutui alkuvuodesta 2021.

Kaupungin investointimenojen arvioidaan laskevan vuosina 2022–2025. Lahden eteläisen kehätien valmistuminen ja suunnitellut kiinteistöjen myynnit laskevat investointien nettomenoja, vaikka koulurakennusten perusparannusinvestoinnit jatkuvat mittavina.

Pekka Timonen
kaupunginjohtaja

Hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset

Kesäkuussa järjestettyjen kuntavaalien myötä muodostuneen uuden kaupunginvaltuuston toimikausi alkoi 1.8.2021.

Kaupunginhallituksen alaisuudessa toimi osallisuuden ja hyvinvoinnin jaosto 31.7.2021 saakka.

Kaupunginvaltuusto

Valtuusto vastaa kaupungin toiminnasta ja taloudesta.

Valtuuston tulee:

1. päättää kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista sekä konserniohjauksen periaatteista,
2. päättää hallinnon järjestämisen perusteista,
3. päättää talouden, rahoituksen ja sijoitustoiminnan perusteista sekä hyväksyä talousarvio,
4. päättää kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista,
5. päättää kunnan palveluista ja muista suoritteista perittävien maksujen yleisistä perusteista,
6. päättää kunnan liikelaitokselle asetettavista toiminnallisista ja taloudellisista tavoitteista,
7. päättää takaussitoumuksen tai muun vakuuden antamisesta toisen velasta,
8. valita jäsenet kunnan toimielimiin, jollei jäljempänä toisin säädetä,
9. päättää luottamushenkilöiden taloudellisten etuuksien perusteista,
10. valita tilintarkastajat,
11. hyväksyä tilinpäätös ja päättää vastuuvapaudesta, sekä
12. päättää muista valtuuston päätettäviksi säädetyistä ja määrätyistä asioista.

Valtuusto voi johtosäännössä siirtää toimivaltaansa kaupungin muille toimielimille sekä luottamushenkilöille ja viranhaltijoille. Toimivaltaa ei kuitenkaan saa siirtää asioissa, joista valtuuston on kuntalaissa tai muussa laissa olevan nimenomaisen säännöksen mukaan päätettävä.

Kaupunginvaltuuston paikkajakauma 1.1.–31.7.2021

SDP:n valtuustoryhmä	19
Kokoomuksen valtuustoryhmä	12
Vihreiden valtuustoryhmä	7
Lahten Perussuomalaiset ry:n valtuustoryhmä	7
Keskustan valtuustoryhmä	4
Lahten Kristillisdemokraattien valtuustoryhmä (KD)	4
Vasemmistoliiton valtuustoryhmä	3
Pro Lahti	2
Asukkaiden Lahti	1
Yhteensä	59

Kaupunginvaltuuston puheenjohtajat 1.1.–31.7.2021

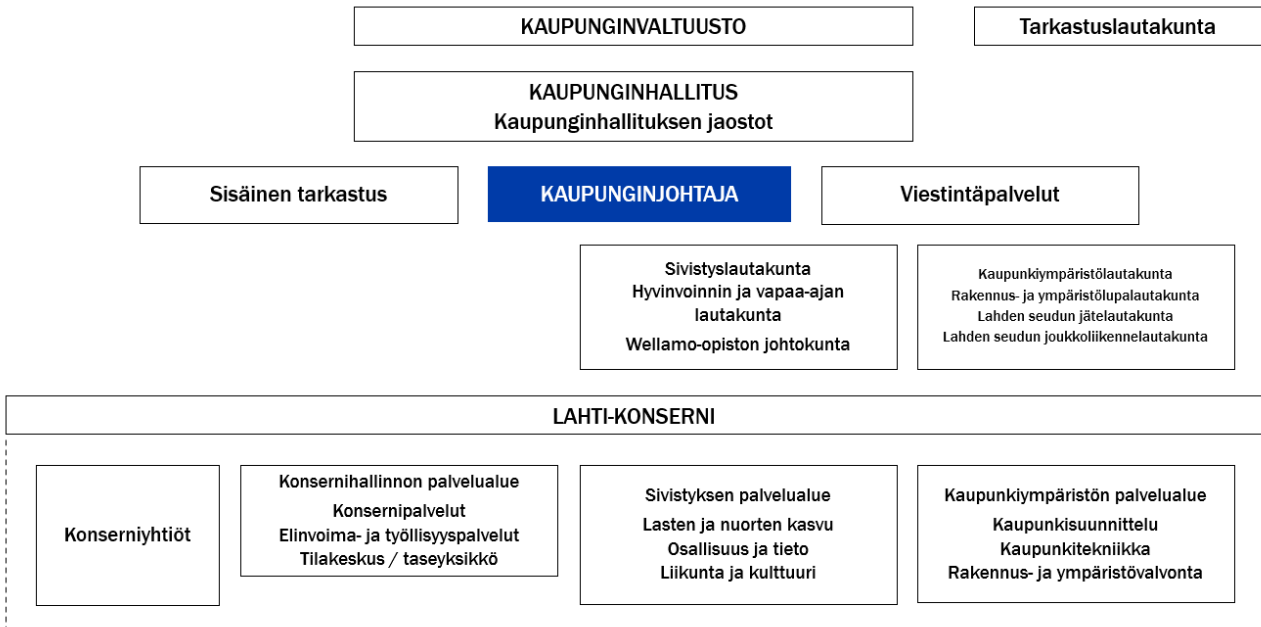
Puheenjohtaja Hannu Rahkonen, kok.

I varapuheenjohtaja Mika Kari, sd.

II varapuheenjohtaja Antti Holopainen, vas.

III varapuheenjohtaja Jarkko Nissinen, sd.

LAHDEN KAUPUNGIN ORGANISAATIOKAAVIO 1.10.2021 ALKAEN

Kaupunginvaltuusto 1.1.–31.7.2021

Aaltonen, Eveliina, vihr.
Aaltonen, Kalle, Pro Lahti
Airamo, Pekka, kd. (1.5.2021 saakka)
Arvaja, Pertti, kd.
Basboga, Alettin, sd.
Bruneau, Milla, kok.
Falk, Sonja, kd.
Hildén, Sirkku, sd.
Holopainen, Antti, vas.
Hyytiä-Ilmonen, Henni, kesk.
Jokinen, Tiina, vihr.
Kartinen, Leena, kd.
Kaasinen, Hannu, ps.
Kaikkonen, Jouni, vihr.
Kari, Mika, sd.
Karjalainen, Pasi, sd.
Karjula, Markku, kesk.
Kautto, Vuokko, vas.
Komu, Pekka, sd.
Korhonen, Seppo, Asukkaiden Lahti
Koskelo, Jenna, kesk.
Koskinen, Lasse, ps.
Laakso, Jetta, sd.
Lampinen, Minna, sd.
Lehto, Rami, ps.
Lempinen, Kari, sd.
Lientola, Elisa, vas.
Markkanen, Marju, sd.
McCarron, Francis, kok.
Mäkelä, Martti, ps.

Mäkinen, Sanna, sd.
Mäkynen, Maria, sd.
Mäntylä, Aleks, vihr.
Nevala, Nelli, vihr.
Nieminen, Erkki, sd.
Niinistö, Sari, kok.
Nikkanen, Arja, kok.
Nissinen, Jarkko, sd.
Oksanen, Reijo, kok.
Putula, Toni, kok.
Puusaari, Riina, vihr.
Rahkonen, Hannu, kok.
Ratia, Jorma, ps.
Ripatti, Tapani, sd.
Rostedt, Juha, kok.
Ruuska, Sinikka, sd.
Saastamoinen, Aija-Riitta, vihr.
Salakka, Helena, kok.
Salminen, Minni, Pro Lahti
Salonen, Jari, kok.
Salonen, Matti, kd. (1.5.2021 lukien)
Savurinne, Reijo, sd.
Skinnari, Ville, sd.
Talja, Martti, kesk.
Tuomi, Maarit, ps.
Vaara, Ulla, sd.
Vahter, Merja, kok.
Viinikka, Anneli, sd.
Viitanen, Juha, ps.
Wallenius, Jani, kok.

Kaupunginvaltuuston paikkajakauma 1.8.–31.12.2021

SDP:n valtuustoryhmä	16
Kokoomuksen valtuustoryhmä	13
Lahden Perussuomalaiset ry:n valtuustoryhmä	9
Pro Lahden valtuustoryhmä	6
Vihreiden valtuustoryhmä	5
Keskustan valtuustoryhmä	4
Lahden Kristillisdemokraattien valtuustoryhmä (KD)	3
Vasemmistoliiton valtuustoryhmä	3
Yhteensä	59

Kaupunginvaltuuston puheenjohtajat 1.8.–31.12.2021

Puheenjohtaja Juha Rostedt, kok.
I varapuheenjohtaja Sonja Falk, kd.
II varapuheenjohtaja Rami Lehto, ps.
III varapuheenjohtaja Pekka Komu, sd.

Kaupunginvaltuusto 1.8.–31.12.2021

Aaltonen, Eveliina, vihr.	Niinistö, Sari, kok.
Aaltonen, Kalle, Pro Lahti	Oksanen, Reijo, kok.
Arvaja, Pertti, kd.	Pakkanen, Lasse, kesk.
Bruneau, Milla, kok.	Putula, Toni, kok.
Elomaa, Ville-Veikko, ps.	Puusaari, Riina, vihr.
Falk, Sonja, kd.	Pykäläinen, Jari, Pro Lahti
Harmaala, Miina, kesk.	Pääatalo, Oskari, vas.
Heromaa-Karjalainen, Siru, sd.	Rahkonen, Hannu, kok.
Hildén, Sirkku, sd.	Rantanen, Ida, kok.
Hälinen, Ville, Pro Lahti	Ratia, Jorma, ps.
Immonen, Anita, Pro Lahti	Ripatti, Tapani, sd.
Kaasinen, Hannu, ps.	Rissanen, Jari, kesk.
Kaikkonen, Jouni, vihr.	Rostedt, Juha, kok.
Kari, Mika, sd.	Ruhberg, Jukka, kok.
Karjalainen, Pasi, sd.	Ruuska, Sinikka, sd.
Kastehelmi, Minerva, vihr.	Saloranta, Tuija, ps.
Kiljunen, Raimo, kok.	Seesvaara, Eero, kd.
Komu, Pekka, sd.	Skinnari, Ville, sd.
Kupiainen, Anna Kaisa, vas.	Sorsa, Tuomas, ps.
Laakso, Jetta, sd.	Talja, Martti, kesk.
Lampinen, Minna, sd	Tapiola, Juha, vihr.
Lehto, Rami, ps.	Tuomaila, Pasi, Pro Lahti
Lientola, Elisa, vas.	Tuomi, Maarit, ps.
Lindqvist, Marko, kok.	Vaara, Ulla, sd.
Liukkonen, Niko, Pro Lahti	Vahter, Merja, kok.
Markkanen, Marju, sd.	Wallenius, Jani, kok.
McCarron, Francis, kok.	Viinikka, Anneli, sd.
Mäkynen, Maria, sd.	Viljamaa, Juha, ps.
Nieminen, Erkki, sd.	Virta, Sanna, sd.
Nieminen, Mira, ps.	

Kaupunginhallitus

Kaupunginhallituksen alaisuudessa toimivat elinvoima- ja työllisyysjaosto, konserni- ja tilajaosto sekä 31.7.2021 saakka osallisuuden ja hyvinvoinnin jaosto.

Kaupunginhallitus vastaa kaupungin hallinnosta ja talouden hoidosta sekä valtuuston päätösten valmistelusta, täytäntöönpanosta ja laillisuuden valvonnasta. Kaupunginhallitus valvoo kunnan etua ja jollei johtosäännössä toisin määrätä, edustaa kuntaa ja käyttää sen puhevaltaa.

Kaupunginhallitus tai johtosäännössä määrätty kunnan muu viranomaisantaa tarvittaessa ohjeita kaupunkia eri yhteisöjen, laitosten ja säätiöiden hallintoelimissä edustaville henkilöille kaupungin kannan ottamisesta käsiteltäviin asioihin.

Hallintosäännön kaupunginhallitusta koskevien erillissääntöjen mukaan kaupunginhallituksen tehtävänä on lisäksi:

1. huolehtia kaupungin yleisestä kehittämisestä sekä tehdä kaikilla kunnallisen toiminnan aloilla esityksiä, jotka se katsoo tarpeelliseksi ja kaupungin etujen mukaisiksi,
2. valmistella kaupungin strategiset linjaukset sekä seurata ja tukea strategian toteutumista,
3. valvoa, että kaupungin lautakunnat, johtokunnat, toimikunnat ja kaupungin palveluksessa olevat henkilöt suorittavat tehtävänsä voimassa olevia säännöksiä ja määräyksiä noudattaen sekä toimivat kaupungin etujen mukaisesti, sekä antaa tarvittaessa yleisohjeita kaupungin hallintoon kuuluvissa asioissa,
4. hoitaa kaupungin omaisuutta siltä osin kuin tehtävä ei lain tai voimassa olevien määräysten mukaan kuulu lautakunnalle, johtokunnalle, toimikunnalle tai viranhaltijalle, sekä antaa tarpeelliset ohjeet näille käytettäväksi uskotun omaisuuden hoitamisesta.

Kaupunginhallituksen paikkajakauma 1.1.-31.7.2021

SDP	4
Kokoomus	3
Vihreät	1
Perussuomalaiset	1
Keskusta	1
Kristillisdemokraatit	1
Yhteensä	11

Puheenjohtaja Sirkku Hildén, sd.
I varapuheenjohtaja Juha Rostedt, kok.
II varapuheenjohtaja Aleksis Mäntylä, vihr.

Alettin Basboga, sd.
Sonja Falk, kd.
Pekka Komu, sd.
Jenna Koskelo, kesk.
Jetta Laakso, sd.
Rami Lehto, ps.
Toni Putula, kok.
Merja Vahter, kok.

Esittelijä:
Kaupunginjohtaja Pekka Timonen

Kaupunginhallituksen paikkajakauma 1.8.-31.12.2021

SDP	3
Kokoomus	2
Perussuomalaiset	2
Pro Lahti	1
Vihreät	1
Keskusta	1
Yhteensä	10

Puheenjohtaja Sirkku Hildén, sd.
I varapuheenjohtaja Kalle Aaltonen, Pro Lahti
II varapuheenjohtaja Mira Nieminen, ps.
III varapuheenjohtaja Milla Bruneau, kok.

Minna Lampinen, sd.
Erkki Nieminen, sd.
Toni Putula, kok.
Jorma Ratia, ps.
Jouni Kaikkonen, vihr.
Martti Talja, kesk.

Esittelijä:
Kaupunginjohtaja Pekka Timonen

Elinvoima- ja työllisyysjaosto

Kaupunginhallituksen alaisuudessa toimii elinvoima- ja työllisyysjaosto.

- Jaosto vastaa
1. elinkeinopolitiikasta,
  2. korkeakoulupolitiikasta,
  3. koko alueen elinvoimasta erityiskysymyksinä kaupungin osakeskukset, maaseutualue ja maaseudun elinkeinot,
  4. työllisyyspolitiikasta.

Elinvoima- ja työllisyysjaoston paikkajakauma 1.1.-31.7.2021

Kokoomus	2
SDP	1
Perussuomalaiset	1
Kristillisdemokraatit	1
Yhteensä	5

Puheenjohtaja Juha Rostedt, kok.
Varapuheenjohtaja Jetta Laakso, sd.

Sonja Falk, kd.
Rami Lehto, ps.
Merja Vahter, kok.

Esittelijä:
Kaupunkikehitysjohtaja Olli Alho

Elinvoima- ja työllisyysjaoston paikkajakauma 1.8.-31.12.2021	
Kokoomus	1
SDP	1
Perussuomalaiset	1
Pro Lahti	1
Yhteensä	4

Puheenjohtaja Milla Bruneau, kok.
Varapuheenjohtaja Erkki Nieminen, sd.

Mira Nieminen, ps.
Kalle Aaltonen, Pro Lahti

Esittelijä:
Kaupunkikehitysjohtaja Olli Alho 31.5.2021 saakka
vt elinvoimajohtaja Henna Eskonsipo-Bradshaw 1.6.2021 alkaen

Konserni- ja tilajaosto

Kaupunginhallituksen alaisuudessa toimii konserni- ja tilajaosto.

Jaosto vastaa

1. kaupungin konsernivalvontaan ja -ohjaukseen liittyvistä tehtävistä,
2. koko konsernin toimitiloihin ja kiinteistöihin liittyvästä tilapolitiikasta sekä siihen liittyvästä valvonnasta ja ohjauksesta,
3. konsernin toimitiloihin kohdistuvien merkittävien hankkeiden periaatepäätöksistä,
4. kaupunginhallituksen alaisten taseyksiköiden toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta,
5. kaupunginvaltuuston kaupunginhallituksen alaiselle taseyksikölle asettamien palvelutavoitteiden sekä toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen valvonnasta, sekä ohjaa ja valvoo taseyksikön toiminnan ja talouden suunnittelun, toteutuksen ja kehittämisen ohjauksesta ja valvonnasta sekä toiminnan tuloksien seurannasta.

Konserni- ja tilajaoston paikkajakauma 1.1.-31.7.2021	
SDP	2
Vihreät	1
Kokoomus	1
Keskusta	1
Yhteensä	5

Puheenjohtaja Aleksi Mäntylä, vihr.
Varapuheenjohtaja Aletti Basboga, sd.

Pekka Komu, sd.
Jenna Koskelo, kesk.
Toni Putula, kok.

Esittelijät:
Konsernipalvelujohtaja Mika Mäkinen
Toimitilajohtaja Jouni Arola

Konserni- ja tilajaoston paikkajakauma 1.8.-31.12.2021	
SDP	2
Perussuomalaiset	1
Kokoomus	1
Vihreät	1
Yhteensä	5

Puheenjohtaja Jorma Ratia, ps.
Varapuheenjohtaja Toni Putula, kok.

Sirkku Hildén, sd.
Minna Lampinen, sd.
Jouni Kaikkonen, vihr.

Esittelijät:
Vs. konsernipalvelujohtaja Sari Alm
Toimitilajohtaja Jouni Arola

Osallisuuden ja hyvinvoinnin jaosto

Kaupunginhallituksen alaisuudessa toimii osallisuuden ja hyvinvoinnin jaosto 31.7.2021 saakka.

Jaosto

1. vastaa kaupungin hyvinvoinnin tilan selvittämisestä ja seurannasta,
2. vastaa hyvinvointikertomuksen valmistelusta
3. vastaa kuntalaisten osallisuuden kehittämisestä ja seurannasta,
4. edistää kaupungin vuorovaikutteista ja asiakaslähtöistä toimintaa sekä yhteisöllisyyttä,
5. päättää määrärahojensa puitteissa järjestöjen ja yhdistysten toiminta-avustuksista hyvinvoinnin-, terveyden edistämisen ja osallisuuden lisäämisen käyttötarkoituksiin,
6. osallistuu talousarvion ja -suunnitelman laatimiseen ja toimenpiteiden toteuttamisen arviointiin toiminta-alueensa osalta,
7. toimii ehkäisevän työn lain edellyttämänä toimielimenä,
8. vastaa vanhusneuvoston, vammaisneuvoston ja veteraaniasian neuvottelukunnan työskentelystä,
9. päättää aluejohtokunnan esittelijän määräämisestä.

Osallisuuden ja hyvinvoinnin jaoston paikkajakauma 1.1.-31.7.2021	
SDP	3
Kokoomus	2
Vihreät	1
Yhteensä	6

Puheenjohtaja Sirkku Hildén, sd.
Varapuheenjohtaja Juha Rostedt, kok.

Francis McCarron, kok.
Marju Markkanen, sd.
Aleksi Mäntylä, vihr.
Maria Mäkyänen, sd.

Esittelijät:
Hyvinvointijohtaja Mikko Komulainen 21.4.2021 saakka
Erityisasiantuntija Päivi Pitkänen 27.5.2021

Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys

Maailman talouden kasvua varjosti koronapandemian jatkuminen ja nopeasti kiihtynyt inflaatio vuonna 2021. Maailmankauppaa heikensivät eri syistä johtuvat jakeluketjujen häiriöt sekä maailmantalouden hidastuva kasvu. Euroalueen tavarakaupan tilanne oli heikompi kuin Yhdysvalloissa tai nousevissa talouksissa. Suomessa talouden elpyminen jatkui kotimaisen kysynnän vetämänä. Valtiovarainministeriön (VM) mukaan Suomen talous kasvoi 3,4 prosenttia vuonna 2021. Julkisen talouden menojen ja tulojen välinen epätasapaino pieneni voimakkaasti vuonna 2021, mutta jäi selvästi pandemiaa edeltänyttä aikaa suuremmaksi. Julkista taloutta vahvisti verotulojen ja sosiaaliturvamaksuista saatavien tulojen kasvu, joka on seurausta talouskasvusta ja työllisyyden kohenemisestä. Talouden nousu taantumasta vähensi elvytys- ja tukitoimien tarvetta. Koronapandemia kuormittaa yhä erityisen paljon sosiaali- ja terveydenhuoltoa. VM arvioi bruttokansantuotteen (BKT) kasvavan 3,0 prosenttia vuonna 2022 ja 1,5 prosenttia vuonna 2023. Yksityisen kulutuksen ja investointien arvioidaan kasvavan. Suomalaisen teollisuuden investointinäkemien arvioidaan olevan hyvät ja viennin kasvu jatkuu vahvana maailmantalouden kasvun ja palveluiden viennin elpymisen ansiosta. Talouskasvu ylläpitää työvoiman kysyntää, johon voidaan lyhyellä aikavälillä vastata, koska työttömiä on edelleen runsaasti ja hallitus tekee toimia työn tarjonnan lisäämiseksi. VM arvioi inflaation kiihtyvän 2,6 prosenttiin vuonna 2022. Venäjän 24.2.2022 käynnistämän Ukrainaan kohdistuvan sotilaallisen hyökkäyksen taloudellisia vaikutuksia ei vielä pystytty luotettavasti arvioimaan.

BKT:n kasvu ja alijäämän pieneneminen taittavat julkisen talouden velkasuhteen laskuun vuonna 2021. Talouskasvun hidastuessa valtion, paikallishallinnon ja hyvinvointialueiden alijäämät kääntävät velkasuhteen kuitenkin jälleen kasvuun vuodesta 2023 alkaen. Velkasuhteen kasvua ylläpitää tulevana vuosina julkisen talouden tulojen ja menojen välinen epätasapaino sekä väestön ikääntymisestä aiheutuva menojen kasvu. VM arvioi velkasuhteen olevan noin 69 prosenttia vuonna 2026.

Päijät-Hämeessä kuntien talouden tilanne seuraa koko maan kuntien talouden kehitystä. Ennakoitua paremman verokehityksen ja valtion kunnille osoittamien koronatukien vuoksi usean kunnan talous jäi ylijäämäiseksi vuonna 2021. Valtio tuki kuntia vielä vuonna 2021 koronatukipaketeilla, jotka olivat kuitenkin kertaluonteisia. Valtion kunnille lisäämät tehtävät, väestön ikääntyminen ja tulojen menoja hitaampi kasvu aiheuttavat kunnille suuria haasteita tulevaisuudessakin.

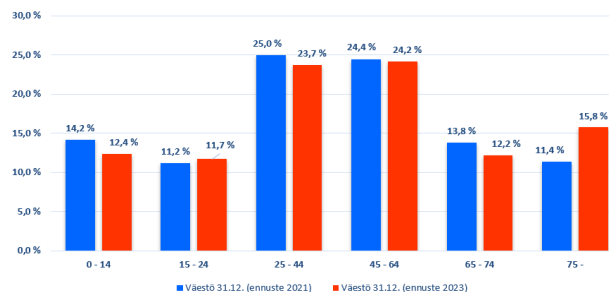
Kasvu ja kehittyminen

Lahti oli Suomen yhdeksänneksi suurin kaupunki vuonna 2021. Kaupungissa oli vuoden 2021 lopussa ennakkotietoihin perustuen 120 093 asukasta. Väkiluku kasvoi 109

henkilöllä (216 henkilöllä 2020). Nettomaahanmuutto kasvatti väkilukua 397 henkilöllä (308 henkilöllä 2020) ja kuntien välinen nettomuutto 68 henkilöllä (202 henkilöllä 2020). Kuolleita oli 370 enemmän kuin syntyneitä (298 henkilöä 2020). Lahden väestömäärä on kasvanut 2010–2021 (31.12.) 4 129 henkilöllä, yli 0,3 prosenttia vuodessa.

Trendinmukaisen väestöennusteen mukaan lasten, nuorten ja työikäisten osuus väestöstä pienenee vuoteen 2030 mennessä, erityisesti 75 vuotta täyttäneiden osuuden kasvaessa. Väestöllinen eli demografinen huoltosuhte (lasten tai vanhusien määrä sataa työikäistä kohti) oli vuonna 2020 Lahdessa 64,5 ja koko maassa 61,9. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan huoltosuhte on Lahdessa 67,7 ja koko maassa 65,3 vuonna 2030. Taloudellinen huoltosuhte (kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on yhtä työllistä kohti) oli vuonna 2019 1,5 ja koko maassa 1,3.

Lahden väestön ikärakenne 2021 (väkiluku 120 093) ja 2030 (väkiluku 120 897)

Lähde: Tilastokeskus, Trendinmukainen väestöennuste

Elinvoima ja työllisyys

Ennakkotietojen mukaan vuoden 2021 joulukuussa Lahden työttömyysaste oli 14,9 prosenttia, 3,4 prosenttiyksikköä alempi kuin joulukuussa 2020. Nuorisotyöttömyys oli 2021 joulukuussa 17,1 % (2020: 23,2 %) ja ulkomaalaisten työttömyysaste 31,1 % (2020: 43,1 %). Pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi nopeasti vuoden 2021 alkupuolella. Vuoden loppupuolella kasvu tasaantui. Pitkäaikaistyöttömien määrä oli 2021 joulukuussa 4 123, 923 henkilöä enemmän kuin edellisvuonna (2020: 3 200).

Rakentaminen

Lahden rakennusvalvonnan mukaan vuonna 2021 Lahteen valmistui 414 asuntoa. Kerrostaloasuntoja valmistui 218 (52,7 %), pientaloasuntoja 112 (27,0 %), joista omakotitaloja oli 102 ja paritaloja 10 ja rivitaloasuntoja 84 kappaletta (20,3 %).

Olennaiset muutokset kaupungin toiminnassa ja taloudessa

Talousarvion toteutuminen

Kaupunginvaltuusto muutti vuoden aikana talousarviota kolme kertaa. Toimintatuottoja vähennettiin yhteensä noin 2,4 milj. euroa ja toimintakuluja lisättiin noin 9,4 milj. euroa. Verotuloarviota korotettiin yhteensä 13,7 milj. euroa ja valtionosuusarviota 0,75 milj. euroa. Korkokuluja lisättiin 0,15 milj. euroa ja muita rahoituskuluja 0,2 milj. euroa. Näiden muutosten jälkeen vuosikate parani 2,3 milj. euroa. Talousarviomuutosten jälkeen tilikauden tulos parani alkuperäisen talousarvion -5,9 milj. eurosta lopullisen talousarvion -3,6 milj. euroon. Investointien määrärahaa korotettiin 18,9 milj. euroa ja rahoitusosuuksia investointeihin korotettiin noin 4,1 milj. euroa. Antolainojen lisäyksiä vähennettiin talousarviomuutoksissa yhteensä 10,0 milj. euroa ja antolainojen vähennyksiä lisättiin yhteensä 2,5 milj. eurolla. Pitkäaikaisten lainojen lisäyksiä vähennettiin talousarviomuutoksissa 23,7 milj. euroa.

Vuoden 2021 tilinpäätös päätyi 28,0 milj. euron tilikauden tuloon ja 18,1 milj. euron tilikauden ylijäämään. Tilinpäätöksen tulos on 33,9 milj. euroa parempi kuin alkuperäinen talousarvio ja 31,6 milj. euroa parempi kuin muutettu talousarvio.

Käyttötalouden osan ja tuloslaskelmaosa toteutumisen

Käyttötaloudessa suurimpia poikkeamia vuoden 2021 muutettuun talousarvioon nähden olivat kaupunkitasolla:

- toimintatuottojen ylittyminen 13,4 milj. eurolla
- toimintakulujen alittuminen 8,1 milj. eurolla
- verotulojen ylittyminen 8,2 milj. eurolla
- valtionosuuksien ylittyminen 0,4 milj. eurolla
- muiden rahoituskulujen alittuminen 3,3 milj. eurolla
- poistojen ja arvonalentumisten ylittyminen 2,1 milj. eurolla

Vuoden 2021 muutetussa talousarviossa kaupungin käyttötalouden toimintatuotot olivat 168,6 milj. euroa. Vuoden 2021 aikana toteutuneet toimintatuotot olivat 182,0 milj. euroa ylittäen muutetun talousarvion 13,4 milj. eurolla. Pysyvien vastaavien luovutusvoitot ylittivät talousarvion noin 4,2 milj. eurolla. Maa-alueiden luovutusvoitosta kertyi 2,4 milj. euroa enemmän kuin muutettuun talousarvioon oli arvioitu. Lahden Tilakeskuksen luovutusvoitot ylittivät talousarviossa arvioidun yhteensä 1,9 milj. eurolla. Tästä suurin ylitys muodostui Paa-volan kampusalueen kaupasta.

Kaupungille aiheutui koronapandemian vuoksi menetyksiä toimintatuottoihin noin 8,9 milj. euroa, jotka aiheutuivat toiminnan supistumisesta. Tuloja jäi kertymättä erityisesti joukkoliikenteessä, pysäköinnissä, työllistettyjen palkkatuessa, museoissa, Wellamo-opiston kurssimaksuissa, liikuntapalveluissa sekä orkesteri- ja teatteritoiminnassa. Lisäksi kaupunki tuki yritystoimintaa antamalla vuokrahelpotuksia.

Vuokratuotot ylittivät talousarvion 0,8 milj. eurolla. Maksutuotot alittivat talousarvion 2,3 milj. eurolla, josta 1,2 milj. aleneminen johtui koronapandemian vaikutuksesta pääsymaksutuottojen kertymään.

Tuet ja avustukset ylittivät talousarvion tason 10,7 milj. eurolla. Valtio tuki kuntia koronapandemiassa pääosin valtionosuuksina vuonna 2020. Vuonna 2021 Lahti sai koronatukea yhteisöveron määräaikaisena 10 prosenttiyksikön korotuksena, laskennallisesti arvioituna 11,0 milj. euroa, valtionosuuksina 6,1 milj. euroa ja valtionavustuksina 5,1 milj. euroa, erityisesti lasten ja nuorten palvelujen, kulttuuritoiminnan ja

joukkoliikenteen tulomenetysten kompensoimiseksi. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö myönsi asukaslukuun perustuen valtionavustusta osana hallituksen lupaamaa välittömien koronakustannusten korvausta 2,1 milj. euroa.

Toimintakulut olivat muutetussa talousarviossa 866,4 milj. euroa. Vuoden 2021 aikana toteutuneet toimintakulut olivat 858,3 milj. euroa. Toimintakulut alittuivat 8,1 milj. eurolla. Henkilöstökulut ylittivät talousarvion noin 3,3 milj. eurolla. Palvelujen ostot alittivat muutetun talousarvion 6,7 milj. eurolla. Aineet, tarvikkeet ja tavarat alittivat talousarvion 1,7 milj. euroa. Avustuskulut alittivat muutetun talousarvion noin 0,3 milj. eurolla. Muut toimintakulut alittivat 2,8 milj. eurolla muutetun talousarvion.

Kaupungille aiheutui koronapandemian vuoksi toimintaan lisäkustannuksia 9,3 milj. euroa, josta suurin yksittäinen erä oli työmarkkinatuen kuntaosuus. Rajoitusten vuoksi perusopetuksessa ei voitu sekoittaa ryhmiä, joten sijaisia tarvittiin enemmän. Lisäkuluja kertyi myös suojavarustehankinnoista, tehostetusta siivouksesta, työterveyshuollon henkilöstöön liittyvistä toimista, kaupungin korona-exit-toimista ja ulkoliikuntapaikkojen ylläpidon tehostamisesta. Lisäksi kaupunki toteutti opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksilla 1,3 milj. eurolla projekteja koronapandemian vaikutusten tasoitamiseksi varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa.

Pandemiasta aiheutui myös säästöjä toimintakuluihin arviolta 3,6 milj. euroa toiminnan supistuessa erityisesti kulttuuri-, kirjasto-, museo-, orkesteri- ja teatteripalveluissa sekä joukkoliikenteessä. Lisäksi hankkeita ja työllistämistoimia ei voitu toteuttaa täysipainoisesti pandemian aikana. Laskennalliseen arvioon perustuen koronapandemiasta aiheutui kaupungille Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän tuottamiin sote-palveluihin noin 9,0 milj. euron lisäkustannus. Pandemiasta johtuva sote-palvelujen kysynnän lasku ja tuotannon alasajo ovat puolestaan tuoneet säästöä, jonka taloudellista vaikutusta ei ole pystytty arvioimaan. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä on saanut valtiontukea koronapandemiaan yhteensä 38,9 milj. euroa, josta Lahden laskennallinen väestöperusteinen osuus on 22,3 milj. euroa.

Talousarvion toteumavertailuosassa esitetään talousarvion toteutuminen palvelualueiden osalta valtuuston päättämien sitovuustasojen mukaisesti.

Vuoden 2021 verotulot ylittivät muutetun talousarvion 8,2 milj. eurolla. Muutettuun talousarvioon nähden kunnallisveron arvion toteuma oli 101,5 prosenttia, yhteisöveron toteuma 108,1 prosenttia, kiinteistöveron toteuma 96,7 prosenttia ja valtionosuuksien toteuma 100,2 prosenttia. Kaikkiaan verorahoitus yhteensä (verot ja valtionosuudet) toteutui 101,2 prosenttisesti suhteessa muutettuun talousarvioon.

Rahoitustuottoja ja -kuluja toteutui vuonna 2021 yhteensä 12,2 milj. euroa, joka oli 3,6 milj. euroa positiivisempi kuin muutetussa talousarviossa oli arvioitu. Talousarvion ja toteuman eroa selittää tilinpäätöksen yhteydessä tehty taseeriin kohdistunut tulosvaikutteinen johdannaispöytäkirjan arvonmuutoskirjaus 2,8 milj. euroa, joka pienensi muiden rahoituskulujen toteumaa.

Vuonna 2021 poistot ja arvonalentumiset toteutuivat 52,3 milj. eurolla, joka oli 104,2 prosenttia ja 2,1 milj. euroa talousarviossa arvioitua enemmän.

Kaupungin vuosikatteeksi vuoden 2021 tilinpäätöksessä muodostui 80,2 milj. euroa, tilikauden tulokseksi 28,0 milj. euroa ja tilikauden ylijäämäksi 18,1 milj. euroa. Kaupunginhallitus esittää, että tuloksesta kirjataan 10 milj. euron investointivaraus Pippo-Kujalan elinkeinoelämän tonttien esi-infrarakentamisen toteuttamiseen.

Investointiosan ja rahoitusosan toteutuminen

Vuoden 2021 alkuperäisen talousarvion investointiosan tulot olivat 47,2 milj. euroa, menot 77,3 milj. euroa ja investointiosan netto 30,1 milj. euroa. Vuoden 2021 aikana valtuusto päätti korottaa kiinteän omaisuuden määrärahaa 13,9 milj. eurolla ja tulo-odotusta 1,6 milj. eurolla. Valtuusto korotti julkisen käyttöomaisuuden määrärahaa 3,2 milj. eurolla ja tulo-odotusta 2,2 milj. eurolla. Lisäksi talonrakennusinvestointien määrärahaa valtuusto korotti 1,9 milj. eurolla ja tulo-odotusta vastaavalla summalla. Muutosten jälkeen talousarvion bruttoinvestointimenot olivat yhteensä 96,2 milj. euroa ja investointiosan tulot 52,9 milj. euroa. Bruttoinvestointimenot toteutuivat 2021 tilinpäätöksessä 69,2 milj. eurolla. Määrärahat alittuivat erityisesti kiinteän omaisuuden osalta 10,1 milj. eurolla, talonrakennusinvestointien osalta 8,5 milj. eurolla, julkisen käyttöomaisuuden investointien osalta 5,7 milj. eurolla ja irtaimen osalta 2,3 milj. eurolla. Investointiosan tulot toteutuivat 60,3 milj. eurolla, joka oli 7,4 milj. enemmän mitä muutussa talousarviossa oli arvioitu.

Antolainojen lisäyksiä vähennettiin talousarviomuutoksissa yhteensä 10,0 milj. eurolla ja antolainojen vähennyksiä lisättiin yhteensä 2,5 milj. eurolla. Muutosten jälkeen talousarvion antolainauksen muutokset olivat yhteensä 22,9 milj. euroa. Tilinpäätöksessä antolainauksen muutokset toteutuivat 43,6 milj. eurolla.

Pitkäaikaisten lainojen lisäyksiä vähennettiin talousarviomuutoksissa 23,7 milj. euroa. Muutoksen jälkeen pitkäaikaisten lainojen lisäyksiä ei ollut ollenkaan. Talousarviossa oli suunniteltu vähennettäväksi pitkäaikaisia lainoja 32,7 milj. euroa, joka tilinpäätöksessä totetui täysimääräisenä.

Muutokset toiminnassa

Eduskunta päätti siirtää kuntavaalien ajankohtaa. Vuoden 2021 kuntavaalit siirtyivät huhtikuulta kesäkuun 13. päivälle. Samalla valtuustojen toimikausi siirtyi alkavaksi 1.8.2021.

Kaupunginvaltuusto valitsi Lahden kaupungin vuosien 2021–2023 tilintarkastusyhteisöksi TALVEA Julkishallinnon Palvelut Oy:n.

Lahden kaupunginvaltuusto päätti 12.3.2018, että Lahden kaupungin poliittinen johtamisjärjestelmä muutetaan pormestarijärjestelmäksi seuraavan vaalikauden alusta 1.6.2021. Kaupunginvaltuusto luopui 9.11.2020 kokouksessaan pormestarihallitusta ja kehotti kaupunginhallitusta valmistelemaan tarvittavat muutokset hallintosääntöön. Kaupunginvaltuuston hyväksymät muutokset hallintosääntöön tulivat voimaan vuoden 2021 aikana.

Elinvoima- ja kilpailukykypalvelut -vastuualueen nimi muutettiin elinvoima- ja työllisyyspalvelut -vastuualueeksi 1.6.2021 alkaen. Työllisyyden kuntakokeilu sekä maahanmuuttoasiat sijoitettiin sen alaisuuteen, samoin nuorten työllisyys- ja tukipalvelut sekä Ohjaamon toiminta.

Viestintäpalvelut siirtyivät 1.6.2021 organisaatorakenteessa konsernipalveluista kaupunginjohtajan alaisuuteen.

Osallisuus ja hyvinvointipalvelut -vastuualue kuuluu konsernihallinnon palvelualueeseen 31.5.2021 asti, jonka jälkeen osallisuus ja hyvinvointi -palveluyksikkö aloitti toimintansa sivistyksen palvelualueella. Maahanmuuttotyö siirtyi elinvoimapaalveluihin 1.6.2021. Myös osaaminen ja tieto -vastuualue toimi 31.5.2021 asti, jonka jälkeen toiminnan aloitti osallisuuden ja tiedon vastuualue. Vastuualueen yksiköt kuuluvat kahteen lautakuntaan: Osaamisen yksiköt (lukiokoulutus, Wellamo-opisto) ovat sivistyslautakunnan alaisuudessa ja Osallisuuden yksiköt (kirjasto- ja tietopalvelut, osallisuus ja hyvinvointi) kuuluvat hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunnan alaisuuteen.

Osallisuuden ja hyvinvoinnin jaosto toimi 31.7.2021 asti. Liikunta- ja kulttuurilautakunnan tilalla aloitti 1.8.2021 alkaen hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta, jolle siirtyi tehtäviä lakkautettavalta osallisuuden ja hyvinvoinnin jaostolta. Myös kirjasto- ja tietopalvelut siirtyivät sivistyslautakunnasta hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakuntaan.

Elokuun alussa muutettiin myös tekninen ja ympäristölautakunnan nimi kaupunkiympäristölautakunnaksi sekä Päijät-Hämeen jätelautakunnan nimi Lahden seudun jätelautakunnaksi.

Kaupunkiympäristön palvelualueella toteutettiin organisaatiouudistus, joka tuli voimaan 1.10.2021. Muutoksessa suunniteltävät keskitettiin maankäytön ja aluehankkeiden vastuualueelle, jonka nimi muutettiin kaupunkisuunnitteluksi. Kunnallistekniikan palveluyksiköt organisoitiin uudelleen ja vastuualueen nimi muutettiin kaupunkitekniikaksi. Metsätoimi siirtyi tekninen ja ympäristölautakunnan alaisuudesta rakennus- ja ympäristölupalautakunnan alaisuuteen.

Nastolan aluejohtokunta lakkautettiin ja 1.8.2021 alkaen uudeksi lähidemokraattiseksi toimintamalliksi otettiin käyttöön kumppanuuspyödyt.

Lahti järjesti vuonna 2020 osallistuvan budjetoiminnan kokeilun, jonka tuloksena rakennettiin vuonna 2021 pohjoiselle alueelle Ahtialaan frisbeegolfrata. Keskustan alueella toteutettiin useita pienempiä hankkeita, kuten kaupparin elävöittäminen ja vartioitu pyöräparkki torille sekä ruoka-avun jakelupiste Nastolan alueelle. Eteläisellä alueella kehitettiin Porvoonjoen luontopolkua sekä Sopenkorven Kesantoa. Lahden yhteinen hanke oli kirsikkapuisto.

Lahdessa päätettiin ottaa asukkaiden käyttöön kaupunkipyörät keväältä 2022 alkaen. Kaupunkipyörien koekäyttö aloitettiin keväällä 2021.

Valtakunnallisessa sote-uudistuksessa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä vastuu siirtyi kunnilta hyvinvointialueille 1.1.2023. Ympäristöterveydenhuollon tehtävät säilyvät kuitenkin kuntien järjestämistä vastuulla. Kaupunginhallitus päätti loppuvuodesta 2021 ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä Lahden kaupungin alueella siten, että Lahden kaupunki säilyttää ympäristöterveydenhuollon järjestämistä vastuun itsellään myös sote-uudistuksen jälkeen.

Koronapandemia jatkui koko vuoden 2021. Tammikuussa käytiin yhteistoimintaneuvottelut niissä kaupungin palveluissa, joissa koronatilanteen johdosta annetut alueelliset rajoitukset ja niiden täytäntöönpano aiheuttivat taloudellisen tai tuotannollisen perusteen, taikka työ tai työnantajan edellytykset tarjota työtä olivat vähentyneet tilapäisesti. Keväällä

koronatilanne parani ja perusopetus sai palata lähiopetukseen. Yläkouluissa ja lukioissa siirryttiin keväällä alueellisen koronatyöryhmän suosituksen mukaisesti opetuksen järjestämiseen hybridimallilla. Toukokuussa tiukat rajoitukset poistettiin ja palattiin alueellisiin toimiin. Kirjastot ja museot avattiin. Kaupungin henkilöstö jatkoi etätöitä koko vuoden ajan työtehtävien niin salliessa. Kaupunki tarjosi henkilöstölleen mahdollisuuden koronarokotuksiin yhteistyössä työterveyden kanssa. Kaupungin luottamustoimielimet jatkoivat hybridikokouksia.

Lahden seudun työllisyyden kuntakoikeilu käynnistyi 1.3.2021. Kokeilussa osa valtion työ- ja elinkeinotoimistojen tehtävistä on siirtynyt kuntien vastuulle. Lahti, Hollola, Asikkala, Kärkölä ja Orimattila muodostavat työllisyyden edistämisen kuntakoikeilusta annetun lain mukaisen kokeilualueen. Kokeilun tavoitteena on työllisyysasteen nostaminen ja kuntien roolin vahvistaminen työllisyyspalvelujen järjestäjänä.

Oppivelvollisuuden pidentäminen 18-vuotiaaksi asti alkoi elokuussa 2021. Peruskoulun päättymisen jälkeen oppilaille on velvollisuus hakeutua toisen asteen koulutukseen. Toinen aste on oppilaille maksutonta 21 ikävuoteen asti. Valtio on luvannut kompensoida oppivelvollisuuden pidentämisen kustannukset.

Ympäristöpanostukset

Lahti voitti ensimmäisenä suomalaisena kaupunkina Euroopan komission myöntämän European Green Capital Award -palkinnon ja toimi Euroopan ympäristöpääkaupunkina vuonna 2021. Euroopan ympäristöpääkaupunki -nimitys on Euroopan komission tunnustus kaupungeille, jotka ovat ympäristötoiminnan edelläkävijöitä, toimivat esimerkkeinä muille kaupungeille sekä kehittävät innovatiivisia ratkaisuja ympäristöhaasteisiin. Kaupunginhallitus päätti perustaa Kestävä Lahti -säätiön 2.3.2020 hoitamaan vuoden 2021 Euroopan ympäristöpääkaupunki -tittelistä aiheutuvia tehtäviä. Painotus ympäristöasioihin on ollut strateginen valinta Lahdelle, sillä ympäristöstä ja ilmastonmuutoksesta on viime vuosina tullut erittäin keskeinen kansallisen ja kansainvälisen toiminnan painopiste niin päätöksenteossa kuin yritystoiminnassakin. Euroopan ympäristöpääkaupunkivuoden 2021 päättyessä Lahti haluaa varmistaa hankkeen täysimittaisen hyödyntämisen myös tulevina vuosina. Tämän johdosta ympäristöpääkaupunkivuoden hyödyntämissuunnitelma päivitettiin loppuvuoden aikana. Hyödyntämissuunnitelman päivityksessä nostettiin esiin erityisiä kärkiä, joiden avulla Lahden on johtavana ympäristökaupunkina mahdollista vahvistaa asemaansa ja houkuttaa asukkaita, työntekijöitä, yrityksiä ja investoijia.

Lahti tavoittelee hiilineutraaliutta vuonna 2025, ensimmäisenä suurena kaupunkina Suomessa ja 10 vuotta edellä kansallista tavoitetta. Lahden kaupunki käynnisti hiilineutraalin rakentamisen kehityskeskuksen toiminnan syksyllä vuonna 2020. Hiilineutraali rakentaminen on yksi Lahden kestävän kasvun teemoja ja se on myös yksi teema, joka on kirjattu Lahden kaupunkiseudun ja valtion väliseen innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimukseen. Hiilineutraalin rakentamisen kehityskeskuksen tavoitteena on edistää hiilineutraalin rakentamisen kehitystä ja uusia innovaatioita yhteistyössä korkeakoulujen ja yritysten kanssa. Lahden kaupunki on lanseeraamassa paikallisten yrittäjien ja tutkimuslaitosten kanssa hiilineutraalin rakentamisen klusteria, jonka keskiössä ovat uusiutuva energia ja puurakentaminen. Tarkoituksena on kehittää yhdessä uutta liiketoimintaa, jossa yhdistyvät puurakentaminen ja uusiutuvien energiamuotojen käyttö. Hiilineutraalin rakentamisen keskiössä ovat hiilen säilöminen ilmakehästä rakennuksiin, kuten puuhun, energiatehokkuus ja energiantuotanto uusiutuvilla energioilla.

Kaupunginhallitus hyväksyi tammikuussa Lahden kaupunkiseudun ja valtion välisen innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksen vuosille 2021–2027. Ekosysteemisopimusten kantavana ideana on innovatiiviset ja edelläkävijyyttä tavoittelevat kaupungit, jotka omien vahvuuksien pohjalta hyödyntävät digitalisaation, uusien teknologioiden ja hiilineutraaliuden tuomia mahdollisuuksia ja siten vauhdittavat elinkeinoelämän uudistumista ja kestävästä kaupunkia. Lahden kaupungin ja valtion välinen ekosysteemisopimus tukee kaupungin innovaatiotavoista kasvua, kilpailukykyä, elinvoimaa, työllisyyttä ja kansainvälistymistä.

Lahden kaupunki perusti vuoden 2021 aikana Hirvilammin luonnonsuojelualueen. Lahden kaupungin ympäristöohjelman tavoitteena on, että rauhoitettujen alueiden osuus alueen kokonaispinta-alasta on viisi prosenttia. Tavoite on myös kirjattu toimenpiteeksi Lahden kestävän energian ja ilmastomuutoksen toimenpidesuunnitelmaan vuodelle 2030. Lahden yleiskaavan valmistelussa on kartoitettu mahdollisia luonnonsuojelualueita kaupungin omistamilta alueilta tavoitteen saavuttamiseksi. Mahdollisia uusia luonnonsuojelualueita löytyi kartoituksessa 16 kappaletta. Uusien luonnonsuojelualueiden perustaminen tehdään vaiheittain.

Kaupunki päätti osallistua Purkubetonin uusiokäytön osaamisalusta ja ekosysteemi -hankkeeseen, TEM:n Kiertotalouden ekosysteemien ja osaamisalustojen kehittämissuunnitelmaan, joka on ajalla 1.7.2021–30.6.2023. Hankkeessa LAB-ammattikorkeakoulu testaa miten purkumateriaali toimii käytännössä betonisekoittimissa ja tutkii ja opettelee suhteuttamaan uusiobetonin niin, että sitä voidaan käyttää tuotteiden tekemisessä. LAB osallistuu hankkeeseen myös tuomalla osaamisalustalle muotoilun osaamista tarkoituksena luoda ja lanseerata Lahden uusiobetonituoteperhe. LUT-yliopisto tutkii sementin korvaamista geopolymeereillä ja purkubetonista saatavalla hienoaineksella ja sitä miten nämä ovat yhdistettävissä tuotantoprosessiin sekä varmistaa lopputuotteiden tekniset ominaisuudet ja niiden kehittämisen. Lahden hiilineutraalin rakentamisen kehityskeskus ohjaa ja hallinnoi hanketta.

Lahden kaupunkiseudulle on valmisteltu maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimus vuosille 2021–2031. Sopimus on kaupunkiseudulle merkittävä, sillä se tuo vuoteen 2023 mennessä noin 12 miljoonaa euroa valtion tukia erilaisiin hankkeisiin. Lahden seudun MAL-sopimuksessa ovat mukana Lahti, Asikkala, Heinola, Hollola, Iitti, Kärkölä ja Orimattila sekä Päijät-Hämeen liitto. Sopimuksen tavoitteena on mm. kestävä liikennejärjestelmä, kohtuuhintainen asuminen ja kaupunkiseudun kilpailukyky. MAL-sopimus on voimassa vuoteen 2031 asti. Vuosien 2021–2023 toimenpiteet kohdistuvat erityisesti kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen, joukkoliikenteen kehittämiseen ja puurakentamisen valtiontukeen.

Henkilöstö

Lahden kaupungin henkilöstömäärä oli vuoden viimeisenä päivänä 3 691. Henkilötyövuosia toteutui 3 281 (3 148 vuonna 2020 ja 2 837 vuonna 2019). Toteuman kasvu edelliseen vuoteen nähden johtuu pääosin sivistyksen palvelualueen kasvusta. Suunniteltuun nähden ylitystä tapahtui konsernihallinnon (+1 henkilötyövuotta) ja sivistyksen (+135 henkilötyövuotta) palvelualueilla. Henkilöstöraportointia on kehitetty vuosina 2020 ja 2021 vastaamaan Kuntatyöntantajien raportointisuositusta. Tämän vuoksi vuosien 2020 ja 2021 luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia vuoden 2019 lukuihin.

Henkilöstö 31.12.	2019	2020	2021
Konsernihallinto (sis. tilakeskus)	272	322	349
Sivistyksen palvelualue (sis. orkesteri ja teatteri)	3 167	3 083	3 146
Kaupunkiympäristön palvelualue	187	190	196
Yhteensä	3 626	3 595	3 691
Vakituiset	2 765	2 724	2 748
Määräaikaiset	861	871	943
joista työllistettyjä	115	86	90
Henkilötyövuodet	2 837	3 148	3 281

Henkilöstökulut

Henkilöstökuluja toteutui 173,1 milj. euroa vuonna 2021 (163,8 milj. euroa vuonna 2020 ja 161,8 milj. euroa vuonna 2019). Tämä ylitti suunnitellun 169,8 milj. euroa. Toteuman kasvu edelliseen vuoteen nähden johtuu konsernihallinnon ja sivistyksen palvelualueiden kasvusta. Suunniteltuun nähden ylitystä tapahtui sivistyksen palvelualueella 7,1 milj. euroa. Konsernihallinnon palvelualueella henkilöstökulut alitettiin suunniteltuun nähden 2,9 milj. euroa. Henkilöstökuluja kasvattivat myös pakolliset korotukset, jotka liittyvät virka- ja työehtosopimusten (yleiskorotus 1.4.2021), lomarahojen sekä sivukulujen muutoksiin. Vuoden 2021 henkilöstökuluista palkat ja palkkiot olivat 132,6 milj. euroa (124,7 milj. euroa vuonna 2020 ja 123,3 milj. euroa vuonna 2019).

Työhyvinvointi

Terveysperusteisia poissaoloja toteutui 16,1 kalenteripäivää / henkilötyövuosi vuonna 2021 (17,7 päivää vuonna 2020). Vähennys johtui pääosin sivistyksen palvelualueen vähennyksestä. Terveysperusteisiin poissaoloihin sisältyy myös koronan vuoksi karanteeniin määrättyjen henkilöiden kyseiset poissaolopäivät.

Työhyvinvointikysely toteutettiin helmikuussa 2020 ja uusia helmikuussa 2022. Vuonna 2021 on henkilöstölle toteutettu kaksi pulssikyselyä siitä, mihin suuntaan työhyvinvointi on kehittynyt. Huolimatta korona-ajasta, työhyvinvoinnin kokemus ei ole koko kaupungin tasolla huonontunut. Esihenkilöille toteutettiin oma työhyvinvointikysely vuonna 2021. Tulosten perusteella esihenkilöiden työhyvinvoinnin tukitoimiin tulee kiinnittää huomiota.

Työhyvinvointikysely uudistettiin täysin vuoden 2020 kyselyyn ja siksi edellisiä kyselyitä ei voi suoraan verrata tämän kyselyn tuloksiin. NPS-indeksi (suosittelemalukkuus) oli -9,04. Suosittelemalukkuutta on mitattu aiemminkin ja nyt arvo oli parantunut edellisestä kyselystä, tosin pulssikyselyiden (2021) mukaan suosittelemalukkuus on heikentynyt merkittävästi (pulsikysely kevät 2021 NPS -10,42 ja syyskuu 2021 NPS oli -19,11). Kysely toimii hyvinvoinnin kehittämisen pohjana ja asetettuja tavoitteita seurataan kyselyssä vuonna 2022.

Osaamisen kehittäminen

Lahden kaupungin tavoitteena on kehittää esihenkilötyötä, henkilöstön palveluosaamista, työssä oppimisen edellytyksiä ja työhyvinvointia. Osaava ja motivoitunut henkilöstö tuottaa kuntalaisille hyvää asiakaskokemusta. Henkilöstön osaamisen kehittäminen tapahtuu pääosin työssäoppimisena arjen työtehtävissä, työkierrolla tai esimerkiksi osallistamalla erilaisiin työryhmiin ja projekteihin. Vain osa osaamisen kehittämistä tapahtuu varsinaisissa koulutuksissa. Osaamisen kehittämisen keskeisenä välineenä toimivat kehityskeskustelut, jotka pidetään vähintään kerran vuodessa. Tavoitteena on kuitenkin jatkuva vuoropuhelu esihenkilön ja työntekijän välillä.

Osaamisen kehittämisen tukena Lahden kaupungilla on käytössä Intran oppimisympäristö, jossa on tarjolla esihenkilötyön eri osa-alueisiin lähi- ja verkkokoulutusta. Eduhouse a+ -verkkokoulutuspalvelu tarjoaa esihenkilötyön kehittämisen lisäksi koko henkilöstölle muun muassa M365-osaamiseen, oman hyvinvoinnin johtamiseen ja etätööhön valmiuksia antavia koulutuksia. Esihenkilötyön kehittämisessä toteutettiin tietoisuuksia mm. yhteisöllisyyden edistämisestä ja palvelussuhdeasioista. Esihenkilöpäivä pidettiin toista kertaa etätoteutuksella. Oppisopimusopintoina aloitettiin ns. digilähettiläiden oppisopimus-koulutus, jonka tavoitteena on antaa valmiudet toimia tietojärjestelmien käytön tukena. Lisäksi henkilöstölle on ollut tarjolla erilaisia ammattialakohtaisia koulutuksia. Koulutuspäiviä oli vuonna 2021 yhteensä 5 959 ja niihin osallistui 1 590 henkilöä (6 522 päivää ja 1 591 henkilöä vuonna 2020).

Tarkemmat tiedot henkilöstöstä esitellään erillisessä henkilöstökertomuksessa 2021.

Ympäristötekijät

Merkittävät ympäristömyönteiset toimet ja hankkeet

Lahden kaupungin ympäristötyötä ja ympäristön tilaa seurataan vuosittain julkaistavassa Lahden seudun ympäristökatsauksessa. Vuoden 2021 katsaus julkaistaan kesäkuussa 2022. Ilmastotyötä ja ympäristön seuranta-aineistoa voi tutkia myös Lahden ympäristövahti-palvelussa osoitteessa www.lahdenymparistovahti.fi.

Lahden kaupungin strategia

Lahti – rohkea ympäristökaupunki -strategiaa viedään käytäntöön kärkihankkeiden sekä ohjelmien ja suunnitelmien kautta. Vuonna 2021 strategian ympäristötavoitteita edistettiin erityisesti Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 -kärkihankkeen kautta.

Ympäristöpääkaupunkivuoden myötä Lahti edisti ja piti esillä omia tärkeitä tavoitteitaan, kuten hiilineutraaliutta ja kiertotaloutta. Lisäksi Lahti toi näkyväksi jatkossa tärkeitä teemoja, ympäristöpääkaupunkivuoden perintöä eli sähköistä liikennettä, luonnon hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia ja hiilineutraalia rakentamista.

Lahden kaupunki oli ympäristöpääkaupunkivuoden myötä vahvasti esillä kansallisissa ja kansainvälisissä tapahtumissa. Erityisiä kohokohtia olivat esiintymiset EU Green Weekillä keväällä ja kansainvälisiin ilmastoneuvotteluihin COP26:een osallistuminen syksyllä 2021 osana Suomen valtuuskuntaa. Lahti järjesti yhteistyökumppaneiden kanssa tilaisuudessa kaksi oheistapahtumaa.

Konsernihallinnon palvelualueen ympäristötyö

Lahden kaupungin ympäristökaupunkistrategiaa johdetaan kaupunkitasoisesti konsernihallinnon elinvoima- ja työllisyyspalvelujen (ETP) ympäristökehityksikön kautta. Vuoden 2019 päästölaskennat valmistuivat ja päästöt olivat odotetusti jatkaaneet laskua. Ilmastojohtamista kehitettiin kuntien ilmastojohtamisen ILMAVA-valmennuksessa ja vertaisoppimista saatiin myös Eurocities-verkoston järjestämässä ohjelmassa Brighton & Hoven kanssa. Myös kiertotalouden tiekartatyö pääsi vauhtiin. Lahti valittiin jälleen CDP:n vertailussa maailman johtavien ilmastokaupunkien listalle. Ympäristökehityksessä jatkettiin hanketyötä mm. Canemure – vähähiiliset ratkaisut korjausrakentamisessa-, GoGreenRoutes- sekä Kestävät vaihtoehdot öljylämmitykselle -hankkeiden parissa. Uusia EU-hankkeina alkoivat kiertotaloutta ja ympäristökasvatusta yhdistävä LALAPETE (hanke keskeytetty toistaiseksi KH 7.3.2022 § 82) ja kestäviin elämäntapoihin aktivoiva CAMPAIGNERS-hanke.

Vähähiilisen rakentamisen kehityskeskus sai hankejohtajan ja projektipäällikön ja useita uusia hankkeita jalaksille.

Lahden kaupungin hankinnoissa käytetään ympäristökriteerejä sekä vähimmäisvaatimuksina että vertailukriteereinä riippuen hankittavasta tuotteesta tai palvelusta. Esimerkiksi kaupungin käyttämä kaukolämpö tuotetaan kierrätyspoltoaineella ja vihreä sähkö on kilpailutettu. Kiertotaloutta edistetään muun muassa käytöstä poistettujen tuotteiden uudelleenkäytöllä ja kierrätyksellä.

Kaupungin ostolaskudatasta vuodelta 2020 on tehty laskennallinen hiilijalanjälkianalyysi vuonna 2021.

Kaupunkiympäristön palvelualueen ympäristötyö

Kaupunkiympäristön palvelualue on avainasemassa kaupunkikonsernin ilmasto- ja ympäristöasioiden edistämisessä

vastatessaan muun musassa maankäytön suunnittelusta, liikennesuunnittelusta, rakennusvalvonnasta ja ympäristönsuojelusta. Kaupunkiympäristön palvelualue on jatkanut WWF:n GreenOffice -järjestelmässä ja tekee oman toiminnan seuranta- ja arviointia.

Kaupunkitekniikka

Yleisten alueiden kunnossapidossa on suola korvattu kadunpidossa pysyvästi pohjaveden muodostumisalueilla formiaa- teilla. Kävelyn ja pyöräilyn olosuhteita on parannettu talvikunnossapidossa pääreiteillä noin 20 kilometrin osuudella tuottamalla niille ns. baanaolosuhteet. Myös perinteisillä talvikunnossapidon alla olevilla väylillä on kilpailutusten yhteydessä parannettu talvikunnossapidon laatutasoa. Alueurakoissa jatketaan ympäristönäkökohtien huomioimista konekaluston päästöluokkavaatimuksilla ja erityisesti viheralueilla mm. robotilleikkureiden lisäämisellä. Sähköiset pientyökoneet on otettu osaksi päivittäistä toimintaa. Muita ympäristö- ja ilmastotoimia ovat uusiutuvan käyttövoiman tai hybridiajoneuvojen käyttäminen, sähkön käyttäminen pientyökoneissa ja -laitteissa sekä polkupyörien käyttö omavalvonnassa. Urakoitsijoita kannustetaan kehittämään ja käyttämään vaihtoehtoisia rikkakasvien torjuntamenetelmiä, kun kemiallisten käyttö ei ole sallittua. Huonokuntoisina poistetut puut korvataan aina uusilla ja puistopuita pyritään istuttamaan jopa poistettavia suurempi määrä. Monimuotoisuuden turvaamisen toimenpiteitä rakennetussa ympäristössä on lisätty, niittykohteita ja niittymäisinä hoidettavia kohteita on kehitetty sekä lahopuita on lisätty puistoihin hyödyntäen niitä mm. istuimina.

Joukkoliikenteessä noin puolet uusista runkolinjoista aloitti liikennöintinsä. Sen myötä liikenteessä aloitti 17 sähköbussia ja 45 uusiutuvalla biodieselillä liikennöivää bussia. Lisäksi kilpailutettiin kesällä 2022 alkavien runkolinjojen liikennöinti. Kilpailutuksen tuloksena kesällä 2022 liikenteessä on yhteensä 31 sähköbussia ja 37 uusiutuvalla biodieselillä kulkevaa bussia. Kaupunkipyöräjärjestelmä Mankelit aloitti keväällä 2021 pilottikautensa 250 sähköpyörällä. Kahden kuukauden kokeilukauden hankki yhteensä noin 1 600 asukasta.

Maaperän puhdistustöitä tehtiin kaupunkitekniikan toimesta noin 0,3 milj. euroa Hennalan kasarmialueen infran rakentamisen yhteydessä.

Palvelualueella on edistetty useilla projekteilla valmiuksia parantaa kävelyn ja pyöräilyn olosuhteita, mm parantamalla viitoitusta. Investointiohjelmalla olosuhteita parannettiin ja uusia yhteyksiä rakennettiin Asemantaustaan ja Karistoon. Jokaisessa hankkeessa, jossa on ollut olosuhteiden osalta mahdollista, on rakennekerroksia korvattu betonimurskeella. RC-massan (kierrätysasfaltin) käyttö on maksimoitu hankkeissa. Aikamatkan asuntoalueen ja Nastolassa Joukahaisentien meluallit toteutettiin.

Kaupunkisuunnittelu

Lahti toteuttaa kestävästä kaupunkisuunnittelusta kolmella kestävyden tasolla: ekonominen, ekologinen ja sosiaalinen kestävyys. Pääpaino on olemassa olevan kaupunkirakenteen täydentämisessä keskustan ja joukkoliikennevyöhykkeen alueella täysin uusien aluekohteiden rakentamisen sijaan. Samalla huolehditaan lähivirkistysalueiden saavutettavuuden toteutumisesta ja luonnon monimuotoisuuskohteiden säilymisestä. Kaupunkirakenteen täydentäminen on kustannustehokasta kaupunki-infran rakentamisen näkökulmasta, vahvistaa palvelujen väestöpohjaa sekä mahdollistaa kestävästä kaupunkiliikunnasta. Vuonna 2021 hyväksytyssä Lahden yleiskaavaehdotuksessa (Y-203) Lahden tulevaisuuden asumisen alueet

sijoittuvat aikaisempaa kestävämmiin kaupunkirakenteeseen. Yleiskaava ei ole vielä lainvoimainen. Asemakaavoituksen työohjelman kohteista valtaosa täydentää olemassa olevaa kaupunkirakennetta keskustassa tai joukkoliikennevyöhykkeillä. Kestävään kaupunkisuunnitteluun liittyy myös päästövaikutusten arviointia, mitä Lahdessa toteutetaan KEKO-laskennalla. Vuonna 2021 KEKO-laskennan tarve tunnistettiin kaavoituksen työohjelman 21 asemakaavassa.

Kaupunkisuunnittelu on osaltaan edistänyt Lahden MAL-seudun yhteistyösopimuksen tavoitteita. Tavoitteena on edistää vähähiilistä ja kestävä yhdyskuntarakennetta ja sitä tukevaa liikennejärjestelmää, parantaa elinympäristön viihtyisyyttä ja sosiaalista kestävyttä sekä kasvattaa kestävien liikkumismuotojen osuutta liikennesuoritteesta, parantaa liikenneturvallisuutta ja liikennejärjestelmän taloudellisuutta.

Kaupunkisuunnittelu on jatkanut kestävien liikkumismuotojen verkoston suunnittelua, ohjannut kestävä liikumisen hankkeita ja hakenut rahoitusta kävelyn ja pyöräilyn hankkeiden toteuttamiseen. Kaupunkisuunnittelu ohjasi vuoden 2020 liikumisen ohjauksen hausta rahoitettua ja vuonna 2021 toteutettua Meidän koulu kävelee ja polkee -hanketta. Kaupunkisuunnittelu osallistui useisiin Päijät-Hämeen liiton koordinoimiin kestävä liikumisen yhteishankkeisiin. Vuoden 2021 lopussa aloitettiin Päijät-Hämeen liiton koordinoima työ seudullisten pyöräilyn pääreittien määrittämiseksi.

Kaupunkisuunnittelussa pilotoitiin vapaaehtoista maankäyttömuutosten aiheuttavaa ekologista kompensatiota. Hankkeen tarkoituksena on muodostaa käytäntö ja malli korvaamaan kaavoitettavan alueen aiheuttama luontoarvojen heikentyminen toisaalla. Kehityskohteiksi tunnistettiin erityisesti laaja-alaisen yhteistyön tarve viranomaisten välillä, kompensatiokriteeristö sekä sopivan alueen löytämisen haasteellisuus.

Vuoden alussa kaupunkisuunnittelussa aloitti uutena tehtävänä kiertotalousasiantuntija, jonka tehtäviin kuuluvat erityisesti kiertotalousohjelman käyttöönoton toimenpiteet, infrarakentamisen massatalouden kehittämistehtävät sekä erilaiset laaja-alaiset asiantuntijatehtävät kaupunkikonsernissa. Näin ollen tehtävien vaikutukset kestävään infrarakentamiseen ja hiilipäästöjen vähentämiseen ovat merkittävät.

Rakennus- ja ympäristövalvonta

Metsätoimi on jatkanut ympäristötyötä aiempien vuosien tapaan. Vieraslajeja on torjuttu järjestelmällisesti ja tuloksellisesti. Jätteitä ja pilaantuneita maita on poistettu metsäalueilta ennätysmäärä. Metsänhoidon toteutussoitimuksessa edellytetään urakoitsijoilta ympäristöystävällisiä valintoja. Ympäristöllisillä metsätoimi kannustaa urakoitsijoita kehittämään konekalustoa ympäristöystävällisemmäksi.

Vesistöjenhoitoa jatkettiin Vesijärvellä ja pienjärvillä osana yhdessä Vesijärvisäätiön kanssa laadittua Vesijärvi-ohjelmaa. Ympäristöpalvelut vastasi mm. Vesijärven ja Kymijärven hoitokalastuksesta, näyteenotoista järvillä ja ojilla sekä kahdeksan automaattisen vedenlaatuaseman ylläpidosta. Vesijärvelle asennettiin jatkuvatoiminen ympärivuotinen vedenlaadun mittaustasema. Kumiankosken vaellusestepato purettiin, koski kunnostettiin ja Kukkajärvien säännöstely lopetettiin.

Hulevesien hallintaa koordinoi kaupungin hulevesityöryhmä. Kaupungin strategian toimenpiteenä jatkettiin keskusta-alueen hulevesien siirtämistä puhdistettaviksi Länsi-Hennalaan Hule Smart & Clean -hankkeessa rakennettuun hulevesien käsittelyjärjestelmään. Yhteistyössä Helsingin kaupungin, Aalto-

yliopiston sekä Wateco Oy:n kanssa käynnistettiin Hulevesien laatu ja kaivokohtainen suodatus -hanke.

Pohjavesien suojelua edistettiin mm. Rainman-hankkeessa, jossa kehitetään ja toteutetaan keinoja pinta- ja pohjavesien hyvän tilan turvaamiseksi ilmastomuutokseen varautuen, osallistumalla maankäytön suunnitteluun sekä antamalla lausuntoja eri viranomaisille ja muille tahoille pohjavedensuojelun huomioimiseksi erilaisissa toiminnoissa.

Luonnonsuojelussa Kintterönsuon ennallistamista jatkettiin yhdessä Hollolan kunnan kanssa Helmi-hankerahoituksella. Luonnonmuistomerkkien suojelua edistettiin kohteiden maastokatselmuksilla, lisäksi luonnonsuojelualueiden reittejä ja rakenteita kunnostettiin ja alueilla torjuttiin vieraslajeja. Valmistettiin myös Hirvilammen (27,6 ha) rauhoittaminen luonnonsuojelualueeksi.

Ympäristöneuvonta palveli asukkaita sähköisesti sekä Palvelutorin osallisuustila Kymppissä olevalla pisteellä. Neuvonta- ja asukastoiminta tavoitti yhteensä noin 700 henkilöä. Vuotuisen ympäristöviikon juhluvuoden teemana oli vuoropuhelu: kuuntelen -ymmärrän -keskustelen.

Ympäristökasvatustajat tavoittivat vuoden aikana noin 2 200 lasta ja nuorta. He järjestivät koulutusta noin sadalle varhaiskasvatukseen ja nuorisotyön ammattilaiselle.

Ympäristöneuvonta ja -kasvatus osallistui Ympäristöpääkaupunkivuoden toteutukseen ja tukivat asukkaita ja yhteisöjä juhluvuoteen osallistumisessa. Lisäksi osallistuttiin Salpausselkä Unesco Geopark -hakuprosessiin.

Lahden rakennus- ja ympäristölupalautakunta myönsi ympäristöluvan kallion louhintaan ja kiviaineksenottoon Kujala-Pippo-alueelle. Ympäristönsuojelulain mukaisia rekisteröintejä käsiteltiin yksi kappale. Meluilmoituspäätöksiä tehtiin 27 kappaletta. Ympäristönsuojelussa lupa- ja valvontatiimissä tehtiin vuonna 2021 noin 130 tarkastusta. Jätetarkastuksia tehtiin yhteensä 81 ja meluun liittyviä tarkastuksia 17. Hollolan kunnan ja 29 yrityksen kanssa solmittiin sopimus ilmanlaadun yhteistarkkailusta Hollolassa ja Lahdessa vuosina 2021–2026.

Sivistyksen palvelualueen ympäristötyö

Sivistyksen palvelualueen ympäristötyö tarkoittaa pääasiassa ympäristökasvatusta, mutta myös esimerkiksi sähköisten materiaalien käyttöä ja Green Office -työtä.

Ympäristökasvatustyötä toteutetaan kaikissa lahtelaisissa peruskouluissa ja lukioissa osana koulujen normaalia opetus- ja kasvatustehtävää. Ympäristökasvatus sisältyy koulujen opetussuunnitelmiin. Lukiossa yhtenä aihekokonaisuutena on kestävä elämäntapa ja globaali vastuu.

Perusopetuksessa osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen on yksi seitsemästä laaja-alaisen osaamisen taidosta. Vuonna 2021 monialaisen oppimiskokonaisuuden (MOK) teemana oli Lahti ympäristöpääkaupunkina. MOK-viikon yhteydessä järjestettiin ympäristökasvatukseen ja kestävä elämäntavan edistämiseen liittyvä opetushenkilöstölle suunnattu ympäristöseminaari. Ympäristöteemoja on edelleen käsitelty osana Lahden Junnu Yliopistotoimintaa, jossa perusopetus tekee yhteistyötä alueen korkeakoulujen kanssa. 3.-luokkalaisten kohdennettu kiertotalous sekä 5.-luokkalaisten kohdennettu algoritmien ajattelu käynnistyivät. 8.-luokkalaisten suunnattu ympäristöpelit vakiinnutettiin osaksi peruskoululaisille kohdennettua toimintaa vuoden

2021 aikana. Lukiokoulutuksessa osana JunnuYliopiston toimintaa järjestettiin pilottikokeiluna pelillinen ympäristökatastrofitapahtuma ”Veden armoilla”.

Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy

Lahden kouluissa ja lukioissa vuonna 2020 käyttöön otettua Hukka-hävikinhallintaohjelman käyttöä laajennettiin kevään 2021 aikana Lahden päiväkoteihin. Ohjelma antaa keittiölle realistisia lukuja ja työkaluja hävikin hallintaan. Koulut, päiväkodit ja henkilöstöravintolat olivat mukana valtakunnallisella Hävikkiiviikolla.

Luomutuotteiden määrää koulujen ja päiväkotien ruokalistalla lisättiin vastuullisuussuunnitelman mukaisesti vuoden 2021 aikana. Kaikki Ateriapalveluiden toimipaikat ovat Portaat luomun -ohjelman asteikolla 4.

Lahden kaupungin päiväkotien ateriapalveluiden tuottajana Ateriapalvelut on mukana Terveystien ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) yhdessä Luonnonvarakeskuksen (Luke), Helsingin yliopiston (HY) ja Laurea-ammattikorkeakoulun toteuttamassa ja koordinoimassa Ruoka-askel-hankkeessa. Hankkeen tavoitteena on kehittää kestävä toimintamalli, joka tukee lasten terveellistä ruokavaliota ja vähentää ruokajärjestelmän ilmastovaikutuksia varhaiskasvatuksessa.

Lahti Aqua Oy

Vuonna 2021 kaikki vesinäytteet täyttivät talousvedelle asetetut laatuvaatimukset ja -suositukset.

Vuonna 2021 vesijohtoverkoston vuotavuus oli Lahdessa 4,6 % valtakunnallisen keskiarvon ollessa noin 17 %. Verkoston pieni vuotavuus tarkoittaa säästöä sähkön käytössä vuositasolla noin 600 MWh sekä samalla pienempää hiilijalanjälkeä ja osallistumista ilmastomuutoksen vastaiseen työhön. Lisäksi vuoden 2021 aikana otettiin käyttöön viemäriverkoston toiminnan optimoimiseksi Neuroflux-ohjelmisto.

Vuoden 2021 aikana Lahti Aqua osallistui THL:n koordinoimaan tutkimukseen, jossa kartoitettiin koronaviruksen esiintymistä Suomen jätevesissä mittaamalla koronaviruksen RNA:ta eli geeniperimää puhdistamattomista jätevesistä.

Vuoden 2021 aikana Kariniemen jätevedenpuhdistamolla aloitettiin rakentamaan uutta käsittelyprosessia lietteen kiviainepuun syntyville rejektivesille. Hankkeen myötä laitoksen ilmastuksen energiankulutus pienenee noin 20 %. Energiatehokkuuden parantamisen lisäksi uuden prosessin käyttöönotto nostaa laitoksen typenpoistokapasiteettia.

Vuoden 2021 aikana aurinkoenergian tuotantoon on investoitu Ali-Juhakkalan puhdistamon aurinkopaneelien rakennushankkeen myötä.

Lahti Aqua -konsernin tytäryhtiö Labio Oy valmistaa vuosittain saapuvasta jätteestä noin 22 000 tonnia kompostia. Lisäksi Labio tuottaa uusiutuvaa biokaasua noin 4 500 henkilöauton vuosittaiseen tarpeeseen. Vuonna 2021 Labio on ollut mukana kehittämässä Putretti-kierrätyslannoitetta, jonka käyttö tuo merkittäviä ympäristöhöytyjä ja ilmastovaikutuksia.

Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut

Yhtiö huomioi kestävän kehityksen hankinnoissaan sekä palvelutuotannossaan suunnittelusta lähtien. Koko henkilöstön työmatkaliikenne ja siirtymät työkohteiden välillä on pyritty minimoimaan tehokkaalla suunnittelulla. Yhtiön hallinnon tiloissa noudatetaan WWF:n Green Office -ympäristöjärjestelmän periaatteita.

Työmenetelmänä lattianhoidossa käytetään laajalti twister-laikkoja, jotka toimivat ilman erillistä puhdistusainetta. Suurin osa käytössä olevista puhdistusaineista on ympäristömerkityjä. Keväällä 2021 aloitettiin yhteistyö kotimaisen innovaatioyrityksen kanssa, jonka kehittämä siivousmenetelmä mahdollistaa puhtauden tekemisen ilman kemikaaleja, perustuen turvallisiin mikrobeihin ja puhtaaseen veteen.

Lahti Energia Oy

Vuosi 2021 oli aiempaa kylmempi, mutta Lahti Energian oman tuotannon fossiiliset hiilidioksidipäästöt eivät juurikaan nousseet edellisestä vuodesta. Vastaavasti kaukolämmön ominaispäästö pieneni hiukan, koska Kymijärvi III -lämpölaitoksella tuotettiin biopolttoaineilla lämpöä edellistä vuotta enemmän. Lahti Energia Oy julkaisi 2021 kaksi merkittävää hanketta, joilla oman tuotannon fossiilisia hiilidioksidipäästöjä saadaan lähivuotena pienennettyä nykyisestä. Hartwallin lämpökeskuksen investoinnilla korvataan maakaasun käyttöä biokaasulla. Ali-Juhakkalan lämpöpumppulaitoksella otetaan talteen puhdistetun jäteveden sisältämää lämpöenergiaa, jota hyödynnetään edelleen kaukolämpönä.

Alkuvuodesta Lahti Energia lanseerasi Vihreä lämpö -tuotteen, jolla asiakas voi lämmitellä kiinteistönsä kokonaan ilman hiilidioksidipäästöjä.

Työ- ja elinkeinoministeriö, Energiavirasto ja valtion kestävän kehityksen yhtiö Motiva myönsivät Vuoden Energianerokas 2021 -tunnustuksen Hollolan kunnan ja Lahti Energian energiatehokkuuden tiedolla johtamisen mahdollistavalle seurantajärjestelmälle.

Tuhkien hyötykäyttöä jatkettiin edellisvuosien tapaan. Kaikki vuoden aikana syntynyt hyötykäyttökelpoinen tuhkia hyödynnettiin maarakentamisessa, stabioloinnissa sekä lannoitekäytössä.

Lahti Energialla on sertifioitu ympäristöjärjestelmä ISO 14001 sekä työterveys- ja työturvallisuusjärjestelmä ISO 45001. DNV GL on auditoinut järjestelmät lokakuussa 2021.

Lahden Talot Oy

Lahden Talot siirtyi 1.4.2021 käyttämään lämmityksessä päästötöntä lämpöä, eli vihreää lämpöä. Tämän myötä vuotuiset hiilidioksidipäästöt pienenevät 43 %. Kiinteistöjä uudistaminen, energianhallintajärjestelmien hyödyntäminen sekä asukkaiden aktivointikampanjat jatkuivat, mikä vaikutti myös osaltaan päästöjen pienemiseen.

Sekajätteen vertailuluvun positiivinen kehitys jatkui edelleen. Vertailuluku on pienentynyt vuonna 2014 aloitetun mittauksen jälkeen noin 47 prosenttia. Asukkaiden kulutustottumusten muutokseen ja siten hiilijalanjäljen pienentämiseen kannustettiin MiniMoi! -kilpailussa.

Salpakierto Oy

Vuonna 2021 Salpakierto Oy:n kautta kulkeneen yhdyskuntajätteen hyödyntämisaste oli 98 prosenttia, mihin lasketaan materiaali kierrätys ja energiahöyrykäyttö.

Kujalan suljetulta loppusijoitusalueelta kerätty kaatopaikkakaasu hyödynnettiin sähköä ja lämpöä. Yhtiö tuotti omaan käyttöön uusiutuvaa energiaa yhteensä 830 megawattituntia vuonna 2021 aurinkovoimaloilla ja kaatopaikkakaasulla. Tämän lisäksi kaatopaikkakaasua ohjattiin Lahti Energian kautta hyödynnettäväksi Hartwallin tehtaalle kokonaisenergiämäärältään yhteensä 2 330 megawattituntia.

Salpakierto Oy:lla on sertifioitu toimintajärjestelmä, joka kattaa ISO 9001:2015 mukaisen laatujärjestelmän, ISO 14001:2015 mukaisen ympäristöjärjestelmän ja ISO 45001:2018 mukaisen työterveys- ja työturvallisuusjärjestelmän.

Vuonna 2021 toimintansa aloitti Salpakierto Oy:n 100 % omistama tytäryhtiö Salpamaa Oy, joka vastaanottaa ja käsittelee betoni-, tiili- ja asfalttijätteitä, saniteettiposliinia, pilaantuneita ja jätettä sisältäviä maa-aineksia, polttolaitosten tuhkia, epäorgaanisia teollisuusjätteitä sekä puhtaita ylijäämämaita ja lunta.

Ympäristötuotot ja -kustannukset ja ympäristöinvestoinnit

Lahten kaupungin ja kaupunkikonsernin ympäristötuottoja, -kustannuksia ja -investointeja seurataan vuosittain ympäristötilinpäätöksessä. Ympäristötilinpäätökseen on kerätty tiedot

kaupungin palvelualueilta ja taseyksiköiltä. Konsernilaskelmassa mukana ovat Lahti Aqua Oy, Lahti Energia -konserni, Salpakierto Oy, Lahden Talot Oy, Päijät-Hämeen ateriapalvelut Oy, Provincia Oy sekä Koko Lahti Oy. Kaupunkikonsernin ympäristökulut olivat 44,2 milj. euroa ja ympäristötuotot 40,3 milj. euroa. Tuottoihin ja kustannuksiin liittyviä toimia on selostettu edellä olevissa toimiala- ja yhtiökohtaisissa luvuissa. Ympäristöinvestointeja Lahti-konsernissa tehtiin yhteensä 10,7 milj. euroa. Ympäristömenoiksi on yleisesti ottaen määritelty kustannukset, joiden ensisijainen tarkoitus on ympäristönsuojelun edistäminen, ennaltaehkäisy, ympäristöhaittojen vähentäminen ja korjaaminen tai luonnonvarojen kestävä käytön edistäminen. Tiedot on kerätty valtakunnallisen ympäristönsuojelun tilastoluokituksen mukaisella jaotellulla.

YMPÄRISTÖTILINPÄÄTÖS 2021 YHTIENVETO, 1 000 EUROA	Lahten kaupunki ja taseyksiköt			Lahti konserni kokonaisuudessaan		
	Tuotot	Kulut	Investoinnit	Tuotot	Kulut	Investoinnit
Ympäristöluokitus						
1. Ulkoilman- ja ilmastonsuojelu	1 940,0	1 047,8	3 211,2	1 940,0	2 607,8	5 190,2
2. Vesiensuojelu ja jätevesien käsittely	377,9	591,5	16,0	15 876,9	10 257,5	3 960,0
3. Jätehuolto ja roskaantumisen ehkäisy	364,4	1 338,6	21,0	19 721,4	22 793,9	705,0
4. Maaperän ja pohjaveden suojelu	41,7	495,9	51,0	41,7	508,9	51,0
5. Melun ja värinän torjunta	325,0	17,8	730,0	325,0	23,8	730,0
6. Luonnonsuojelu ja maisemansuojelu		136,2			141,2	
7. Ympäristönsuojeluun liittyvät viranomaistehtävät	50,2	1 239,5		50,2	1 239,5	
8. Ympäristönsuojelun edistäminen	1 941,4	4 880,9	27,6	2 329,4	5 169,6	27,6
9. Ympäristöperusteiset verot ja veroluonteiset maksut		959,3			1 408,1	
YHTEENSÄ	5 040,6	10 707,5	4 056,8	40 284,6	44 150,3	10 663,8
Korkokulut					201,0	
Ympäristövaraukset					-241,0	
Ympäristövarausten muutos (lisäys -, purku +)					-241,0	

Hyvinvoinnin edistäminen

Kuntalain (410/2015) ja terveydenhuoltolain (1326/2010) perusteella hyvinvoinnin edistäminen on yksi kaupungin perustehtävistä.

Terveydenhuoltolain mukaan kaupungin tulee raportoida valtuustolle vuosittain kuntalaisten terveydestä, hyvinvoinnista ja niiden edistämiseksi toteutetuista toimenpiteistä sekä valmistettava vähintään kerran valtuustokaudessa laajempi hyvinvointikertomus. Lahden kaupungin laaja hyvinvointikertomus hyväksyttiin Lahden kaupunginvaltuustossa maaliskuussa 2021. Hyvinvointikertomuksen pohjalta vuoden 2021 aikana on valmisteltu Lahden kaupungin hyvinvointisuunnitelma vuosille 2022–2025. Hyvinvointisuunnitelma tuodaan valtuustokäsittelyyn strategian hyväksymisen jälkeen keväällä 2022. Hyvinvoinnin edistämiseksi toteutettuja toimenpiteitä on sisällytetty vuosittain strategian kärkihankkeisiin.

Lahtelaisten hyvinvoinnin tietopohjaa ylläpidetään sähköisessä hyvinvointikertomuksessa (hyvinvointikertomus.fi). Tilinpäätökseen 2021 raportoitavat tiedot on poimittu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ylläpitämästä Sotkanet-indikaattoripankista, joka tarjoaa keskeisiä väestön hyvinvointia

ja terveyttä koskevia tietoja kunnista (12 vertailukaupunkia: Espoo, Helsinki, Jyväskylä, Joensuu, Kouvola, Kuopio, Lahti, Oulu, Pori, Tampere, Turku, Vantaa). Lisäksi 4.- ja 5.-luokkalaisten, 8.- ja 9.-luokkalaisten sekä 2. asteen opiskelijoihin liittyviä terveystietoja on haettu THL:n kouluterveyskyselystä 2021. Osa tiedoista on haettu Tilastokeskuksen ylläpitämistä tietokannoista. Tiedot esitetään vuonna 2020 Päijät-Hämeen maakunnassa valmisteltujen ja hyväksytyjen maakunnallisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kärkien (mielen hyvinvointi, päihteettömyys ja terveelliset elintavat, arjen turvallisuus, osallisuus ja yhteisöllisyys) mukaisesti.

Sote-uudistuksen yhteydessä kunnille on suunniteltu otettavan käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Kannustin on suunniteltu otettavan käyttöön vuoden 2023 alusta, jolloin kunnille jaetaan ensimmäisen kerran uudistuksen jälkeinen valtionosuus. Tulosindikaattorit, jotka mittavat muutosta väestössä sisältyvät raportoitaviin tietoihin (hyte-ind.).

Väestö

- Huoltosuhde on noussut tasaisesti vuosien 2010–2020 aikana (2010: 50,5). Kaupunkien välisessä vertailussa Lahdessa on kolmanneksi korkein huoltosuhde Kouvolan ja Porin jälkeen.
- Lahtelaisten koulutustaso on noussut sekä miesten että naisten osalta vuosien 2010–2020 aikana (2010: 310,3), mutta se on kaupunkien välisessä vertailussa edelleen kolmanneksi alhaisin.
- Suurimpien kaupunkien työttömyysaste oli vuoden 2021 joulukuun lopussa korkein Lahdessa, 14,9 %. Koko maan työttömyysaste oli 10,5 %.
- Nuorisotyöttömiä eli alle 25-vuotiaita Lahdessa oli joulukuussa 2021 yhteensä 994 henkilöä. Määrä on vähemmän kuin vuoden 2019 marraskuussa ennen koronapandemiaa (marraskuu 2019: 1 140 henkilöä). Lahden nuorisotyöttömyysaste oli 17,1 %, 2. korkein suurista kaupungeista.
- Pitkäaikaistyöttömiä oli Lahdessa 4 123 henkilöä joulukuussa 2021 (joulukuu 2020: 3 200). Edellisestä vuodesta määrä on lisääntynyt 923 henkilöllä.
- Ulkomaalaisten työttömyysaste oli joulukuussa 2021 Lahdessa 31,1 %, Lahdessa oli 5. korkein ulkomaalaisten työttömyysaste suurimmista kaupungeista. Koko maassa ulkomaalaisten työttömyysaste oli 23,5 %. Ulkomaalaisia työttömiä oli Lahdessa joulukuussa 757 henkilöä.
- Työkyvyttömyyseläkettä saavia 25–64-vuotiaita on kaupunkien välisessä vertailussa Lahdessa viidenneksi eniten. Työkyvyttömyyseläkettä saavien määrä on kuitenkin laskenut vuosien 2010–2020 aikana (2010: 8,8 %). (hyte-ind.)

- Lapsiperheiden määrä on vähentynyt Lahdessa tasaisesti vuosien 2010–2020 aikana (2010: 38,7 %). Kaupunkien välisessä vertailussa Lahdessa on kuudenneksi eniten lapsiperheitä.
- 75 vuotta täyttäneitä on Lahdessa kolmanneksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa. 75 vuotta täyttäneiden määrä on kasvanut tasaisesti vuosien 2010–2020 aikana (2010: 8,2 %).

Väestö

Huoltosuhde, demografinen

64,5

Koko maa 61,9 (2020)

Koulutustasomittain

355,2

Koko maa 384,2 (2020)

Työttömyysaste

14,9 %

Koko maa 10,5 % (12/2021)

Pitkäaikaistyöttömien määrä, muutos edellisvuoteen (kasvu)

28,8 %

Koko maa 16,7 % (12/2021)

Ulkomaalaiset työttömät

31,1 %

Koko maa 23,5 % 12/2021

Nuorisotyöttömät, alle 25-vuotiaat työttömät työnhakijat

17,1 %

Koko maa 12,4 % (12/2021)

Työkyvyttömyyseläkettä saavat, 25–64-vuotiaat

6,7 %

Koko maa 6,5 % (2020)

Lapsiperheet

37,3 %

Koko maa 37,9 % (2020)

75 vuotta täyttäneet (2020)

10,8 %

Koko maa 9,9 % (2020)

Mielen hyvinvointi

- 20 vuotta täyttäneiden osalta Lahdessa koetaan yksinäisyyttä hieman maan keskitasoa enemmän ja seitsemänneksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa. Naiset kokevat yksinäisyyttä (12,3 %) hieman enemmän kuin miehet (9,0 %)
- Alakouluikäisten (4.- ja 5.-luokkalaisten) mielialaan liittyvät ongelmat ovat lisääntyneet 5,7 prosenttiyksikköä vuoden 2019 tasosta (17,1 %). Kasvua on tapahtunut niin tyttöjen (7,4 prosenttiyksikköä) kuin poikien (3,9 prosenttiyksikköä) osalta. Kaupunkien välisessä vertailussa mielialaan liittyvät ongelmat ovat kuudenneksi yleisimpiä Lahdessa.
- Lukiolaisten ahdistuneisuus on lisääntynyt 7,3 prosenttiyksikköä vuoden 2019 tasosta (16,5 %) ja on kolmanneksi yleisintä kaupunkien välisessä vertailussa. Tyttöjen kokemaa ahdistuneisuutta on lisääntynyt 9,9 ja poikien 1,7 prosenttiyksikköllä.

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

- Yläkouluikäisten (8.- ja 9.-luokkalaisten) tyttöjen ja poikien huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiiniuotteiden käyttöä tai rahapelaamista on maan keskitasoa vähemmän ja neljänneksi vähiten kaupunkien välisessä vertailussa. Huoli on vähentynyt poikien osalta vuodesta 2019 1,8 prosenttiyksikköä, mutta lisääntynyt tyttöjen osalta 0,6 prosenttiyksikköä.
- Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden huumeekokeilut ovat maan keskitasoa yleisempiä, mutta kokeilut ovat vähentyneet 4,7 prosenttiyksikköä vuoden 2019 tasosta. Eriyisesti poikien kokeilut ovat vähentyneet 10,1 prosenttiyksikköllä ja tyttöjen 0,1 prosenttiyksikköllä. Huumeekokeiluja on kuudenneksi vähiten kaupunkien välisessä vertailussa.
- Lahtelaisten aikuisten (20–64-vuotiaiden) alkoholin liika käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin ja viidenneksi vähäisintä kaupunkien välisessä vertailussa. Liikakäyttö on vähentynyt 1,5 prosenttiyksikköä vuoden 2018 tasosta.
- Lahtelaiset 20–64-vuotiaat tupakoivat kolmanneksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa. Päivittäin tupakoivien osuus on kuitenkin vähentynyt neljä prosenttiyksikköä vuoden 2018 tasosta.
- 8.- ja 9.-luokkalaisten ylipainoisia on vähemmän kuin maassa keskimäärin, kuitenkin viidenneksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa. Ylipainoisten poikien määrä on kasvanut 2,4 prosenttiyksikköä vuoden 2019 tasosta, tyttöjen osalta vähennystä on 0,4 prosenttiyksikköä. (hyte-ind.)
- 8.- ja 9.-luokkalaisten kokemus omasta terveydentilasta on heikentynyt vuoden 2019 tasosta. Terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevin tyttöjen osuus on kasvanut 7,5 ja poikien 2,1 prosenttiyksikköä. Lahdessa yläasteikäisten kokemus omasta terveydentilasta on kuitenkin parempi kuin maassa keskimäärin ja neljänneksi paras kaupunkien välisessä vertailussa. (hyte-ind.)

- Mielen terveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien määrä on pysynyt ennallaan verrattuna vuoteen 2019 ja on viidenneksi yleisintä kaupunkien välisessä vertailussa.

Mielen hyvinvointi

Itsensä yksinäiseksi tuntevat, 20 vuotta täyttäneistä

10,9 %

Koko maa 10,5 % (2020)

Mielialaan liittyviä ongelmia, 4. ja 5. luokan oppilaista

22,8 %

Koko maa 22,2 % (2021)

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

23,8 %

Koko maa 21,5 % (2021)

Mielen terveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkkeellä, 25–64-vuotiaat (2020)

3,7 %

Koko maa 3,4 % (2020)

- Vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomien aikuisten osuus on vähentynyt aikaisempiin vuosiin verrattuna (2013: 27,5 %; 2017: 24,0 %). Lahdessa aikuiset liikkuvat kuitenkin vähemmän kuin maassa keskimäärin. Kaikkien vertailukaupunkien tietoja ei ole saatavilla.

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiiniuotteiden käyttöä tai rahapelaamista, 8. ja 9. luokan oppilaista

5,1 %

Koko maa 6,3 % (2021)

Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

21,2 %

Koko maa 17,7 % (2021)

Alkoholia liikaa käyttävät, 20–64-vuotiaat

29,8 %

Koko maa 30,1 % (2020)

Päivittäin tupakoivat, 20–64-vuotiaat

14,7 %

Koko maa 12,4 % (2020)

Ylipaino, 8. ja 9. luokan oppilaista

16,3 %

Koko maa 18,0 % (2021)

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, 8. ja 9. luokan oppilaista

24,4 %

Koko maa 25,7 % (2021)

Vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomat, 20–64-vuotiaat

22,3 %

Koko maa 20,7 % (2018)

Turvallinen arki ja arjen hallinta

- 4.- ja 5.-luokkalaisten koulukiusaamiskokemukset ovat kokonaisuudessaan vähentyneet 0,1 prosenttiyksikköä vuoden 2019 tasosta. Poikien osalta kiusaamista koetaan 0,9 prosenttiyksikköä vähemmän ja tyttöjen osalta 0,4 prosenttiyksikköä enemmän. Kiusaaminen on viidenneksi vähäisintä kaupunkien välisessä vertailussa ja vähäisempää kuin maassa keskimäärin.
- Kokemukset häiritsevästä seksuaalisesta ehdottelusta tai ahdistelusta yläkoululaisilla ovat hieman yleisempiä kuin maassa keskimäärin. Kaupunkien välisessä vertailussa em. kokemuksia on kuudenneksi vähiten. Häirinnän kokemukset ovat lisääntyneet vuodesta 2019 erityisesti tyttöjen osalta + 18,3 prosenttiyksikköä, poikien osalta + 0,2 prosenttiyksikköä.
- Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneita 25–64-vuotiaita on Lahdessa enemmän kuin maassa keskimäärin ja eniten kaupunkien välisessä vertailussa. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saavien määrä on kasvanut vuodesta 2019 0,3 prosenttiyksiköllä. (hyte-ind.)
- Yhden vanhemman perheitä on Lahdessa enemmän kuin maassa keskimäärin ja toiseksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa. Yhden vanhemman perheiden määrä on kasvanut 0,5 prosenttiyksiköllä vuoden 2019 tasosta.
- Huostassa tai kiireellisesti sijoitettuja 0–17-vuotiaita on Lahdessa maan keskiarvoa enemmän. Huostaanottojen ja sijoitusten määrä on lisääntynyt 0,1 prosenttiyksikköä vuoden 2019 tasosta. Kaupunkien välisessä vertailussa huostaanottoja tai kiireellisiä sijoituksia on kolmanneksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa, saman verran kuin Joensuussa, Kouvossa, Tampereella ja Turussa.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

- Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä 17–24-vuotiaita on Lahdessa toiseksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa. Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä miehiä on 12,1 % ja naisia 7,4 % vastaavan ikäisestä väestöstä. Tilanne on parantunut vuoden 2018 tasosta (10,2 %) niin miesten kuin naisten osalta. (hyte-ind.)
- 4. ja 5. luokkalaisten harrastaminen on vähäisempää kuin maassa keskimäärin, poikien osalta vähäisintä ja tyttöjen osalta toiseksi vähäisintä kaupunkien välisessä vertailussa. Harrastamisaktiivisuus on laskenut vuodesta 2019 poikien osalta 6,2 ja tyttöjen osalta 5,5 prosenttiyksikköä.
- Aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvia on vähemmän kuin maassa keskimäärin ja vähiten kaupunkien välisessä vertailussa. Järjestötoimintaan osallistuvien määrä on laskenut 4,4 prosenttiyksikköä vuodesta 2018.
- Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa on alhaisempaa kuin maassa keskimäärin ja neljänneksi alhaisinta kaupunkien välisessä vertailussa. Äänestysaktiivisuus vuoden 2021 kuntavaaleissa oli 4,3 prosenttiyksikköä pienempi kuin edellisissä kuntavaaleissa 2017.

Turvallinen arki ja arjen hallinta

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, 4. ja 5. luokan oppilaista

7,3 %

Koko maa 7,9 % (2021)

Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua, vuoden aikana 8. ja 9. luokan oppilaista

30,3 %

Koko maa 30,2 % (2021)

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet, 25–64-vuotiaat

4,7 %

Koko maa 2,8 % (2020)

Yhden vanhemman perheet

28,3 %

Koko maa 23,3 % (2020)

Huostassa tai kiireellisesti sijoitettuna olleet, 0–17-vuotiaat

1,7 %

Koko maa 1,3 % (2020)

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot, yli 65-vuotiaat

345,9 / 10 000 vastaavanikäistä

Koko maa 347,7 (2020)

Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset

6,5 / 1000 asukasta

Koko maa 6,5 (2020)

- 65 vuotta täyttäneiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitojaksoja on Lahdessa neljänneksi eniten kaupunkien välisessä vertailussa ja naisten osalta enemmän kuin maassa keskimäärin. Hoitojaksot ovat vähentyneet vuoden 2019 tasosta niin miesten kuin naisten osalta. (hyte-ind.)
- Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia tuhatta asukasta kohden on saman verran kuin maassa keskimäärin. Kaupunkien välisessä vertailussa rikoksia on viidenneksi vähiten. Rikoksia tuhatta asukasta kohti on 0,5 vähemmän kuin vuonna 2019.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet, 17–24-vuotiaat

9,7 %

Koko maa 7,5 % (2019)

Harrastaminen, vähintään yhtenä päivänä viikossa, 4. ja 5. luokan oppilaista

81,2 %

Koko maa 86,3 % (2021)

Aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvat, 20–64-vuotiaat

19,9 %

Koko maa 23,5 % (2020)

Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa

51,1 %

Koko maa 55,1 % (2021)

Muut ei taloudelliset asiat

Korruption ja lahjonnan torjunta sekä ihmisoikeusasiat

Korruptiolla tarkoitetaan vallan ja vaikutusvallan väärinkäyttöä. Laajan määritelmän mukaan korruptio voi olla lainvastaista, moitittavaa ja epäeettistä toimintaa, ja sillä on erilaisia ilmenemismuotoja. Julkishallinnon toimintaa säätelevät lait ja kaupungin sisäiset ohjeet tarjoavat tukea korruption torjunnalle. Eettisesti kestävä toimintakulttuurin rakentaminen edellyttää korruptioriskien tunnistamista ja analysointia, tavoitteellista johtamista sekä määräysten ja ohjeiden toimeenpanoa.

Lahden kaupunki huolehtii korruption ja lahjonnan torjunnasta toimivalla sisäisellä valvonnalla. Tilivelvollinen toimielin ja viranhaltijajohto vastaavat toiminnan lainmukaisuudesta, tuloksellisuudesta, hallinnosta, taloudesta ja toiminnan läpinäkyvyydestä. Näistä vastatakseen toimijoiden on myös suunniteltava ja toteutettava käytännön toimenpiteet, joilla toimintaa valvotaan. Tämä arviointi ja puuttuminen ovat osa tilivelvollisten valvontavastuuta.

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt Lahden kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet, joiden tarkoituksena on turvata toiminnan lainmukaisuutta ja hyvän hallintotavan mukaisuutta. Lisäksi kaupunginhallitus on antanut ohjeen Sisäinen valvonta osana hyvää hallinto- ja johtamistapaa Lahden kaupungissa, jossa on kuvattu eri toimijoiden tehtävät ja vastuut sekä konkreettiset toimintatavat toiminnan lainmukaisuuden ja eettisyyden varmistamiseksi sekä väärinkäytösten ehkäisemiseksi ja väärinkäytöstapausten selvittämiseksi. Tätä tavoitetta tukee myös kaupunginvaltuuston hyväksymä Lahden kaupungin eettiset toimintaperiaatteet.

Lahjonnalla tarkoitetaan lahjuksen tai muun perusteettoman edun saamista tai edes sen mahdollisuuden pyytämistä, tarjoamista, antamista, vaatimista tai hyväksymistä joko suoraan tai välillisesti siten, että se vaikuttaa joko kohdehenkilön tehtävien asianmukaiseen suorittamiseen tai siihen, miltä hänen toimintansa ulkopuolisista vaikuttaa. Sisäinen valvonta osana hyvää hallinto- ja johtamistapaa Lahden kaupungissa sekä Eettiset toimintaperiaatteet vastaavat osaltaan siihen, mitä asioita kaupungin viranhaltijoiden ja henkilöstön sekä luottamushenkilöiden on otettava huomioon, jos he tarjoavat tai heille tarjotaan etuisuuksia sidosryhmäyhteistyössä tai muussa toiminnassa. Rajanveto sallitun ja kielletyn edun vastaanottamisen välillä ei ole yksiselitteinen, joten ensisijaisesti kaupungin henkilöstöltä ja luottamushenkilöiltä edellytetään ohjeen mukaan pidättyväisyyttä. Eettiset toimintaperiaatteet antaa hyvät lähtökohdat oikein toimimiselle, mutta sen toimeenpano edellyttää suunnitelmallista johtamista, koulutusta ja tiedottamista.

Yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia pyritään edistämään Lahden kaupungissa monin tavoin. Lahden kaupungin strategiset arvot ovat avoimesti, vastuullisesti, yhdessä. Strategian yhtenä painopisteenä on yhteisöllisyyden lisääminen. Lahti tavoittelee tasa-arvoista, suvaitsevaa ja turvallista kaupunkia, jossa kaikilla asukkailla on mahdollisuus osallistua yhteisön kehittämiseen. Strategisina tavoitteina on mm. lapsivaikutusten laaja arviointi, yksinäisyyden kokemuksen vähentäminen sekä koetun turvallisuuden lisääntyminen. Tavoitteet ohjaavat myös palveluiden suunnittelua ja tuotantoa. Lahdessa onkin kokeiltu ja otettu käyttöön monenlaisia osallistumisen ja vaikuttamisen keinoja esim. osallistuva budjetointi ja kumppanuuspöydät.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen suunnitelman tavoitteena on mm. edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Lainsäädännön asettamien velvoitteiden ohella Lahden kaupungin tavoitteena on aidosti edistää niitä toimenpiteitä, joilla Lahti tunnetaan ennakkoluulottomana työnantajana, joka antaa mahdollisuuden kehittyä, osallistua ja vaikuttaa kehittämiseen. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta painotamme asiakokonaisuuksina johtamista, työyhteisökulttuuria, työhyvinvointia, rekrytointia, palkkausta, osaamisen kehittämistä ja uralla etenemistä. Osana työhyvinvointikyselyä kartoitetaan ja seurataan myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista organisaatiossa. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen suunnitelma on tarkoitus päivittää vuoden 2022 aikana.

Peruskoulujen käyttöön on laadittu Lahden perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Perusopetus edistää lasten ja nuorten hyvinvointia. Tasa-arvoisessa koulussa oppilaat viihtyvät ja tuntevat suurempaa osallisuutta omaan koulu yhteisönsä. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma osaltaan tukee näiden asioiden toteutumista.

Lahdessa on mahdollisuus käyttää anonyymia rekrytointia. Anonyymien rekrytoinnin tavoitteena on hakijoiden yhdenvertaisen kohtelun ja tasa-arvon lisääminen. Se edistää tasapuolista, osaamiseen ja pätevyyteen perustuvaa käsittelyä rekrytoinnin aikana ja edistää henkilöstön monimuotoisuutta. Lahden kaupungilla ohjeistetaan kaikissa rekrytoinneissa toimimaan niin, että kaikista vähimmäiskelpoisuuden täyttävistä hakijoista tehtävään valitaan kokonaisarvioinnin mukaan paras hakija - hakemusten, työkokemuksen, koulutuksen ja haastattelujen perusteella tehtävää hakeneista valitaan hakija, joka kokonaisarvioinnin perusteella täyttää parhaiten ne pätevyudet ja ominaisuudet, jotka tehtävän menestyksellinen hoitaminen edellyttää.

Vuonna 2022 ollaan järjestämässä koko henkilöstölle suunnattu rasismin vähentämistä käsittelevää koulutusta. Kaikkien kaupungin työntekijöiden käytettävissä on lisäksi tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevaa verkkokoulutusta ns. oppimisympäristössä, jossa voi perehtyä aihealueeseen silloin kun se itselle parhaiten sopii.

Vammaisneuvosto toimii erityisesti vammaisten henkilöiden tarpeiden ja näkökantojen edistämisen huomioimiseksi. Hyvänä esimerkkinä yhteistyö julkisten tilojen ja rakennusten suunnittelussa, miljöö rakentamisessa sekä asuntojen suunnittelussa vammaisille henkilöille sopiviksi. Lahden kaupungin vammaispoliittisen ohjelman toteutumisen seuranta on yksi neuvoston tärkeimmistä tehtävistä. Kuntalain mukaan vammaisneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan. Vaikuttamismahdollisuus on annettava erityisesti vammaisten henkilöiden elämään kuuluvien asioiden kannalta.

Vanhusneuvosto edistää vanhusten palveluihin liittyvää tiedottamista ja tiedonkulkua niin, että tieto olisi kaikkien ulottuvilla. Vanhusneuvosto myös kehittää ja tekee yhteistyötä eläkeläis-, vanhus- ja veteraanijärjestöjen kanssa. Vanhusneuvoston tehtävät ulottuvat kaikkiin niihin asioihin, joilla on

merkitystä ikääntyneiden elinolosuhteiden ja palvelujen kannalta. Vanhusneuvoston lakisääteinen tehtävä on tukea ikääntyneiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Vanhusneuvostolle on kuntalain mukaan annettava mahdollisuus vaikuttaa toiminnan ja palveluiden suunnitteluun, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnille.

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt eettiset toimintaperiaatteet, jotka velvoittavat niin henkilöstöä kuin luottamushenkilöitä. Eettisillä toimintaperiaatteilla ohjataan toimimaan hyvän hallinnon mukaisesti ja asukkaiden parhaaksi. Minkäänlaista syrjintää, epäasiallista kohtelua tai käytöstä eikä väärinkäytöksiä sallita. Kaikessa toiminnassa pitää edistää avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Oma tai lähipiirin etu ei saa olla vaikuttamassa valmistelussa tai päätöksenteossa.

Hankintoja tehdessä toimitaan vastuullisesti ja ihmisoikeuksia edistäen. Kaupungin hankinnoissa edistetään työllisyyttä hyödyntämällä hankinnoissa sosiaalisia kriteerejä. Sosiaaliset kriteerit tarjoavat tarjouskilpailuun osallistuville yrityksille mahdollisuuden saada kilpailutuksessa lisäpisteitä esimerkiksi työllistämällä pitkäaikaistyöttömän yrityksen toimintoihin sopimuskauden aikana.

Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Venäjä käynnisti 24.2.2022 sotilaallisen hyökkäyksen Ukrainaan. Sodan vaikutuksia Suomen kansantalouteen on mahdollista arvioida luotettavasti, mutta se väistämättä pienentää aikaisemmin ennustettua talouskasvu-uraa. Seuraavissa arvioissa ei ole vielä huomioitu sodan mahdollisia vaikutuksia.

Valtiovaraministeriön Kuntatalousohjelman mukaan koronapandemian vuoksi kuntatalouteen kohdennetut tukitoimet ovat peittäneet hetkeksi alleen kuntatalouden rakenteelliset ongelmat. Vuosi 2022 näyttää kuntataloudelle kuitenkin jälleen hyvin vaikealta. Toimintamenojen kasvun arvioidaan hidastuvan 3,0 prosenttiin vuonna 2022, toisaalta on kuitenkin todennäköistä, että koronapandemiasta aiheutuu kuntataloudelle välittömiä kustannuksia edelleen. Kuntatalouden toimintamenoja kasvattavat sosiaali- ja terveydenhuoltomenojen kasvu, hallituksen päättämät tehtävien laajennukset sekä hintojen nousu. Kunta-alan työ- ja virkaehtosopimukset ovat katkolla helmikuussa 2022. Henkilöstökulut ovat kuntasektorin suurin kuluerä, ja siksi kunta-alan palkkaratkaisulla on merkittävä vaikutus kuntatalouden kehitykselle.

Kuntien toimintatulojen arvioidaan laskevan 5,5 prosenttia vuonna 2022. Toimintatulojen laskua selittävät muun muassa korona-avustusten ja monien määräaikaisten toimien päättymisen. Samaan aikaan verotulojen kasvu hidastuu 0,7 prosenttiin. Kasvua hidastaa etenkin yhteisöverotulojen jakosuuden määräaikaisen korotuksen päättymisen ja kiinteistöveroarvojen arvoitu lasku, joka perustuu verotuksen joustavaan valmistumiseen ja tilitysyntymien muuttumiseen. Valtionosuudet sen sijaan kasvavat 6,1 prosenttia muun muassa hallitusohjelman mukaisten tehtävälajennusten, valtionosuuden tason korotuksen ja indeksitarkastusten vuoksi vuonna 2022.

Kuntatalouden vuosikatteen arvioidaan laskevan huomattavasti vuodesta 2021, mutta se riittää kattamaan poistot ja arvonalentumiset. Kuntien investointien nopeimman kasvuvaiheen arvioidaan päättyneen, mutta investointien taso pysyy korkealla koko ennustejaksolla. Toiminnan ja investointien rahavirran arvioidaan olevan 1,5 mrd. euroa negatiivinen vuonna 2022.

Vuosi 2023 tulee olemaan poikkeuksellinen kuntataloudessa niin menojen kuin tulojenkin kehityksen osalta. Eduskunta hyväksyi 23.6.2021 hallituksen esityksen hyvinvointialueiden perustamisesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisen uudistamisesta. Sote-uudistuksen seurauksena kuntien käyttötalousmenoista poistuu noin puolet. Sote-uudistus leikkaa myös kuntien toiminta- ja verotuloja sekä valtionosuuksia.

Vuosina 2024–2025 kuntatalouden menojen arvioidaan kasvavan 1,7 prosenttia vuodessa. Kasvu pitkällä aikavälillä perustuu pääasiassa hintojen nousuun. Kuntatalouden investointipaineiden arvioidaan jatkuvan mittavina muun muassa rakennuskannan iän ja väestön muuttoliikkeen vuoksi. Toimintatulot kasvavat arviolta keskimäärin prosentin vuodessa vuosina 2024–2025.

Kuntatalousohjelman mukaan kuntatalouden menot pysyvät tarkastelujaksolla 2021–2025 tuloja suurempina lukuun ottamatta vuotta 2023, jolloin sote-uudistuksen kuntien verotuloja leikkaava vaikutus ei näy vielä täysimääräisesti kunnallis- ja yhteisöverotuloissa. Kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirta on painelaskelman mukaan yli 700 milj. euroa negatiivinen vuosina 2024–2025, mikä kertoo, että kuntatalouden tuottavuutta ja tehokkuutta lisäävien rakenteellisten uudistusten tarve jatkuu sote-uudistuksen jälkeenkin.

Arviot kuntatalouden kehitysnäkymistä on pyritty huomioimaan myös Lahden kaupungin taloussuunnitelmassa, vaikka koronapandemian ja sote-uudistuksen vaikutukset ovat vaikeasti ennakoitavissa.

Lahden kaupungin taloussuunnitelma 2022–2024 on laadittu vuosien 2022 ja 2024 osalta tulokseltaan negatiiviseksi. Taloussuunnitelma sisältää toimia talouden tasapainottamiseksi. Sote-uudistuksen vaikutukset verotuloihin ja valtionosuuksiin on vaikeasti arvioitavissa ja laskelmat tarkentuvat vuoden 2022 aikana.

Merkittävä talouteen vaikuttava toiminnallinen muutos on työllisyyden kuntakokeilu, jossa Lahti on mukana yhdessä Hollolan, Orimattilan, Asikkalan ja Kärkölan kanssa. Kokeilu käynnistyi 1.3.2021. Kokeilun tavoitteena on työllisyysasteen nostaminen ja kuntien roolin vahvistaminen työllisyyspalvelujen järjestäjänä. Tarkoituksena on parantaa erityisesti pitkään työttömänä olleiden ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien pääsyä työmarkkinoille. Pääministeri Sanna Marinin hallitus linjasi keväällä 2021 puoliväliriihessä TE-palvelujen siirrosta paikallistasolle. TE-palvelut on tarkoitus siirtää kuntien vastuulle vuoden 2024 aikana. Työllisyyden kuntakokeilua jatketaan tehtävien siirtymiseen saakka. TE-palvelujen siirtoa koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syyskuussa 2022.

Lahden eteläinen kehätie avattiin liikennekäyttöön vuoden 2020 lopussa. Suomen suurimman väylätyömaan päättymisen varmistaa sujuvan liikenteen vilkkaasti liikennöidyllä valtatiellä 12 sekä edistää maankäytön ja elinkeinoelämän kehittämismahdollisuuksia koko Lahden seudulla.

Kaupungin investointimenojen arvioidaan laskevan vuosina 2022–2025. Lahden eteläisen kehätien valmistuminen ja suunnitellut kiinteistöjen myynnit laskevat investointien nettomenoja, vaikka koulurakennusten peruserän investoinnit jatkuvat mittavina.

Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittämiseen vaikuttavista seikoista

Toimintakertomuksessa on arvioitava kunnan ja kuntakonsernin toiminnan laajuuteen ja rakenteeseen nähden tasapuolisesti ja kattavasti merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muita toiminnan kehittämiseen vaikuttavista seikoista. Sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa toteutetaan kaupunginvaltuuston hyväksymien periaatteiden mukaisesti.

Riskienhallinta on osa kaupungin johtamis- ja ohjausjärjestelmää, strategista ja operatiivista toiminnan ja talouden suunnittelua, päätöksentekoa, seurainta sekä poikkeamiin reagointia että suoriutumisen arviointia. Kaupunki arvioi riskejä kokonaisvaltaisesti.

Riskienhallinnan kentät ovat taloudellisten- strategisten-, operatiivisten eli toiminnallisten ja vahinkoriskien muodostamat alueet. Arvioinneissa riskit nähdään pääosin uhkina, ei niinkään mahdollisuuksina. Riskienhallintaa toteutetaan kaupunginvaltuuston sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan periaatteiden ja kaupunginhallituksen antaman ohjeen sisäinen valvonta osana hyvää hallinto- ja johtamistapaa Lahden kaupungissa mukaisesti.

Riskikartoituksia tehdään eri tasoilla, esimerkiksi palvelualueiden johtoryhmissä ja palveluyksiköissä. Riskien tunnistamiseen ja hallitsemiseen käytetään erilaisia välineitä. Työpaikan vaarojen arvioinnissa voidaan käyttää esimerkiksi tarkastuslistaa, projektiriskeissä nelikenttäanalyysiä johdannaisineen tai potentiaalisten ongelmien analyysiä johtoryhmätasolla.

Tilikauden aikana aloitettiin riskienhallintaohjelmiston hankinta. Sähköisen järjestelmän avulla saatavat työpaikan vaarojen arvioinnit antavat aluehallintoviraston valvovalle viranomaiselle pääsyn tarkastella kaupungin tilannetta. Ohjelmiston avulla kaupungin työhyvinvoinnin kokonaiskuva paranee.

Uhka-, vaara- ja läheltä piti -tilanteiden ilmoittamisenettelyn yhdenmukaistaminen parantaa työsuojelun toimintaedellytyksiä. Sähköinen järjestelmän avulla riskienhallinnan kokonaiskuva paranee entisestään.

Valtaosa riskeistä on tiedossa. Riskikartoituksissa havaitut korjaavat tehtävät kirjataan, vastuutetaan ja annettuja tehtäviä käydään määrävällein läpi. Johtoryhmätasolla riskienhallintaa ja sen merkitys ymmärretään, mutta suorittavaa työtä tekevien osalta on edelleen kehitystarpeita.

Tunnistettujen riskien sisällöt poikkeavat toisistaan vastuualueiden kesken. Lisäksi riskien taloudellisissa vaikutuksissa on merkittäviä eroja, samoin kuin toimintojen keskeytyksissä, joita on usein mahdoton rahassa mitata. Tilikauden aikana yhteisiä eri riskikartoituksissa tunnistettuja kaupunkitasoisia riskejä ovat:

Henkilöstön työhyvinvointi ja rekrytointi

2. Johtaminen virka- ja luottamustoimien kautta
3. Tulo- ja hoidon riittävyys ja jatkuva säästäminen
4. Toimintaympäristön ulkoiset muutokset
5. ICT

Erityisesti henkilöstöön kohdistuvat riskit esiintyvät eri tavoin, esimerkiksi työmäärän jakautuminen, vaihtuvuus, saatavuus, osaaminen ja palkkaus.

Riskienhallinta on kokonaisuutena tarkastellen toteutunut kohtuullisesti. Toiminta tuottaa varmuuden vallitsevasta tilanteesta, pandemia huomioiden. Ulkoisiin uhkiin liittyvää varautumista on ylläpidetty esimerkiksi harjoitusten avulla, kuten HÄME21-valmiusharjoitus, johon kaupunkikonserni osallistui.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen ovat myös osa kuntakonsernin johtamista. Palvelualueet ja konserniyhtiöt hallitsevat riskejä, jolloin merkittävät uhat hallitaan ja mahdollisuudet käytetään hyväksi. Konserniohjeen mukaan on tytäryhtiöiden järjestettävä toimintansa laatuun ja laajuuteen nähden riittävä riskienhallinta. Riskienhallinta on suhteutettu toimintaan ja sen laajuuteen. Tytäryhtiöt ovat noudattaneet konserniohjetta.

Tilikauden aikana tehtiin päätös hyvinvointialueiden perustamisesta. Päivät-Hämeessä ja siten Lahtea koskeva muutos ei ole yhtä merkittävä, mitä useimmissa muissa Suomen kunnissa. Sosiaali- ja terveystoimen sekä pelastustoimen siirtymisen hyvinvointialueelle näkyy esimerkiksi taloudellisina riskeinä. Muutokseen liittyy myös varautuminen ja riskienhallinta, jossa kaupungin sekä hyvinvointialueen yhteistyön merkitys korostuu.

Kaupunki toimii myös Euroopan ympäristöpääkaupunkina, tuoden ilmastoon ja sen muutokseen liittyviä riskejä esille, samalla tuoden esille tilannetta parantavia toimenpiteitä. Kaupungin logistisen sijainnin ja ilmastotoimien johdosta yritysten kiinnostus kaupunkia kohtaan on lisääntynyt.

Kaupungin riskeihin liittyy sisäisten riskien ohella ulkoiset uhat. Keskeisimmät näistä uhkista ovat digitaalinen turvallisuus, sähkökatko sekä maantie- tai raideliikenteen onnettomuus. Ulkoisiin uhkiin liittyvää varautumista on ylläpidetty sopimusten ja harjoitusten kautta.

Venäjä käynnisti 24.2.2022 sotilaallisen hyökkäyksen Ukrainaan. Sodan vaikutuksia Suomeen on vaikea arvioida, koska sen kesto ja tapahtumia ei pystytä arvioimaan. Kuntien tulee kuitenkin varautua talousvaikutuksiin, turvallisuuden parantamiseen ja sotaa pakenevien ukrainalaisten auttamiseen. Lahden kaupungin riskeissä ei ole tässä yhteydessä vielä käsitelty sodan mahdollisia vaikutuksia.

Lahden kaupungin riskienhallinnan luokat

Riskialueet jaotellaan neljään pääryhmään, jotka ovat taloudelliset, strategiset ja operatiiviset eli toiminnalliset riskit sekä vahinkoriskit.

Taloudelliset ja strategiset riskit vaikuttavat pitkän aikavälin palvelukykyyn. Toteutuessaan ne useimmiten heikentävät jopa merkittävästi kaupungin toimintaedellytyksiä. Vahinko- ja operatiiviset, eli toiminnalliset riskit heikentävät kaupungin tuottavuutta erityisesti päivittäisessä toiminnassa.

Koronavirus asetti kaupungin kriisinhallinnan, valmiuden ja toimintakyvyn edelleen koetukselle. Vaikka kaupunki on onnistunut poikkeustilanteen hallinnassa ja toimintansa mukauttamisessa erittäin hyvin, aiheuttaa pandemia edelleen merkittäviä toiminnan ja talouden haasteita tilanteen jatkuessa.

Taloudelliset riskit

Taloudelliset riskit liittyvät mm. talouden tasapainoon, tulorahoituksen riittävyteen, investointeihin ja rahoitukseen.

Koronapandemian aiheuttamasta epävarmuudesta ja rajoitustoimista huolimatta bruttokansatuote kasvoi 3,4 prosenttia. Valtion kertaluonteiset koronapandemiasta johtuvat tuet ovat helpottaneet kuntataloutta ja ovat lieventäneet pahimpia sopeutuspaineita, mutta ne eivät ratkaisseet kuntatalouden rakenteellista tulojen ja menojen epätasapainoa, joka on seurausta väestön ikääntymisen aiheuttamasta sosiaali- ja terveydenhuoltomenojen kasvupaineesta ja työikäisten määrän vähenemisestä. Kuntien menojen kasvua ylläpitää myös hallituksen päättämät tehtävien laajennukset, hoito- ja palveluvelan purku sekä hintojen nousu.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävät siirretään kunnilta hyvinvointialueille 1.1.2023. Valtiovarainministeriön painelaskelmien mukaan paikallishallinto jää alijäämäiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen, mutta velkasuhteen kasvu hidastuu.

Lahden kaupungin talouden seurantaä käsitellään palvelualueiden ja konsernihallinnon johtoryhmissä, vastuualueilla ja palveluyksiköissä, eikä seurannassa ole havaittu virheellisiä tai puutteellisia menettelyjä vuonna 2021. Taloustilanne raportoidaan säännöllisesti myös lautakunnille, kaupunginhallitukselle ja -valtuustolle.

Rahoitusriskejä, joita ovat korkoriski, valuuttariski, likviditeettiriski ja luottoriski, hallitaan kaupunginvaltuuston hyväksymien Lahden kaupungin rahoitustoiminnan ja sijoitustoiminnan periaatteiden mukaisesti. Riskienhallintaa toteutetaan hajauttamalla lainat ja sijoitukset toteuttamishetken markkinatilanteen mukaan ja jo olemassa oleva laina- ja sijoitus-salkku huomioon ottaen, ottamalla kantaa lainan tai sijoituksen korkoperustaan, valuuttaan ja erääntymisajankohtaan sekä muuttamalla sijoitus- ja lainasalkkujen korko- ja/tai valuuttajakaumaa johdannaissopimusten avulla.

Korkoriski on korkojen muutoksista aiheutuvaa epävarmuutta. Kiinteäkorkoiset lainat tai saatavat eivät voimassaoloaikanaan ole korkoherkkiä. Vaihtuvakorkoisten lainojen osuus kaupungin korollisista lainoista oli tilinpäätöshetkellä 43,2 prosenttia ja niistä koronvaihtosopimuksin oli tilinpäätöshetkellä muutettu kiinteäkorkoisiksi 29,2 prosenttia.

Rahavaroihin, sijoituksiin ja johdannaissopimuksiin liittyy riski siitä, ettei vastapuoli täytä velvoitteitaan. Tätä vastapuoliin liittyvää luottoriskiä rajataan tekemällä sopimukset kaupunginvaltuuston hyväksymien Lahden kaupungin rahoitustoiminnan ja sijoitustoiminnan periaatteiden mukaisesti. Tilinpäätöshetkellä ei rahavaroihin, sijoituksiin eikä johdannaissopimuksiin liity vastapuolen luottoriskiä.

Valuuttamääräisiin lainoihin liittyvä valuuttariski eliminoidaan lainojen noston yhteydessä valuutanvaihtosopimuksilla. Tilinpäätöshetkellä kaupungilla ei ole lainoihin tai korkovirtoihin liittyvää valuuttariskiä.

Likviditeettiriskillä tarkoitetaan sitä, että kaupungin maksuvalmiutta ei pystytä turvaamaan joka tilanteessa. Kaupungin maksuvalmiutta ennakoidaan maksuvalmiussuunnittelulla ja kassaennusteilla. Likviditeettireservinä ovat rahat ja pankkisaamiset, konsernitiilin luottolimiitit sekä muut luottolimiitit, kuten kuntatodistusohjelmat. Tilikauden lopussa kaupungin yhteensä 300 milj. euron kuntatodistusohjelmasta oli käytössä nolla euroa.

Strategiset riskit

Strategiset riskit liittyvät kunnan pitkän aikavälin tavoitteisiin, menestystekijöihin ja niihin kohdistuviin epävarmuustekijöihin. Riskiluokan alle kuuluvat esimerkiksi toimintaympäristö kuten lainsäädäntö ja väestön ikärakenteen kehitys. Toiminnan kehittämisen osia ovat palvelujen järjestäminen, kehittämismahdollisuuksien tunnistaminen sekä maine ja imago-riskit. Johtamisen alle kuuluvat johtamisjärjestelmät, -kulttuuri, -taito ja päätöksentekokyky. Strategisten riskien hallinta on keskeisessä osassa valtuuston ja hallituksen toimintaa.

Strategisiin riskeihin liittyy merkittäviä epävarmuustekijöitä vallitsevan pandemian johdosta. Toimintaympäristön muutokset ovat olleet voimakkaita. Lainsäädännön muutokset tuovat yleensä velvollisuuden lisätehtävien hoitamiseen, joka asettaa paineita menorakenteeseen. Osin ennustettu muuttoliike epidemian osalta ei ole toteutunut merkittävässä määrin.

Koronan johdosta riskialueeseen sisältyvä toimintaympäristö on noussut yhdeksi merkittäväksi riskiksi. Elinkeinoelämän kehitys, valtiontalous ja siihen liittyvä politiikka sekä lainsäädäntö tuottavat edelleen yllätyksiä. Ennustettavuus on heikentynyt merkittävästi aiemmista vuosista. Lyhyempi aikajänne näkyi valtion toiminnassa eri tavoin, joka heijastuu kaupungin toimintoihin. Vallitsevan tilanteen johdosta riskietoisuuden koettiin lisääntyneen kaupungin johdossa.

Sopimusten hallintaan liittyvät riskit voivat näyttäytyä epäonnistuneina sopimuksina ja niihin liittyviä riskejä on joiltakin osin toteutunut. Esimerkkinä sellaisten kiinteistöjen käyttö, joihin liittyy pitkät sopimukset ja investoinnit. Myös sote-kiinteistöt, vuoden 2030 lapsimäärät ja vuokratuottojen väheneminen aiheuttavat menetyksen mahdollisuuden.

Luottamustoimiin liittyy epävarmuustekijöitä päätösten ja linjausten suhteen. Toimintaympäristön ennustettavuus ja merkittävät muutokset lisäävät esimerkiksi taloudellisia ja toiminnallisia riskejä koko kaupungille ja sen asukkaille. Muutokset vaativat yleensä myös lisääntyvää kehitys- ja selvitystyötä. Menoja lisättäessä, tulee kuluja vastaavasti karsia.

Toiminnalliset riskit

Operatiiviset eli toiminnalliset riskit koskevat päivittäistä toimintaa. Toiminnallisiin riskeihin luetaan kuuluvaksi toimintoihin kuten hankkeiden hallintaan ja toimitiloihin liittyvät riskit, sekä juridisiin vastuihin kuten sopimuksiin ja ICT-palveluihin, erityisesti palvelujen jatkumiseen ja luotettavuuteen liittyvät riskit. Myös ympäristöriskit kuuluvat toiminnallisiin riskeihin.

Omaisuuksien kohdistuvat riskit kohdistuvat esimerkiksi omaisuuden hankintaan ja ylläpitoon. Hankintoja säätelee julkisia hankintoja koskeva lainsäädäntö ja kaupungin omat hankintaohjeet. Merkittävä osuus kaupungissa suoritettavista hankinnoista on kilpailutettu.

Etätöiden lisääntyminen siirtää riskejä toimitiloista koteihin, jossa etätöitä lähinnä tehdään. Riskit lisääntyivät niin tietoturvan kuin tietosuojan osalta. Riski on myös kaksijakoinen sisältäen fyysisen kuin digitaalisen maailman riskit. Viestintäverkkojen häiriöt voivat aiheuttaa merkittäviä menetyksiä esimerkiksi talouteen.

Juridinen vastuu sopimusriskeissä korostuu entisestään. Palveluja ulkoistaessa voi tuottamisvastuu olla edelleen kaupungilla. Epidemian vallitessa häiriö- ja poikkeusoloihin varautuminen sopimuksissa on korostunut. Hankintaosaamisen puutteet näkyvät toteutuneina riskeinä, joskin osa tapahtumista ei ole kaupungin hallinnan tai valvonnan alla. Ulkoisten syiden

johdosta palveluntuottajat voivat olla hankaluuksissa, esimerkiksi maailmanlaajuinen konttipula, rahtihintojen nousu, osaavan henkilöstön saatavuus tai sirupula.

Vahinkoriskit

Vahinkoriskien luokkaan kuuluvat muun muassa henkilöstöön kuuluvat riskit, toimitilaturvallisuus ja onnettomuudet. Henkilöstöriskejä ovat avainhenkilöriski, henkilöstön saatavuus ja osaaminen.

Työhyvinvoinnin muutokset etätöiden ja samalla epidemian aiheuttaman epävarmuuden johdosta oli työhyvinvoinnissa parannuksia sekä heikennyksiä. Etätö on vähentänyt työmatkaa ja työtapaturmien määrää. Samanaikaisesti työntekijät kokevat tilanteen kuormituksia. Etätöissä olevat liikkuvat vähemmän. Henkilöstön koronakuormitus työssä ja vapaa-ajalla näkyy henkilöstön hyvinvoinnissa.

Palvelutuotannon turvallisuuteen kiinnitettiin edelleen huomiota erilaisin toimenpitein. Koronaviruksen tartuntojen välttämiseksi käytettiin käsidesejä ja pisarasuojia sekä huomioitiin asiointietäisyydet. Palvelutuotannossa on havaittu väkivalan uhan lisääntymistä ja toimenpiteitä turvallisuuden lisäämiseksi käynnistettiin.

Kaupungin kiinteistöt ovat pääosin vakuutettu täysarvostaan äkillisiä ja ennalta-arvaamattomia vahinkoja vastaan. Oma-vastuuraja kiinteistöissä on 300 000 euroa. Vakuutus korvaa esimerkiksi tulipalon tai äkillisen vuotovahingon.

Keskeytysvakuutuksen kautta voidaan järjestää korvaavat väliaikaiset toimitilat korjauksen tai uusimisen ajaksi. Tilaomaisuudesta on huolehdittu, mutta kiinteistöjen osalta on epävarmuustekijöitä edelleen olemassa.

Kaupunki varautuu onnettomuuksiin ja muihin vahinkoriskihin vakuutuksien lisäksi kaupungin omalla vahinkorahastolla. Kiinteistöjen osalta riskit ovat pääasiassa ylläpitopalvelujen tuottamiseen liittyviä resurssiriskejä, sopimusriskejä ja palvelujen hankintaan liittyviä riskejä. Kaupungin vakuutuspolitiikan mukaisesti, vahinkoriskit pidetään vapaaehtoisissa vakuutuksissa pääosin kaupungilla. Tämä näkyy korkeina omavastuurajoina, jolloin vakuutusmaksut ovat vastaavasti matalampia.

Lahden kaupungille syntyi vuoden 2021 aikana omaisuusvahinkoja, joissa Lahden ympäristöpajan teollisuushalli ja nuorisopalvelujen liikkuvan yksikön matkailuauto Liinu tuhoutuivat tulipalossa.

Taloudellisten vahinkojen varalta on Lahden kaupungilla käytössä vahinkorahasto, josta varataan talousarvioon vuosittain 50 000 euron suuruinen määräraha mahdollisia äkillisiä vahinkoja varten. Vahinkorahaston pääoma on noin 10 milj. euroa. Tilikauden 2021 aikana rahastosta ei korvattu vahinkoja.

Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä

Sisäisellä valvonnalla ja riskienhallinnalla tarkoitetaan organisaation sisäisiä menettely- ja toimintatapoja, joilla pyritään varmistamaan toiminnan laillisuus ja tuloksellisuus. Sisäinen valvonta ja riskienhallinta ovat osa toiminnan johtamista, suunnittelua, päätöksentekoa ja toimintaprosesseja. Ne ovat myös olennainen osa läpinäkyvää, laadukasta ja vastuullista päätöksentekoa, jolloin ne pitävät sisällään myös riittävän vaikutusten ja riskien arvioinnin sekä tosiseikkoihin ja lainsäädäntöön perustuvan päätöksenteon.

Asianmukaisesti järjestetty sisäinen valvonta edistää organisaation tehokasta johtamista, riskien hallintaa ja strategisten sekä toiminnan ja talouden tavoitteiden saavuttamista. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen perustuu kunnan perustehtävään, toimintaympäristön analysointiin, kuntastrategiaan sekä toiminnan ja talouden tavoitteisiin.

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta ulottuvat koko organisaatioon ja kaikkeen sen toimintaan. Se kattaa kaupungin ja kaupunkikonsernin toiminnan lisäksi osallistumisen kuntien yhteistoimintaan sekä muun omistukseen, sopimukseen ja rahoittamiseen perustuvan toiminnan.

Sisäisen valvonnan tarkoituksena on varmistaa, että kaupungin toiminta on taloudellista ja tuloksellista, päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa ja että lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan ja että omaisuus ja voimavarat turvataan. Sisäinen valvonta toteutuu mm. selkeinä tehtävien, toimivallan ja vastuiden jakona, valvonta- ja raportointivelvoitteina, tietojen ja tietojärjestelmien suojaamisena, omaisuuden turvaamisena, sopimusten hallintana, osaamisena ja väärinkäytösten ehkäisyssä. Hyvin toimiva sisäinen valvonta vähentää tahallisia ja tahattomia virheitä, taloudellisia menetyksiä, epäjohtonmuokaisuuksia ja puutteita asioiden hoidossa.

Sisäisen valvonnan selonteko perustuu konsernihallinnon, palvelualueiden ja taseyksiköiden kuvauksiin ja itsearviointeihin hyvän hallinto- ja johtamistavan, sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä sekä sisäisen tarkastuksen toimintavuoden aikana tekemiin havaintoihin.

Hallinto- ja johtamiskulttuuri

Lahden kaupungin hallinto- ja johtamiskulttuuri perustuu kuntalain, hallintolain sekä muiden säännösten lisäksi kaupungin toimintaa ohjaaviin periaatteisiin, sääntöihin sekä ohjeistettuihin toimintatapoihin. Erityinen vastuu hallinto- ja johtamiskulttuurin luomisessa, viestinnässä, toimeenpanossa, ylläpitämisessä ja poikkeamiin reagoinnissa on ylimmällä johdolla, jollavilla viranhaltijoilla ja esihenkilöille.

Kaupunginvaltuuston hyväksymien sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteiden mukaisesti tilivelvolliset toimielimet vastaavat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimeenpanon valvonnasta ja tuloksellisuudesta. Konsernihallinnon, palvelualueiden sekä taseyksiköiden johtavien viranhaltijoiden velvollisuutena on toimeenpanna sisäinen valvonta ja riskienhallinta vastuualueillaan ja vastata siihen liittyvästä viestinnästä ja raportoinnista toimielimille. Kaupunkikonserniin kuuluvan yhteisön, säätiön ja kuntayhtymän, tms. hallitus tai toimitusjohtaja vastaavat yhteisön sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisesta järjestämisestä yhteisöä koskevan lainsäädännön ja kaupungin konserniohjeen mukaisesti.

Hallintosääntö on ajan tasalla. Hallintosääntöön on kirjattu toimielinten ja viranhaltijoiden toimivalta ja vastuut, tarvittaessa toimivaltainen taho tekee toimivallan delegointipäätöksen.

Vuoden 2021 aikana on tehty organisaatiomuutoksia mm. toimintaympäristön muutoksista johtuen sekä toimivuuden parantamiseksi. Samalla myös sääntöihin on tehty tarvittavat muutokset. Tehtävät, toimivallat ja vastuut on päivitetty vastaamaan organisaatiomuutoksia. Tarvittaessa tarkastellaan eri palveluiden välisiä vastuurajoja ja pyritään selkeyttämään toimintaa.

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt toimintaa ohjaamaan eettiset toimintaperiaatteet. Eettiset toimintaperiaatteet on kuvattu yhteisistä toimintavoista ja arvoista, ja se on koko henkilöstön ohjenuora päivittäiseen toimintaan. Tarkoituksena on helposti ymmärrettävällä tavalla ohjata kaupungin eri toimijoiden päätöksentekoa, toimintaa ja vuorovaikutusta kaupungin työpaikoilla, luottamustoimissa ja julkisuudessa. Eettisillä toimintaperiaatteilla edistetään lisäksi luottamusta julkisten varojen käyttöön ja hyvään hallintoon.

Johtoryhmät ja johtotiimit ovat tärkeitä sääntöjen, ohjeiden, linjausten ja toimintatapojen noudattamista edistäviä ja seuraavia toimijoita. Selkeät, ajantasaiset ja saavutettavat ohjeet ovat merkittävä organisaation ohjauskeino. Kehittämistyötä ohjeiden parantamiseksi tehdään koko ajan. Ohjeissa on edelleen kehittämistarpeita niin, että ne olisivat mahdollisimman ymmärrettäviä, erilaisiin toimintoihin sopivasti sovellettavissa ja helposti saatavilla.

Riskienhallinnan järjestäminen

Kaupunginvaltuusto ohjaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämistä mm. hyväksymällä Lahden kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan -asiakirjan. Kaupunginvaltuusto edellyttää, että kaikilla kaupunkikonserniin kuuluvilla palvelualueilla, yhtiöillä, taseyksiköillä, säätiöillä, yhteisöillä ja kuntayhtymillä on asianmukaisesti järjestetty sisäinen valvonta ja riskienhallinta. Riskienhallinnan toteutus on vastuutettu kaupunginvaltuuston sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet -päättöksessä, kaupungin hallinto- ja toimintatasäätännössä sekä tilivelvollisten toimielinten päätöksissä.

Kaupunginhallituksen hyväksymässä Sisäinen valvonta osana hyvää hallinto- ja johtamista Lahden kaupungissa -asiakirjassa kuvataan tarkemmin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestelmä. Lisäksi rahoitus- ja sijoitustoiminnan riskienhallintaan otetaan kantaa kaupunginvaltuuston hyväksymässä Lahden kaupungin rahoitustoiminnan ja sijoitustoiminnan periaatteet -asiakirjassa.

Palvelualueiden johtoryhmät tarkastelevat säännöllisesti riskejä, pääsääntöisesti vuosittain. Usein riskienhallinnan on todettu olevan erillistä muusta toiminnasta, eikä uhkien ja mahdollisuuksien pohdinta ole aina luonteva osa toimintaa ja päätöksentekoa. Kaupunki on hankkinut käyttöönsä riskienhallintajärjestelmän. Järjestelmän avulla on mahdollista kehittää ja yhdenmukaistaa riskienhallintaa ja viedä kaupunkia kohti kokonaisvaltaisempaa riskienhallintaa. Riskienarvioinnin päivittäminen on paikoin jäänyt odottamaan riskienhallintajärjestelmän käyttöönottoa.

Osa yksiköistä kehittää omaa riskienhallintaansa päämäärätietoisesti niin, että riskien tunnistaminen ja arviointi on tärkeä osa toimintaa ja prosesseja. Esimerkiksi osassa palvelusopimuksista riskien kartoittaminen, seuranta ja hallinta ovat jatkuvaa työtä.

Talouden ja projektien osalta riskejä tarkastellaan tiiviisti osana toimintaa. Projektien osalta riskien tarkastelua ja hallintaa ohjaa myös käytössä oleva projektinhallintajärjestelmä. Järjestelmä ohjaa projektien suunnittelua ja seurantaan myös muilta osin. Myös toiminnot, joissa on runsaasti asiakastilanteita tai selkeitä henkilöriskejä, ovat ottaneet selkeimmin riskienhallinnan osaksi toimintansa arkea. Lisäksi osaan toimintaan liittyy säännönmukaisesti tehtävät riskiarviot ja turvallisuusselvitykset.

Riskien tunnistaminen ja kokonaisvaltainen analysointi on keskeinen osa riskienhallintaa. Riskin toteutumisen välittömät vaikutukset voivat olla hyvinkin marginaalisia, mutta seurannaisvaikutuksilla voi olla merkittävää haittaa kaupungille. Palvelualueilta saatujen selvitysten mukaan, riskiarviointi ja riskien hallinta on pääosin hyvällä tasolla.

Pandemia-aika on lisännyt riskitietoisuutta organisaatiossa, riskienhallinta ja varautuminen on muuttunut osittain osaksi jokapäiväistä toimintaa. Riskien käsittely erilaisissa liikunnallisissa yhteistyöryhmissä sekä valtakunnallisella tasolla on tullut osaksi riskienhallinnan toimintaa koronaepidemian myötä. Pandemia on myös lisännyt riskejä mm. lisääntyneen etätömyötä tietohallintoon liittyvät riskit ovat lisääntyneet. Tietoturva on parannettu keskeisten palvelujen osalta. Pakottavassa tilanteessa on keskitytty etsimään ratkaisuja.

Palvelualueiden selvityksissä on noussut useana vuonna esille kasvanut väkivallan uhka. Erityisesti päihde- ja mielen-terveysongelmista johtuvat haastavat tilanteet aiheuttavat osassa yksiköistä merkittävän riskitekijän. Myös muu asukkaiden pahoinvointi näkyy asiakaspalvelupisteissä ajoittain ja korona-ajan rajoitukset ovat lisänneet haastavia tilanteita ja asiointia käytöstä. Osa henkilöstöstä on joutunut maalittamisen kohteeksi. Väkivalta- ja vaaratilanteisiin suhtaudutaan aina vakavasti ja niitä koskeva ohjeistus löytyy intrasta. Vastuualueilla on myös omaan toimintaan erityisesti kohdistettuja väkivallan uhkaa koskevia toimintaohjeita. Henkilöstöä pyritään kouluttamaan ja ohjeistetaan toimimaan näissä tilanteissa ja tarvittaessa lisätään vartiointia. Osaava, ammattitaitoinen henkilöstö on osa toimivaa riskienhallintaa. Hyvän työnantajakuvan rakentaminen ja ylläpitäminen on keskeinen tekijä ammattitaitoisen henkilöstön saamiseksi.

Kaupungin hallussa on monenlaista omaisuutta kiinteistöistä arvoinstrumentteihin. Tarvitaan siis myös monipuolista osaamista mm. ylläpitoon ja valvontaan liittyen, jotta omaisuuden arvo säilyy. Vakuuttaminen on omaisuuden kohdalla myös olennainen riskienhallintakeino.

Johdon ja esihenkilöiden valvontatoimenpiteet

Kaupunginhallituksen hyväksymässä ohjeessa ”Sisäinen valvonta osana hyvää hallinto- ja johtamistapaa” on kuvattu keskeimpiin prosesseihin sisältyvät valvontatoimenpiteet. Kaupungin muilla määräyksillä ja ohjeilla on lisäksi täydennetty hallinnon ja talouden hoidon menettelytapavaatimuksia. Konsernihallinto, palvelualueet, toimintayksiköt, taseyksilöt ja muut toimijat ovat määritelleet ne valvonnan tavat, joilla varmennetaan asianmukaiset hallinnon ja talouden hoidon menettelyt sekä riskienhallinta.

Päätös- ja hyväksymistoiminta järjestetään niin, että vaarallisia työyhdistelmiä ei pääse syntymään. Pienemmissä yksiköissä tämä voi olla haasteellista. Tarvittaessa toimintamalleja luodaan ja edelleen kehitetään yhteistyössä kaupungin eri yksiköiden kanssa, jotta niistä saadaan toimivia, tehokkaita ja luotettavia. Itsearviointi ja auditointi ovat osa toiminnan arviointia ja kehittämistä ja niitä käytetään aktiivisesti monissa yksiköissä.

Jatkuva seuranta edesauttaa tavoitteiden saavuttamisessa. Vuosikello aikatauluttaa seurantaan ja seuranta sekä talouden että tavoitteiden osalta on systemaattista niin johtoryhmissä kuin toimielimissä. Etäkokoustaminen ei ole vaikuttanut viralliseen, säännönmukaiseen, seurantaan ja valvontaan. Sen sijaan epävirallisen kanssakäymisen vähennettyä ja muututtua etätömyötä, vaikeammin havaittavia signaaleja organisaatiosta ja työntekijöistä on entistä haastavampi huomata.

Etätö aiheuttaa haasteita johtamisessa. Vaikka etätöillä on todettu myös myönteisiä puolia, osalle vaikutukset voivat olla työhyvinvointia heikentäviä. Esihenkilöiden voi olla entistä vaikeampaa huomata henkilöstönsä haasteet. Henkilöstöpalvelut on tarjonnut erilaisia keinoja, joilla pyritään tukemaan esimerkiksi työhyvinvointiin liittyvissä haasteissa. Etätöissä myös osa valvonnan keinoista muuttuu tai niitä on kehitettävä palvelemaan muuttunutta tilannetta. Lähiyössä pandemia-aikakin jatkaneet ovat joutuneet kokemaan lisääntyneitä painetta johtuen mm. jatkuvasti muuttuvien ohjeiden ja lisääntyneen kuormituksen vuoksi. Henkilöstökyselyitä ja -selvityksiä hyödynnetään toiminnan seurannan ja kehittämisen tukena.

Kehityskeskustelut käydään koko henkilöstön kanssa vähintään kerran vuodessa. Merkittäviä poikkeamia ei ole tiedossa. Kehityskeskustelut ovat tärkeä ohjauksen ja valvonnan menetelmä. Sen lisäksi, että se toimii tärkeänä tavoitteiden asettamisen ja seurannan työkaluna, on se myös tärkeä keino saada tietoa organisaatioon ja toimintaan liittyvistä haasteista ja kehittämistarpeista. Käytössä on järjestelmä, jonne kehityskeskustelutiedot syötetään, aivan kaikki eivät sitä kuitenkaan käytä, joten varmistettua tietoa on vaikea saada.

Sopimustoimintaa on ohjeistettu ja valvonta kohdistuu niin sopimusten laadintaan, täytäntöönpanoon ja noudattamiseen sekä sopimusten voimassaolon ja irtisanomisen seurantaan. Sopimusosaamisen ja sopimusten valvonnan merkitys on kasvanut tärkeäksi osaamiskokonaisuudeksi, kun huomattava osa palveluista tuotetaan muualla kuin kaupungin omalla toiminnalla, vaikkakin aluehallintouudistuksen myötä tilanne hie- man muuttuu. Vahva sopimusosaaminen tekee organisaatiosta myös hyvän ja luotettavan sopimusosapuonin. Sopimustenhallinnassa koetaan edelleen olevan haasteita. Vuoden 2021 alussa käyttöön otetun asianhallintajärjestelmän avulla on tarkoitus parantaa sopimusten hallintaa.

Vuoden aikana on talouden prosesseissa noussut esille muutama huijausyritys. Näiden johdosta on kehoitettu olemaan erityisen huolellisia valvontatoimenpiteissä. Vuosittain puututaan melko vakioidusti muutama epäasiallisen toiminnan tapauksiin. Tiedot perustuvat yksiköiden selonteossa tekemiin ilmoituksiin. Häirinnän/epäasiallisen kohtelun osalta ohje sekä ilmoituslomake löytyvät intrasta. Väärinkäytösepäilyjen selvittäminen on pääsääntöisesti esihenkilön vastuulla.

EU-direktiivi velvoittaa, että vuoden 2021 aikana on otettava käyttöön kanava, jonka kautta voi turvallisesti ilmoittaa väärinkäytösepäilyistä. Kanava lisää läpinäkyvyyttä ja luottamusta sekä antaa olennaista tietoa organisaation kehittämistarpeista. Kansallinen lainsäädäntö ei valmistunut joulukuuhun mennessä. Lahden kaupunki otti ilmoituskanavan käyttöönsä direktiivin asettamassa aikataulussa.

Omistajaohjauksessa ja konserniohjauksessa käytetään merkittävää ohjausvaltaa ja toteutetaan valvontavastuuta. Tällä vallalla ja vastuulla on myös merkittäviä vaikutuksia kaupungin talouteen. Kaupunki toimii aktiivisena omistajana. Omistajaohjauksen resursseja lisättiin vuonna 2020. Raportoinnin ajantasaisuutta, sisältöä ja seurantaan on kehitetty ja

kehitetään edelleen yhteistyössä yhtiöiden kanssa. Konserniohjeet päivitettiin niin, että valtuusto hyväksyi ne tammi-kuussa 2021. Omistajaohjauksen periaatteet hyväksyttiin valtuustossa joulukuussa 2021.

Tieto ja tiedonvälitys

Viestintä ja raportointi ovat olennainen osa johtamisen, toimivan suunnittelun ja arvioinnin sekä valvonnan ja riskienhallinnan kokonaisuutta. Tilivelvolliset toimitukset, johtavat viranhaltijat ja esihenkilöt ovat velvollisia järjestämään oikean ja riittävän sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä raportoinnin, jotta he kykenevät asianmukaisesti valvomaan vastuullaan olevaa toimintaa ja sen riskienhallintaa. Avoimuus tukee hyvän hallintotavan toteutumista ja edistää osallistumista.

Strategiassa ja vuosisuunnitelmissa määritellyt tavoitteet ohjaavat toimintayksiköiden viestintää ja raportointia. Ajantasainen ja luotettava raportointi mahdollistaa tilivelvollisten toimitusten ja johdon vastuulla olevan valvonnan, toiminnan ja talouden tavoitteiden saavuttamisen seurannan sekä korjaavien toimenpiteiden määrittelyn tavoitteiden saavuttamiseksi. Säännöllistä raportointia ja seuranta toteutetaan talouden osalta totutusti vähintään neljännesvuosittain. Epävarmuustilanteissa ennustaminen on aina hankalaa. Tiedolla johtamisen osalta on tapahtunut kehitystä, kun johdon raportointi on saatu käyttöön.

Johtoryhmät ovat tärkeä tiedonvälityksen väylä ja valmisteilla olevista asioista keskustelun paikka. Sieltä viestiä viedään edelleen yksiköihin. Johtoryhmien muistiot ovat pääsääntöisesti kaikkien luettavissa intrassa. Jotta tieto kulkee riittävästi, on olennaista huomioida, että kaikki tahot on huomioitu johtoryhmissä sekä muissa kokoonpanoissa ja tiedonvälityskäytännöt saavuttavat koko henkilöstön.

Kunta on lain mukaan velvollinen antamaan tietoa ja tiedottamaan riittävästi esimerkiksi osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Viestinnässä on otettava huomioon myös eri asukasryhmien tarpeet. Kaupunki viestii aktiivisesti valmisteista, päätöksenteosta ja palveluista. Käytössä on useita kanavia, jotta kuntalaiset tavoitetaan mahdollisimman laajasti. Erityisesti kaupunkiympäristön palvelualueella on todettu, että käytännössä lain edellyttämää osallistuttamista laajemmin toteutettu vuorovaikutus johtaa prosessin läpimenoajan nopeutumiseen ja valitusten vähentymiseen. Toimivaan ja kestävään vuorovaikutukseen onkin panostettu monin tavoin.

Korona-aikana on korostunut oikean tiedon ja nopean tiedonvälityksen tärkeys. Vaikeaselkoinen tieto lisää virheellisen tiedon leviämistä. Kaupungissa on hyödynnetty laajasti eri keinoja tiedonvälitykseen. Joskus tilanteet ja ohjeet ovat muuttuneet niin nopeasti, että kaikkiin asianosaisiin yksiköihin ei tieto ole kulkenut niin nopeasti, etteikö epäselviltä tilanteilta olisi täysin vältytty. Noin kaksi kertaa kuukaudessa, ja tarvittaessa useamminkin, lähetettävä esimieskirje, kokoaa keskeisimmät ajankohtaiset asiat yhteen ja parantaa oikean ja ajankohtaisen tiedon liikkumista organisaatiossa.

Lainsäädännöllä on viime vuosina erityisesti edistetty tiedon saatavuutta ja saavutettavuutta. Tiedon saannin ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamisen eteen on tehty Lahdessa aktiivisesti töitä. Lahden kaupungissa tiedotetaan aktiivisesti eri kanavien kautta ja Lahti on esimerkiksi sosiaalisen median aktiivisuudessa suurista kaupungeista aktiivisimpien joukossa. Kaupunkilaisten osallistumismahdollisuuksia kehitetään jatkuvasti ja uusia tapoja otetaan kokeiluun.

Lainsäädäntö sekä luotettava ja avoin päätöksenteko edellyttävät päätösten vaikutusten ennakkoarviointia. Lahden kaupungissa on ohjeistettu vaikutusten ennakkoarvioinnin tekoa. Vaikutusten ennakkoarviointi on osa normaalia päätöksentekoprosessia. Uuden asianhallintajärjestelmän myötä laadittujen ennakkoarviointien seuranta helpottuu, sillä kokousasian perustietoihin sisältyy kohta vaikutusten ennakkoarvioinnin laadinnasta.

Rekrytointitilanteet tuovat haasteita mm. hiljaisen tiedon siirtymisen osalta. Edelleen vuonna 2021 jatkuneen pandemian ja runsaana jatkuneen etätyön aikana myös uusien työntekijöiden perehdyttäminen on koettu haasteelliseksi. Erilaisissa asiantuntijatehtävissä on myös alkanut näkyä rekrytointitilanteissa pulaa osaajista. Nämä aiheuttavat riskejä toiminnassa ja sen jatkuvuudessa.

Sisäisen tarkastuksen järjestäminen

Sisäinen tarkastus toimii kaupunginhallituksen ja kaupunginjohtajan alaisuudessa. Sen tehtävät, asema ja valtuudet on määriteltävä kaupunginhallituksen hyväksymässä sisäisen tarkastuksen toimintasäännössä. Tarkastustyö perustuu vuosittain laadittavaan toimintasuunnitelmaan, jonka kaupunginhallitus hyväksyy. Sisäisessä tarkastuksessa työskentelee konsernitarkastaja.

Sisäinen tarkastus tukee kaupungin johtoa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteuttamisessa. Sen tehtävänä on arvioida hyvän hallintotavan, sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuutta ja tehokkuutta sekä tukea organisaatiota sen arvojen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Sisäinen tarkastus toimii tehtävässään riippumattomana tarkastettavista toiminnoista ja arvioi organisaatiota objektiivisesti.

Kaupunginhallitukselle raportoidaan puolivuositarkastus- ja arviointityön keskeisistä tuloksista. Tarkastuskohteille annetaan kehittämisehdotuksia ja vastaava johto laatii toimenpidesuunnitelman kehittämisehdotuksille. Kehittämisehdotuksia seurataan tarkastusraportissa esitetyn aikataulun mukaisesti, noin puoli vuotta tarkastuksesta. Sisäinen tarkastus osallistuu myös organisaation kehittämiseen mm. prosessien kehittämisen ja tiedonsaannin parantamisen parissa.

Yhteenveto havainnoista ja arvio sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteuttamisesta

Kaupunginhallitus toteaa arvionaan, että kaupungin toiminnan sisäinen valvonta ja riskienhallinta ovat tuottaneet pääosin kohtuullisen varmuuden toiminnan tuloksellisuudesta ja lainmukaisuudesta. Vastuuhenkilöillä on hyvin tiedossa käytössä olevat puuttumisen ja ilmoittamisen keinot ja prosessit erilaisissa tilanteissa. Sisäisen valvonnan osaaminen on organisaatiossa lisääntynyt jonkin verran ja esimerkiksi palvelualueilta toimitettujen selontekojen sisällössä on tapahtunut myönteistä kehitystä. Merkittäviä puutteita ei ole havaittu.

Kaupunginhallituksen tunnistamat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämistarpeet ovat:

- Kaupunkitasoisen riskienhallinnan kehittäminen käyttöön otettavan riskienhallintajärjestelmän avulla.
- Päätösten vaikutusten ennakkoarvioinnin käyttö ja seuranta.
- Kaupungin toimintaa ohjaavien periaatteiden, sääntöjen ja ohjeiden toimivuuden ja saatavuuden kehittäminen.
- Eettisten toimintaperiaatteiden ja hyvän hallintokulttuurin edistäminen kaupungin kaikessa toiminnassa.
- Pitkään jatkuneen koronaepidemian vaikutukset henkilöstön hyvinvointiin.

Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

Tilikauden tuloksen muodostuminen

Tuloslaskelma kuvaa tilikauden tuloksen muodostumista. Kustakin tuloslaskelman erästä on esitettävä vastaava tieto viimeistä edelliseltä tilikaudelta (vertailutieto). Laskelma sisältää kaupungin ja taseyksiköiden ulkoiset tuotot ja kulut. Kaupungin sisäiset tulo- ja menoerät eivät sisälly tilinpäätöksen tuloslaskelmaan, minkä vuoksi laskelma poikkeaa talousarviossa esitettävästä tuloslaskelmasta.

Toimintakate -675,2 milj. euroa on toimintatuottojen ja -kulu- jen erotus, eli käyttötalouden nettomeno. Toimintakate heikkeni edellisvuodesta 7,0 milj. euroa eli 1,0 prosenttia.

Toimintatuotot ja -kulut on luokiteltu tililuokittain Suomen Kuntaliiton suositusten mukaisesti. Henkilöstökulut sisältävät palkat, sosiaali- ja eläkevakuutusmaksut, kaupungin vastuulla olevat eläkkeet, sekä luottamushenkilöiden palkkiot. Palvelujen ostot koostuvat asiakas- ja muiden palvelujen ostoista.

Verotulokertymä oli yhteensä 519,2 milj. euroa, jossa kasvua edellisvuoteen oli 2,9 prosenttia. Valtionosuudet olivat 224,0 milj. euroa, jossa laskua edellisvuoteen oli 8,1 prosenttia. Verotulojen ja valtionosuuksien tarkempi erittely on esitetty tilinpäätöskirjan kohdassa Tuloslaskelmaosan toteutuminen, Verorahoituskokonaisuus.

Rahoitustuotot ja -kulut 12,2 milj. euroa, joka oli noin 0,5 milj. euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna. Osinkotuottojen osuus oli 12,8 milj. euroa.

Vuosikate nousi 80,2 milj. euroon, mikä on 12,7 milj. euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna. Vuosikate kuvaa kunnan tulorahoituksen riittävyyttä, jota tuloslaskelman puolella verrataan käyttömaisuuden poistoihin. Lahden vuosikate kattoi käyttömaisuuden 52,3 milj. euron suuruiset poistot 153,5 prosenttisesti.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kaupungin omaa pääomaa. Tulos vuodelta 2021 oli 28,0 milj. euroa, mikä on 14,2 milj. euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna.

LAHDEN KAUPUNKI TULOSLASKELMA

Taseyksiköt mukana, ei sisällä sisäisiä tuottoja eikä kuluja.

Milj. €	TP 2021	TP 2020	Muutos %
Toimintatuotot	115,2	86,9	32,5 %
Myyntituotot	21,1	20,7	2,0 %
Maksutuotot	12,3	12,2	1,4 %
Tuet ja avustukset	18,8	12,1	55,2 %
Vuokratuotot	31,3	30,1	4,3 %
Muut toimintatuotot	31,6	11,9	166,4 %
Valmistus omaan käyttöön	1,2	1,2	-2,0 %
Toimintakulut	-791,5	-756,3	4,7 %
Henkilöstökulut	-173,1	-163,8	5,6 %
Palvelujen ostot	-533,0	-504,6	5,6 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-16,3	-15,6	4,1 %
Avustukset	-40,9	-47,6	-14,2 %
Muut toimintakulut	-28,3	-24,6	14,9 %
TOIMINTAKATE	-675,2	-668,2	1,0 %
Verotulot	519,2	504,6	2,9 %
Valtionosuudet	224,0	243,8	-8,1 %
Rahoitustuotot ja -kulut	12,2	12,7	-3,4 %
Korkotuotot	8,0	8,5	-6,1 %
Muut rahoitustuotot	13,4	20,0	-33,1 %
Korkokulut	-11,6	-11,9	-2,6 %
Muut rahoituskulut	2,5	-3,9	-164,9 %
VUOSIKATE	80,2	92,9	-13,6 %
Poistot ja arvonalentumiset	-52,3	-50,7	3,1 %
TILIKAUDEN TULOS	28,0	42,2	-33,7 %
Poistoeron lisäys (-)/vähennys (+)	0,2	0,3	-22,1 %
Varausten lisäys (-)/vähennys (+)	-10,0	0,0	
Rahastojen lisäys (-)/vähennys (+)	-0,1	-0,1	-2,2 %
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	18,1	42,3	-57,3 %

Tuloslaskelman tunnusluvut	TP 2021	TP 2020	Muutos %
Toimintatuotot/Toimintakulut %	14,6 %	11,5 %	27,0 %
Vuosikate/Poistot %	153,5 %	182,8 %	16,0 %
Vuosikate, euroa/asukas	668	774	-13,7 %
Asukasmäärä*	120 093	119 984	0,1 %

* vuoden 2021 asukasmäärä tilastokeskuksen ennakkotieto, 2020 lopullinen tieto

Toiminnan rahoitus

Rahoituslaskelma tarkastelee toiminnan rahoitusta ja ilmaisee, onko toiminnan ja investointien rahavirta yli- vai alijäämäinen. Rahoituksen rahavirta kertoo muutokset lainauksissa ja rahavaroissa.

Toiminnan rahavirta 53,9 milj. euroa on toiminnasta kertynyt tulorahoitus, eli erä, joka käyttötaloudesta riittää investointien rahoitukseen. Vuosikate 80,2 milj. euroa siirtyy laskelmaan tuloslaskelmasta. Tulorahoituksen korjaukset -26,3 milj. euroa muodostuu käyttöomaisuuden myyntivoitoista ja myyntitappiosta sekä pakollisten varausten muutoskirjauksista, eikä niillä ole kassavaikutusta.

Investointien rahavirrassa ilmoitetaan investointien bruttoneidot -69,2 milj. euroa, investointeihin kohdistuneet rahoitusosuudet 3,0 milj. euroa sekä pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot 57,2 milj. euroa. Investointien omahankintameno 66,2 milj. euroa muodostuu, kun bruttoinvestoinneista vähennetään valtionosuudet ja muu ulkopuolinen rahoitus. Kun investointimenoista vähennetään vielä pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot 57,2 milj. euroa saadaan investointeihin käytetyt varat eli rahoituslaskelman erä Investointien rahavirta -9,0 milj. euroa. Varsinaisesta toiminnasta ja investoinneista syntynyt rahavirta on ylijäämäinen, 45,0 milj. euroa.

Rahoituksen rahavirta ilmaisee ne rahoitukselliset erät, joilla varsinaisesta toiminnasta ja investoinneista sekä antolainauksen, lainakannan, oman pääoman ja maksuvalmiuden muutoksista syntyneet rahoitustarpeet katetaan. Pitkäaikaisista lainaa ei otettu, lyhytaikaisten lainojen nettomuutos oli 0,5 milj. euroa, lainoja lyhennettiin 32,7 milj. eurolla, jolloin lainamäärä pieneni 32,2 milj. euroa.

Lahti-konsernin rahoituksesta huolehtii sisäinen pankki, jonka toiminta näkyy rahoituslaskelmassa mm. antolainauksen muutoksena. Vuoden 2021 aikana ei nostettu uusia antolainoja ja niitä lyhennettiin 42,9 milj. euroa. Rahoituslaskelman erä antolainauksen muutokset sisältävät taseen pysyviin vastaaviin kirjattujen pitkäaikaisien lainasaamisten lisäykset ja vähennykset.

Rahoituslaskelman kohtaan muut maksuvalmiuden muutokset, 26,8 milj. euroa, sisältyy mm. konsernitili- ja lainasaamisten muutos tytäryhteisöiltä.

Toiminnan ja investointien rahavirran ja rahoituksen rahavirran yhdistäminen osoittaa kaupungin rahavarojen muutoksen tilivuoden aikana. Kaupungin likvidit rahavarat lisääntyivät tilikauden aikana 82,5 milj. euroa.

Investointien tulorahoitusprosentti 121,2 kertoo, kuinka paljon investoinneista pystyttiin rahoittamaan tulorahoituksella. Lainanhoitokate 2,1 prosenttia kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Tilikauden maksuvalmius näkyy kassan riittävyydessä, joka vuoden lopussa oli 62,9 päivää.

LAHDEN KAUPUNKI RAHOITUSLASKELMA

Milj. €	TP 2021	TP 2020	Muutos %
Toiminnan rahavirta	53,9	93,3	-42,2 %
Vuosikate	80,2	92,9	-13,6 %
Tulorahoituksen korjaukset	-26,3	0,4	-6763,1 %
Investointien rahavirta	-9,0	-83,9	-89,3 %
Investointimenot	-69,2	-94,5	-26,8 %
Rahoitusosuudet investointeihin	3,0	1,3	129,1 %
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	57,2	9,2	520,6 %
Toiminnan ja investointien rahavirta	45,0	9,3	381,6 %
Rahoituksen rahavirta			
Antolainauksen muutokset	42,9	44,4	-3,4 %
Antolainasaamisten vähennykset	42,9	44,4	-3,4 %
Lainakannan muutokset	-32,2	31,9	-200,8 %
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0,0	60,0	-100,0 %
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-32,7	-40,3	-19,1 %
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0,5	12,3	-96,0 %
Muut maksuvalmiuden muutokset	26,8	-53,1	150,4 %
Rahoituksen rahavirta	37,5	23,2	61,8 %
Rahavarojen muutos	82,5	32,5	153,7 %
Rahavarat 31.12.	155,3	72,8	113,3 %
Rahavarat 1.1.	72,8	40,3	80,7 %

Rahoituslaskelman tunnusluvut	TP 2021	TP 2020	Muutos %
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1000 €	-150,2	-108,7	38,1 %
Investointien tulorahoitus, %	121,2 %	99,7 %	21,6 %
Lainanhoitokate	2,1	2,0	5,0 %
Laskennallinen lainanhoitokate	0,8	0,9	-11,1 %
Kassan riittävyys, pv	62,9	29,3	114,7 %
Asukasmäärä*	120 093	119 984	0,1 %

* vuoden 2021 asukasmäärä tilastokeskuksen ennakkotieto, 2020 lopullinen tieto

Rahoitusasema ja sen muutokset

LAHDEN KAUPUNGIN TASE

VASTAAVAA	2021 milj. €	2020 milj. €	VASTATTAVAA	2021 milj. €	2020 milj. €
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat hyödykkeet			Peruspääoma	437,2	437,2
Aineettomat oikeudet	1,4	0,6	Arvonkorotusrahasto	0,1	0,1
Muut pitkävaikutteiset menot	69,9	73,1	Muut omat rahastot	10,8	10,7
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankkeet	1,1	1,0	Edellisten tilikausien ylijäämä	172,0	129,7
	72,5	74,7	Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	18,1	42,3
Aineelliset hyödykkeet				638,2	620,0
Maa- ja vesialueet	137,0	134,3			
Rakennukset	306,7	291,9	POISTOERO JA VAPAAEHTOISET		
Kiinteät rakenteet ja laitteet	193,6	190,9	VARAUKSET		
Koneet ja kalusto	5,1	3,5	Poistoero	0,8	1,0
Muut aineelliset hyödykkeet	0,1	0,1	Vapaaehtoiset varaukset	10,0	0,0
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	23,7	63,7		10,8	1,0
	666,3	684,4	PAKOLLISET VARAUKSET		
Sijoitukset			Eläkevaraukset	2,8	3,3
Osakkeet ja osuudet	200,3	200,4	Muut pakolliset varaukset	10,5	14,3
Muut lainasaamiset	390,2	433,7		13,4	17,6
Muut saamiset	0,2	0,2			
	590,7	634,4			
TOIMEKSIANTOJEN VARAT			TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Lahjoitusrahastojen varat	0,2	0,2	Lahjoitusrahastojen pääomat	2,4	2,7
	0,2	0,2			
VAIHTUVAT VASTAAVAT			VIERAS PÄÄOMA		
Vaihto-omaisuus			Pitkäaikainen		
Aineet ja tarvikkeet	0,1	0,1	Joukkovelkakirjalainat	60,0	60,0
Saamiset			Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	694,9	732,1
Pitkäaikaiset saamiset			Lainat muilta luotonantajilta	0,0	0,0
Lainasaamiset	5,6	10,4	Saadut ennakot	0,0	0,0
Muut saamiset	0,5	0,3	Siirtovelat	4,4	3,6
Lyhytaikaiset saamiset			Lyhytaikainen	759,3	795,8
Myyntisaamiset	6,8	9,8	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	37,2	32,7
Lainasaamiset	57,0	80,4	Lainat muilta luotonantajilta	49,4	48,9
Muut saamiset	3,7	3,0	Saadut ennakot	1,1	1,1
Siirtosaamiset	13,7	10,1	Ostovelat	22,3	20,4
	87,3	114,1	Muut velat	3,2	3,1
Rahoitusarvopaperit			Siirtovelat	35,0	37,5
Osakkeet ja osuudet	7,7	6,5		148,2	143,6
Rahat ja pankkisaamiset	147,6	66,3			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	1 572,3	1 580,7	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	1 572,3	1 580,7
Taseen tunnusluvut			Lainakanta 31.12., 1 000 €	841 547	873 709
Omavaraisuusaste, %	41,3 %	39,4 %	Lainat ja vuokravastuut 31.12.	1 038 243 684	946 102 657
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	105,6 %	112,1 %	Lainat ja vuokravastuut, €/asukas	8 645	7 882
Kertynyt yli-/alijäämä, 1 000 €	190 729	174 415	Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	390 176	433 734
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	1 588	1 447	Asukasmäärä	120 093	119 984
Lainakanta 31.12. €/asukas	7 007	7 282			
Lainakanta	841 546 579	873 708 816			

* vuoden 2021 asukasmäärä tilastokeskuksen ennakkotieto, 2020 lopullinen tieto

Kokonaistulot ja -menot

Kokonaistulot ja -menot -laskelmassa on koottu yhteen kaikki kunnan menot ja tulot tuloslaskelmasta ja rahoituslaskelmasta, siten se kuvaa rahanlähteitä ja -käyttöä. Kokonaistulojen ja -menojen erotus on täsmäytettävissä rahoituslaskelmaan siten, että se on muiden maksuvalmiuden muutosten ja rahavarojen muutosten itseisarvojen erotus.

Lahden kaupungin kokonaistulot vuonna 2021 olivat 982,8 milj. euroa. Suurin tuloerä muodostuu verotuloista, jonka osuus kokonaistuloista on 52,8 prosenttia. Kokonaismenot olivat tilikaudella 927,1 milj. euroa. Olennaisin menoerä koostuu toimintakuluista, joiden osuus kokonaismenoista on 85,4 prosenttia. Tulojen ja menojen erotukseksi muodostui 55,7 milj. euroa.

Kokonaistulot ja -menot, 1 000 €	2021	2021 %	2020	2020 %
Tulot				
Toiminta				
Toimintatuotot	115 161	11,72 %	86 898	8,88 %
Verotulot	519 177	52,83 %	504 619	51,56 %
Valtionosuudet	224 004	22,79 %	243 834	24,91 %
Korkotuotot	7 952	0,81 %	8 465	0,86 %
Muut rahoitustuotot	13 407	1,36 %	20 028	2,05 %
Investoinnit				
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 987	0,30 %	1 304	0,13 %
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	57 229	5,82 %	9 222	0,94 %
Rahoitustoiminta				
Antolainasaamisten vähennykset	42 858	4,36 %	44 375	4,53 %
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	0,00 %	60 000	6,13 %
Kokonaistulot yhteensä	982 776	100,00 %	978 746	100,00 %
Menot				
Toiminta				
Toimintakulut	791 494	85,37 %	756 311	84,68 %
– Valmistus omaan käyttöön	-1 152	-0,12 %	-1 175	-0,13 %
Korkokulut	11 634	1,25 %	11 948	1,34 %
Muut rahoituskulut	-2 515	-0,27 %	3 874	0,43 %
Tulorahoituksen korjauserät	26 299	2,84 %	-395	-0,04 %
Investoinnit				
Investointimenot	69 188	7,46 %	94 469	10,58 %
Rahoitustoiminta				
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	32 650	3,52 %	40 345	4,52 %
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-488	-0,05 %	-12 264	-1,37 %
Kokonaismenot yhteensä	927 110	100,00 %	893 113	100,00 %

Täsmäytys:

Kokonaistulot – Kokonaismenot = 982 776 – 927 110 = 55 666

Muut maksuvalmiuden muutokset – Rahavarojen muutos = 26 796 – 82 462 = -55 666

Konsernin toiminta ja talous

Konsernitilinpäätökseen sisältyvät yhteisöt

LAHDEN KAUPUNKIKONSERNI		Omistukset on esitetty konsernin omistussuoksina 31.12.2021	
Lahden kaupunki			
TASEYKSIKÖT			
Lahden kaupunginteatteri			
Lahden kaupunginorkesteri			
Lahden Tilakeskus			
YHTEISÖT			
ASUMINEN JA TOIMITILAT	Konserni	INFRASTRUKTUURIN YLLÄPITO	Konserni
Lahden Talot Oy (alakonsemi)	100,00 %	Kiinteistö Oy Hansaparkki	56,88 %
Lahden Asunnot Oy	100,00 %	Kiinteistö Oy Lahden Siltavouti	100,00 %
Lahden Palveluasunnot Oy	100,00 %	Lahden Pysäköinti Oy	100,00 %
Kiinteistö Oy Nastonharjun liiketalo	75,60 %	Lahden Sairaalaparkki Oy	81,89 %
Kiinteistö Oy Lahden Tiedepuisto	54,60 %	Lahti Aqua Oy (alakonsemi)	100,00 %
Lahden Rudolf Steiner -koulun Talo Oy	91,70 %	Aqua Palvelu Oy	100,00 %
Lahden Terveystalo Oy	91,66 %	Aqua Verkko Oy	100,00 %
Nastolan virastotalokiinteistö Oy	100,00 %	LABIO Oy	83,43 %
Paavolakiinteistöt Oy	100,00 %	Lahti Energia Oy (alakonsemi)	100,00 %
Päijät-Hämeen Ajoharjoittelurata Oy	69,16 %	Lahti Energia Sähköverkko Oy	100,00 %
Radio- ja tv-museosäätiö	50,00 %	Pilke Energia Oy	100,00 %
Spatium Toimitilat Oy (alakonsemi)	100,00 %	Koskipower Oy	100,00 %
Lahden Jäähalli Oy	48,84 %	Salpakierto Oy (alakonsemi)	58,58 %
		Salpamaa Oy	58,58 %
ALUEELLINEN KEHITTÄMINEN		PALVELUTUOTANTO	
KOKO Lahti Oy	100,00 %	Lahden Konservatorio Oy	50,57 %
Lahti Events Oy	100,00 %	Lahden Työn Paikka Oy	100,00 %
Lahden seutu - Lahti Region Oy	52,90 %	Provincia Oy	65,18 %
Lahden Seudun Kehitys Oy LADEC	77,80 %	Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy (alakonsemi)	79,46 %
		Ateriasisko Oy	79,46 %
		Työterveys Wellamo Oy	61,85 %
KUNTAYHTYMÄT			
ALUEELLINEN KEHITTÄMINEN		PALVELUTUOTANTO	
Päijät-Hämeen Liitto kuntayhtymä	58,08 %	Eteva kuntayhtymä	4,66 %
Koulutuskeskus Salpaus kuntayhtymä (alakonsemi)	63,86 %	Hollolan-Lahden vesilaitos kuntayhtymä	40,00 %
Salpaus-palvelut Oy	63,86 %	Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä (alakonsemi)	52,34 %
		Päijät-Hämeen Tekstiilihuolto Oy	40,51 %
		Harjun Terveys Oy (osakkuusyhteisö)	25,65 %
		Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy -konsemi (osakkuusyhteisö)	
		Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy (osakkuusyhteisö)	
		Lahden Sairaalaparkki Oy (osakkuusyhteisö)	
YHDISTELEMÄTTÖMÄT OSAKKUUSYHTEISÖT			
Asunto Oy Kittilän Petsukka	33,33 %	Nordic Innovation Accelerator Oy	31,01 %
Kiinteistö Oy Lahden Laiturikadun Pysäköinti	32,53 %	Riihelän Huolto Oy	39,25 %
Kiinteistö Oy Villähteen liikekeskus	29,00 %	Seponkadun pysäköinti Oy	26,00 %
One1 Oy	50,00 %		
Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty emoyhteisö Lahden kaupunki sekä tytäryhteisöt ja kuntayhtymät, joissa Lahden kaupunki on jäsenenä. Kuntayhtymät on yhdistelty omistussuuden mukaan. Konsernitilinpäätökseen yhdisteltyjen yhteisöjen yksityiskohtaisemmat tiedot on esitetty konsernin liitetiedoissa.			

Konsernin toiminnan ohjaus

Lahden kaupungin omistajapolitiikan lähtökohtana on kaupungin kokonaisedun toteutuminen ja resurssien suuntaaminen kaupunkia parhaiten palvelevalla tavalla. Omistajaohjauksen tehtävänä on huolehtia konsernin omaisuudesta ja pääoman tehokkaasta käytöstä. Kaupungin strategiset linjaukset ohjaavat konsernissa yhteisöjen ja säätiöiden toimintaa ja omistusta.

Konserni- ja tilajaoston tehtävänä on kaupunkikonsernin toiminnan ohjaaminen ja yhteensovittaminen sekä ohjeiden antaminen kaupungin edustajille tytäryhteisöjen hallintoelimissä kaupungin kannan ottamisesta käsiteltäviin asioihin (kuntalaki 39 §). Lahti-konsernin konserniohjauksen ja -valvonnan järjestämistä koskevista ja muista Lahden konserni- ja tilajaoston tehtävistä on määrätty kaupungin hallintosäännössä.

Kaupunginhallitus antaa kuntalain 47 §:n nojalla tarvittaessa tytäryhteisöjä velvoittavia ohjeita. Konsernin operatiivisesta johtamisesta ja seurannasta vastaa kaupunginjohtaja.

Kaupunginvaltuusto, -hallitus ja tarkastuslautakunta saivat kolme kertaa keskeisimpien konsernin yhtiöiden tulos- ja talousraportit. Kuntayhtymien kautta tulevat välilliset omistukset tytäryhteisöissä on tilinpäätöksessä eliminoitu.

Olellaiset konsernia koskevat tapahtumat

Koronapandemia vaikutti edelleen konserniyhtiöiden liiketoimintaan. Rajoitustoimenpiteet ovat vaikeuttaneet erityisesti KOKO Lahti -konsernin liiketoimintaa.

KOKO Lahti Oy:llä ei ollut vuoden aikana normaaleja toimintakuukausia lainkaan tapahtumatoiminnan ollessa rajoitettuna koko vuoden. Yhtiö on pyrkinyt turvaamaan tulevaisuuden toimintaedellytyksiä niin taloudellisesti kuin toiminnallisesti. Yhtiö sai Lahden Tilakeskukselta vuokrahuojennuksia Sibeliustalosta yhteensä 0,6 milj. euroa ja messuhalleista yhtiö maksoi vuokraa Spatium Toimitilat Oy:lle käytön mukaan, normaalin kiinteän vuokratuon sijaan. Yhtiössä järjestettiin kahdet yhteistoimintaneuvottelut. Yhtiö sai Valtiokonttorilta koronapandemian vuoksi kohdennettuja avustuksia kiinteisiin kustannuksiin 0,9 milj. euroa ja opetus- ja kulttuuriministeriön tukea konserttiliiketoimintaan 0,3 milj. euroa.

Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän ja Päijät-Hämeen Ateriapalveluiden välinen määräaikainen ateriapalvelusopimus päättyi 31.12.2021. Hyvinvointiyhtymä päätti kilpailuttaa ateriapalvelunsa, ja myös Päijät-Hämeen Ateriapalvelut osallistui kilpailutukseen. Kilpailutuksen jälkeen hyvinvointiyhtymän hallitus päätti hankkia ateriapalvelut vuoden 2022 alusta lähtien Atendo/ISS Palvelut -ryhmittymältä. Tähän asti hyvinvointikuntayhtymä on ostanut suuren osan ateriapalveluistaan osin omistamaltaan Päijät-Hämeen Ateriapalveluilta. Päijät-Hämeen Ateriapalvelut on käynyt yhteistoimintaneuvotteluja henkilöstönsä kanssa. Päijät-Hämeen Ateriapalvelut perusti vuonna 2020 joulukuussa tytäryhtiön Ateriasisko Oy:n ja aloitti toimimaan konsernina. Ateriasiskon operatiivinen toiminta käynnistyi 1.4.2021.

Lahti Energia -konsernin vuosi 2021 oli tuotannollisesti onnistunut. Liikevaihdon kasvun tulosvaikutus jäi kuitenkin vähäisemmäksi, sillä energianhankinnan kustannukset kasvoivat suhteessa enemmän liikevaihdon kasvuun nähden. Investointeja on tehty suunnitellusti sähkö- ja kaukolämpöverkon perusrantamiseen sekä osuusvoimahankkeisiin. Fazerin biolämpölaitoksen koekäyttö on alkanut tilikauden aikana.

Lahden Talot jatkoi vuonna 2021 strategiansa mukaista toimintansa kehittämistä. Kiinteistökanan kehittämistä ohjaa vahvasti strategian mukainen ympäristövastuullisuuden ja vähähiilisyiden huomioiminen kaikessa Lahden Talojen

toiminnassa. Vuonna 2021 on alkanut Jaksonkadun uudiskohteen rakentaminen ja puukerrostaloalanke Svinhufvudinkadulla, jonka 55 asuntoa suunnataan opiskelija-asumiseen. Vuonna 2021 valmistui Kivakatu 2:n 60 asunnon uudiskohde ja perusrantauskohde osoitteessa Metsolankatu 2.

Lahti Aqua -konsernissa palveluiden ja tuotteiden laatu täytti tavoitteet ja jäteveden lupaehdot vuositavoitteiden osalta. Riskitasoissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy toteutti suunnatun osakeannin, jonka seurauksena Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymä osti 5 kappaletta yhtiön osakkeita.

Lahden Työn Paikka Oy:n lopputilitys on laadittu ja hyväksytty yhtiökokouksessa 29.12.2021 ja yhtiön purkutoimet viedään loppuun viipymättä.

Lahden kaupunki on tehnyt ostotarjouksen Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymälle sen omistamien Lahden Terveystalo Oy:n osakkeiden ostamisesta. Oston toteutuessa Lahden kaupungista tulee Lahden Terveystalo Oy:n ainoa osakkeenomistaja.

Konserni- ja tilajaosto päätti kokouksessaan 21.6.2021 tukea Lahden Jäähalli Oy:tä koronapandemian aiheuttamien menestysten kattamiseksi ja yhtiön toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi alentamalla kaupungin myöntämän pitkäaikaisen lainan pääomaa yhteensä 0,2 milj. euroa.

Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Lahti Energian vuoden 2022 konsernituloksen odotetaan laskevan vuodesta 2021 johtuen sähköverkkoregulaatioon vuonna 2021 tulleista muutoksista. Muutoksen vaikutus Lahti Energia -konsernin käyttökatteseen on noin 4 miljoonaa euroa vuodesta 2022 alkaen. Tehdyt panostukset vihreään energiantuotantoon kuitenkin ylläpitävät konsernin kannattavuutta volatiilissa polttoaine- ja päästöoikeusmarkkinassa. Lahti Energia on tulevaisuudessakin mukana energia-alan murroksessa jatkamalla investointejaan päästöttömään energiantuotantoon osuusvoimayhtiöidensä kautta. Vuonna 2022 on laadittu yhteistyösopimus Nordic Ren-Gas Oy:n kanssa päästöttömiä kaasupolttoaineita (vihreä vety, uusiutuva metaani) tuottavan laitoksen suunnittelusta Lahti Energian Kymijärven voimalaitosalueelle.

Lahti Aqua -konserni jatkaa strategiansa mukaisesti vesihuoltotoiminnan kehittämistä ja integroitumista toiminta-alueellaan.

Lahden Talot -konsernin kehityksen arvioidaan jatkuvan olosuhteisiin nähden vakaana ja ennakoitavana.

KOKO Lahti Oy:ssä on huomioitu koronapandemian pitkäkestoiset vaikutukset ja yhtiö jatkaa talouden tasapainottamista vuoden 2022 aikana, jotta yhtiön toiminta voi jatkua kestäväällä pohjalla. Vuosi 2022 alkoi tapahtumatoiminnan rajoituksilla sekä yhteistoimintaneuvotteluilla.

Lahden kaupunki jatkaa konsernirakenteen tarkastelua valtuuston hyväksymien omistajapolitiikan periaatteiden pohjalta. Vuonna 2022 konsernirakennetta pyritään edelleen muokkaamaan ja tiivistämään.

Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Konsernivalvonnan tarkoituksena on varmistaa, että kaupunkikonsernin toiminta on taloudellista ja tuloksellista, päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa sekä lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan sekä omaisuus ja voimavarat turvataan.

Kaupungin konsernivalvonnasta vastaa konsernijohto, johon kuuluvat kaupunginhallitus ja kaupunginjohtaja sekä muut johtosäännössä määrätyt viranomaiset. Konsernijohto voi käyttää konsernivalvonnassa apuna palvelualuejohtoa, kunnan sisäisen tarkastuksen yksikköä tai erikseen tehtävään valittua henkilöä.

Toimivalta ja vastuujako konserniohjauksessa

Kaupunginvaltuusto päättää Kuntalain 14 §:n mukaan omistajaohjauksen periaatteista ja konserniohjeesta. Lisäksi kaupunginvaltuusto kaupunkikonsernin ylimpänä päättävänä elimenä asettaa kaupunkikonsernin toiminnan ja talouden keskeiset tavoitteet. Lahden kaupunkikonsernin konsernivalvonnasta vastasi vuonna 2021 konsernijohto. Konserni- ja tilajaosto päättää erikseen konserniyhteisöjen valvonta- ja seurantavastuiden jakamisesta kaupunginjohtajan ja palvelualuejohtajien välillä. Konserniohjauksen ja -valvonnan järjestäminen edellyttävät toimivaa tiedonkulkua ja vuorovaikutusta konsernijohtoon ja tytäryhteisöjen sekä -säätiöiden välillä.

Kaupunginvaltuusto päättää tytäryhteisöjen ja -säätiöiden vuotuisista toiminnallisista tavoitteista kaupungin talousarviossa.

Ohjeiden anto kunnan edustajille tytäryhteisöissä

Konserni- ja tilajaosto on valinnut kaupungin edustajat yhtiö- ja yhtymäkokouksiin ja nimennyt jäsenehdokkaat ja jäsenet yhteisöjen ja säätiöiden hallintoelimiin. Hyvä hallinto- ja johtamistapa ohjeessa määritellään, että Lahden kaupungin omistamien yhtiöiden hallituksissa tulee erityisesti kiinnittää huomiota hallituksen jäsenen osaamiseen. Hallituksen tulee olla mahdollisimman osaava, toimiva ja vireä. Laajan osaamisohjan takaamiseksi hallituksessa tulee olla sekä yleistä toimialan asiantuntemusta että sen eri osa-alueiden osaamista.

Konserni- ja tilajaoston tehtävänä on kaupunkikonsernin toiminnan ohjaaminen ja yhteensovittaminen sekä ohjeiden antaminen kaupungin edustajille kaupungin kannan ottamisesta käsiteltäviin asioihin. Yhteisöjen tulee jo valmisteluvaiheessa hankkia omistajan ennakkokäsitys tehdessään päätöstä merkittävästä asiasta.

Konsernitavoitteiden asettamista ja toteutumista koskeva arviointi

Konsernitavoitteiden toteutumista selvitetään toimintakertomuksen erillisessä luvussa. Kaupungin tytäryhteisöille asetetaan valtuuston toimesta toiminnallisia ja taloudellisia tavoitteita, joiden toteutumista seurataan kaupungin normaalien seurantajärjestelmien mukaisesti. Tytäryhteisöiltä edellytetään omassa toiminnassaan hyvää johtamis- ja hallintotapaa.

Tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointi ja raportointi

Talousarviokäsittelyn yhteydessä kaupungin tytäryhteisöille ja -säätiöille hyväksytään vuotuiset toiminnalliset tavoitteet. Toiminnallisten tavoitteiden asettamisen lähtökohtana on kaupungin strategia. Kaupunginvaltuuston hyväksymät strategiset linjaukset ohjaavat omistuksen kehittämistä. Tytäryhteisöjen ja -säätiöiden kanssa neuvotellaan tarvittaessa toiminnallisten tavoitteiden sisällöstä ja toteutumisesta. Yhteisöille asetettujen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta sekä yhteisöjen taloudellista kehitystä ja tunnuslukuja seurataan säännöllisesti osavuosi- ja tilinpäätösraporteissa. Konserniohje määrittää lakisääteisen tiedonantovelvollisuuden täyttämisen lisäksi tytäryhteisöiltä ja -säätiöiltä edellytettävästä raportoinnista.

Keskitettyjen konsernitoimintojen ja -palvelujen käyttö

Konserniohjeessa on määritelty mm. että tytäryhteisön on noudatettava kaupunginvaltuuston hyväksymiä rahoitus- ja sijoitustoiminnan periaatteita, tytäryhteisön tulee liittyä asiakkaaksi Lahden kaupungin sisäiseen pankkiin (tästä voidaan poiketa konsernipalvelujohtajan dokumentoidulla ilmoituksella), tytäryhteisön tulee laatia strategia huomioiden omistajan kaupunkistrategia ja että tytäryhteisön on noudatettava kaupungin hankintaohjelmaa sekä noudatettava soveltuvin osin Lahden kaupungin henkilöstöpolitiikan linjauksia.

Riskienhallintajärjestelmien toimivuus tytäryhteisöissä

Tytäryhteisöjen riskienhallintaa ja sen periaatteita ohjataan kaupunginvaltuuston antaman Lahden kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet -ohjeen avulla. Kunkin yhteisön hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat yhteisön sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisuudesta lainsäädännön ja konserniohjeen mukaisesti. Konsernijohtoon tehtävä on valvoa tytäryhteisöjen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisuutta ja tuloksellisuutta.

Konserniohjeen avulla yhtenäistetään Lahti-konsernissa toteutettavaa riskienhallintatyötä ottaen huomioon tytäryhteisöjen ja säätiöiden toimiala, tytäryhteisön koko ja muut erityispiirteet. Hyvä hallinto- ja johtamistapa Lahti-konsernissa-ohjeessa on myös ohjeistettu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan vastuista ja raportoinnista. Tytäryhteisöjen hallitusten systemaattista sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan riittävyden arviointia tulee kehittää edelleen ja samalla selkiyttää tytäryhteisöjen ja konserniohjauksen välistä ohjausta ja tiedonvälitystä.

Konsernin tytäryhteisöjen tavoitteiden toteutuminen

Lahti-konserniin kuuluville yhteisöille ja säätiöille on asetettu toiminnallisten tavoitteiden lisäksi taloudellisia tavoitteita.

Yleisiä tavoitteita ovat olleet:

- Konserniyhtiöiltä edellytetään tervettä pitkäjänteistä taloudenpitoa ja kannattavuutta. Tavoitteeksi on asetettu, että tytäryhteisöjen taloudelliset tunnusluvut ovat edellisvuotta paremmat.
- Yhtiöt osallistuvat vähähiilisen rakentamisen kehittämiseen omissa rakennushankkeissaan.
- Konserniyhteisöjen tulee hankinnoillaan tukea alueen yritysten innovaatioita ja edistää niiden markkinoille pääsyä ja kilpailukykyä. Yhtiöt edistävät Lahden hiilineutraaliustavoitteen 2025 saavuttamista ja huomioivat sen hankinnoissaan. Tavoitteeksi asetetaan, että tytäryhteisöjen hankinnat kohdentuvat vuonna 2021 alueen yrityksiin edellisvuotta enemmän. Hankinnoissa tulee soveltaa ympäristöarvojen lisäksi sosiaalisia ja eettisiä kriteerejä.
- Tytäryhteisöjen tulee madaltaa työttömien ja opiskelijoiden kynnystä siirtyä työelämään palkkaamalla tukityöllistettyjä, harjoittelijoita ja kesätyöntekijöitä. Tavoitteeksi asetetaan, että harjoittelijoita ja kesätyöntekijöitä palkataan edellisvuotta enemmän.

Tytäryhtiöt ovat toimineet kaupunginvaltuuston hyväksymän strategian mukaisesti. Tytäryhtiöt toteuttivat pitkäjänteistä ja kannattavaa taloudenpitoa.

Kaikille yhteisöille ja säätiöille yhteisten tavoitteiden lisäksi on asetettu yhtiökohtaisia tavoitteita, joiden seuranta on esitetty tilinpäätöksen liitetiedoissa. Lisäksi yhtiöt raportoivat tavoitteiden saavuttamisesta konserniohjeen mukaisesti yhtiökohtaisissa tilinpäätöksissä.

Saadut osingot, 1 000 €	TP 2021	TP 2020
Lahden Talot Oy - alakonserni	500	500
Lahti Aqua Oy - alakonserni	850	700
Lahti Energia Oy - alakonserni	9 000	15 000
Salpakierto Oy (Lahden osuus)	87,9	0
Spatium Toimitilat Oy	0	500
Provincia Oy	0	560
	10 438	17 260

Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut**KONSERNIN TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT**

TULOSLASKELMA	2021	2020
Toimintatuotot	664 226 600,43	569 747 415,25
Toimintakulut	-1 244 738 320,07	-1 144 112 047,60
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	274 350,51	-220 106,38
TOIMINTAKATE	-580 237 369,13	-574 584 738,73
Verotulot	517 129 509,32	500 219 572,60
Valtionosuudet	264 310 560,94	281 980 876,84
<u>Rahoitustuotot ja -kulut</u>		
Korkotuotot	974 498,83	414 637,12
Muut rahoitustuotot	7 289 549,00	5 559 190,89
Korkokulut	-19 812 078,29	-19 265 677,50
Muut rahoituskulut	118 770,69	-4 448 208,58
Rahoitustuotot ja -kulut	-11 429 259,77	-17 740 058,07
VUOSIKATE	189 773 441,36	189 875 652,64
<u>Poistot ja arvonalentumiset</u>		
Suunnitelman mukaiset poistot	-116 584 585,64	-123 131 319,43
Omistuksen eliminointierot	-60 331,66	-163 654,46
Arvonalentumiset	-235 169,93	-358 569,95
Poistot ja arvonalentumiset	-116 880 087,23	-123 653 543,84
Satunnaiset erät	213 723,88	18 297 346,64
TILIKAUDEN TULOS	73 107 078,01	84 519 455,44
Tilinpäätössiirrot	-138 858,80	-138 190,75
Tilikauden verot	-3 786 544,06	-1 470 989,60
Laskennalliset verot	-6 853 320,44	-4 688 327,47
Vähemmistöosuus tilikauden tuloksesta	-922 964,31	-347 031,28
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	61 405 390,40	77 874 916,33

KONSERNIN TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Tuloslaskelman tunnusluvut		
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	53,0 %	49,8 %
Vuosikate/Poistot, %	162,0 %	153,3 %
Vuosikate, €/asukas	1 580	1 577
Asukasmäärä*	120 093	119 984
Henkilöstön lukumäärä	9 380	9 459

*vuoden 2021 asukasmäärä tilastokeskuksen ennakkotieto, 2020 lopullinen tieto

KONSERNITASE JA SEN TUNNUSLUVUT

LAHTI-KONSERNITASE

VASTAAVAA	2021	2020	VASTATTAVAA	2021	2020
Milj. €			Milj. €		
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat hyödykkeet			Peruspääoma	437,2	437,2
Aineettomat oikeudet	9,5	8,9	Säätiöiden ja yhdistysten säädepääoma	0,0	0,0
Muut pitkävaikutteiset menot	73,6	77,6	Arvonkorotusrahasto	0,6	1,0
Ennakkomaksut	2,8	2,0	Muut omat rahastot	12,0	11,9
	85,9	88,5	Edellisten tilikausien ylijäämä	248,6	170,7
Aineelliset hyödykkeet			Tilikauden ylijäämä	61,4	77,9
Maa- ja vesialueet	155,7	152,9	OMA PÄÄOMA	759,9	698,7
Rakennukset	868,8	869,5	VÄHEMMISTÖOSUUDET	13,8	13,0
Kiinteät rakenteet ja laitteet	399,1	394,8	PAKOLLISET VARAUKSET		
Koneet ja kalusto	248,4	258,4	Eläkevaraukset	2,8	3,3
Muut aineelliset hyödykkeet	2,6	2,9	Muut pakolliset varaukset	26,5	26,5
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	88,0	102,0		29,3	29,8
	1 762,6	1 780,5	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	5,4	5,0
Sijoitukset			VIERAS PÄÄOMA		
Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	2,9	1,5	Pitkäaikainen vieras pääoma		
Muut osakkeet ja osuudet	117,4	117,4	Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	1 174,3	1 176,5
Muut lainasaamiset	20,1	20,7	Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	87,1	80,6
Muut saamiset	0,1	0,1		1 261,3	1 257,1
	140,5	139,7	Lyhytaikainen vieras pääoma		
PYSYVÄT VASTAAVAT	1 989,0	2 008,7	Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	65,6	67,0
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	1,7	0,9	lyhytaikainen koroton vieras pääoma	199,3	180,2
VAIHTUVAT VASTAAVAT				265,0	247,2
Vaihto-omaisuus	8,9	10,9	VIERAS PÄÄOMA	1 526,3	1 504,3
Saamiset			VASTATTAVAA YHTEENSÄ	2 334,7	2 250,8
Pitkäaikaiset saamiset	5,6	6,8	Taseen tunnusluvut		
Lyhytaikaiset saamiset	112,8	86,1	Omavaraisuusaste, %	33,2 %	31,8 %
	118,3	92,9	Suhteellinen velkaantuneisuus, %	105,1 %	110,6 %
Rahoitusarvopaperit	51,4	35,4	Kertynyt yli-/alijäämä, 1 000 €	309 962	249 993
Rahat ja pankkisaamiset	165,5	102,0	Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	2 581	2 084
VAIHTUVAT VASTAAVAT	344,1	241,2	Lainakanta 31.12. €/asukas	10 325	10 364
VASTAAVAA YHTEENSÄ	2 334,7	2 250,8	Lainakanta 31.12.	1 239 904 374	1 243 522 427
			Lainakanta 31.12., 1 000 €	1 239 904	1 243 522
			Lainat ja vuokravastuut 31.12.	1 663 008 234	1 531 058 421
			Lainat ja vuokravastuut, €/asukas	13 848	12 761
			Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	20 052	20 719

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

RAHOITUSLASKELMA	2021	2020
Toiminnan rahavirta		
VUOSIKATE	189 773 441,36	189 341 203,65
Satunnaiset erät	213 723,88	18 297 346,64
Tilikauden verot	-3 786 544,06	-1 470 989,60
Tulorahoituksen korjauserät	-24 842 759,66	-4 542 533,62
Toiminnan rahavirta	161 357 861,52	201 625 027,07
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-150 472 207,20	-217 373 302,20
Rahoitusosuudet investointimenoihin	3 358 737,46	1 383 171,45
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	72 186 410,78	20 373 641,94
Investointien rahavirta	-74 927 058,96	-195 616 488,63
Toiminnan ja investointien rahavirta	86 430 802,56	6 008 538,43
Rahoituksen rahavirta		
<u>Antolainauksen muutokset</u>		
Antolainasaamisten lisäykset	-22 550,75	-431,05
Antolainasaamisten vähennykset	-33 112,03	2 563 641,87
Antolainauksen muutokset	-55 662,78	2 563 210,82
<u>Lainakannan muutokset</u>		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	64 124 275,00	106 056 894,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-56 724 071,14	-65 922 982,92
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-9 272 688,49	10 397 106,03
Lainakannan muutokset	-1 872 484,63	50 531 017,11
<u>Oman pääoman muutokset</u>		
Oman pääoman muutokset	-2 878,04	-61 284,87
<u>Muut maksuvalmiuden muutokset</u>		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-326 473,08	215 394,67
Vaihto-omaisuuden muutos	2 000 298,00	-241 824,41
Saamisten muutos	-26 146 431,45	6 055 900,02
Korottomien velkojen muutos	19 457 255,17	-5 822 574,35
Muut maksuvalmiuden muutokset	-5 015 351,36	206 895,94
Rahoituksen rahavirta	-6 946 376,81	53 239 839,00
Rahavarojen muutos	79 484 425,76	59 248 377,44
Rahavarat 31.12.	216 889 564,64	137 405 141,88
Rahavarat 1.1.	137 405 138,88	78 156 761,45
Rahavarojen muutos	79 484 425,76	59 248 380,43
Rahoituslaskelman tunnusluvut		
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä		
5 vuodelta, euroa	-88 069 210	-296 563 378
Investointien tulorahoitus, %	129,0 %	87,7 %
Lainanhoitokate	2,8	2,4
Laskennallinen lainanhoitokate	1,2	1,2
Kassan riittävyys, pv	53,7	34,5

Konsernin kokonaistulot ja -menot

Kokonaistulot ja -menot -laskelmassa on koottu yhteen kaikki konsernin tulot ja menot tuloslaskelmasta sekä rahoituslaskelmasta. Siten se kuvaa rahanlähteitä ja -käyttöä. Kokonaistulojen ja -menojen erotus on täsmäytettävissä rahoituslaskelmaan siten, että se on muiden maksuvalmiuden muutosten ja rahavarojen muutosten itseisarvojen erotus.

Konsernin kokonaistulot vuonna 2021 olivat 1 590,3 milj. euroa. Suurin tuloerä muodostuu toimintatuotoista, jonka osuus kokonaistuloista on 41,8 prosenttia. Kokonaismenot olivat tilikaudella 1 505,8 milj. euroa. Olennaisin menoerä koostuu toimintakuluista, joiden osuus kokonaismenoista on 82,7 prosenttia. Tulojen ja menojen erotukseksi muodostui 84,5 milj. euroa.

Kokonaistulot ja -menot	2021	2021	2020	2020
Tulot	1 000 €	%	1 000 €	%
Toiminta				
Toimintatuotot	664 227	41,77 %	569 747	37,86 %
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	274	0,02 %	-220	-0,01 %
Verotulot	513 343	32,28 %	498 749	33,14 %
Valtionosuudet	264 311	16,62 %	281 981	18,74 %
Korkotuotot	974	0,06 %	415	0,03 %
Muut rahoitustuotot	7 290	0,46 %	5 559	0,37 %
Satunnaiset erät	214	0,01 %	18 297	1,22 %
Investoinnit				
Rahoitusosuudet investointimenoihin	3 359	0,21 %	1 383	0,09 %
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	72 186	4,54 %	20 374	1,35 %
Rahoitustoiminta				
Antolainasaamisten vähennykset	-33	0,00 %	2 564	0,17 %
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	64 124	4,03 %	106 057	7,05 %
Kokonaistulot yhteensä	1 590 269	100,00 %	1 504 905	100,00 %
Menot				
Toiminta				
Toimintakulut	1 244 738	82,66 %	1 144 112	79,16 %
Korkokulut	19 812	1,32 %	19 266	1,33 %
Muut rahoituskulut	-119	-0,01 %	4 448	0,31 %
Tulorahoituksen korjauserät	24 843	1,65 %	4 543	0,31 %
Investoinnit				
Investointimenot	150 472	9,99 %	217 373	15,04 %
Rahoitustoiminta				
Antolainasaamisten lisäykset	23	0,00 %	0	0,00 %
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	56 724	3,77 %	65 923	4,56 %
Lyhytaikaisten lainojen muutos	9 273	0,62 %	-10 397	-0,72 %
Oman pääoman muutokset	3	0,00 %	61	0,00 %
Kokonaismenot yhteensä	1 505 769	100,00 %	1 445 329	100,00 %

Täsmäytys:

Kokonaistulot - Kokonaismenot = 1 590 269 - 1 505 769 = 84 500

Muut maksuvalmiuden muutokset - Rahavarojen muutos = -5 015 - 79 485 = -84 500
(itseisarvojen summa, kun rahoituserät ovat erimerkkiset)

Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet

Asiaa koskeva sääntely

Kuntalain 115 §:n mukaan kaupunginhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä.

Tilikauden tuloksen käsittely

Hyväksyttäväksi esitetyssä tilinpäätöksessä tilikauden tulos on 27 978 354,47 ylijäämäinen.

Kaupunginhallitus esittää tilikauden tuloksen käsittelyksi seuraavaa:

- Kirjataan investointeihin liittyvää poistoeron vähennystä +212 290,69 euroa
- Kirjataan investointivaraus Pippo-Kujalan elinkeinoelämän tonttien esi-infrarakentamisen toteuttamiseen. Varaus lisäys -10 000 000,00 euroa
- Kirjataan rahastojen lisäystä -138 858,80 euroa

Lahden kaupungin tilikauden 2021 ylijäämäksi muodostuu edellä mainittujen kirjausten jälkeen 18 051 786,36 euroa, joka lisätään edellisinä tilikausina kertyneeseen ylijäämään.

Talouden tasapainottamistoimenpiteet

Lahden kaupungilla ei ole taseessa kertynyttä alijäämää ja näin ollen talouden tasapainottamisen selvitykselle ei ole erityistä säädöksistä johtuvia velvoitteita.

Talousarvio 2021 toteutui oman toiminnan osalta kokonaisuutena tarkasteltuna pääosin suunnitellun mukaisesti. Kaupunginvaltuusto muutti vuoden aikana talousarviota kolme kertaa. Talousarviomuutoksikäsittelyjen jälkeen tilinpäätöksen yhteydessä ilmeni vielä joitakin sitovuustasojen poikkeamia, joille haettiin kaupunginvaltuustolta ylitysluvat (KV 14.3.2022).

Kaupunginvaltuuston päätös talousarvion 2021 hyväksymisen yhteydessä, ”edellyttää, että vuoden aikana mahdollisesti esitettävien talousarviomuutosten valmistelussa tutkitaan ensisijaisesti mahdollisuudet kattaa ylitykset kaupungin talousarvion sisältä vuosikatetta heikentämättä silloin, kun tämä on mahdollista aiheuttamatta kohtuutonta haittaa muille toimintoille” toteutui vuonna 2021.

Edellisten tilikausien ylijäämä tilinpäätöksessä on yhteensä 172,0 milj. euroa, johon lisätään vuoden 2021 ylijäämä 18,1 milj. euroa, jonka jälkeen ylijäämää on yhteensä 190,1 milj. euroa.

TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Strategisten mittareiden toteutuminen
Strategian kärkihankkeiden toteutuminen

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman toteutuminen

Käyttötalousoosan toteutuminen

- **Sitovat määrärahat**
- **Konsernihallinnon palvelualue**
- **Sivistyksen palvelualue**
- **Kaupunkiympäristön palvelualue**

Tuloslaskelmaosan toteutuminen

Investointien toteutuminen

- **Kiinteä omaisuus**
- **Talonrakennus**
- **Julkinen käyttöomaisuus**
- **Arvopaperit ja osuudet**
- **Irtain omaisuus**

Rahoitusosan toteutuminen

Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

Strategisten mittareiden toteutuminen

Lahden kaupunginvaltuusto hyväksyi kokouksessaan 14.5.2018 Lahden kaupungin päivitetyn strategian. Strategian perustavoitteiden toteutumista seurataan strategisilla mittareilla, jotka kuvaavat kehityksen suuntaa yleisellä tasolla. Strategiset mittarit eivät suoraan kuvaa organisaation oman toiminnan vaikuttavuutta, sillä mittareiden toteutumiseen vaikuttavat myös kaupunkikonsernin ulkopuoliset tekijät. Oman toiminnan strategialähtöisyys varmistetaan kytkemällä talous-arvio, sekä siihen kirjattavat toiminnalliset tavoitteet kiinteästi kaupungin strategiaan. Toiminnallisten tavoitteiden seuranta tehdään puolivuositain. Strategisten mittareiden raportoinnissa esitetään otsikon alla mittarin kehityssuunta. Vihreä nuoli kertoo kehityksen olleen suotuisaa, punainen nuoli viestii negatiivisesta kehityksestä ja keltainen nuoli tarkoittaa lähes tasaista kehitystä tai sitä, että vertailuvuosia ei vielä ole. Ohessa on kuvattuna strategisten mittareiden sisältöä, lähteitä ja tiedon saatavuutta.

A. Elinvoiman strategisten tavoitteiden mittaaminen

1. Lahti on 125 000 asukkaan kaupunki vuonna 2022 ja 150 000 asukkaan kaupunki vuonna 2030. (A1)

Väestön kasvu (%)

- Toteutuma: 2015: 0,08 %, 2016: 0,6 %; 2017: 0,10 %, 2018: 0,32 %, 2019: -0,11 %, 2020: 0,13 %, 2021: 0,09 % (joulukuun ennako)
- Lähde: Tilastokeskus, väestötilasto
- Kuvaus: Väestön lukumäärä 31.12.
- Tiedon päivitys: vuosittain, ennakkotieto kuukausittain

16–29-vuotiaiden osuus väestöstä (%)

- Toteutuma: 2015: 17,6 %; 2016: 17,6 %; 2017: 17,4 %, 2018: 17,4 %, 2019: 17,0 %, 2020: 16,7 %, 2021: 16,4 % (joulukuun ennako)
- Lähde: Tilastokeskus, väestötilasto
- Kuvaus: 16–29 vuotiaiden osuus väestöstä 31.12.
- Tiedon päivitys: vuosittain

2. Jatko-opiskelupaikkojen houkuttelevuus ja määrä kasvavat (A1)

Jatko-opintopaikkojen houkuttavuus

- Ensisijaiset hakijat/aloituspaiikat yhteishaussa: Ammatillinen ja lukiokoulutus 2016: 1,08; 2017: 1,06; 2018: 1,03; 2019: 1,03; 2020: 1,10; 2021: 1,16
Lahden ammattikorkeakoulu 2016: 4,3, 2017: 3,45, 2018: 3,17, 2019: 4,04, 2020: 4,04; 2021: 3,90
- Lähde: Vipunen tietokanta, Lahden ammattikorkeakoulun tilasto
- Kuvaus: Yhteishaussa ensisijaisesti opiskelupaikkaa hakeneiden määrän suhde tarjolla oleviin aloituspaikkoihin.
- Tiedon päivitys: vuosittain

Jatko-opintopaikkojen määrä

- Aloituspaiikkojen määrä yhteishaussa: Ammatillinen ja lukiokoulutus 2016: 2 777, 2017: 2 599, 2018: 2 359, 2019: 2 134, 2020: 1 933, 2021: 1969
Lahden ammattikorkeakoulu 2016: 1 058, 2017: 1 172, 2018: 1 265, 2019: 1 315, 2020: 1 425, 2021: 1 620
LUT: 2016: 36, 2017: 0, 2018: 63, 2019: 141, 2020: 210, 2021: 315
- Lähde: Vipunen tietokanta, Lahden ammattikorkeakoulun tilasto
- Kuvaus: Tarjolla olevien aloituspaikkojen määrä. Lahden ammattikorkeakoulu, nykyisin LAB: aloituspaikat = paikan vastaanottaneet. LUT (Päijät-Häme) 2021: kaikki haut yhteensä.
- Tiedon päivitys: vuosittain

3. Toisen asteen koulutuksen suorittaneiden osuus kasvaa

Ilman 2. asteen koulutusta olevien 20–24 vuotiaiden osuus ja osuuden muutos verokkikaupunkeihin

- 20–24 vuotiaiden osuus / osuuden muutos edellisvuoteen:
- 2014: Lahti 20,8 % / -0,9 %, Tampere 13,6 % / -0,6 %, Kuopio 13,0 % / -0,2 %, Kotka 25,2 % / -0,5 %
- 2015: Lahti 21,1 % / +0,2 %, Tampere 13,6 % / 0,0 %, Kuopio 12,2 % / -0,8 %, Kotka 24,0 % / -1,2 %
- 2016: Lahti 21,4 % / +0,3 %, Tampere 13,2 % / -0,4 %, Kuopio 11,8 % / -0,4 %, Kotka 23,7 % / -0,3 %
- 2017: Lahti 21,7 % / +0,3 %, Tampere 12,7 % / -0,5 %, Kuopio 11,4 % / -0,4 %, Kotka 22,0 % / -1,7 %
- 2018: Lahti 20,9 % / -0,8 %, Tampere 11,9 % / -0,8 %, Kuopio 11 % / -0,4 %, Kotka 20,1 % / -1,9 %
- 2019: Lahti 21,8 % / +0,9 %, Tampere 12,1 % / +0,2 %, Kuopio 11,9 % / +0,9 %, Kotka 21,2 % / +1,2 %
- 2020: Lahti 23,3 % / +1,4 %, Tampere 12,5 % / +0,3 %, Kuopio 13,2 % / +1,3 %, Kotka 22 % / +0,8 %

- Lähde: Tilastokeskus
- Kuvaus: Ilman 2. asteen koulutusta olevien 20–24 vuotiaiden osuus ja osuuden muutos verokkikaupunkeihin (Tampere, Kuopio ja Kotka)
- Tiedon päivitys: vuosittain

4. Työllisyysaste nousee vuoden 2008 tasolle vuoteen 2022 mennessä ja on yli 75 % vuonna 2030. (A2)

Työllisyysaste (%)

- Toteutuma: 2015: 64,2 %; 2016: 65,2 %; 2017: 66,5 %; 2018: 67,8 %, 2019: 68,2 % 2020: 65 % (ennakkotieto)
- Lähde: TEM ja Tilastokeskus
- Kuvaus: 18–64-vuotiaiden työllisten osuus saman ikäisestä väestöstä.
- Tiedon päivitys: vuosittain

Nuorisotyöttömyysaste (%)

- Toteutuma: 2015: 22,9 %, 2016: 20,9 %, 2017: 19,8 %, 2018: 19,1 %, 2019: 18,5 %, 2020: 23,2 %, 2021: 17,1 % (joulukuun)
- Lähde: Tilastokeskus
- Kuvaus: Alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden %-osuus alle 25-vuotiaasta työvoimasta
- Tiedon päivitys: kuukausittain

Työttömyysaste (%)

- Toteutuma: 2015: 18,8 %, 2016: 17,5 %, 2017: 15,9 %, 2018: 14,3 %, 2019: 13,6 %, 2020: 18,3 %, 2021: 14,9 %
- Lähde: TEM ja Tilastokeskus (joulukuun)
- Kuvaus: Työttömien osuuden prosentteina työvoimasta
- Tiedon päivitys: kuukausittain

5. Uusien yritysten määrä kasvaa. (A1, A3, A4)

Uusien yritysten määrä

- Toteutuma: 2016 Q3: 120, 2017 Q3: 122, 2018 Q3: 141, 2019 Q3: 182, 2020 Q3: 185, 2021 Q3: 197
2016: 545, 2017: 540, 2018: 648, 2019: 673, 2020: 724
- Lähde: Tilastokeskus
- Kuvaus: Ajanjakson aikana toimintansa aloittaneet yritykset, jotka ovat liiketoiminnasta tai kiinteistön käyttöoikeuden luovutuksesta arvonlisäverovelvollisia tai toimivat työnantajina. Tarkastelun ulkopuolelle jäävät säätiöt, aatteelliset yhdistykset, julkiset viranomaiset ja uskonnolliset yhteisöt. Tilastoon sisältyvät valtion liikelaitokset mutta eivät kuntien liikelaitokset.
- Tiedon päivitys: vuosittain, neljännesvuosittain

6. Yrittäjien tyytyväisyys kunnan elinkeinopolitiikkaan kasvaa. (A1, A2, A3, A4)

Kokonaisarvosana kunnan elinkeinopolitiikasta

- Toteutuma: 2014: 6,5; 2016: 6,4; 2018: 6,2; 2020: 6,76 (arvosana 2,84 muunnettu 1–5 asteikosta kouluarvosanaksi)
- Lähde: Elinkeinoliittinen mittaristo (ELPO)-kysely, Suomen Yrittäjät
- Kuvaus: Suomen Yrittäjien jäsenkunnan verkkokyselynä selvitetty näkemykset kuntien elinkeinopolitiikasta sekä kuntien ja yrittäjien yhteistyön kehittymisestä.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

7. Keskustan elinvoimaisuus kasvaa mitatusti. (A4)

Keskustan elinvoimalaskenta

- Toteutuma:
- Liiketilöiden määrä: 2016: 788; 2017: 804; 2018: 807; 2019: 810; 2020: 814; 2021: 818 kpl
- Kuumien yritysten lkm. 2016: 376; 2017: 387; 2018: 378; 2019: 370; 2020: 368; 2021: 356 kpl
- Vapaina olevien liikekiinteistöjen lkm. 2016: 108; 2017: 98; 2018: 98; 2019: 96; 2020: 83; 2021: 87 kpl
- Elinvoimaluku: 2016: 2,68; 2017 = 2,78; 2018 = 2,68; 2019 : 2,636; 2020: 2,742; 2021: 2,482
- Lähde: Elävät kaupunkikeskustat ry:n Elinvoimalaskenta
- Kuvaus: Vuosittain seurataan rajatun elinvoimaisen keskustan alueen rajauksen sisältä a) liiketilöiden kokonaismäärää b) lauantaisin satunnaisten asiakkaiden saavutettavissa olevien keskustan kuluttajapalveluiden ja -kaupan liikkeiden määrää sekä ravintoloiden ja kahviloiden määrää = kuumat yritykset. c) vapaina olevien liikekiinteistöjen määrää sekä d) Elinvoimalukua, joka saadaan kaavasta (kuumat yritykset – vapaina olevat liiketilat) / asukas määrä * 1 000.
- Tiedon päivitys: vuosittain

8. Yhdyskuntarakenne kehittyä kestävästi. (A4)

Asukkaiden osuus kestävästä liikkumisesta vyöhykkeillä taajama-alueilla, % asukkaista

- Toteutuma: 2017 78 %, 2018 77,9 %, 2019: 77,9 %
- Lähde: Elinympäristön tietopalvelu Liiteri (SYKE), raportoidaan myös yleiskaavan seurannassa
- Kuvaus: Taajama-alueella asuvien asukkaiden osuus (%) keskustan jalankulku- ja reunavyöhykkeellä, alakeskusten jalankulkuvyöhykkeellä, intensiivisellä joukkoliikennevyöhykkeellä ja joukkoliikennevyöhykkeellä.
- Tiedon päivitys: Vuoden välein.

9. Lahden asukaskohtaiset khk-päästöt ovat -80 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2025 mennessä. (A1, A3)

Kasvihuonekaasupäästöjen määrän kehitys

- Toteutuma: Asukasta kohti lasketut khk-päästöt (CO2e) suhteessa vuoden 1990 tasoon. 2016: -37 %, 2017: -47 %, 2019: -63 %, 2020: -70 %
- Lähde: Kasvener-laskentamalli ja CO2-raportti
- Kuvaus: Laskentamalli selvittää, kuinka paljon kunnan alueen energiankäytöstä, teollisuus- ja maataloustoiminnasta sekä jäteiden ja jätevesien käsittelystä syntyy vuoden aikana kasvihuonekaasupäästöjä. Laskenta noudattaa IPCC:n laskentaperiaatteita.
- Tiedon päivitys: noin kahden vuoden välein

10. Tapahtumien määrä kasvaa 3 % vuosittain. (A5, A6)

Tapahtumien määrä

- Toteutuma: Tieteelliset kongressit (kpl/osallisuudet)

Jyväskylä: 2017 (68/4565), 2018 (46/4784), 2019 (51/3736)
2020: korona
Kuopio: 2017 (17/1364), 2018 (33/1991), 2019 (35/2101)
2020: korona
Oulu: 2017 (45/3666), 2018 (43/4316), 2019 (34/2804)
2020: korona
Lahti: 2017 (17/900), 2018 (12/1729), 2019 (19/2323)
2020: korona, 2021 13/6800

- Lähde: Päijät-Hämeen matkailu- ja tapahtumastrategia 2025 – Visit Lahti
- Kuvaus: Kansainvälisten kokousten kongressitiedot saadaan Visit Finlandilta. Muiden tapahtumien laskentaan luodaan kaupungille oma laskentamenetelmä. Uuden laskentamenetelmän käyttöönotto on viivästynyt tapahtumasuunnitelman päivitystyön viivästyisestä.
- Tiedon päivitys: vuosittain

11. Lähiluonnon virkistyskäyttömahdollisuudet kasvavat. Luonnonsuojelualueiden osuus kokonaispinta-alasta kasvaa.

Alueen vesistöjen kunto

- Toteutuma: 2014 11 %, 2020: 21 % järvien pinta-alasta ekologiselta tilaltaan hyvässä tai erinomaisessa luokassa
- Lähde: Lahden seudun ympäristökatsaus, tarkkailuraportit, vesienhoidon toimenpideohjelma
- Kuvaus: Kuvaus: Vesistöjen tilaa seurataan tarkkailuohjelman mukaisesti. Lahdessa oli vuonna 2020 kaupungin omassa tarkkailussa 16 järveä.
- Tiedon päivitys: kerran valtuustokaudessa; kuusivuositain

Merkittyjen virkistysreittien määrä

- Toteutuma: 2018: 761 km
- Lähde: Kaupunkiympäristön palvelualue
- Kuvaus: Merkittyjen virkistysreittien määrä kilometreinä
- Tiedon päivitys: kerran valtuustokaudessa

Rauhoitettujen alueiden osuus kokonaispinta-alasta

- Toteutuma: 2016 1,8 % 2017 1,8 % 2018: Pinta-alasta 1,9 % 2019: Pinta-alasta 1,9 % 2020: Pinta-alasta 1,9 % 2021: Pinta-alasta 1,9 %
- Lähde: Lahden seudun ympäristökatsaus
- Kuvaus: Pinta-alaan suhteutettu rauhoitettujen alueiden osuus.
- Tiedon päivitys: vuosittain

B. Uudistumisen strategisten tavoitteiden mittaaminen

1. Asukkaiden tyytyväisyys kuntapalveluihin kasvaa. (B1)

Palvelutyytyväisyys kuntapalveluihin

- Toteutuma: 2015: 3,55; 2017: 3,46 2020: 3,64
- Lähde: Kaupunki- ja kuntapalvelut – tutkimus (KAPA)
- Kuvaus: Laaja asuinkuntaindeksi, yleinen palvelutyytyväisyys, asteikko 1–5, keskiarvo 54 palvelusta, vastaajina 18–79 -vuotiaat, satunnaisotos
- Tiedon päivitys: kahden vuoden välein

2. Kaupungin tilatehokkuus kasvaa (B1)

Tilatehokkuuden mittari

- Toteutuma:
- Koulukiinteistöt: 2019: 13,9 htm2/oppilas (koko maa: 13,6 htm2/oppilas) 2021: 13,4 htm2/oppilas (koko maa: 12,2 htm2/oppilas)
- Päiväkodit: 2019: 11,3 htm2/lapsi (koko maa: 11,2 htm2/lapsi) 2021: 13,8 htm2/lapsi (koko maa: 10,6 htm2/lapsi)
- Lähde: Tilakeskus ja Kiinteistöalouden instituutti (KTI)
- Kuvaus: Huoneistoala / oppilas kouluissa ja huoneistoala / lapsi päiväkodeissa. Nämä tilatehokkuuden mittarit on

kehittänyt Kiinteistöalouden instituutti yhdessä kuntien kanssa vuonna 2019. Lahden osalta tilastoa heikentää se, että monitoimitilat on käsitelty tilastoissa erikseen.

- Tiedon päivitys: kahden vuoden välein

3. Toteutetut ja arvioidut strategialla toteuttavat kokeilut. (B2)

Strategialla toteuttavat kokeilut

- Toteutuma: 2018: Toteutetut 2, arvioidut 0, käynnissä 8 kokeilua. 2019: Toteutetut 3, arvioidut 1, käynnissä 3 kokeilua
2020: Toteutetut 2, arvioidut 2, käynnissä 5 kokeilua
2021: Toteutetut 3, arvioidut 3, käynnissä 5 kokeilua
- Lähde: Projektisalkku
- Kuvaus: Lukumäärä perustuu Lahden kaupungin projektisalkussa oleviin toteutuneisiin ja arvioituihin projekteihin, jotka on määritelty kokeiluiksi.
- Tiedon päivitys: vuosittain

Esimieheni kannustaa kokeilemaan ja etsimään sujuvampia toimintatapoja

- Toteutuma: 2018:3,93 2020:3,79 2021:3,78
- Lähde: Lahden kaupungin työhyvinvointikysely
- Kuvaus: Perustuu työhyvinvointikyselyn kysymykseen "Esimieheni kannustaa kokeilemaan ja etsimään sujuvampia toimintatapoja. Arviointiasteikko 1 = pitää erittäin huonosti paikkaansa, 2 = pitää huonosti paikkaansa, 3 = pitää jossain määrin paikkaansa, 4 = pitää hyvin paikkaansa, 5 = pitää erittäin hyvin paikkaansa.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

4. Kaupungin tulorahoitus vuonna 2022 riittää kattamaan nettoinvestoinnit. (B3)

Investointien tulorahoituksen osuus

- Toteutuma: 2016: 61,3 %; 2017: 89,9 %; 2018: 39,0 %; 2019: 24,3 % 2020: 99,7 %, 2021: 121,2 %
- Lähde: tilinpäätös (kh toimialan toiminnallinen tavoite)
- Kuvaus: =100*vuosikate/investointien omahankintameno
- Tiedon päivitys: vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä

5. Yrittäjien tyytyväisyys kunnan viestintään ja tiedottamiseen kasvaa. (B4)

Kunnan viestintä ja tiedottaminen,

- Toteutuma:
- 2016: 6,6 (koko maa 7,5, Päijät-Häme 7,2)
2018: 6,3 (koko maa 6,8, Päijät-Häme 6,7)
2020: -0,12 (koko maa +0,01, Päijät-Häme -0,13)
- Lähde: Kuntabarometri 2020 (ennen Elinkeinopoliittinen mittaristikysely), Suomen Yrittäjät
- Kuvaus: Suomen Yrittäjien jäsenkunnan verkkokyselynä selvitetty näkemys kuntien elinkeinopoliitikasta sekä kuntien ja yrittäjien yhteistyön kehittymisestä. Kuntabarometrissä ilmoitetaan kehityksen suunta 5-portaisessa asteikossa.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

C. Yhteisöllisyyden strategisten tavoitteiden mittaaminen

1. Lapsivaikutuksia arvioidaan laajasti. (C1)

Lapsivaikutusten arviointi

- Toteutuma: Lapsivaikutusten arviointia on toteutettu, mutta sitä ei ole vielä dokumentoitu systemaattisesti päätösesityksiin. Lapsivaikutusten arviointi on osa kuntalaisvaikutusten ennakkoarviointia, joka jatkossa dokumentoidaan kaupungin uudistettuun asianhallintajärjestelmään Dynastyyn, joka otettiin käyttöön 1/2021. Jos on tehty ennakkovaikutusten arviointi, niin tästä valmistelija on laittanut "täpän" asialle Dynastyssä. Tällä

hetkellä järjestelmä ei vielä suoraan kerro, onko tehty myös lapsivaikutusten arviointi.

- Lähde: Sivistyksen palvelualue & Konsernihallinto
- Kuvaus: Lapsivaikutusten arviointimalli on integroitu osaksi Kuntaliiton suosituksen mukaista vaikutusten ennakkoarviointia. Arviointi sisällytetään osaksi päätöksentekoprosessia ja se dokumentoidaan kaupungin asianhallintajärjestelmään.
- Tiedon päivitys: vuosittain

2. Yksinäisyyden kokemus vähenee. (C1, C2, C3)

Ei yhtään läheistä ystävää, perusopetus 8. ja 9. lk %, lukio 1. ja 2. vuosi, %, ammatillinen oppilaitos, %

- Toteutuma:
  - perusopetus 8. ja 9. lk 2013: 7,6 %, 2017: 6,9 %, 2019: 8,8 %; 2021: 10,2 %
  - lukio 1. ja 2. vuosi 2013: 7 %, 2017: 7,8 %, 2019: 7,7 %; 2021: 9,1 %
  - ammatillinen oppilaitos 2013: 7,6 %, 2017: 4,1 %, 2019: 7,9 %; 2021: 8,4 %
- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän aikana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nimehtön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet

- Toteutuma: 2013: 6,9 %; 2014: 11,5 %; 2015: 12 %
2018: 7,2 %; 2020: 9,9 %
- Lähde: ATH-kysely (2017 lähtien FinSote-tutkimus) tai oma kysely
- Kuvaus: Kansallisen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus FinSoten avulla seurataan väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä tapahtuneita muutoksia eri väestöryhmissä ja alueittain. Vastaava kysymys voidaan sisällyttää muihin kaupungin toteuttamiin tai osallistumiin kyselyihin.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

2. Eri väestöryhmät ovat entistä terveempiä. (C1, C3)

Ikävakiointu sairastavuusindeksi

- 2016: 101,0; 2017: 100,0; 2018:99,9
Lähde: Kela/Terveyspuntari
- Kuvaus: indeksin avulla pyritään havainnollistamaan sitä, miten tervettä tai sairasta alueen väestö on suhteessa koko maan väestön keskiarvoon (= 100). Luku on laskettu ikävakiointuna. Sairastavuusindeksi perustuu kolmeen tilastomuuttajaan: kuolleisuuteen, työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuuteen työikäisistä (16–64-vuotiaat) sekä lääkkeiden ja ravintovalmisteiden korvausoikeuksien haltijoiden osuuteen väestöstä. Niistä kukin on suhteutettu maan väestön keskiarvoon. Sairastavuusindeksi on näiden kolmen osaindeksin keskiarvo.
- Tiedon päivitys: vuosittain

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, perusopetus 8. ja 9. lk, %, lukio 1. ja 2. vuosi, %, ammatillinen oppilaitos, %

- Toteutuma:
  - perusopetus 8. ja 9. lk 2013: 15, %, 2017: 16,6 %, 2019: 19,6 %; 2021: 24,4 %
  - lukio 1. ja 2. vuosi 2013: 16,4 %, 2017: 20,8 %, 2019: 22,4 %; 2021: 28,5 %
  - ammatillinen oppilaitos 2013: 22,6 %, 2017: 29,2 %, 2019: 23,1 %; 2021: 30,9 %
- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän aikana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nimehtön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

Koettu terveydentila on hyvä tai melko hyvä (%) vastaajista

- Toteutuma: 2017: 63 %, 2020: 66 %
- Lähde: Kaupunki- ja kuntapalvelut – tutkimus (KAPA) täydennettynä kaupungin kysymyksillä tai oma/muu kysely
- Tiedon päivitys: kahden vuoden välein

3. Aktiivisesti osallistuvien asukkaiden määrä kasvaa. (C3)**Aktiivisesti yhteisöjen toimintaan osallistuvat (%)**

- Toteutuma: 2018: 25,3 %; 2020: 23,2 %
- Lähde: Kansallinen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus Fin-Sote
- Kuvaus: Osuus 18–79-vuotiaista, jotka osallistuvat aktiivisesti jonkin kerhon, järjestön, yhdistyksen, harrastusryhmän tai hengellisen tai henkisen yhteisön toimintaan (esimerkiksi urheiluseura, asukastoiminta, puolue, kuoro, seurakunta)
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

4. Koettu turvallisuus lisääntyy. (C2, C3)**Turvallinen olo koulussa 3–10 lk. (%)**

- Toteutuma: 2016: 90,3 % 2018: 90,5 % 2020: 79,8 %
- Lähde: Perusopetuksen arviointikysely
- Kuvaus: Oppilaille esitettiin väite ”Minulla on turvallinen olo koulussa” arviointiasteikolla 4 = ”Olen eri mieltä”, 10 = Olen samaa mieltä. Prosenttilukema kertoo osuuden vastaajista, jotka vastasivat arvon 8–10.
- Tiedon päivitys: kahden vuoden välein.

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa perusopetus 4. ja 5. lk, %, perusopetus 8. ja 9. lk, %, lukio 1. ja 2. vuosi, %, ammatillinen oppilaitos, %

- Toteutuma:
  - perusopetus 4. ja 5. lk 2017: 6,7 %, 2019: 7,4 %; 2021: 7,3 %
  - perusopetus 8. ja 9. lk 2013: 8,3 %, 2017: 5,4 %, 2019: 4,7 %; 2021: 4,5 %
  - lukio 1. ja 2. vuosi 2013: 1,4 %, 2017: 0,7 %, 2019: 0,7 %; 2021: 1,1 %
  - ammatillinen oppilaitos 2013: 5,1 %, 2017: 3,1 %, 2019: 3,7 %.
- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän aikana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nimetön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa perusopetus 4. ja 5. lk, %, perusopetus 8. ja 9. lk, %, lukion 1. ja 2. vuosi, %, ammatillinen oppilaitos, %

- Toteutuma:
  - perusopetus 4. ja 5. lk 2017: 1,7 %, 2019: 2,3 %; 2021: 2,3 %
  - perusopetus 8. ja 9. lk 2017: 4,9 %, 2019: 5,0 %; 2021: 5,6 %
  - lukio 1. ja 2. vuosi 2017: 7,7 %, 2019: 6,6 %; 2021: 8,3 %
  - ammatillinen oppilaitos 2017: 10,4 %, 2019: 7,9 %; 2021: 8,2 %
- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän aikana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nimetön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

5. Kaupungin henkilöstön työhyvinvointi lisääntyy. (C4)**Työhyvinvointikysely: Psykososiaalista kuormitusta mittavien väittämien kokonaiskeskiarvo**

- Toteutuma: 2020: 3,33, 2022: 3,25
- Lähde: Lahden kaupungin työhyvinvointikysely
- Kuvaus: Yhteenvedoindikaattori työhyvinvointikyselyn tuloksista koko henkilöstön osalta. Mittari uudistui tuoreimmassa työhyvinvointikyselyssä.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

6. Työnantajamaine kehittyi myönteisesti. (C4)**Työhyvinvointikysely, Suositteluindeksi NPS**

- Toteutuma: 2018: -15,01 ja 2020: -9,04, 2022: -3,00
- Lähde: Lahden kaupungin työhyvinvointikysely
- Kuvaus: Perustuu työhyvinvointikyselyn kysymykseen ”Kuinka todennäköisesti suosittelisit Lahden kaupunkia työpaikkana perheenjäsenellesi tai ystävällesi?”. Arviointiasteikko 0=Erittäin epätodennäköisesti, 10=Erittäin todennäköisesti. Suosittelulukusymyksen vastaajat jaetaan kolmeen osaan: suosittelijat (arvo 9-10), neutraalit (arvo 7-8), arvostelijat (arvo 0-6). Suositteluindeksi NPS = Suosittelijat % - Arvostelijat %.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

7. Lasten osallisuutta lisätään kaupungin palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä sekä kaupungin kaikissa lapsia koskevissa toiminnoissa. (C1, C2, C3)**Nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin 3–10 lk. (%)**

- Toteutuma: 2016: 85,3 % 2018: 87,5 % 2020: 73,8 %
- Lähde: Perusopetuksen arviointikysely
- Kuvaus: Oppilaille esitettiin väite ”Minulla on mahdollisuus vaikuttaa itseäni koskeviin asioihin.” arviointiasteikolla 4 = ”Olen eri mieltä”, 10 = Olen samaa mieltä. Prosenttilukema kertoo osuuden vastaajista, jotka vastasivat arvon 8–10.
- Tiedon päivitys: kahden vuoden välein.

8. Varhaiskasvatuksen piirissä olevien yli 3-vuotiaiden lasten määrä nousee merkittävästi. (C1, C2)**Varhaiskasvatuksen piirissä olevien yli 3-vuotiaiden lukumäärä**

- Toteutuma kunnallisessa varhaiskasvatuksessa (toukokuun tilanne):
Neljävuotiaat: 2016: 854, 2017: 716, 2018: 713, 2019: 859, 2020: 819, 2021: 840
Viisivuotiaat: 2016: 849, 2017: 884, 2018: 778, 2019: 930, 2020: 914, 2021: 877
- Lähde: Varhaiskasvatuspalvelut, Effica -tietojärjestelmä
- Kuvaus: Varhaiskasvatuksen piirissä on lapsia sekä kunnallisessa että yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Vuosien 2019–2021 luvut pitävät sisällään kunnallisen sekä palvelusetelitoiminnan. Vuosien 2016–2018 luvuissa mukana vain kunnallinen.
- Tiedon päivitys: Vuosittain (toukokuu)

Strategian kärkihankkeiden toteutuminen

Kärkihankkeiden toteumat 2021

LAHTI

1. EUROOPAN YMPÄRISTÖPÄÄKAUPUNKI

Tiivistelmä: Euroopan ympäristöpääkaupunki -kärkihankkeessa lisättiin lasten ja nuorten ympäristötietoisuutta ja heitä osallistettiin laajasti kaupungin toiminnassa. Esimerkiksi sivistyksen palvelualueella ympäristöpääkaupunki-teema nostettiin vahvasti esiin varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Esimerkiksi kaikkien koulujen yhteisessä monialaisessa oppimiskokonaisuudessa (MOK) oli teemana ympäristökasvatus ja ympäristöpääkaupunki.

Kaupunkipyörien pilotointi toteutui onnistuneesti syksyllä 2021 ja sen myötä varsinainen käyttö voidaan aloittaa keväällä 2022. Vaihtoehtoisten käyttövoimien osuutta saatiin kasvatettua joukkoliikenteessä kesällä 2021 käyttöönotettujen 17 uuden sähköbussin muodossa. Itäisellä urakka-alueella saatiin käyttöön ympäristöystävälliset liukkaudentorjunta- ja pölynsidontamateriaalit pohjaveden muodostumisalueella. Lahden ilmastojohtajuutta vahvistettiin osallistamalla aktiivisesti ympäristöpääkaupunkivuoden ja Kuntaliiton järjestämään kuntien ilmastojohtamisen valmennukseen (ILMAVA). Lisäksi REETTA-hankkeessa pilotoitiin ilmastonäkökohtien tuomista mukaan hankkeen taloussuunnitteluun.

Kärkihankkeen myötä Lahti sai lisävauhtia hiilineutraalille rakentamiselle. Vuoden aikana kehityskeskus järjestäytyi ja sai hankejohtajan sekä projektipäällikön edistämään sen työtä. Pientalorakentajille suunnattu opas hiilineutraaliin rakentamiseen valmistui ja ilmastoviisas taloyhtiö-hanke käynnistyi monen muuna hankkeen ja hankevalmistelun lisäksi. Lisäksi solmittiin aiesopimuksia yhteistyökumppaneiden kanssa.

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2021	Tila
Lisätään lasten ja nuorten ympäristötietoisuutta ja osallistetaan heitä laajasti kaupungin toiminnassa (osallisuus, suunnittelu, toteutus) Sivi + koha + kymp	Vähintään kolme ympäristötietoisuutta ja osallistavaa toimenpidettä jokaisella palvelu-alueella	- Toteutuneiden toimenpiteiden lukumäärä. - Toteutuneiden osallistuttamistapahtumien lukumäärä.	KOHA: Hankittu neljään Lahden kouluun lajitteluastiota. Ympäristökasvattajat ovatideoineet ohjelmaa aiheeseen liittyen koulujen MOK-viikolle ja Harjun koulussa toteutettu aiheeseen liittyvä teemapäivä. Kouluille tehty haastekalenteri monipuolisesta ympäristötoiminnasta. Tavoite madaltaa Vihreä lippu -toimintaan tutustumista. Uusia kouluja ei kuitenkaan ole saatu mukaan. Salpausselkä Geopark -päiväkotikriteeristöä viestitty varhaiskasvatusta. Kanervan päiväkodista Lahden ensimmäinen Geopark-päiväkotijoinen on aloittamassa prosessin. SIVI: Ympäristöpääkaupunkivuoden aktiivinen toiminta ja tapahtumat painottuivat koronatilanteesta johtuen syyslukukauteen. Koulujen ympäristöpääkaupunkivuosi huipentui lokakuun puolella välissä järjestettävään päätapahtumaan Sibelius-talossa. Ympäristökasvatus ja Ympäristöpääkaupunki olivat vuoden 2021 kaikkien koulujen yhteinen monialainen oppimiskokonaisuus (MOK/Opetussuunnitelma) Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen toimintayksiköissä Ympäristöpääkaupunkivuosi on huomioitu koko vuoden ajan mm. Viikkohaaste kaleterin toteuttamisena ja ympäristökasvatuksen teemojen toteutuksena. Nuorisopalveluissa on perustettu Luonto- ja ympäristötiimi. Ympäristöasioita on käsitelty kaikissa toimipisteissä ja toiminnoissa vuoden 2021 aikana. Lukiokoulutuksen ympäristöön liittyvä pelitapahtuma toteutettiin syyskuussa. KYMP: Osallistuttu lapsille muokatuun Erätauko-keskustelun skididialogin kehittämiseen. Kymp mukana järjestämässä Kysy kaupunginjohtajalta -lähetystä keväällä 2021 ja lokakuussa toteutuksessa toinen lähetys. Käynnistetty yhteistyötä paikkatietoon ja ympäristöön liittyen Kannaksen lukion kanssa. Tiirismaan lukion kanssa tehtävää yhteistyötä jatkettu. Toteutuksessa oleva cave-tila valmistuu vuoden 2021 loppuun mennessä ja palvelee jatkossa myös vierailuvia koululais- ja opiskelijaryhmiä (valmis vuoden 2021 aikana). Arkkitehtuurikasvatuksen lisääminen asetettu tavoitteeksi arkkitehtuuripolitiikan luonokseen. Rakokiven koululaiset osallistuneet vuoden 2021 aikana Rakokiven kulttuuripuiston suunnitteluun, jota nyt rakennetaan. Toteutettu talvella 2021 Rakokiven kulttuuripuiston kysely koululaisille. Lukiolaisvierailuja ollut kaupunkisuunnitteluun neljä kappaletta vuoden 2021 puolella. Lukiolaiset vierailleet keskustan kehittämissyöryhmissä kertomassa kehittämisideoistaan. Koululaisia osallistettu Renkomäen sorakuopan ja Sepänniemen kentän suunnitteluun 09-10/2021.	Toteutui
Otetaan käyttöön joukkoliikennettä täydentävä kaupunkipyöräjärjestelmä Kymp	- 2021: Järjestelmä toteutettu - 2022: 4–6 matkaa/pyörä/päivä	- Järjestelmän toteutuminen (kyllä/ei) - Kaupunkipyörien käyttöaste	Kaupunkipyörien esittelypäivä pidetty. Pilottivaihe käynnistyi syyskuussa, kaupunkipyörät käytössä. Pilottikaudella käyttöaste oli 2,33 matkaa/pyörä/päivä.	Toteutui
Lisätään vaihtoehtojen käyttövoimien osuutta joukkoliikenteessä Kymp	- 12/100 bussia liikennöi vaihtoehtoisilla käyttövoimilla / tavoite 50/100 bussia	- Vaihtoehtojen käyttövoimien osuus	Kesä/heinäkuussa aloitti 17 uutta sähköbussia ja 12 bussia siirtyi dieselistä uusiutuvaan dieseliin. Tällä hetkellä vaihtoehtoisilla käyttövoimilla liikennöi 63/100 bussia. Ilmastopenusteista valtionavustusta myönnettiin 1 milj. € vuodelle 2021.	Toteutui
Käytetään ympäristöstävällisiä ilukaudentorjunta- ja pölynsi-dontamateriaaleja suolan sijasta Kymp	- Lähtötaso: Keskustan hoidonjohtourakassa testattu ympäristöstävällisiä materiaaleja. - Tavoitetaso: Suola korvattu ympäristöstävällisillä materiaaleilla ja korvaavalla teknologi-alla pohjaveden muodostumisalu-eilla 2021: Itäisen Lahden alueella 2022: Koko kaupungin alueella	- Suola on / ei ole korvattu Itäisen Lahden alueella.	Itäisellä urakka-alueella ei käytetä enää suolaa kunnossapidossa pohjaveden muodostumisalueella	Toteutui

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2021	Tila
Vahvistetaan Lahden Ilmastojohtajuutta Koha	- Lähtötaso: selvitetty ilmastojohtajat-hankkeessa. - Tavoitteena on tuoda ilmastojohtaminen osaksi johtamisjärjestelmää	- Itsearviointi	ILMAVA-valmennus toteutunut. Vertaisarviointi Lahti-Turku-Tampere tehty ja materiaali on hyödynnettävissä REETA-hankkeen kehittämiskohteet talousarvioprosessi ja päiväkotit-investointi etenevät. Itsearviointi tehty. Launeen päiväkotit-pilotti-investointikohteena: hiilijalanjälkilaskennan ja investointilaskennan tulokset ovat valmiit. Seuraavana tulosten arviointi- ja hyödyntämisvaihe.	Toteutui
Käynnistetään vähähiilisen rakentamisen kehityskeskus Kymp/ETP	Keskuksen suunnittelu: - Keskuksen toimintamallin ensimmäinen versio laadittu, keskus käynnistetty, hankejohtaja palkattu Tilannekartoitus: - Toimintaympäristö kartoitettu Suomessa ja Euroopassa (Catapult-hanke) Rahoitushakujen käynnistys: - Mukana Hannoverin yliopiston johtamassa Green-Hive4Citizens (GH4C)-haussa	- Puukerrostalon tilaamisen kehittämisshanke jatkuu 6/2022 asti - Toimintaympäristön kartoitus valmis - Tutkijayhteisöjen kumppaneiden aiesopimukset(3–5 kpl) - Yritysyhteistyökumppaneiden aiesopimukset (>10) - Uusia tutkimuskehitys- tai viestintähankkeita aloitetaan >5 - Näihin rahoituksia haetaan > 2 - hankkeen visio-, strategia- ja viestintäsuunnitelmat laaditaan	Kehityskeskus: - Keskus käynnistetty, hankejohtaja palkattu, ohjausryhmä toiminnassa, projektipäällikkö aloittanut 9/2021 - Toimintaympäristöä kartoitettu Suomessa ja Euroopassa (Catapult-hanke), hanke valmis Rahoitushakujen käynnistys: - Rahoitus saatu Ilmastoviisas taloyhtiö- hankkeelle (YM), hanke käynnissä, sopimus tehty Rakennusvalvonnan opas pientalon hiilineutraaliin rakentamiseen, opas valmis, internet-sivut valmiit - YM-hakemus puuklusterin taustaselvityksestä ei saanut rahoitusta - Tehty purkubetonin uusiokäytöstä hakemus TEM:iin, LUT, LAB, ei rahoitusta - tehty 4 edellä mainittuun liittyvää esiselvitystä - Tehty suunnitelma ja rahoitushakemus öljylämmitteisen rivitalon muuttamisesta uusituvalle energialle-tutkimushankkeeseen EAKR, hanke käynnissä. - tekeillä alue-energiahankesuunnitelma Lahti Smart-energiaklusterin kanssa, käyty neuvotteluja TEM:n kanssa Tehty uusituvalle energialla toimivan puurakennuksen innovaatiokeskuksen kehittämissuunnitelma, kick off-tilaisuus pidetty -Tehty hiilineutraalin ilmanvaihtojärjestelmän tuotekehityssuunnitelma, Halton Oy, Aalto-yliopisto, LUT-yliopisto, valmistaudutaan rahoitushakuun -Tehty purkumateriaalista hulevesisuodattimiksi -kehityssuunnitelma, LUT-yliopisto, Helsingin yliopisto, Ladec, Salpamaa, valmistaudutaan rahoitushakuun . - viestintäsuunnitelma: logo ja ilme laadittu, hand out laadittu suomi- englantia, kotisivut laadittu	Toteutui

2. LAHTI OPISKELU- JA TIEDEKAUPUNKI

Tiivistelmä: Vuonna 2021 Lahti otti merkittäviä kehitysaskelaita yliopisto-, korkeakoulu- ja opiskelukaupunkina. Syksyllä käynnistyi LUT-yliopiston kansainväliset kandidaattikoulutukset energia- ja ohjelmistotekniikassa. Lisäksi alueen yrityksiltä ja toimijoilta kerättiin rahoitus Suomen ensimmäiselle sähköisen liikenteen professuurille, jonka valmistelut käynnistettiin LUT-yliopistossa syksyllä. Tämän professuurin lisäksi valmistelut käynnistettiin Helsingin yliopiston ja LUT-yliopiston yhteiselle ilmakehätieteen professuurille, joka on ensimmäinen yliopistojen yhteinen professuuri. Laajassa edunvalvontayhteistyössä LAB-ammattikorkeakoululle myönnettiin sähkö- ja automaatiotekniikan koulutusvastuu, joka tulee tulevaisuudessa tukemaan sähköisen liikenteen klusterin ja sektorin kehittymistä Lahden seudulla. Kokonaisuudessaan LUT-yliopiston ja LAB-ammattikorkeakoulut saivat merkittävää kiinnostusta hakijamäärien kasvaessa vauhdilla. Vuoden aikana solmittiin myös innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimus, jonka tuo vuosina 2021–2027 alueelle rahoitusta ja uutta hanketoimintaa kaupunkien kestävästi hiilineutraaliuden ja urheilun teemoihin.

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2021	Tila
Edistetään korkeakoulujen tutkimuksen ja yritysten välistä yhteistyötä Koha	- Käynnistetään valtion kanssa solmittavan ekosysteemisopimuksen mukaiset toimenpiteet. - Kartoitetaan ja haetaan ekosysteemejä tukevia yhteishankkeita kansallisista ja kansainvälisistä rahoituskavista. - Start-up-centeriin sijoittuu 30 yritystiimiä vuonna 2021	- TEMin kanssa solmitun ekosysteemisopimuksen toteutus käynnistetty. - Tuettujen hankkeiden euro-määrä; tavoite ulkoinen rahoitus 500 000 euroa. - Start-up-centerissä toimivien yritystiimien lukumäärä.	- Ekosysteemisopimus solmittu valtion kanssa helmikuussa ja kaksi ensimmäistä hanketta (LADEC/sport & Lahti/hiilineutraali rakentaminen) käynnistyneet 1.8. alkaen. Seuraavat haut myöhästyneet rahoittajan toimesta avattavaksi helmikuussa 2022. Lahden kestävä kasvun valmisteluyöryhmät käynnistetty keväällä 2021 seitsemällä eri teemalla ja useita hankkeita tehty eri alueellisten toimijoiden toimesta (EU:n elvytysrahoitushaut siirtyneet pääosin haettavaksi vuosina 2022–2023). - StarHUBissa toimii 37 yritystä vuoden 2021 lopussa.	Toteutui

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2021	Tila
Markkinoidaan Lahtea yliopisto- ja tiedekaupunkina Koha	- Toteutetaan yliopistokaupunki Lahti -viestintäkampanja. - Toteutetaan 2.0 versio syksyn uusille korkeakoulu-opiskelijoille suunnattavasta Taste student life in Lahti -opiskelijakirjasesta.	- Kampanja toteutettu ja palaute arvioitu. - 2.0 versio on toteutettu ja palaute kerätty opiskelijoilta ja yrityksiltä.	- Yliopistokaupunki –somekampanja ja HS kuukausiliite toteutettu keväällä 2021. - Syksyn tervetulokampanjassa toteutettiin opiskelijoille useita eri tapahtumia, kuten torin tervetulotilaisuus osana Lahti Fringeä, Lahti Race sekä opiskelijakuntien tuetut tapahtumat. - Yliopiston katuopasteet ovat tulleet kaupunkiin. - Marras-joulukuussa tehty yliopistokampanja (2 videota). Videoita on mainostettu Ruutu.fi-palvelussa, MTV:n suoratoistopalvelussa ja sosiaalisessa mediassa. - Opiskelijoita on nostettu kaupungin sosiaalisessa mediassa esille ja tätä jatketaan vuonna 2022	Toteutui
Tuetaan valmistuvien opiskelijoiden työllistymistä Koha	- Yritys-hunter-tiimin toiminnan (LAB/SALPAUS/LUT) konkretisointi ja käynnistäminen yhdessä oppilaitosten kanssa opiskelijoiden ja valmistuvien työllistymistä tukevaisi sekä harjoittelu- ja opinnäytetyöpaikkojen löytämiseksi alueelta. - Käynnistetään kaupungin urakiihdyttämöpalvelut valmistuville opiskelijoille (Lahti-paketti vaikeasti työllistyville valmistuneille).	- Valmistuneiden opiskelijoiden työllisyys alueelle (Amk-yliopistot rahoitusmalli) - Urakiihdyttämöpalvelu on käynnissä (kyllä/ei) - Palvelun asiakasmäärät	- Yritys-hunter –toiminta käynnistynyt LABin, LUTin ja Salpauskeskuksen toimesta vuoden 2021 alusta. Salpaus ja LAB kontaktoineet merkittävät määrän alueen yrityksiä ja laajentaneet opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksia alueelle. - Kaupunki rekrytoinut urakoordinaattorin, joka tukee valmistuvien opiskelijoiden työllistymistä.	Toteutui
Vahvistetaan lasten ja nuorten tiedekasvatusta yhteistyössä korkeakoulujen ja sivistyspalveluiden kaikkien yksiköiden yhteistyössä. Sivi	- Käynnistetään Lahden JunnuYliopisto -toiminta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukiassa. - Tiedekasvatuksen kaupunkitasoinen oppimiskokonaisuus: vuonna 2021 pilotoidaan ensimmäiset toimenpiteet ja tehdään niihin perustuen suunnitelma opintokokonaisuudesta	- Varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa toteutetut toimenpiteet - Opintokokonaisuus valmis	Junnu-Yliopiston koordinaatiotyöstä tehty sopimus Yliopistokampuksen kanssa vuodelle 2021. Toiminta on käynnistynyt, lukiokoulutuksen pilotti on järjestetty. Vuodelle 2022 tavoitteet ja mittarit määriteltä strategian kärkihankkeena.	Toteutui
Tuodaan tiede tuksi kälkälille: avataan tutkittu tieto arkipäivään Sivi	- Osataan arvioida tiedon luotettavuutta: disinformaatio, mediakritiikki - Kirjasto, Wellamo-opisto, museot, muut toimijat	- Eri ikäisille järjestettyjen tilaisuuksien määrä	Kirjasto järjesti kuntalaisille avoimen erätaukokeskustelun luotettavan tiedon tunnistamisesta 19.4. Lapsille suunnattu Baktereien elämää -etätyöpaja 6–9-vuotiaille yhteistyössä Luma-keskuksen kanssa järjestettiin huhtikuussa ja Kiehtovaa kemiaa-etätyöpajat marraskuussa. Ilmastolukupiiri kokoontui keväällä neljä kertaa keskustelemaan popularisoiduista tietoteoksista ja ruoan ympäristövaikutuksista järjestettiin myös webinaari. Palefacen syksyn kirjailijavierailulla käsiteltiin ilmastonmuutokseen liittyviä asioita yläkouluikäisten kanssa ja Yllättävät yöjuhlat-satukiertueella taivasta ja tähtiä pienten lasten kanssa. Puhetta pyhästä-lukupiirissä haettiin uskontoa koskevaan keskusteluun tuoreita näkökulmia esittelemällä teologisen tutkimuksen uudempiä virtauksia ja tuomalla mukaan muiden tieteenalojen tarjoamia teemoja ja lähestymistapoja. Kirjastohenkilöstöä koulutettiin koko vuoden tukemaan luotettavan tiedon tunnistamista. Museon tiedekerhotoiminta ei koronan vuoksi käynnistynyt. Wellamo-opistossa järjestettiin vuoden aikana 43 kaikille avointa, maksutonta eri asi- antuntijoiden toteuttamaa teemallista luentoa. Vakinaistettu kaikille avoin maksuton, verkossa toimiva online -kielikahtava.	Toteutui
Tarjotaan liikunta- ja kulttuuripalveluita kohdennetusti opiskelijoille. Sivi	- Laaditaan opiskelijoille suunnattu Lahden kaupungin liikunta- ja kulttuuripaketti.	- Tietopaketti ja- kelussa	Työryhmä kokoontui keväällä kaksi kertaa ja hyviä ideoita riitti. Syksyille suunniteltiin tapahtumapäivää, jonka avulla olisi tavoitettu opiskelijat. Liikuntapalveluiden ja kulttuurilaitosten olemassa olevat opiskelijaedut on koottu. Koronan takia syksyille 2021 suunnitellut tapahtumat ja tapaamiset jouduttiin perumaan. Toimenpiteet siirtyvät syksyyn 2022.	Toteutui osittain

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2021	Tila
Kehitetään kampusalueita: - Makkulan kampusalueen kehittäminen - Kampuspuiston rakentaminen vaihe 2 - Paavolan kampuksen toteutuksen edistäminen. Kymp	- Niemen alueen kehityskuvan ja asemakaavojen eteenpäin vieminen - Oppilaitosyhteistyö, yleisuunnitelma tehty/ aluetta rakennetaan vuosittain - Kaupunkisuunnittelun osallistuminen hankkeen toteutukseen. - Paavolan kampusalueen infra valmis 1.12.2021	- Kampuspuisto rakentuu täydentyen vuosittain - Hankeaikataulussa pysyminen	Niemen Kampuspuiston suunnittelu jatkuu. Kampuspuiston ensimmäinen vaihe rakennetaan 2022. Skeittipuistolle paikka. Niemen alueen kehityskuva mahdollistaa osin erilaiset toteutukset. Sataman asema-kaavaan liittyen laadittu aluesuunnitelmaluonnos. Niemen ranta-alueen yleinen arkkitehtuurikilpailuun saatiin 55 työtä. Paavolan kampuksen rakentaminen etenee aikataulussa.	Toteutui
Kehitetään Lahden kaupunkia opiskelijoiden harjoittelu- ja opinnäytetyöpalkkana. Koha + kymp + sivi	- Korkeakoulu- ja toisen asteen harjoittelupaikkojen ja opinnäytetöiden koordinaatio ja kehittäminen Lahden kaupungissa yhdessä oppilaitosten kanssa (ml. prosessi ja ohjaus). - Systemaattisempi ja yhteisempi toimintamalli sekä kasvavat harjoittelija- ja opinnäytetyöntekijämäärät Lahden kaupungin omassa organisaatiossa.	Toimiva kaupunkitasoinen oppimis- ja harjoittelijapolku. KOHA: viisi harjoittelijaa ja viisi opinnäytetyöntekijää SIVI: viisi harjoittelijaa ja viisi opinnäytetyöntekijää KYMPPI: viisi harjoittelijaa ja viisi opinnäytetyöntekijää	KOHA: Harjoitteluun liittyvä oppimis- ja harjoittelupolku prosessi/ohjeistus on valmis. Määrälliset tavoitteet eivät toteutuneet konsernihallinnossa, koronan vuoksi korkeakouluharjoittelijoiden ohjaaminen on ollut haasteellista toteuttaa. KYMP: AMK harjoittelijoita palkataan. RYMP harjoittelija tekee opinnäytetyötä Palvelumuotoilukoulutus käynnistynyt. Opiskelijat valmistuivat kevään 2021 aikana. Koulutukseen osallistui 15 KYMP:n työntekijää. Kaupunkitekniikka palkkasi kaksi harjoittelijaa. SIVI: Varhaiskasvatuspalveluissa on myönnetty 15 tutkimuslupaa ja harjoittelijoita on ollut 289. Nuorisopalveluissa on ollut vuoden aikana 71 oppilaitosharjoittelijaa. Opinnäytetöitä on valmistunut vuoden aikana kaksi.	Toteutui

3. TYÖLLISYYDEN KUNTAKOKEILU

Tiivistelmä: Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilu käynnistyi 1.3.2021. Työllisyyden kuntakokeiluun osallistuvat Lahden lisäksi Asikkala, Hollola, Kärkölä ja Orimattila yhteistyösopimuksen perusteella. Kokeilussa työskentelee kaupungin/kunnan virkamiesten lisäksi TE-toimiston asiantuntijoita kokeilun esimiesten työnjohdon alaisena. Vuodenvaihteessa 2021–2022 kokeilussa oli 11 519 työnhakijaa, joista lahtelaisia oli 9 438, näistä työttömiä oli 5 955. Vuoden 2021 aikana kokeilun toiminta painottui henkilöasiakkaiden asiakasprosessien hiomiseen ja suuren asiakasmäärän hoitamiseen. Kokeilun luonteesta johtuen myös henkilöstön perehdyttäminen vaati panostusta, niin kokeilun toimintaan liittyvän lainsäädännön kuin TE-palveluiden asiakastietojärjestelmäkokonaisuuden haltuunottamisen näkökulmasta. Vuoden 2021 aikana työllisyyden kuntakokeilun osalta tapahtui useita vastuuhenkilömuutoksia, joka osaltaan vaikutti kokeilun käynnistymiseen.

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2021	Tila
Kehitetään kaupungin ja alueen työllisyydenhoitoa Koha	- Lahden kaupungin ja kuntakokeilualueen työllisyydenhoidon uusi kokonaisuus on kuvattu ja toiminnassa. Sovittu palvelutuotannon kehittämisen mittareista. - Lahden seudun työllisyystoimijoiden (yritykset, kunta, TE, oppilaitokset, 3. sektori) verkoston (ekosysteemi) toimintamalli on määritetty	- Kaupungin ja kuntakokeilualueen työllisyydenhoidon kokonaisuuden sekä seudun verkoston kuvauksien valmiusaste - Palvelun laatua kuvaavien palvelutuotannon kehittämisen mittareiden valmiusaste	Kuntakokeiluorganisaation toiminta on alkanut. Henkilöstö ja työnhakija-asiakkaat ovat siirtyneet kuntakokeiluun. Ohjausryhmän toiminta on alkanut. Verkostoa kootaan palvelutarjottimen alle ja toimintamalleja sekä mittaristoa vielä kehitetään.	Toteutui

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2021	Tila
Kehitetään ja koordinoidaan työnantajapalveluita Koha	- Starttirahan avulla käynnistyneiden uusien yritysten määrä kasvaa - Palkkatuella työllistyneiden henkilöiden määrä kasvaa	- Yritystoiminta starttirahan seurauksena - Työllistyminen palkkatuen seurauksena	Starttirahaproessin mallia ei luotu Ladecin kanssa, mutta yhteistyö on käynnistynyt. Palkkatukilinjaukset on tehty. Viestintä- ja tapahtumakampanja suunnitteilla. Toteutus siirtyi myöhemmäksi pandemiasta johtuen. Työnantaja- ja yrityspalveluiden kehittäminen Hämeenlinnan seudun kuntakokeilun ja TE-toimiston kanssa ei käynnistynyt henkilövaihdoksista johtuen. Resursointia Lahteen tulee mm. Kunto -hankkeen kautta. -Yritystoiminta starttirahan seurauksena: Kuntakokeilu, Lahti 2021: 33 (maaliskuu-joulukuu) Lahti 2021: 120 (2020: 110). (koko vuosi) - Työllistyminen palkkatuen seurauksena, 3 kk jakson päättymisestä: Kuntakokeilu, Lahti 2021: 24 työllistymistä avoimille työmarkkinoille/364 päätynttä palkkatukijaksoa. Vaikuttavuus syyskuun 2021 loppuun mennessä päätyneiden työllistymisten osalta. Lahti 2020: 51/772 päätynttä palkkatukijaksoa. (koko vuosi)	Toteutui osittain
Kehitetään ja koordinoidaan henkilöasiakaspalveluita Koha	- Työttömien työnhakijoiden virta yli 3 kk ja yli 6 kk työttömyyteen vähenee - Eri työvoimapalveluissa aloittaneiden työttömien työnhakijoiden määrä työttömien kokonaisuudesta kasvaa. - Työnhakijoiden aktiivointiaste paranee - Työmarkkinatuen kuntaosuus pienenee	- Työttömien työnhakijoiden virta yli 3 kk ja yli 6 kk työttömyyteen - Eri työvoimapalveluissa aloittaneet työnhakijat työttömien kokonaisuudesta: palvelujen vaikuttavuus 3kk/6kk jälkeen - Työnhakijoiden aktiivointiaste - Työmarkkinatuen kuntaosuuden määrä	Hankintoja suunnitellaan yhdessä TE-hallinnon kanssa mm. asiakastyössä ilmenneiden tarpeiden pohjalta. Työpankkihankinnan suunnittelu on käynnistynyt, työpaikkahankinta on käynnistynyt mm. Kunto-hankkeen kautta. Ohjaamoa on resursoitu mm. vastavalmistuneiden työllistymisen edistämiseksi. Koulutusverkoston yhteissuunnittelu ei käynnistynyt syyskaudella 2021. - Työttömien työnhakijoiden virta yli 3 kk ja yli 6 kk työttömyyteen 3 kk: 2021 joulukuu: 47,8 % (2020 joulukuu: 46,4 %) 6 kk: 2021 joulukuu 25,2 % (joulukuu 2020: 20,3 %) - Eri työvoimapalveluissa aloittaneet työnhakijat työttömien kokonaisuudesta: palvelujen vaikuttavuus 3kk/6kk jälkeen 2021 päätyntteet jaksot yhteensä 370, joista 3 kk jälkeen työttömänä 195 henkilöä ja avoimilla työmarkkinoilla 24 henkilöä - Työnhakijoiden aktiivointiaste joulukuu 2021: 29,0 % (joulukuu 2020: 24,4 %) - Työmarkkinatuen kuntaosuuden määrä 2021 yhteensä: 20 476 786 eur (2020 yhteensä: 18 125 463 eur)	Toteutui osittain
Toteutetaan yrittäjyyskasvatussuunnitelmaa Sivi	- Yrittäjyyskasvatussuunnitelma valmis/suunnitelma kaikilla asteilla käytössä	- Yrittäjyyskasvatussuunnitelman käyttöaste	- Lukiokoulutus on toiminut aktiivisesti Tunne työ- hankkeessa. Uuteen ops:aan on kirjattu työelämäyhteistyön toimenpiteet. - Yrittäjyyskasvatussuunnitelmaan sisältyviä toimenpiteitä on otettu käyttöön	Toteutui

4. DIGILOIKKA: ASUKASLÄHTÖISET SÄHKÖISET PALVELUT

Tiivistelmä: Lahden kaupunki liittyi vuoden 2021 alusta mukaan valtakunnalliseen DigiOne projektiin, jonka tarkoituksena on rakentaa kansallinen digitaalinen palvelualue opetuksen käyttöön. Prosessien automatisointia toteutettiin Timmin tilanvarauksen käyttöönotolla, hyödyntämällä Dynastyn kesätyöaseteliä, Trimblen sähköisen palautusjärjestelmän tekoäly komponentin käyttöönotolla, Visma Sign sähköisen allekirjoituksen komponentilla oppilashuollon järjestelmässä, ottamalla käyttöön varhaiskasvatuksen sähköinen lasten loma-aikojen kysely ja avoimene varhaiskasvatukseen hakeutuminen-lomakkeella sekä Locus-järjestelmän päivityksellä. Sähköistä asiakaspalvelun käyttöä on laajennettu erityisesti sivistyspalveluissa mutta myös konserni-palveluissa. Sähköisen asiakaspalvelun tarjoaminen on hyvä lisäpalvelu kuntalaisille korona-aikana, kun muita palveluita on jouduttu toteuttamaan matalalla tasolla. Lahti-Pisteellä otettiin käyttöön tekoälyä hyödyntävä Chatbot Lahtinen, kirjastossa chat-toimintoa hyödyntävä palvelu sekä tarjottiin etäopastusta asiakkaiden digihaasteissa. Latupalvelu LahtiSki, uimahallien ja suurempien liikuntakohteiden sähköiset infotaulut, Wellamo-opiston kielikahvilatoiminta ja Malvan kerran kuukaudessa järjestettävät maksulliset Desing-Paahtimot ovat hyviä korona-ajan kättavia lisäpalveluita kuntalaisille. Kuntalaisten sähköistä osallistumismahdollisuutta lisättiin osallistavan budjetoinnin saralla. Kuntalaisten äänestysmäärät nousivat sekä idea, että äänestysvaiheissa. Local-Joe alusta yritysten palveluiden tarjontaan saattaa yhteen sekä yrittäjät, että asiakkaat ml. kesäasukkaat. Asukastilaisuuksia järjestettiin vuoden aikana sähköisinä etäkokouksina 36 kpl. Digituen koordinointi Päijät-Hämeessä- hankkeeseen osallistuivat kaikki ne tahot kaupungissa, jotka tarjoavat digitukipalveluita erilaisille asukasryhmille kuten ikääntyneille, työttömille, nuorille mutta myös keille tahansa, jotka kaipasivat apua arjen digihaasteissa.

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2021	Tila
Osallistutaan kansalliseen oppimisen digitaalisen palvelu-alustan ja ekosysteemin luomiseen (DigOne-hanke) Sivi + koha	- Oppimisen nykyjärjestelmät eivät tue riittävästi perusopetuksen uuden opetussuunnitelman tavoitteita. Oppijasta oleva tieto ei kulje oppijan mukana eikä mahdollista tiedolla johtamista riittävästi. - Edistetään hankkeen toteuttamista muiden kuntien kanssa yhteisen aikataulun mukaisesti. Vuoden 2021 aikana määritellään ja rakennetaan ensimmäiset palvelut. - Lahden kaupungilla on käytössä odotuksia ja tarpeita vastaava digitaalinen perusopetuksen palvelukokonaisuus vuonna 2023. - Myöhemmin palvelukokonaisuus kattaa koko oppijan polun varhaiskasvatuksesta lukiokoulutukseen.	- Hankkeen eteneminen suunnitellussa aikataulussa - Palveluiden rakentamisen valmiusaste	Lahti lähti mukaan hankkeeseen vuoden 2021 alusta. Lahden oma toiminnan muutoksen koordinaatioryhmä on aloittanut toimintansa. Lahden edustajat ovat mukana hankkeen työryhmärakenteissa ja kehittämistyössä. DigOne-kokonaisuuden palveluiden hankintaprosessit toteutuivat määrittelyvaiheen jälkeen. Lahden pilottikoulut ovat Kasakkamäki, Kivimaa, Kärpänen ja Lähde. Hankkeeseen osallistuu henkilöitä sivistyspalveluista, kehityspalveluista ja konsernipalveluista. Lahti edistää tiedolla johtamista yhdessä Jyväskylän ja Oulun kanssa.	Toteutui
Uusitaan pysäkkien näyttöjä sekä hankitaan bussien sisänsäilyttöjä. Kehitetään reaaliaikainen bussien seurantajärjestelmä avoimeksi matkustajille Otetaan käyttöön joukkoliikenteen liikennevaloetuuudet Kymp	- Vanhat näytöt ja ei näyttöjä busseissa / vanhat tai huonokuntoiset näytöt uusittu ja busseissa sisänsäilyttöt - Ei avoin matkustajille / avoin matkustajille - Ei liikennevaloetuksia / etuuudet käytössä	- Uusien näyttöjen määrä pysäkeillä ja busseissa - Reittioppaan käyttäjämäärät - Bussien nopeus keskusta-alueella	Uudet näytöt Trion pysäkeillä. Reaaliaikainen seuranta käytössä kaikissa busseissa. Liikennevaloetuuudet ovat pohdinnan alla. Sisänsäilyttöjen hankinta lykätty hamaan tulevaisuuteen tällä hetkellä. Ei ole akuuttia kiirettä niiden kanssa.	Toteutui osittain

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2021	Tila
Automatisoidaan prosesseja Koha+sivi+kymp	Tavoitteena vähintään 10 uutta automatisoitua prosessia.	Automatisoitujen prosessien määrä.	Vuoden 2021 aikana saatiin automatisoitua 5 uutta prosessia. KOHA: Tilanvarauksessa Timmi käyttöön otettu kesäkuussa, asiakkaille avattu marraskuussa. 1 Talouden prosesseja edistetään Helmi-hankkeessa (varhaiskasvatuksen tulotietojen koaminen, varhaiskasvatuksen asiakastietojen massa-ajo, varhaiskasvatus huoltajien suostumus tulotietojen tarkastamiseen) Päätöksenteko-projekti käynnistynyt (automatisoitavat prosessit valittu: käyttövuorojen hakemukset, jätehuoltoilmoitusten ja hakemusten käsittely,) Sähköinen aspa-projekti Tampereen vetämänä käynnissä, nyky- ja asiakasprosessit käyty läpi. Dynastyn sähköinen asiointi - kesätyösetelin tilityslomake 2 KYMP: Valituissa prosesseissa on edetty seuraavasti: - Asukaspysäköintiprosessi (Trimble) Sähköinen asiointi käyttöön 2/2022. Traficom-yhteyksien kanssa olleet ongelmat on hoidannut projektiin valmistumista. - Sopimusten sähköinen allekirjoittaminen (Dynasty) Paperilla allekirjoitettavat on listattu ja Dynasty-käytön mahdollisuudet on selvitetty. Osassa on otettu käyttöön, osassa erityislainsäädäntö estää Dynasty-allekirjoituksen käyttöönoton. - Tekoäly ja sähköinen palautejärjestelmä (Trimble): Toteutus valmis, käyttöönotto 2/2022 3 - Ympäristöluvan sähköistäminen: Viivästynyt mutta käynnistynyt v. 2021 ja käytössä v. 2022. - Jätehuollon sähköiset prosessit ja niiden tehostaminen (Dynasty) Aloitettiin jätehuollon prosessien automatisointi. Tehtiin polkudokumentit kahdelle automatisoitavalle prosessille vuonna 2021. Työ jatkuu 2022–2023. - Yleiskaavan tietomallin automatisointikehitys Locus-järjestelmään saatu tarvittava ohjelmistokehitys, määräaikainen työntekijä ollut palkattuna, etenee. SIVI: Sähköiset avustushakemukset Dynastiin etenemässä. Kulttuurivastukset ovat olleet jo vuosia e-lomakkeella ja ne siirretään Dynastiin. Automaattista siirtoa Dynastiin ei ole saatu toteutettua. Myös toistuvaisavustukset on siirretty e-lomakkeella alkuvuodesta -22. Tammikuussa -22 siirretään myös projektivastukset e-lomakkeelle. Opettajien palkkatietojen sähköistäminen ei ole vielä toteutunut, mutta asia on edennyt. Sähköinen allekirjoittaminen on käytössä Visma Sign -järjestelmässä. 4 Varhaiskasvatuksen lasten loma-aikojen kysely ja avoimen varhaiskasvatuksen sähköinen hakeminen on toteutettu. 5	Toteutui osittain
Laajennetaan sähköistä asiakaspalvelua Koha + sivi + kymp	- Kaikki kaupungin hakemukset on mahdollista toimittaa ensisijaisesti sähköisinä Kehitetään chat-palveluja ohjaamaan oikeisiin palveluihin - Otetaan käyttöön eri palautekanaviin ohjaava keskitetty järjestelmä: Tavoitteena yksiselitteinen, itseohjaava ja helpokäyttöinen palautteen antaminen. Palauteanalyysin automatisointi sekä tilastoinnin ja palautteen aiheuttaman seurannan kehittäminen.	Hakemusten lukumäärä, joita ei voi toimittaa sähköisesti. Chat-bot on/ ei otettu käyttöön Tyytyväisyys chat-palveluun - e-palautteen automaattinen luokittelun pilotti on / ei käynnistynyt.	KOHA: Chatbot otettu käyttöön, kysymykset työstetty. Chat-yhdistetty chat-bottiin. Lahti-Piste toimii projektissa keskiössä. Siirryttyä jatkuvan palvelun parantamisen malliin. Dynasty 10 ei ole pystytty tekemään lomakkeita yhtä lukuun ottamatta (kesätyöseteleiden tilityslomake). Avoimen varhaiskasvatuksen hakemus sähköistetty keväällä 2021. Asukaspysäköinnin sähköistäminen ei valmistunut vuoden loppuun mennessä, valmistuu tammi-helmikuun 2022. Lomakkeista 100/120 voi toimittaa sähköisesti. KYMP: e-palautteen automaattisen luokittelun sovellus otetaan käyttöön 2/2022 Yleisten alueiden lupien ja vuokrausten käsittely toteutetaan täysin sähköisesti; kaivuluvat, tilapäiset sijoitusluvut, venepaikat, pysyvät sijoitusluvut. SIVI: Timmi-järjestelmän käyttöönotto viivästynyt ohjelmassa olevien ongelmien vuoksi. Kirjaston Chat-palvelu on käytössä ja sen merkitys on korostunut koronan myötä. Kirjaston monikanavaista palvelua kehitetään asiakastoiveiden perusteella. Myös verkkosivujen saavutettavuutta parannettu. Kirjasto on korona-ajan tarjonnut etäopastusta asiakkaiden digihaasteissa. LahtiSki-latupalvelu avattu helmikuussa. Uimahallien ja pääliikuntakohteiden sähköiset infotaulut pilotointivaiheessa. Museo käynnistänyt sähköiset maksulliset tapahtumat: Design-Paahitot visuaalisten taiteiden museo Malvasta kerran kuukaudessa. Museon verkkosivu-uudistus valmistunut. Wellamo-opiston Online -kielikahvilatoiminta käynnistetty maksuttomana ja kaikille avoimena verkossa.	Toteutui osittain

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2021	Tila
Kehitetään sähköisiä osallisuusmahdollisuuksia Koha + kympp	- Virtuaalisen Local-Joe kauppa-alustan kehittäminen. Tavoite: yrityksiä ja ihmisiä alustalla 100 kappaletta. - Osallistuvan budjetoinnin (OSBU) ja asukasosallistamisen sähköisten osallisuusaloitusten kehittäminen. Tavoitteena on asukasosallisuuden ja tyytyväisyyden vahvistaminen, osallistujamäärien kasvattaminen ja aloitusten jatkokäyttäminen. - Kehitetään eri osallistamisen muotoja käytössä olevien tekniikoiden avulla.	- Alustalle kirjautuneiden käyttäjien ja toteutuneiden toimeksiantojen lukumäärä. - Asukkailta saatujen ideoiden määrä - Äänestysmäärät. - Asukastyytyväisyys (kyselyt). Asukastilaisuuksien lukumäärä, joihin on pystynyt osallistumaan etänä.	KOHA: Virtuaalinen Local-Joe alusta lanseerattu 5.3.2021. Local Joe -alustalla alueen yritykset saavat palvelunsa maksutta esille ja asiakkaat - asukkaat, mökkeilijät, yrittäjät, yritykset ja organisaatiot - voivat pyytää tarjouksia paikallisilta yrittäjiltä ja yrityksiltä. Palveluun rekisteröitynyt yli 250 käyttäjää. OSBUssa hyödynnettiin syksyllä ideointi- ja äänestysvaiheissa Maptionnaire versiota 2, jota jatkokehitetty toimivammaksi. OSBU:n ideointi- ja äänestysvaiheisiin osallistuneiden kuntalaisten määrä on kasvanut. Ideoiden määrä 2020: 713, 2021: 950; äänestäneiden määrä 2020: 3896, 2021: 4691 2020 OSBU -kierroksen yleisarvosana (asukaskyselyssä) oli 3,55 asteikolla 1–5 Kumppanuuspöytätyön toiminta käynnistetty syksyllä 2021. KYMP: Tutustuttu mm. Teamsin uusiin ominaisuuksiin sekä erilaisiin kyselytyökaluihin, joiden avulla sähköisiä osallisuusmahdollisuuksia voi monipuolistaa (mm. Miro, Seppo-alusta, Thinglink). Verkostoiduttu ja kuultu muiden kuntien ja kaupunkien toteutuksia. Erikokoisten hybriditilaisuuksien järjestäminen aloitettu 09/2021. Otettu käyttöön Maptionnaire-karttakyselytyökalun uusi versio ja koulutauduttu sen OSBU-työkalujen käyttöön uutta OSBU-kierrosta varten. Kehitetty kaavailuun kommentointiin soveltuva karttakysely, joka lähettää kommentit automaattisesti kirjaamoon. Osallistuttu ympäristöministeriön Digikannustin-hakuun yhdessä Sipoon ja Hyvinkään kanssa./Ei saatu myönteistä päätöstä. Palvelutorin virtuaalitalan/Caven toteutus jatkunut yhdessä konsultin kanssa ja laitteiden kilpailutus käynnissä. Tekniikka asennetaan vasta vuoden 2022 kevään aikana, komponenttien toimitusvaikeuksien vuoksi.) 2021 kymppissä asukastilaisuuksia 36 kpl, joihin on voinut osallistua etänä.	Toteutui
Lisätään kuntalaisten digiosaamista ja tuetaan heitä digitaalisten palveluiden käytössä. Koha + sivi	- Järjestetyt kuntalaista tukevat koulutukset ja ohjaustilanteet sekä mahdollisuus laitteiden käyttöön (kirjasto, Wellamo-opisto, Lahti-piste) - Luodaan kaupunkitasoinen malli kuntalaisten digitaitojen tukemiseksi.	- Koulutusten ja ohjaustilanteiden lukumäärä. - Malli on luotu. -Vastuut on jaettu.	Lahdessa digitukea antavat yksiköt on tunnistettu (Kirjasto- ja tietopalvelut, Wellamo-opisto, Lahti-Piste, Palvelutori, Alueellinen integraatiopalvelupiste Alipi sekä Access Alipi -hanke, työllisyyspalvelut ja monitoimikeskus Takatasku). Kumppaniverkosto on koottu ja ko. yksiköt ovat liittyneet VM:n valtakunnalliseen digituverkkoon. Päijät-Hämeen digituverkoosto kokoukseen säännöllisesti kuukausittain P-H liiton kutsumana. Monikielinen digitaalisten palvelujen kehittäminen on meneillään Alipissa/Access Alipissa. Alipin oma sovellus on testikäytössä. Sovelluksen kautta voi saada monikielistä informaatiota sekä tehdä yhteydenotopyyntöjä. Alipin monikieliset palvelut (www.alipi.fi) ja ajanvaraus app.alipi.fi on otettu käyttöön. Lahti-Pisteellä on annettu yleistä sähköisten palveluiden ohjausta ja neuvontaa 2500 kertaa vuonna 2021. Lahti-Piste käynnisti ajanvarauksella toimivan henkilökohtaisen digiopastuksen heinäkuussa – toteutuneita ohjauksia 07-12/2021 56 ohjausta. Palvelutorilla laajenuksen myötä asiakaskoneiden määrä on lisääntynyt. Asiakkaiden käytettävissä on 16 laitetta sekä kolme monitoimilaitetta (ennen laajennusta 6 asiakaskonetta ja yksi monitoimilaitte) eri puolilla Palvelutoria. Aiesopimus 28.5.2021 yhteistyöstä Avain-säätiön 18–60-vuotiaille työttömille työnhakijoille suunnitellussa Digittämö-tukihankkeessa (Stean rahoitus vielä auki). Työllisyyspalvelujen kumppanuussopimus solmittu 24.9.2021 Live-säätiön kanssa työttömien digitaalisten taitojen parantamiseen tähtäävästä hankkeesta (ESR-rahoitus haussa). Labin Miestämö - hybridillä työelämään -projekti tarjoaa työttömille miehille koulutusta digitaitoihin ja oman osaamisen tunnistamiseen. Avainsäätiön Digittämö-hanke (STEA) edistää yhdenvertaista digikansalaisuutta ja osallisuutta. Kohderyhmänä erityisesti työttömät työnhakijat. SIVI: Digituen koordinointi Päijät-Hämeessä-hanke käynnistynyt, Lahden kaupunki ja yksiköt mukana. Wo ja kirjasto jatkavat digikoulutusta ja -opastusta etänä sekä lähiopastuksena koronarajoitusten puitteissa. Wellamo-opistossa järjestettiin vuoden aikana 87 opastustilaisuutta. Yhteensä kirjaston digiopastuksiin ja muuhun aikuisten mediakasvatukseen osallistui vuonna 406 henkilöä 111 opastustilaisuudessa. Digiopastuspäivystys 236 hlö, digiopastustuokio ja etädigiopastus 66 hlö, asiakaskurssit ja ryhmäopastukset 60 hlö sekä webinaari digihuijauksista Kuluttajaliiton kanssa 44 hlö. Senioreiden digitaaliopisto on toteutunut koronarajoitukset huomioiden digikinkeillä, digitukiklinikalla ja verkossa. Kinkereitä pystyttiin järjestämään 25 kertaa (osallistujia 1268). Digitukiklinikalla käyntejä oli 572 (v. 2020: 446). Linkkisivustuntoja oli 31 115; käyttäjiä 4298 (v. 2020: 47 331; käyttäjiä 6739).	Toteutui

5. HARRASTUSTAKUU JA ARKILIIKUNTA

Tiivistelmä: Harrastustakuun vuosi 2021 oli vauhdikas ja vaiherikas. Keväällä pilotoitiin harrastamisen Suomen mallin avustuksella harrastustoimintaa 1.-9.-luokkalaisten neljällä koululla. Onnistuneen pilotin toimintaan osallistui 771 lasta ja nuorta. Lahti sai valtionavustusta toiminnan laajentamiseen syksystä 2021 alkaen. Näin lukuvuodeksi 2021–2022 hanke kasvoi ja tavoittaa tuhansia lapsia ja nuoria koko kaupungissa. Kaikki tieto koko kaupungin harrastustoiminnasta kootaan yhteen paikkaan, HarrasteLahti.fi-sivustolle. Vuoden 2021 aikana kuultiin lasten ja nuorten harrastustoiveita sekä selvitettiin harrastamisen esteitä, toiminnan toteuttamisen haasteita ja hyviä käytäntöjä. Arkiliikuntaa on edistetty mm. tehostamalla kävelyn ja pyöräilyn talvikunnossapitoa, siirtämällä pyöräilyä ajoradalle ja pudottamalla keskustan nopeusrajoituksia liikenneturvallisuuden parantamiseksi. Esimerkiksi harjausmenetelmän alaista baanaverkkoa on hoidossa n. 19 km ja kuntotarkastus kävelyn ja pyöräilyn reiteistä on tehty. Lahden kaupungin vastuulla olevien ulkoliikkumiseen liittyvien palveluiden ja alueiden investointien, ylläpitovastuiden organisoimien sekä näiden resurssoinnin valmistelua johtava johtoryhmä on perustettu. Palveluverkon osalta työ jatkuu vuonna 2022.

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2021	Tila
Varmistetaan lasten ja nuorten harrastusmahdollisuudet yhteistyössä eri toimijoiden kanssa Sivi	- Jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus itseään kiinnostavaan harrastukseen - Lasten ja nuorten harrastustakuu toteutuu eri toimijoiden yhteistyönä ja kaupunkitasoisesti koordinoituna	- Harrastustakuun koordinointi toimii - Harrastusmahdollisuudet ovat kaikkien lasten ja nuorten tiedossa	Toteutui tavoitteen mukaisesti. Harrastustakuun pilotointi on käynnissä, Lahti sai valtionavustusta toiminnan laajentamiseen syksystä 2021 alkaen. Harrastustakuun toiminta on käynnistynyt tavoitteen mukaisesti syyslukukauden 2021 alusta.	Toteutui
Turvataan liikuntahallikapasiteettia yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa Sivi + koha + kymp	- Edistetään yksityisten liikuntahallien ja liikuntapaikkojen toteuttamista.	- Liikuntahallikapasiteetin määrä - Tukijärjestelmä on tarkasteltu - Kaavamahdollisuudet	KYMP: Mukkulaan kaavoitettu tontti uudelle liikuntahallille. Yksityisten liikuntatilojen rakentamista tai sijoittamista tyhjiin hallitiloihin on puollettu kaavoituksen ja rakennusvalvonnan yhteistyöllä käyttötarkoituksesta poiketen eri puolille kaupunkia. Olemassa oleville halleille on haettu asemakaavan muutoksia. SIVI: Ltk-tason hallitarpeet ilmaiseksi päätöksiin perustuen yksityisiä hankkeita on edistetty liikuntapalveluiden kautta toimijoiden menettelytapohjauksen ja käytävissä olevin lainsäädännön mukaisin keinoin yhteistyössä erityisesti Tilakeskusten kanssa ja asiaa käsitellään mm. konserni- ja tilajaoston päätöksenteossa. Sivistyksen TA-paineissa on huomioitu alustavat rahoitustarpeet yksityisten tilojen käytön tukemiselle. Juridinen sitoutumien ennakkoon hankalaa. Liikuntapalvelut on osallistunut monitoimitalojen liikuntahallien käyttöönoton valmisteluun niiden iltaja viikonloppukäytön tehostamiseksi. KOHA: Tukijärjestelmäselvityksen toteutuksen suunnittelu on aloitettu yhdessä liikuntapalveluiden kanssa. Koronan aiheuttamat käyttökatkot ja muut poikkeukset vuoden 2020 aikana aiheuttavat sen, että vuodelta 2020 tehtävä selvitys ei anna todellista kuvaa liikuntatilojen käytöstä. Tässä vaiheessa todettu kaksi mahdollista vaihtoehtoa tukijärjestelmän selvittämiseksi: 1) ulkopuolisen selvityksen teettäminen sisältäen kaupunkien välisen vertailun vuodelta 2019 tai 2020 2) sisäisen selvityksen laatiminen vuoden 2019 tiedoilla. Toteuttamisesta on neuvoteltu liikuntapalveluiden kanssa ja todettu, että resurssien puolesta selvityksen toteutus on mahdollista aikaisintaan vuonna 2022.	Toteutui osittain
Parannetaan kävelyn ja pyöräilyn talvikunnossapitoa Kymp	Tavoitetaso 2021: tehostetussa kunnossapidossa olevia väyliä vähintään 20 kilometriä.	Pyöräilyn pääreiteistä harjausmenetelmällä kunnossapidettynä (kilometriä) Liukkaudentorjuntamateriaalin kehittäminen niin, että rengasvauriot vähenevät	Harjausmenetelmän alaista baanaverkkoa on hoidossa n. 19 km. Perinteisen liukkaudentorjunnan kiviainesmateriaaleina on edelleen käytössä kaikki mahdolliset materiaalit	Toteutui
Toteutetaan leikkialueiden ja arkiliikuntapaikkojen palveluverkkoa Sivi + koha + kymp	- Launeen keskuspuisto: Nykytilanne/ puiston rakentaminen - Nykytilanne /leikkialueiden määrä ja sijainti. Arkiliikuntapaikat / koulujen/ monitoimitalojen liikunta-alueet. Palveluverkotarkastelu valmistuu 2020. Tavoite käynnistää toimenpideohjelman laatiminen ja toteuttaminen.	- Keskuspuiston suunnittelun ja rakentamisen toteuttaminen - Viherrakentamisen työohjelman toteuttaminen - Toimenpideohjelman laatiminen ja toteuttaminen	Perustettu 18.8.2021 Lahden kaupungin vastuulla olevien ulkoliikkumiseen liittyvien palveluiden ja alueiden investointien, ylläpitovastuiden organisoimien sekä näiden resurssoinnin valmistelua johtava johtoryhmä. Ko. palveluita ovat mm. rakennetut liikuntapaikat, puistot, virkistysalueet, metsät, polut, reitit ja muu kaupunkiympäristö, joka edistää liikkumista ja aktiivista elämäntapaa sekä kaupunkilaisten hyvinvointia, seudun elinvoimaa ja matkailua. Johtoryhmä on kokoontunut säännöllisesti ja käsitellyt mm. liikuntainvestointien jaksottamista, budjetointia ja Kispuiston toteuttamista. Palveluverkon osalta työ menee ensi vuoteen. Keskuspuiston suunnittelun aloitus siirtyi vuodelle 2022. (resurssit kohdistettu Kaupungintalonpuistoon) Saneeraukset ja Perhepuisto valmistunut ja muut kohteet etenivät aikataulussa. Poistoja ei tehty. Kaupungin sisäisiä kunnossapitovastuita ja palautekanavia on täsmennetty.	Toteutui osittain

Palvelualueen toimenpide	Lähtö-/tavoitetaso	Mittari	Mittarin toteutuma ja tehdyt toimenpiteet 31.12.2021	Tila
Siirretään pyöräilyä ajoradalle ja pudotetaan nopeusrajoituksia liikenneturvallisuuden parantamiseksi Kymp	Suoritetaan tarkastelu kaikista yhdistetyistä ja lankulku- ja pyöräistä ja toteutetaan muutokset 50 prosenttia niistä 2021. Loppuihin toteutetaan muutostyöt 2022. Katuverkoston nopeusrajoitustarkastelu 2021 aikana. Toimenpiteet vuonna 2022.	- Yhdistetyistä jalan- kulkua- ja pyörä- teistä tarkastelu (%- osuus). - Muutokset toteutettu yhdistettyihin jalan- kulkua- ja pyöräiteihin (%-osuus) Katuverkoston nopeusrajoitustarkastelu on / ei ole toteutettu	Suunnittelu käynnissä Keskustan nopeusrajoituksia tarkasteltu ja laskettu pyöräliikennettä siirretty ajoradalle keskustassa, Paavolassa ja Liipolassa Tarkastelu kävelyn ja pyöräilyn reiteistä kuntotarkastelun muodossa tehty = 100 % Muutostöistä tehty 5 % Katuverkoston nopeusrajoitustarkastelu on tehty.	Toteutui osittain

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman toteutuminen

Lahden kaupungin toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelma 2019–2022 hyväksyttiin vuonna 2019 ja sillä on tavoiteltu tuottavuushyötyjä kaupungin talouteen. Muuttuneessa talustilanteessa arvioitiin, että ohjelman toimenpiteet eivät riitä tasapainoisen talousarvion toteuttamiseen vuonna 2021 eikä suunnitelmavuosilla. Vuoden 2021 talousarviovalmistelun yhteydessä laadittiin Lahden 30 kk:n uudistumis- ja muutosohjelma, joka sisältää uusia tulojen lisäämiseen, menojen pienentämiseen, omaisuuden realisoimiseen ja omaisuudesta saatavien tuottojen kasvattamiseen tähtääviä toimenpiteitä. Ohjelmassa on mukana myös edellisen tasapaino-ohjelman toimenpiteitä. Ohjelmaan sisältyy palvelujen ja organisaation uudistamis- ja kehittämistoimenpiteitä tuottavuuden ja tulokellisuuden parantamiseksi. Alla raportoidaan talousarvion 2021 yhteydessä hyväksytyjen toimenpiteiden toteutumista.

Konsernihallinnon palvelualue

Konsernihallinnon palvelualueen tavoitteena on ollut tasapainottaa taloutta vähentämällä tukipalvelujen kustannuksia osin kilpailuttamalla ja osin neuvottelemalla sekä palvelutuotantoa uudistamalla. Tavoite on toteutunut osittain mm. Provincia Oy:n hinnaston mukaisten hintojen -2,8 prosentin alentamisella ja kokonaislaskutuksen vähenemisellä. Koulutus-, matka- ja neuvottelukuluja on vähennetty suunnitelman mukaisesti. Myös palvelujen ostoja on vähennetty suunnitelman mukaisesti. Henkilöstökuluja on vähennetty jättämällä avautuneita tehtäviä täyttämättä ja tehtäviä uudelleen organisoimalla. Etätyötä on hyödynnetty niissä tehtävissä, joihin se on sovelnut. Prosessien sähköistämistä on jatkettu mm. käyttöönottamalla asianhallintaohjelma Dynasty ja valmistelemalla HELMI-hankkeessa robottia varhaiskasvatukseen asiakasmaksuvalmisteluun. Prosessien automatisointia on jatkettu mm. lisäämällä automaatiota ostolaskujen käsittelyyn. Kaupungin toimitilojen päivittäminen on aloitettu.

Investointisuunnitelmaa päivitettiin vuoden 2021 talousarvion valmistelun yhteydessä tavoitteen mukaisesti. Poistoja tarkasteltiin tavoitteen mukaisesti mm. Lahden eteläisen kehätien (LETKE) poistoaikaa pidentämällä 15 vuodesta 20 vuoteen. Tulojen kertaluonteisessa kasvattamisessa onnistuttiin yli tavoitteiden myymällä Paavolan kampusalue ja maa-alueita.

Asian- ja dokumentinhallintajärjestelmän (Dynasty) vakiinnuttamista jatkettiin vuoden 2021 aikana. Järjestelmän avulla hoidettavat viranhaltija- ja toimielinpäätösten prosessit tehostuivat entisestään käyttäjien osaamisen kasvun myötä. Järjestelmän kokonaiskustannuksissa ei kuitenkaan saavutettu asetettuja tavoitteita, sillä vanhojen järjestelmien (Tweb ja Doris-dokumentinhallintajärjestelmä) tietojen siirto uuteen järjestelmään on vaatinut ennakoitua enemmän aikaa. Vuoden aikana jatkettiin olemassa olevien järjestelmien uuteen ympäristöön siirtämisen selvitystä ja vuoden loppupuolella suunnitelmat siirroista olivat valmiit - tämä mahdollistaa omasta koneistalista luopumisen vuoden 2022 aikana. Lisäksi aloitettiin valmistautuminen perustietotekniikan kilpailutuksen käynnistämiseen vuoden 2022 lopussa. ICT-palvelutuottajan palvelut kuvattiin kilpailutuksen edellyttämällä tavalla. Perustietotekniikan palveluissa lisättiin automaatioiden määrää yhteistyössä ICT-palvelutuottajan kanssa. Automaation lisäämisen ohella aloitettiin sisäisten ICT-prosessien kehittäminen muun muassa muutos- ja palvelunhallinnan parantamiseksi.

Tavoitteen mukaisesti sisäisten vuokrien indeksikorotukset jätettiin tekemättä vuonna 2021 ja sen mukaisesti rakennusten ylläpidon menoja leikattiin 1,22 milj. euroa vastaamaan

indeksitarkistuksen poistamista (1,06 %) sekä sivistyksen palvelualueen vuokranalennusta (2 %). Sivistyksen palvelualueen sisäisiä vuokria alennettiin sovituksi.

Sivistyksen palvelualue

Sivistyksen palvelualueella talouden tasapainottamisen toimenpiteet muodostuvat palvelu-, tilaverkon ja palvelujen laadun tarkastelusta, toiminnan tehostamisen toimenpiteistä sekä maksujen korotuksista. Talousarvioon sisältyneet toimenpiteet toteutuivat lähes suunnitellun mukaisina.

Palvelu- ja tilaverkon muutosten toimenpiteet toteutuivat suunnitellusti. Varhaiskasvatuksen vuoroaika keskitettiin, liikuntatilojen ja -alueiden ylläpitokustannuksia karsittiin toimintaa supistamalla ja koronapandemiatilanteen vuoksi kansainvälisten urheilutapahtumien välillistä tukea pystyttiin vähentämään. Museon toimistotiloista luopuminen toteutui suunnitellusti. Lisäksi palvelujen laadun parantamiseen liittyvät toimenpiteet toteutuivat, kun oppilaskohtaista määrärahaa supistettiin.

Toiminnan tehostamisen toimenpiteet toteutuivat suurimmalta osin suunnitellun mukaisina.

Kulttuuripalvelujen palveluostoja ja hankintoja sekä lasten ja nuorten kulttuuritoimintaa vähennettiin. ICT-, henkilöstö- ja taloushallinnon palveluostojen vähentäminen toteutui. Varhaiskasvatuksen perhepäivähoitajien määrää vähennettiin. Kirjastopalveluissa avoimena olevia tehtäviä jätettiin täyttämättä ja aineistohankintoja karsittiin osittain. Nuorisopalvelujen palvelu- ja tarvikkeistoja sekä sijauskustannuksia vähennettiin. Avustamäärärahoja sopeutettiin suunnitellusti lasten kotihoidon tuen tarpeen vähentyessä. Lisäksi varhaiskasvatuksen palvelusetelin arvoja laskettiin. Toimenpiteissä tavoiteltiin myös Wellamo-opiston kurssimaksujen nostolla tulotason kasvua, mutta kurssimaksukertymän tavoite ei koronapandemian vuoksi toteutunut. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen ateria- ja laitoshuoltopalvelujen kustannustason alentaminen toteutui osittain. Lahden kaupunginorkesterin ja kaupunginteatterin toimintaa pystyttiin sopeuttamaan erityisesti koronapandemian aiheuttamien sulkutoimenpiteiden vuoksi.

Kaupunkiympäristön palvelualue

Päivitettyllä toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelmalla 2019–2022 tavoiteltiin tuottavuushyötyjä vuonna 2021 kaupunkiympäristön palvelualueella muun muassa seuraavassa kuvatuin toimenpitein.

Palvelualueella toteutettiin organisaatiomuutos, jonka tavoitteena on selkeyttää eri toimintoja ja vastuuta. Konsulttipalveluiden ostoja vähennettiin uudelleenorganisoimalla tilausprosesseja. Suunnittelu- ja mittauspalveluiden maksuja korotettiin 10 prosentilla. Toimintojen uudelleen järjestelyllä saavutettiin yhden henkilötyövuoden säästö kaupunkisuunnittelussa. Lisäksi hissivastustusten määrää vähennettiin.

Palvelujen uudistamisessa mittava kohde on joukkoliikenteen runkolinjastojen uudistuksen toteuttaminen seuraavien vuosien aikana. Uusia toimintamalleja hyödynnetään laajasti ja ratkaisut tehdään nykyistä tehokkaammaksi ja taloudellisemmaksi. Tavoitteena on matkustajamääriä kasvattamalla ja kustannustehokkuutta parantamalla pienentää kaupungin vuotuista subventiota miljoona euroa vuodesta 2022 eteenpäin. Kesällä 2021 ensimmäiset runkolinjat aloittivat liikennöintinsä. Uusilla linjoilla aloitti yhteensä 17 uutta

sähköbussia. Lisäksi kilpailutettiin vuonna 2022 käynnistyvät runkolinjat, jotka liikennöivät myös vaihtoehtoisilla käyttövoimilla. Uudet käyttövoimat laskevat merkittävästi liikennöintikustannuksia. Lisäksi säästöjä toteutettiin karsimalla liikennettä vähäisemmän kysynnän alueilta.

Kaupungin katuvalaistuksen kustannus- ja energiatehokkuutta parannettiin edelleen korvaamalla elohopeavalaistusta nykyaikaisella valaisintekniikalla. Alkuvuoden talvikuukausina katujen kunnossapidossa tilattiin lumenajoa (urakoissa, joissa lumenajo on lisätyö) asuinkaduille vain pakottavasta tarpeesta. Tämä aiheutti selvää ahtautta monilla asuinalueilla. Kesä- ja syyskaudella kadunpidossa siirrettiin mm. lisätöinä tilattavia vesakonraivauksia ja reunaraivauksia, sadevesikaivojen korjauksia, kaidekorjauksia (kaiteessa lievä vaurio), linja-autopysäkkikatosten pleksivaihtoja, pieniä hulevesitöitä vuodelle 2022 tai siitä eteenpäin. Viheralueiden kunnossapidossa tingimme myös hulevesien ohjaamiseen liittyvistä töistä. Hinnakasta kurtturuusun poistoa ei juuri voitu toteuttaa.

Käyttötalouden toteutuminen

Sitovat määrärahat

KÄYTTÖTALOUSOSA	SITOVATASO
Konsernihallinnon palvelualue	
Konsernipalvelut vastuualue	määräraha ja tuloarvio
Elinvoima- ja työllisyyspalvelut -vastuualue	
Elinvoimapalvelut	toimintakate
Työllisyyspalvelut	toimintakate
Osallisuus ja hyvinvointipalvelut -vastuualue	toimintakate
Tarkastustoimi	määräraha ja tuloarvio
 Määrärahavaraus:	
Ostot hyvinvointiyhtymästä	määräraha
Käyttöomaisuuden myyntivoitot/-tappiot	ei sitova
 Taseyksikkö	
Lahden Tilakeskus	tilikauden ylijäämä(alijäämä) ilman käyttöomaisuuden myyntivoittoja ja -tappioita
 Sivistyksen palvelualue	
Palvelualueen yhteiskustannukset	toimintakate
Lasten ja nuorten kasvu vastuualue	määräraha ja tuloarvio
Osaaminen ja tieto vastuualue (31.5.2021 asti)	
Osaaminen ja tieto	määräraha ja tuloarvio
Wellamo-opisto	toimintakate
Osallisuuden ja tiedon vastuualue (1.6.2021 alkaen)	
Osaaminen	määräraha ja tuloarvio
Wellamo-opisto	toimintakate
Osallisuus	määräraha ja tuloarvio
Liikunta ja kulttuuri vastuualue	
Liikunta ja kulttuuri	määräraha ja tuloarvio
Kaupunginmuseumuseo	toimintakate
Kansainväliset urheilutapahtumat	toimintakate
 Taseyksikkö	
Lahden kaupunginorkesteri	tilikauden ylijäämä (alijäämä)
Lahden kaupunginteatteri	tilikauden ylijäämä (alijäämä)
 Kaupunkiympäristön palvelualue	
Palvelualueen yhteiskustannukset	toimintakate
Kaupunkisuunnittelu, kaupunkitekniikka ja rakennus- ja ympäristövalvonta vastuualueet yhteensä	määräraha ja tuloarvio
Joukkoliikenne	toimintakate

Konsernihallinnon palvelualue

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	497 314,9	2 632,7	499 947,6	493 778,4	-6 169,2
Toimintatulot	17 619,2	1 331,0	18 950,2	24 077,5	5 127,3
Netto (Toimintakate)	-479 695,7	-1 301,7	-480 997,4	-469 700,9	11 296,5

Luvut eivät sisällä Lahden Tilakeskusta

Konsernihallinnon palvelualueen päätöksentekoelementteinä toimivat kaupunginvaltuusto, kaupunginhallitus, elinvoima- ja työllisyysjaosto sekä konserni- ja tilajaosto. Osallisuuden ja hyvinvoinnin jaosto toimi 31.7.2021 asti.

Konsernihallinnon muodostavat konsernipalvelut vastuualue, elinvoima- ja työllisyyspalvelut -vastuualue, sisäinen tarkastus, viestintäpalvelut sekä taseyksikkönä toimiva Lahden

Tilakeskus. Osallisuus ja hyvinvointipalvelut -vastuualue kuului konsernihallinnon palvelualueeseen 31.5.2021 asti. Viestintäpalvelut siirtyivät 1.6.2021 organisaatorakenteessa suoraan kaupunginjohtajan alaisuuteen. Tarkastustoimi toimii itsenäisesti osana konsernihallintoa. Lisäksi konsernihallintoon sisältyy tuloarvio käyttöomaisuuden myyntivoitoista sekä määrärahavaraus ostoihin Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymältä.

Konsernipalvelut vastuualue

Sitova määräraha ja tuloarvio

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	59 010,1	1 496,4	60 506,5	55 060,3	-5 446,2
Toimintatulot	7 718,2	-285,0	7 433,2	9 923,0	2 489,8
Netto (Toimintakate)	-51 291,9	-1 781,4	-53 073,3	-45 137,3	7 936,0

Konsernipalvelujen vastuualueelle kuuluvat seuraavat kaupungin päätöksentekoelementit: kaupunginvaltuusto, kaupunginhallitus, elinvoima- ja työllisyysjaosto sekä konserni- ja tilajaosto. Osallisuuden ja hyvinvoinnin jaosto kuului vastuualueelle 31.7.2021 asti.

Kaupunginvaltuusto on kaupungin ylin toimielin, jonka vahvaa asemaa kuntalaki (410/2015) korostaa. Kaupunginhallitus vastaa hallinnosta ja taloudesta sekä valmistelee valtuustossa käsiteltävät asiat.

Virkaorganisaatio koostuu seuraavista toiminnoista ja palveluyksiköistä: kaupunginjohtajan ja sisäisen tarkastuksen toiminta, viestintäpalvelut sekä hallinto-, henkilöstö-, kehitys-, laki-, omistajaohjaus- ja talouspalvelujen palveluyksiköt.

Konsernipalveluissa vastataan vastuualueelle keskitetyistä toimisto- ja asiantuntijatehtävistä yhden kaupungin toimintamallissa:

- kaupungin johdon linjaukset
- konsernin ja kaupungin sisäinen tarkastus

- päätöksentekoelementtien päätösvalmistelu, kaupungin asiakirjahallinto ja arkistotoimi, toimistopalvelut sekä johdon tukipalvelut
- henkilöstöpoliittiset linjaukset, henkilöstö- ja työhyvinvointipalvelut
- kehitys-, tietohallinto- sekä tilasto- ja tietopalvelut toiminnot sekä 1.6.2021 alkaen kaupungin yhteiset neuvontapalvelut
- Lain 906/2019 mukaisen kaupungin tiedonhallintamallin toimeenpano yhdessä asiakirjahallinnon ja arkistotoimen kanssa
- strategiavalmistelun ohjaus 1.6.2021 alkaen
- lakipalvelut ja riskienhallinnan toiminnot
- konsernin omistajaohjaus
- talouden ohjaus, taloussuunnittelu ja -hallinto, rahoituspalvelut, talouden ja toiminnan raportointi, sisäinen laskenta,
- hankintojen ohjaus, konserniyhteisöjen yhteishankintayksikötoiminnot
- kaupungin viestintä ja markkinointi.

Elinvoima- ja työllisyyspalvelut -vastuualue, elinvoimapaalvelut

Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	8 836,0	-340,5	8 495,5	7 462,0	-1 033,5
Toimintatulot	500,0	962,7	1 462,7	1 435,6	-27,1
Netto (Toimintakate)	-8 336,0	1 303,2	-7 032,8	-6 026,4	1 006,4

Elinvoimapaalvelut (EVP, aiemmin elinvoima ja kilpailukykypalvelut EKP), vastaa elinkeinoyhteistyöstä, korkeakoulu yhteistyöstä, innovaatio- ja hanketoiminnasta, tapahtumatoiminnasta, ympäristökehityksestä, kansainvälisistä asioista, edunvalvonnasta ja sidosryhmäyhteistyöstä sekä 1.6.2021 alkaen maahanmuuttotyöstä ja 31.5.2021 asti strategjavalmistelun ohjauksesta. Lisäksi elinvoimapaalvelut edistävät kaupungin strategian, kilpailukykystrategian ja ekosysteemisopimuksen mukaisen toiminnan toteutumista.

EVP tukee myös strategisesti ja elinkeinopoliittisesti merkittävää kehittämistoimintaa ja tapahtumia sekä osarahoittaa hankkeita. Vastuualueen tavoitteita toteutetaan omana toimintana sekä merkittävässä määrin kehitysyhtiöiden ja kumppanuuksien avulla.

Elinvoima- ja työllisyyspalvelut -vastuualue, työllisyyspalvelut

Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	21 878,8	3 873,8	25 752,6	25 629,9	-122,7
Toimintatulot	1 245,0	-540,0	705,0	955,3	250,3
Netto (Toimintakate)	-20 633,8	-4 413,8	-25 047,6	-24 674,6	373,0

Työllisyystoimissa painotetaan ennaltaehkäisyä, työnhakijoille suunnattujen tukitoimenpiteiden tosiasiallista vaikuttavuutta ja joustavia yhteistyömalleja eri toimijoiden kesken. Työnhakijoiden nopeaan ohjautumiseen heille soveltuvien palvelujen piiriin kiinnitetään erityistä huomiota.

Kaupungin oman toiminnan, kuten työpajojen ja valmennuksen lisäksi työllisyysvaroilla rahoitetaan eri toimijoiden työllisyys- ja kehityshankkeita, sikäli kuin ne vastaavat kaupungin strategiasta johdettuihin tavoitteisiin. Monen toimijan mallilla pyritään ylläpitämään kattavaa ja kehittyvää työllisyysneuvonnan palveluvalikoimaa lahtelaisten työnhakijoiden ja elinkeinon elämän tarpeisiin.

Osallisuus ja hyvinvointipalvelut -vastuualue

Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	3 975,5	-2 397,0	1 578,5	1 577,3	-1,2
Toimintatulot	1 036,0	-402,7	633,3	711,6	78,3
Netto (Toimintakate)	-2 939,5	1 994,3	-945,2	-865,8	79,4

Osallisuus ja hyvinvointipalvelujen tehtävänä on johtaa ja koordinoita hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämistyötä kaupungissa poikkihallinnollisesti sekä yhteensovitaa toimia muiden toimijoiden kanssa.

Osallisuus ja hyvinvointipalvelut vastasivat sosiaali- ja terveyspalvelujen edunvalvonnasta ja ohjauksesta sekä sidosryhmäsuhteista, maahanmuuttotyöstä, asumisen viranomaistehtävistä ja järjestö- ja yhdistysyhteistyöstä sekä kehittivät ja osin toteuttivat kaupungin yhteisiä neuvontapalveluita 31.5.2021 asti. Lisäksi aluejohtokunnan työn järjestäminen kuului vastuualueen tehtäviin.

Osallisuus ja hyvinvointipalvelujen vastuualueen toiminta päättyi 31.5.2021. Osallisuus ja hyvinvointi -palveluyksikkö aloitti toimintansa sivistyksen palvelualueella 1.6.2021 korvaten osan aiemmin toimineen osallisuus ja hyvinvointipalvelujen vastuualueen tehtävistä. Lahti-piste ja Palvelutori sekä maahanmuuttotyö siirtyivät konsernihallintoon.

Tarkastustoimi

Sitova määräraha ja tuloarvio

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	354,5	0,0	354,5	283,9	-70,6
Toimintatulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto (Toimintakate)	-354,5	0,0	-354,5	-283,9	70,6

Lahden kaupungin ulkoisesta tarkastuksesta vastaavat tarkastuslautakunta ja sen alaisuudessa toimiva tarkastustoimisto sekä tilintarkastaja. Niiden toiminta on kaupungin muusta organisaatiosta ja johdosta riippumatonta, mikä on huomioitu myös kuntalaissa (410/2015). Sen mukaan tarkastuslautakunta valmistelee kaupunginhallitukselle esityksen tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi. Kaupunginhallitus voi

poiketa tarkastuslautakunnan esityksistä vain kaupungin hallintosäännön ja talousarvioesityksen yhteensovittamiseen liittyvästä perustellusta syystä.

Tarkastuslautakunta valvoo kuntalain 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset kaupunginvaltuustolle tiedoksi.

Ostot hyvinvointiyhtymästä

Sitova määräraha

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	403 260,0	0,0	403 260,0	402 617,1	-642,9
Netto (Toimintakate)	-403 260,0	0,0	-403 260,0	-402 617,1	642,9

Kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelut järjestää ja tuottaa Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä. Ostettavat palvelut sisältävät sosiaali- ja perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja ensihoidon.

Vuoden 2021 alusta aloitti toimintansa uusi hyvinvointiyhtymän ja Mehiläinen Oy:n muodostama yhteistyryitys Harjun Terveys Oy. Yritys vastaa Lahden perusterveydenhuollon palvelujen tuottamisesta.

Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot

Määrärahavaraus (ei valtuustoon nähden sitova)

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	0,0	0,0	0,0	1 147,9	1 147,9
Toimintatulot	7 120,0	1 596,0	8 716,0	11 052,1	2 336,1
Netto (Toimintakate)	7 120,0	1 596,0	8 716,0	9 904,2	1 188,2

Tehtäväalueelle on budjetoitu meno- ja tuloarviot käyttöomaisuuden myyntivoittoihin ja -tappioihin (ei kaupunginvaltuustoon nähden sitova).

Sivistyksen palvelualue

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	249 823,7	6 116,0	255 939,7	260 188,4	4 248,7
Toimintatulot	15 363,3	-1 098,7	14 264,6	18 100,1	3 835,5
Netto (Toimintakate)	-234 460,4	-7 214,7	-241 675,1	-242 088,3	-413,2

Luvut eivät sisällä Lahden kaupunginorkesteria ja Lahden kaupunginteatteria

Sivistyksen palvelualue vastaa opetus-, kasvatus-, kulttuuri- ja liikuntapalvelujen järjestämisestä ja kehittämisestä sekä niihin liittyvien asioiden suunnittelusta, valmistelusta, toimeenpanosta ja seurannasta. Palvelualueen palveluilla edistetään kaupunkilaisten hyvinvointia, elämänhallintaa, oppimista ja osallisuutta sekä kaupunkiseudun vetovoimaisuutta. Lasten ja nuorten hyvinvointityö on palvelualueen keskeinen painopistealue. Hyvinvointityössä kehitetään tukea tarvitsevien lasten kasvatus- ja opetusjärjestelyjä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Lautakuntarakenne muuttui vaalikaudeksi 2021–2025. Sivistyksen palvelualueen päätöksenteko tapahtui vuoden aikana kolmessa lautakunnassa: sivistyslautakunnassa, liikunta- ja kulttuurilautakunnassa sekä hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunnassa. Lisäksi päätöksiä on tehty Wellamo-opiston johtokunnassa opiston toiminnan osalta.

Liikunta- ja kulttuurilautakunnan tilalla aloitti 1.8.2021 alkaen uusi hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta, jolle siirtyi tehtäviä lakkautettavalta osallisuuden ja hyvinvoinnin jaostolta. Konsernipalveluissa toimineen osallisuus- ja hyvinvointipalvelujen vastuualueen tehtävistä osa siirtyi sivistyspalveluihin. Kirjasto-

ja tietopalvelut siirtyivät sivistyslautakunnasta hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakuntaan 1.8.2021 alkaen.

Palvelualueen valtuustoon nähden sitoviin tasoihin tuli muutoksia hallintosäätömuutosten vuoksi. Osaamisen ja tiedon vastuualue lakkautettiin 31.5.2021 ja sen tilalle perustettiin 1.6.2021 alkaen osallisuuden ja tiedon vastuualue, joka jakautuu kolmeen sitovuustasoon: osaaminen, osallisuus ja Wellamo-opisto.

Sivistyslautakunnan alaiset yksiköt vuonna 2021: palvelualueen yhteiskustannukset, lasten ja nuorten kasvun vastuualue, osaamisen ja tiedon vastuualue 31.5.2021 asti sekä osallisuuden ja tiedon vastuualueen osaaminen ja Wellamo-opiston sitovuustasot 1.8.2021 alkaen.

Liikunta- ja kulttuurilautakunnan alaiset yksiköt 31.7.2021 asti: liikunnan ja kulttuurin vastuualue, Lahden kaupunginorkesteri ja Lahden kaupunginteatteri.

Hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunnan alaiset yksiköt 1.8.2021 alkaen: liikunnan ja kulttuurin vastuualue, Lahden kaupunginorkesteri ja Lahden kaupunginteatteri sekä osallisuuden ja tiedon vastuualueen osallisuus-sitovuustaso.

Palvelualueen yhteiskustannukset

Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	1 927,8	0,0	1 927,8	4 968,8	3 041,0
Toimintatulot	1 099,8	0,0	1 099,8	4 385,1	3 285,3
Netto (Toimintakate)	-828,0	0,0	-828,0	-583,7	244,3

Sivistyksen palvelualueetta johtaa sivistysjohtaja. Palvelualueen yhteisenä resurssina toimii seudullinen kehittämissyksikkö (10 hlöä, joista 3 vakinaista). Palvelualueen tarvitsemat hallinnolliset tukipalvelut hoidetaan organisaatiouudistuksen mukaisesti konsernipalveluista.

Palvelualueen vastuulla on seudun sivistyspalvelujen koordinaatio ja kuntien yhteistyöverkoston ylläpitäminen. Sivistystoimen kehittämissuunnitelmalla tähdätään Päijät-Hämeen alueen kilpailuaseman vahvistamiseen suhteessa muihin alueisiin.

Lasten ja nuorten kasvu vastuualue

Sitova määräraha ja tuloarvio

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	183 603,3	4 558,3	188 161,6	191 809,9	3 648,3
Toimintatulot	9 735,4	-517,0	9 218,4	9 719,0	500,6
Netto (Toimintakate)	-173 867,9	-5 075,3	-178 943,2	-182 090,9	-3 147,7

Lasten ja nuorten kasvun vastuualue sisältää varhaiskasvatuspalvelujen, perusopetuksen ja nuorisopalvelujen palveluyksiköiden toiminnan sekä yhteiset palvelut yksikön käyttömenot. Vastuualueen yhteinen palvelutuotanto lisää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia.

Vastuualueen keskeisinä tehtävinä ovat hyvinvointityön edistäminen kaupunkitasolla sekä palveluyksiköiden yhteisten

prosessien ja alueellisen yhteistyön kehittäminen ja koordinaatio. Lasten ja nuorten kasvu vastuualueen toimijoiden yhteistyö toteutuu ydinprosessien mukaisesti. Ydinprosessit ovat:

1. Hyvä oppiminen ja kasvu
2. Osallisuus ja yhteisöllisyys
3. Hyvinvointi ja turvallisuus

Varhaiskasvatuspalvelujen toiminta-ajatuksena on tarjota lahtelaisille lapsiperheille laadukasta varhaiskasvatusta ja esiopetusta perheiden tarpeita vastaavasti.

Perusopetuspalvelut huolehtivat kaupungin perusopetuksesta sekä osaltaan esiopetuksesta ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta hyväksytyjen tavoitteiden mukaisesti.

Nuorisopalvelut edistävät nuorten hyvinvointia yhteisöllisellä ja yksilöllisellä tuella ja toiminnalla.

Poikkeamat sitovuustasossa

Lasten ja nuorten kasvu vastuualueen määräraha ylitti talousarvion 3,6 milj. euroa. Ylitys muodostui perusopetuspalvelujen palveluyksiköstä. Perusopetuksessa ei pystytty koronapandemian vuoksi toteuttamaan henkilöstön sairaus- tai karanteeni- poissaolojen aikana normaalitilanteen keinoja kuten sijaiskieltoa ja opetusryhmien yhdistelyä. Tämän vuoksi henkilöstökulut kasvoivat ja ylittivät. Perusopetuksessa käytössä ollutta koulukohtaista budjetointia on tarkasteltu ja tunnistettu, että sen periaatteita tulee arvioida ja tarkentaa. Koulukohtaisen budjetoinnin periaatteiden tarkastaminen, tarkentaminen ja korjaaminen on käynnistetty ja periaatteet määritellään

tarvittavilta osin uudelleen keväällä 2022. Lisäksi perusopetukseen on palkattu määräaikaisiin tehtäviin henkilökohtaisia koulunkäynnin ohjaajia pakolaistaustaisten lasten koulunkäynnin tueksi. Kustannuksiin saadaan täysimääräinen korvaus ELY-keskuksesta erityiskuntakorvauksena. Erityiskuntakorvauskulut ovat kasvaneet v. 2021 n. 0,3 milj., euroa, mikä näkyy määrärahan ylityksenä. ELY-keskus kattaa nämä kulut ja kompensoi määrärahan ylityksen vuoden 2022 puolella.

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen osalta on käynnissä neuvottelut palkkaharmonisointiin liittyen. Lisäksi on käynnissä keskusneuvottelut kunnallisen työmarkkinailaitoksen ja pääsopijajärjestön kesken työaikakorvauksista koronapandemian alkuaikaan liittyen. Tilinpäätöksessä tulee tehdä varaus edellä mainittuja todennäköisesti aiheutuvia menoja varten. Varaus lisää vastuualueen henkilöstökuluja vuodelle 2021 0,9 milj. euroa.

Vastuualueelle on kohdennettu lisätalousarvioissa lisämäärärahaa 4,6 milj. euroa ja vähennetty toimintatuloja 0,5 milj. euroa. Vastuualueen toimintatulot ylittivät talousarvion 0,5 milj. euroa, mikä kattaa osittain määrärahan ylitystä. (Sivistyslautakunta 15.2.2022 §15)

Osaaminen ja tieto vastuualue (31.5.2021 asti)

Sitova määräraha ja tuloarvio

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	22 984,4	-13 990,8	8 993,6	8 991,0	-2,6
Toimintatulot	761,8	-544,8	217,0	229,2	12,2
Netto (Toimintakate)	-22 222,6	13 446,0	-8 776,6	-8 761,8	14,8

Luvut eivät sisällä Wellamo-opiston lukuja

Osaaminen ja tieto vastuualue toimi 31.5.2021 asti. Osaaminen ja tieto -vastuualueeseen kuuluivat lukiokoulutus, kirjasto- ja tietopalvelut sekä Wellamo-opisto. Vastuualueen yhteiset toiminnat, lukiokoulutus sekä kirjasto- ja tietopalvelut ovat samaa sitovuustasoa, joka päättyi 31.5.2021. Wellamo-opisto nettoyksikkönä on erillinen sitovuustaso. Wellamo-opisto toimi osana osaamisen ja tiedon vastuualuetta 31.5.2021 asti, jonka jälkeen se siirtyi osallisuuden ja tiedon

vastuualueelle 1.6.2021 alkaen. Wellamo-opiston luvut esitetään koko vuoden osalta osallisuuden ja tiedon vastuualueen alla.

Vastuualueen toiminnalla pyritään edistämään erilaisia kansalaisvalmiuksia kuten tietoyhteiskunnan vaatimia kansalaistaitoja, monikulttuurisessa ympäristössä toimimisen ja elinikäisen oppimisen taitoja. Vastuualueen yksiköt toimivat myös maakunnallisina kehittäjinä omilla palvelualueillaan.

Osallisuuden ja tiedon vastuualue (1.6.2021 alkaen)

Osallisuuden ja tiedon vastuualue aloitti toimintansa 1.6.2021. Vastuualueen yksiköitä ovat lukiokoulutuspalvelut, kirjasto- ja tietopalvelut, Wellamo-opisto sekä osallisuus ja hyvinvointi. Vastuualueen yksiköt kuuluvat kahteen lautakuntaan: Lukiokoulutus ja Wellamo-opisto ovat sivistyslautakunnan alaisuudessa ja kirjasto- ja tietopalvelut sekä osallisuus ja hyvinvointi kuuluvat hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunnan alaisuuteen.

Vastuualue jakautuu kolmeen eri sitovaan tasoon: osaaminen (lukiokoulutus), Wellamo-opisto sekä osallisuus (kirjasto- ja tietopalvelut, osallisuus- ja hyvinvointi).

Osallisuuden ja tiedon vastuualueen toiminnalla pyritään edistämään erilaisia kansalaisvalmiuksia, kuten tietoyhteiskunnan vaatimia kansalaistaitoja, monikulttuurisessa ympäristössä toimimista ja elinikäisen oppimisen taitoja. Lisäksi vastuualueella koordinoidaan hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämistyötä kaupungissa sekä yhteensovitetaan toimia muiden toimijoiden kanssa. Vastuualueen yksiköt toimivat myös maakunnallisina kehittäjinä.

Osallisuuden ja tiedon vastuualue, osaaminen

Sitova määräraha ja tuloarvio

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	0,0	9 941,0	9 941,0	9 844,6	-96,4
Toimintatulot	0,0	48,6	48,6	42,2	-6,4
Netto (Toimintakate)	0,0	-9 892,4	-9 892,4	-9 802,3	90,1

Osallisuuden ja tiedon vastuualueen osaamiseen kuuluu lukiokoulutuspalvelut. Lahden kaupungin lukiokoulutus järjestää toisen asteen koulutusta, jonka tavoitteena on monipuolisen jatko-opintokelpoisuuden saavuttaminen.

johtui muiden toimintatuottojen alittumisesta. Sitovuustason toimintamenot alittivat talousarvion 0,1 milj. euroa, mikä kattaa tulojen alituksen. (Sivistyslautakunta 15.2.2022 § 15)

Poikkeamat sitovuustasossa

Osallisuuden ja tiedon vastuualueen, osaaminen sitovuustason toimintatulot alittivat talousarvion 6 400 euroa, mikä

Osallisuuden ja tiedon vastuualue, Wellamo-opisto

Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	4 243,3	-56,7	4 186,6	3 946,9	-239,7
Toimintatulot	1 555,1	-56,7	1 498,4	1 305,9	-192,5
Netto (Toimintakate)	-2 688,2	0,0	-2 688,2	-2 641,0	47,2

Wellamo-opisto toimi osana osaamisen ja tiedon vastuualueella 31.5.2021 asti, jonka jälkeen se siirtyi osallisuuden ja tiedon vastuualueelle 1.6.2021 alkaen. Yllä olevassa taulukossa on kuvattu Wellamo-opiston koko vuoden luvut. Wellamo-opiston tarkoituksena on tarjota mahdollisuus paikalliseen vapaan sivistystyön lain mukaiseen opiskeluun. Opisto noudattaa

elinikäisen oppimisen periaatteita ja tukee yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä sekä kykyä toimia yhteisöissä. Taide- ja muotoilukoulu Taikan toiminta on osa opistoa. Koronatilanteella on ollut suora vaikutus toimintaan ja talouteen. Lumo -säästöt eivät toteutuneet.

Osallisuuden ja tiedon vastuualue, osallisuus

Sitova määräraha ja tuloarvio

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	0,0	5 389,6	5 389,6	4 111,0	-1 278,6
Toimintatulot	0,0	296,2	296,2	291,9	-4,3
Netto (Toimintakate)	0,0	-5 093,4	-5 093,4	-3 819,1	1 274,3

Osallisuuden ja tiedon vastuualue aloitti toimintansa 1.6.2021. Osallisuuden ja tiedon vastuualueeseen kuuluva osallisuus on oma sitovuustaso ja se sisältää kirjasto- ja tietopalvelut sekä osallisuus ja hyvinvointi palveluyksiköt. Nämä toimivat hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunnan alaisuudessa.

Lahden kaupunginkirjasto edistää ja tukee kirjastolain mukaisesti kuntalaisen hyvinvointia, osaamista ja osallisuutta. Tarjoamme sisältö-, mediakasvatus-, asiakas- ja tapahtumapalveluja sekä tiloja ja toimintaympäristöjä myös omatoimikäyttöön asukkaiden opiskeluun, työskentelyyn ja vapaa-aikaan.

Osallisuus ja hyvinvointi -palveluyksikön tehtävänä on koordinaida hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämistyötä

kaupungissa sekä yhteensovittaa toimia muiden toimijoiden kanssa.

Osallisuus ja hyvinvointi -palveluyksikkö vastaa sosiaali- ja terveyspalvelujen edunvalvonnasta ja ohjauksesta ja sidosryhmäsuhteista sekä järjestö- ja yhdistysyhteistyöstä palveluyksikön osalta.

Poikkeamat sitovuustasossa

Osallisuuden ja tiedon vastuualueen, osallisuus sitovuustason toimintatulot alittivat talousarvion 4 300 euroa. Alitus muodostuu kirjasto- ja tietopalvelujen tuloista. Sitovuustason toimintamenot alittivat talousarvion 1,3 milj. euroa, mikä kattaa tulojen alituksen. (Hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta 16.2.2022 §17)

Liikunta ja kulttuuri vastuualue

Liikunnan ja kulttuurin vastuualue jakautuu kolmeen eri sitovaan tasoon: liikunta- ja kulttuuri (kulttuuripalvelut ja liikuntapalvelut), kaupunginmuseo sekä kansainväliset urheilutapahtumat. Vastuualueen yksiköt kuuluvat hyvinvoinnin- ja vapaa-ajan lautakunnan alaisuuteen. Vastuualueelle

kuuluvat taseyksiköt ovat Lahden kaupunginorkesteri ja Lahden kaupunginteatteri.

Liikunta ja kulttuuri vastuualue, liikunta ja kulttuuri

Sitova määräraha ja tuloarvio

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	29 950,7	274,6	30 225,3	30 614,3	389,0
Toimintatulot	1 892,6	-325,0	1 567,6	1 657,4	89,8
Netto (Toimintakate)	-28 058,1	-599,6	-28 657,7	-28 956,9	-299,2

Luvut sisältävät kaupunginteatterille ja kaupunginorkesterille myönnetty avustukset

Liikunta- ja kulttuuripalvelujen määrärahat sisältävät teatterin ja orkesterin avustukset sekä Lahden konserttitalon sivistyspalvelujen vastuulla olevien tilojen kustannukset.

kulttuuripolitiikka, 3. sektorin yhteistyö ja avustuspolitiikka sekä kansainvälisyysasiat.

Kulttuuripalvelut vastaavat oman toimintansa ohella koko vastuualueetta palvelevista yhteisistä toiminnoista.

Poikkeamat sitovuustasossa

Liikunta ja kulttuuri vastuualueen toimintamenot ylittivät talousarvion 0,4 milj. euroa. Ylitys johtuu liikuntapalvelujen palveluyksikön ylityksestä. Suurimpina tekijöinä ovat edelliseen vuoteen verrattuna nousseet lämmityskustannukset jalkapallotekonurmien lämmityksessä. Olosuhteiden ja poikkeusajan vaikutuksesta ulkoliikuntapaikkojen talviylläpidon kalusto- ja henkilöstökustannukset ovat nousseet ja urheiluseuroille on maksettu enemmän koronakautia avustusmäärärahoina. Vastuualueen toimintatulot ylittivät 89 800 eurolla, mikä kattaa osittain määrärahan ylitystä.

(Hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta 16.2.2022 §17)

Vastuualueen keskeisinä tehtävinä ovat vastuualueen prosessien vetovastuu, markkinointi- ja viestintäyhteistyö, liikunta- ja

Liikunta ja kulttuuri: Kaupunginmuseo

Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	6 820,8	0,0	6 820,8	5 624,7	-1 196,1
Toimintatulot	305,3	0,0	305,3	469,4	164,1
Netto (Toimintakate)	-6 515,5	0,0	-6 515,5	-5 155,3	1 360,2

Lahden kaupunginmuseo vastaa alueellisena vastuumuseona toimialallaan Suomen museolain ja opetus- kulttuuriministeriön alaisen Museoviraston tavoitteiden toteutumisesta mm. tunnistamalla ja vaalimalla muuttuvaa maakunnallista ja lahtelaista identiteettiä ja kulttuuria. Museoiden palvelut ovat merkittävässä roolissa mm. Kulttuuriympäristön suojelussa

sekä Lahteen suuntautuvassa päivittäisessä kulttuurimatkailussa. Hyvinvointi- ja matkailufunktionansa ansiosta jatkuvasti saavutettavilla museopalveluilla on tutkitusti merkittäviä alue- taloudellisia kokonais- ja kerrannaisvaikutuksia.

Liikunta ja kulttuuri: Kansainväliset urheilutapahtumat**Sitova toimintakate**

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	293,4	0,0	293,4	277,3	-16,1
Toimintatulot	13,3	0,0	13,3	0,0	-13,3
Netto (Toimintakate)	-280,1	0,0	-280,1	-277,3	2,8

Määrärahoilla ylläpidetään ja edistetään Lahden kaupungin asemaa kansainvälisesti tunnustettuna liikunta- ja urheilukaupunkina. Määrärahasta osoitetaan resursseja välillisenä tukenä kunakin vuonna erikseen sovittaville kansainvälisille urheilutapahtumille.

Vuoden 2021 aikana järjestettiin poikkeusajasta huolimatta suurin osa vuosittaisista suuremmista urheilutapahtumista (yleisörajoituksin) lukuun ottamatta mm. Finlandia-hiihtoa ja junioreiden Easter Tournament-koripalloturnausta.

Kaupunkiympäristön palvelualue

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	51 877,8	575,2	52 453,0	51 682,8	-770,2
Toimintatulot	43 589,7	-2 701,5	40 888,2	44 881,1	3 992,9
Netto (Toimintakate)	-8 288,1	-3 276,7	-11 564,8	-6 801,8	4 763,0

Kaupunkiympäristön palvelualueella toimieliminä ovat kaupunkiympäristölautakunta (31.7.2021 saakka tekninen ja ympäristölautakunta), rakennus- ja ympäristölupalautakunta, Lahden seudun jätelautakunta ja Lahden seudun joukkoliikennelautakunta.

Lautakunnat toimivat kuntalaisten vaikutuskanavana edistämisen ja ohjaten lautakuntien alaisten vastualueiden toiminnan ja tulosten laatua. Toiminnassaan lautakunnat noudattavat niissä edustettuina olevien kuntien valtuustojen tahtoa seuraavasti:

- Kaupunkiympäristölautakunta: Lahti
- Rakennus- ja ympäristölupalautakunta: Lahti
- Lahden seudun jätelautakunta: Asikkala, Heinola, Hollola, Kärkölä, Lahti, Myrskylä, Orimattila, Padasjoki, Pukkila ja Sysmä
- Lahden seudun joukkoliikennelautakunta: Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Kärkölä, Lahti, Padasjoki, Orimattila ja Sysmä

Kaikki vastualueet toimivat kaupunkiympäristölautakunnan alaisina.

Palvelualueen yhteiskustannukset

Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	567,1	0,0	567,1	515,6	-51,5
Toimintatulot	0,0	0,0	0,0	2,7	2,7
Netto (Toimintakate)	-567,1	0,0	-567,1	-513,0	54,1

Palvelualueen yhteiskustannuksiin on kohdennettu vastuualueisiin kuulumaton henkilöstö, palvelualueitasoiset hankkeet, kaupunkiympäristölautakunnan, rakennus- ja ympäristölupalautakunnan sekä palvelualueen yhteisiä kustannuksia.

Kaupunkisuunnittelu, kaupunkitekniikka ja rakennus- ja ympäristövalvonta vastualueet yhteensä

Sitova määräraha ja tuloarvio

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	29 461,7	575,2	30 036,9	29 266,7	-770,2
Toimintatulot	26 738,8	222,0	26 960,8	28 940,0	1 979,2
Netto (Toimintakate)	-2 722,9	-353,2	-3 076,1	-326,6	2 749,5

Kaupunkiympäristön palvelualueella toteutettiin organisaatiouudistus, joka tuli voimaan 1.10.2021. Suunnittelutehtävät keskitettiin maankäytön ja aluehankkeiden vastuualueelle, jonka nimi muutettiin kaupunkisuunnitteluksi. Kunnallistekniikan palveluyksiköt organisoitiin uudelleen ja vastualueen nimi muutettiin kaupunkitekniikaksi.

Kaupunkisuunnittelun vastuualue luo perusedellytykset kaupungin kestäväälle kehitykselle, yrittämiselle, asumiselle ja kaupunkielämälle. Kaupunkisuunnittelu vastaa yleis- ja asemakaavoituksesta, liikenne-, -katu ja vihersuunnittelusta, kiinteistönmuodostuksesta, paikkatietopalveluista ja maastomittauksesta, kaupungin maapolitiikasta, asuntotoimen tehtävistä sekä kaupungin merkittävien aluekehityshankkeiden toteuttamisesta.

Kaupunkitekniikka johtaa yleisten alueiden infran rakentamishankkeita, järjestää yleisille alueille tarvittavan kunnossapidon, toimii kaupungin vastuulla olevien satamien satamaviranomaisena ja antaa lupia yleisten alueiden käyttöön. Kaupunkitekniikka vastaa seudullisesta joukkoliikenteestä, pysäköinninvalvonnasta ja Lahden alueen koulukuljetusten suunnittelusta.

Rakennus- ja ympäristövalvonta toimii kaupunkialueen ympäristöllisiin lupiin liittyvänä lupa- ja valvontaviranomaisena, jätehuollon viranomaisena sekä leirintäalueviranomaisena. Rakennus- ja ympäristövalvonnan yksiköt ovat rakennusvalvonta, terveysvalvonta, ympäristöpalvelut ja jätehuolto. Ympäristöterveys toimii terveydensuojeluviranomaisena, jonka tehtäviin kuuluvat elintarvikevalvonta, tupakkavalvonta, asumisterveys, talousvesi, uimavedet, eläinlääkintähuolto ja eläinten suojelu. Ympäristöpalvelut vastaavat kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävien valmistelusta ja valvoo alueellaan ympäristönsuojelun yleis- ja erityislakien noudattamista. Ympäristöpalvelut huolehtivat ympäristönsuojelun edistämisestä kunnassa, vesiensuojelusta, metsienhoidosta, luonnonsuojelusta, ympäristö- ja maa-aineslupien valvonnasta sekä ympäristötilan seurannasta sekä ympäristökasvatuksesta. Jätehuoltoyksikkö valmistelelee jätehuollon viranomaistehtäviä ja seuraa jätehuoltoon liittymistä viranomaisen toimialueella Asikkalassa, Heinolassa, Hollolassa, Kärkölässä, Lahdessa, Myrskylässä, Orimattilassa, Padasjoella, Pukkilassa ja Sysmässä.

Kaupunkitekniikka: Joukkoliikenne

Sitova toimintakate

(1 000 €)	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toimintamenot	21 849,0	0,0	21 849,0	21 900,5	51,5
Toimintatulot	16 850,9	-2 923,5	13 927,4	15 938,4	2 011,0
Netto (Toimintakate)	-4 998,1	-2 923,5	-7 921,6	-5 962,1	1 959,5

Lahden kaupunki toimii joukkoliikenteen toimivaltaisena viranomaisena Asikkalan, Hartolan, Heinolan, Hollolan, Iitin, Kärkölän, Lahden, Padasjoen, Orimattilan ja Sysmän alueilla. Toimivaltaisen viranomaisen tehtävänä on seudullisen joukkoliikenteen suunnittelu ja toteutus. Joukkoliikenne mahdollistaa kaupungin kasvun kestävästi, taloudellisesti ja tilallisesti. Viranomaisen tehtävä on määritellä joukkoliikenteen palvelutaso ja päättää joukkoliikenteen järjestämistavasta toimivalta-

alueellaan. Viranomaisen suunnittelee ja hankkii seudullisen joukkoliikenteen alueelleen sekä mahdollisesti aluetta ylittävää liikennettä muiden viranomaisten kanssa. Viranomaisen vastaa myös lippu-, maksu- ja informaatiojärjestelmistä, tarjouskilpailusta, lippujen myynnistä, joukkoliikenteen tiedotuksesta ja markkinoinnista sekä muista joukkoliikenteen kehittämishankkeista.

Tuloslaskelmaosan toteutuminen

Talousarvion tuloslaskelman toteutumisvertailu (ilman taseyksiköitä).
Sisältää sisäiset tuotot ja kulut.

1 000 €	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Talousarvio/ toteutuma	TA yhteensä/ toteutuma
Toimintatuotot	76 002	-2 413	73 589	86 511	10 509	12 922
Myyntituotot	25 587	-3 860	21 726	20 822	-4 764	-904
Maksutuotot	13 378	-993	12 385	11 644	-1 734	-741
Tuet ja avustukset	6 630	1 230	7 859	17 698	11 068	9 839
Vuokratuotot	15 095	815	15 910	17 647	2 552	1 737
Muut toimintatuotot	15 312	396	15 708	18 700	3 388	2 992
Valmistus omaan käyttöön	514	0	514	548	34	34
Toimintakulut	798 960	9 381	808 340	805 650	6 690	-2 691
Henkilöstökulut	158 837	-326	158 511	162 304	3 468	3 793
Palvelujen ostot	519 688	4 742	524 429	520 625	938	-3 804
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	8 529	-87	8 443	8 283	-246	-159
Avustukset	48 426	4 770	53 196	52 934	4 509	-261
Muut kulut	63 481	281	63 762	61 502	-1 979	-2 260
Toimintakate	-722 444	-11 793	-734 237	-718 591	3 853	15 646
Verotulot	497 306	13 690	510 996	519 177	21 871	8 181
Valtionosuudet	222 900	750	223 650	224 004	1 104	354
Rahoitustuotot ja -kulut	13 526	-350	13 176	16 848	3 322	3 672
Korkotuotot	12 418	0	12 418	12 551	133	133
Muut rahoitustuotot	13 223	0	13 223	13 407	184	184
Korkokulut	11 506	150	11 656	11 634	128	-22
Muut rahoituskulut	609	200	809	-2 525	-3 134	-3 334
Vuosikate	11 288	2 297	13 585	41 439	30 151	27 854
Poistot ja arvonalentumiset	28 479	0	28 479	26 740	-1 739	-1 739
Tilikauden tulos	-17 192	2 297	-14 895	14 699	31 890	29 593
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0	0	-136	-136	-136
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0	0	10 000	10 000	10 000
Rahastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0	0	139	139	139
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-17 192	2 297	-14 895	4 696	21 888	19 591

Tuloslaskelman toteutuminen taulukossa verrataan toteutuma alkuperäiseen sekä voimassa olevaan talousarvioon. Kaupungin alkuperäiseen talousarvioon 2021 (ilman taseyksiköitä) verrattuna käyttötalouden toimintakate toteutui 3,9 milj. euroa parempana. Vuosikate toteutui 30,2 milj. euroa ja tilikauden tulos 31,9 milj. euroa parempana.

Rahoitustuotot ja -kulut toteutuivat 3,3 milj. euroa alkuperäistä talousarviota parempana. Verotulot ja valtionosuudet toteutuvat 23,0 milj. euroa arvioitua paremmin.

Tilikauden ylijäämä toteutui 21,9 milj. euroa parempana alkuperäiseen talousarvioon verrattuna.

Verorahoituskokonaisuus

Verorahoitus, johon kuuluvat verotulot ja valtionosuudet, ylitti alkuperäisen talousarvion noin 23,0 milj. eurolla ja muutetun talousarvion noin 8,5 milj. eurolla. Verorahoituksen arviointia vaikeutti edelleen keväällä 2020 alkanut koronapandemia ja valtion vuoden aikana tekemät päätökset sulkua- ja rajoitustoimista. Valtion kuntien pandemiatukitoimina Lahden kaupungille maksettiin korotettua peruspalvelujen valtionosuutta, lisäksi yhteisöveron kuntien jako-osuutta korotettiin määrääkäsiksi 10 %-yksiköllä. Kuntaryhmän tuloverojen tilitykset

kasvoivat, koska veronpalautuksia maksettiin edellisvuotta vähemmän ja ennakonpidätykset palkoista kasvoivat. Yhteisöverojen osalta tilitykset olivat suuremmat, koska yhteisöjen kuluvan vuoden ennakoverot kasvoivat ja jäännösveroja tilitettiin edellisvuotta enemmän. Joustava kiinteistöverotuksen valmistumisaika vaikutti verojen maksuunpanon ajankohtiin siirtäen osan vuoden 2021 kiinteistöverosta maksuunpanoon vuoden 2022 puolelle.

Verotulot, 1000 €	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Kunnan tulovero	420 900	4 498	425 398	431 589	6 191
Osuus yhteisöveron tuotosta	33 000	9 192	42 192	45 619	3 427
Kiinteistövero	43 406	0	43 406	41 969	-1 437
Yhteensä	497 306	13 690	510 996	519 177	8 181

Kunnan tuloverojen tilitysmäärä aleni edellisvuoteen verrattuna 2,7 milj. euroa, -0,6 %. Vertailuun vaikuttaa vuonna 2020 maksettu verovuoden 2019 valmistumisesta johtuva kerta-luonteinen tilitys noin 10,3 milj. euroa. Vuoden 2021 tilityksiin vaikuttivat positiivisesti palkkasumman 5,1 %:n kehitys, mutta alensivat lokakuussa ryhmäjako-osuuksien oikaisu -5,0 milj. euroa, marraskuussa verovuoden 2020 valmistuminen noin -3,4 milj. euroa ja joulukuussa kuntakohtaisen jako-osuuden oikaisu noin -3,5 milj. euroa.

Yhteisöverototeuma sisältää kuntien jako-osuuden määrääkäsien 10 %-yksikön koronapandemiakorotuksen. Jako-osuuden korotus koski koko vuotta ja sen laskennallinen vaikutus yhteisöverokertymään oli noin 11,0 milj. euroa. Kuntien yhteisöveron jako-osuutta korotettiin pysyvästi vuodesta 2021 alkaen 2 %-yksiköllä. Korotuksella kompensoidaan varhaiskasvatusmaksujen aleneminen ja varhaiskasvatuksen lisääntyvistä osallistumisasteesta aiheutuvat kulut. Yhteisöverojen tilitykset ovat vuoden alusta kasvaneet valtakunnallisesti 34 % ja Lahdessa 41,6 %.

Kiinteistöverotuksen joustava valmistuminen siirsi osan kiinteistöveroista maksuun vuoden 2022 alkupuolelle.

Tuloveroprosentti ja ennakonpidätyksen alaiset ansiotulot

Vuosi	Vero-%	Tulonsaajia	Veronalaiset tulot keskimäärin
2016	20,25	98 214	25 595
2017	20,25	99 122	25 834
2018	20,75	99 562	26 334
2019	20,75	100 395	26 899
2020	20,75	100 472	27 272
2021	20,75		

Kiinteistöveroasteet	2020	2021
Yleinen kiinteistövero	1,35	1,35
Vakituihin asuinrakennus	0,60	0,60
Muu kuin vakituinen asuminen	1,35	1,35
Rakentamaton asuinpaikka	4,00	4,00
Yleishyödyllinen yhteisö	0,60	0,60
Voimalaitos	3,10	3,10

Valtionosuuksien erittely

Valtionosuudet, 1000 €	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (ilman tasauksia)	144 400	4 096	148 496	148 496	0
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	35 000	-5 763	29 237	29 238	1
Opetuksen ja kulttuuritoiminnan muut valtionosuudet	-5 100	-56	-5 156	-4 803	353
Verotulomenetysten korvaus	48 600	2 473	51 073	51 073	0
Valtionosuudet yhteensä	222 900	750	223 650	224 004	354

Valtionosuudet ylittivät alkuperäisen talousarvion noin 1,1 milj. eurolla ja muutetun talousarvion noin 0,4 milj. eurolla. Tilinpäätösvuoden aikana valtio tuki koronapandemiasta johtuvien talouden sulkutoimiensa vuoksi Lahden kaupunkia kerta-luontoisilla valtionosuuksilla noin 1,0 milj. eurolla. Lisäksi valtionosuudesta jätettiin määrääkäsiksi toteuttamatta Kiky-

vähennys 5,1 milj. euroa vuonna 2021. Vuoden 2020 veronmaksu- ja verotulomenetysten korvaus sisälsi 2,4 milj. euroa veronmaksu- ja verotulomenetysten korvausta, joka maksetaan takaisin vuosien 2021 ja 2022 aikana. Vuoden 2021 osuus takaisinmaksusta oli 1,9 milj. euroa.

Investointien toteutuminen

Investoinnit (1 000 €)	Talousarvio	TA muutos	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Kiinteä omaisuus					
Menot	2 500	13 847	16 347	6 266	-10 081
Tulot	8 120	1 596	9 716	13 786	4 070
Nettomeno	-5 620	12 251	6 631	-7 520	-14 151
Talonrakennus					
Menot	38 779	1 898	40 677	32 208	-8 468
Tulot	38 590	1 898	40 488	43 767	3 280
Nettomeno	189	0	189	-11 559	-11 748
Julkinen käyttöomaisuus					
Menot	27 192	3 189	30 381	24 643	-5 738
Tulot	500	2 149	2 649	2 661	12
Nettomeno	26 692	1 040	27 732	21 982	-5 750
Irtain omaisuus*					
Menot	8 280	0	8 280	5 991	-2 289
Tulot	0	0	0	0	0
Nettomeno	8 280	0	8 280	5 991	-2 289
Arvopaperit					
Menot	500	0	500	81	-419
Tulot	0	0	0	53	53
Nettomeno	500	0	500	28	-472
Yhteensä					
Menot	77 251	18 934	96 185	69 188	-26 996
Tulot	47 210	5 643	52 853	60 267	7 415
Nettomeno	30 041	13 291	43 332	8 921	-34 411

* taseyksiköiden investoinnit mukana

Kiinteä omaisuus

Maata hankittiin yhteensä 39,67 hehtaaria. Kiinteän omaisuuden hankintamenot olivat 6,3 milj. euroa. Suurin yksittäinen hankinta vuoden aikana oli Matkakeskuksen kortteli, jonka kaupunki hanki itselleen kahdelta maanomistajalta 5,1 milj. euron kauppahinnalla.

Maa-alueiden myyntitulot olivat vuonna 2021 yhteensä 13,7 milj. euroa, josta myyntivoiton osuus oli 9,9 milj. euroa ja

hankintamenon osuus 3,9 milj. euroa. Kaupunkiympäristön palvelualue ei myynyt vuoden aikana rakennuksia. Myyntituloista pääosa koostui yksittäisten keskusta-alueen kerrostalotonttien kaupoista, joista suurin Ranta – Kartanon tontin kauppa 4,1 milj. euroa ja kahdesta ison yritystontin kaupasta yhteensä 3,4 milj. euroa

Sitova investointisuunnitelman menot

Kiinteä omaisuus	Talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Menot	16 347 000	6 265 623	10 081 377
Tulot	9 716 000	13 785 592	-4 069 592
Netto	6 631 000	-7 519 969	14 150 969

Talonrakennus

Talonrakennusinvestointien menoihin oli vuonna 2021 varattu 40,7 milj. euroa. Tuloja talousarvioon oli kirjattu 40,5 milj. euroa.

Toteutuneet kustannukset olivat 32,2 milj. euroa, josta perusparannusinvestointien osuus oli 15,1 milj. euroa, korvausinvestointien 16,2 milj. euroa ja uusinvestointien 0,9 milj. euroa. Tuloja kertyi yhteensä 43,8 milj. euroa.

Taloudellisesti merkittävin valmistunut hanke oli Rakokiven monitoimitalo, joka nimikilpailun perusteella nimettiin Monitoimitalo Loistoksi. Monitoimitalossa on tiloja koululle, päiväkodille ja Nastolan aluekeittiölle. Toteutuneet investointikustannukset olivat yhteensä 24,9 milj. euroa. Merkittävä valmistunut osahanke oli myös Kivimaan monitoimitalon uudisrakennusosa, jossa sijaitsevat mm. liikunta- ja ruokailutilat. Uudisrakennusosan valmistuttua aloitettiin vanhan

koulurakennuksen perusparannus. Kivimaan monitoimitalo nimettiin nimikilpailun perusteella monitoimitalo Aarteeksi.

Suurin uusi käynnistetty hanke oli Historiallisen museon korjaus ja toiminnalliset muutokset. Hankkeen kustannukset ovat yhteensä 7,3 milj. euroa. Vuonna 2020 käynnistyneissä kaupungintalon perusparannuksen allianssihankeessa sekä Renkomäen monitoimitalon elinkaarihankkeessa alkoi toteutusvaihe.

Paavolan kampuskokonaisuuden myynti- ja takaisinvuokrausjärjestely ruotsalaisen Hemsö Suomi Oy:n kanssa toteutui alkuvuodesta. Kauppahinnalla 43,4 milj. euroa rahoitettiin talonrakennuksen kaikki investoinnit 2021.

Sitova investointisuunnitelman menot

Talonrakennus	Talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Menot	40 676 500	32 208 480	8 468 020
Tulot	40 487 500	43 767 466	-3 279 966
Netto	189 000	-11 558 986	11 747 986

PERUSPARANNUSINVESTOINNIT	Talousarvio	Menot	Poikkeama	Tulot	Netto
1 000 euroa					
Konsernihallinnon hankeryhmä	4 325	4 925	-600	0	4 925
Kaupungintalon perusparannus	4 138	4 925			
Muut kohteet yhteensä	187				
Sivistystoimialan hankeryhmä	14 579	8 698	5 881	176	8 522
Kivimaan monitoimitalon perusparannus	4 800	3 255			
Myllypohjan monitoimitalo, perusparannus	28	3			
Kaupunginteatterin perusparannus	2 278	1 161			
- Kaupunginteatterin korjaus	276			176	
Historiallisen museon toiminnalliset muutokset	1 670	511			
- Historiallisen museon toiminnallinen keittäminen	180				
Lisätalousarvio	849				
Terjoenkatu 7 (Muotoiluinstituutti) perusparannus ja muutostyöt		818			
Kirkkokatu 16 (Aikuiskoulutuskeskus) perusparannus ja muutostyöt		13			
Kannaksen lukion muutostyöt		15			
Päiväkotien perusparannukset	660	0			
Urheilukeskuksen perusparannukset yhteensä	300	48			
-Urheilukeskuksen valtionaputulot	30				
Palvelualueen pienet työkohteet yhteensä	3 994	2 874			
Muun vuokraustoiminnan hankeryhmä	1 564	1 454	110	0	1 454
Pääterveysaseman pienet hankkeet	200	97			
Sibeliustalon kongressisiiven sisäänkäynti ja salin uudistaminen	500	602			
Sibeliustalon rakennusautomaatio		102			
Imagorakennusten korjaukset yhteensä	664	650			
Muu kohteet yhteensä	200	3			
Perusparannusinvestoinnit, menot yhteensä:	20 468	15 077	5 391		
Perusparannusinvestoinnit, tulot yhteensä:	486			176	14 901
KORVAUSINVESTOINNIT	Talousarvio	Menot	Poikkeama	Tulot	Netto
1 000 euroa					
Sivistystoimialan hankeryhmä	19 274	16 217	3 057	150	16 067
Rakokiven monitoimitalo	3 561	4 397			
-Rakokiven monitoimitalon liikuntakenttä	25			50	
Kivimaan monitoimitalo, uudisrakennus	2 650	3 529			
Myllypohjan monitoimitalo, uudisrakennus	103	52			
Renkomäen monitoimitalo, uudisrakennus	11 012	7 941			
Kaarikadun päiväkodin uudisrakennus	144	20			
Muu kohteet yhteensä	190	64			
Kärpäsän koulun kenttä				100	
Lisätalousarvio	214				
Laaksokatu 6 (uusi päiväkotiki Paavolaan)		8			
Kannaksenkatu 22 (Muotoiluinstituutti) uusi osa		206			
Keskeneräiset hankkeet	1 400				
Korvausinvestoinnit, menot yhteensä:	19 274	16 217	3 057		
Korvausinvestoinnit, tulot yhteensä:	25			150	16 067
UUSINVESTOINNIT	Talousarvio	Menot	Poikkeama	Tulot	Netto
1 000 euroa					
Sivistystoimialan hankeryhmä	935	915	20	0	915
Lisätalousarvio	835				
Paavolan kampus, Kirkkokatu 16 uudisrakennus		834			
Keskeneräiset hankkeet	100				
Muu kohteet yhteensä		81			
Uusininvestoinnit, menot yhteensä:	935	915	20		
Uusininvestoinnit, tulot yhteensä:				0	915
Kilnteän omaisuuden myyntitulot	39 977	43 432	5 353	43 432	
Talonrakennus, menot yhteensä:	40 677	32 209	8 465		
Talonrakennus, tulot yhteensä:	40 488			43 758	-11 549

Julkinen käyttöomaisuus

Julkisen käyttöomaisuuden menomääräraha vuonna 2021 oli 30,4 milj. euroa. Määrärahaa jäi käyttämättä 5,7 milj. euroa.

Vuonna 2021 asuntotuotantoon liittyviä laajennushankkeita, joilla varmistettiin pientalotonttien luovutus, toteutettiin Aikamatkan asuntoalueella Renkomäessä, Löylykadun asuntoalueella Kytölässä ja Sompionkujan asuntoalue Pirttiharjussa. Asuntotuotannon toisen vaiheen päällystys- ja katuvihreän töitä tuotettiin yhteensä reilulla 0,2 milj. eurolla seitsemässä eri kohteessa. Lisäksi Hennalan kasarmialueen infran rakentaminen aloitettiin keväällä 2021, vuoden 2021 aikana hankkeeseen käytettiin noin 3,0 milj. euroa.

Lahti Aqua Oy:n vesihuollon saneeraushankkeiden yhteydessä parannettiin liikennepäristöä neljässä kohteessa yhteensä noin 1,4 milj. eurolla.

Keskustassa toteutettiin Paavolassa katujen ja kevyen liikenteen väylien parannuksia osana Paavolan kampus alueen kehittämistä noin 1,0 milj. eurolla. Vuoden 2021 ja tulevien vuosien kunnallisteknisten hankkeiden toteutusedellytyksiä suunnitelmien osalta edistettiin noin 1,2 milj. eurolla lähes 30 eri kohteessa. Katujen uudelleenpäällystystöitä tuotettiin noin 1,1 milj. eurolla, urapaikkauksia toteutettiin sekä ajorotamerkin- kintöjä parannettiin kumpaakin noin 0,25 milj. eurolla ja silloista peruskorjattiin Joutjoen putkisilta Veijalaisentiellä, Iskun silta Mikkulankadulla uusittiin samoin Salpakankaan latusilta ja Venetsianpolun siltaa perusparannettiin. Ulkovaloverkkoa peruskorjattiin, täydennettiin ja elohopeavalaisuuden korvaamista toteutettiin noin 0,9 milj. eurolla.

Kävelyn ja pyöräilyn olosuhteita parannettiin Ahtialantiellä (Ahtialantien meluntorjunta hankkeen yhteydessä), Tasangonpolulla ja uuden Rakokiven monitoimitalon ympäristössä. Uusina väylinä rakennettiin Teräsmuurinraitti Asemantaustaan ja Kivipuronpuiston raitti Karistoon. Liikuntarakentamisen ohjelmassa merkittävimmät kohteet olivat Kisapuiston harjoitus- kentän tekoturmen uusiminen 0,6 milj. euron kustannuksella ja Salpakankaan latusillan uusiminen noin 0,4 milj. euron kustannuksin.

Vesijärven sataman taitorakenteen, infopylonin, peruskorjaus valmistui. Teivaanmäen pysäköintialue rakennettiin

helpottamaan Teivaan satama-alueen pysäköintiä uuden ravintolan aloitettua toimintansa. Teivaan sataman aallonmurta- jan ja Niemen sataman Kahvisaaren kannaksen valaistus uusittiin. Niemen satama-alueen yleissuunnitelman tarkistaminen jatkui mm. kaavoituksen, katusuunnitelmien ja laiturirakenteiden osalta. Kilpiäistenpohjan ruoppaukseen liittyvä ELY:n vaatima viitasammakoiden sekä täplä- ja lummelampikorentojen seurannat jatkuivat ja ranta-alueen kävelysilta uusittiin.

Viheralueiden investointiohjelmassa vuonna 2021 valmistuneita puistorakentamisen kohteita olivat mm. Asemantaustaan rakennettu osallistuvan budjetoinnin (OSBU) kohde Kir- sikkapuisto, Kirstinkadun puistoalueet, Merrasojan palstavil- jelyalueen kunnostustyöt sekä Lahden historiallisen museon puistoalueen (Lahden kartanon puisto) ja Rakokiven kulttuuri- puiston ensimmäisten vaiheiden työt.

Leikkialueiden rakentamistöinä valmistuivat uusi leikkialue Rakokiven Kulttuuripuistoon sekä Perhepuiston linnaketta ympäröivä monipuolinen toiminnallinen piha-alue. Nykyisten olevien leikkialueiden saneerauskohteina valmistuivat Tanssi- mäen, Esikkopuiston ja Sataman leikkialueet.

Hulevesien laadunhallintaan kohdentuvana työkohteena val- mistui Erviänpuiston puistolammen pohjapadon rakentami- nen, millä vähennetään Riihelän ja Pirttiharjun alueen pintave- sikuormitusta Murranojan kautta Porvoonjokeen.

Hyvinvointia ja liikkumista tukevana rakenteina valmistui mm. Salpausselkä GeoPark-opasteiden asennuksia Kariniemen- mäen, Häränsilmänlammen ja Radiomäen alueille, Ahtialan frisbeegolf-rata (joka myös OSBU-kohde) sekä Rakokiven ur- heilukeskukselle valmistunut kolmen kentän Beach Volley kenttäkokonaisuus.

Kaupunkitilaan sijoittuvina tilataideteoshankkeina valmistui- vat Lahti-kirjaimet satamaraitille ja ympäristöpääkaupunki- vuoden teematapahtumien osana tuotettu puupaviljonki Uu- denkylän juna-asemalle.

Sitova investointisuunnitelman menot

Menot	Talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Kadunrakennus	25 186 000	19 332 745	5 853 255
Satamat	930 000	460 550	469 450
Ulkovalaistus	790 000	1 248 973	-458 973
Liikennevalot	100 000	41 398	58 602
Liikuntarakentaminen	1 025 000	1 405 165	-380 165
Viheralueiden rakentaminen	1 590 000	2 018 025	-428 025
Kasvun edellyttämät uudet alueet	760 000	135 895	624 105
Yhteensä	30 381 000	24 642 752	5 738 248
Tulot			
Kadunrakennus	2 559 000	2 521 309	37 691
Ulkovalaistus	0	74 788	-74 788
Viheralueiden rakentaminen	90 000	64 692	25 308
Yhteensä	2 649 000	2 660 790	-11 790
Netto yhteensä	27 732 000	21 981 962	5 750 038

Irtain omaisuus

Konsernihallinnon palvelualueelle on keskitetty kaupunkitason ICT-hankinnat ja niiden menot olivat yhteensä 1,5 milj. euroa. Sivistyksen palvelualueen irtainhankinnat olivat yhteensä 4,2 milj. euroa, josta suurimmat kokonaisuudet olivat Rakokiven monitoimitalon 1,3 milj. euron sekä Kivimaan koulun 1,0 milj. euron kalustaminen. Kaupunkiympäristön

palvelualueen irtainhankinnat olivat 0,1 milj. euroa, Lahden kaupunginteatterin 0,1 milj. euroa ja kaupunginorkesterin 0,04 milj. euroa.

Sitova investointisuunnitelman menot

Irtain omaisuus	Talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Menot	8 280 000	5 990 703	2 289 297
Tulot	0	0	0
Netto	8 280 000	5 990 703	2 289 297

Arvopaperit ja osuudet

Menot muodostuvat pääasiassa Lahden Seudun Kehitys LADED Oy:n pienesakkaiden osakkeiden hankinnoista ja tulot kaupungin omistuksessa olleen asunto-osakkeen myynnistä.

Sitova investointisuunnitelman menot

Arvopaperit	Talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Menot	500 000	80 836	419 164
Tulot	0	53 171	-53 171
Netto	500 000	27 665	472 335

Rahoitusosan toteutuminen

1 000 euroa	Talousarvio	TA muutokset	TA yhteensä	Toteutuma	Poikkeama
Toiminnan rahavirta					
Tulorahoitus	25 626	701	26 327	53 943	27 616
Vuosikate	44 246	2 297	46 543	80 242	33 699
Tulorahoituksen korjauserät	-18 620	-1 596	-20 216	-26 299	-6 083
Investointien rahavirta	-30 041	-13 291	-43 332	-8 973	34 359
Investointimenot	-77 251	-19 134	-96 385	-69 188	27 197
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 011	4 247	5 258	2 987	-2 271
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	46 199	1 596	47 795	57 229	9 434
Toiminnan ja investointien rahavirta	-4 415	-12 590	-17 005	44 970	61 975
Rahoituksen rahavirta					
Antolainauksen muutokset	10 341	12 517	22 858	42 858	20 000
Antolainasaamisten lisäykset	-30 000	10 000	-20 000	0	20 000
Antolainasaamisten vähennykset	40 341	2 517	42 858	42 858	0
Lainakannan muutokset	-8 990	-23 660	-32 650	-32 162	488
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	23 660	-23 660	0	0	0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-32 650	0	-32 650	-32 650	0
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0	0	0	488	488
Muut maksuvalmiuden muutokset	0	0	0	26 796	26 796
Rahoituksen rahavirta	5 726	-11 143	-5 417	37 492	42 909
Rahavarojen muutos	1 311	-23 733	-22 422	82 463	104 885

Kaupunki varautui alkuperäisessä talousarvioissaan rahoittamaan omien investointiensä lisäksi myös tytäryhteisöjään 30,0 milj. eurolla. Maksuvalmius säilyi koko vuoden hyvällä tasolla eikä yhtiöiden suunniteltuja rahoitustarpeita toteutettu sisäisillä antolainoilla. Antolainojen lisäyksiä vähennettiin talousarviomuutoksissa yhteensä 10,0 milj. eurolla. Pitkäaikaisten lainojen lisäyksiä vähennettiin talousarviomuutoksissa 23,7 milj. euroa. Muutoksen jälkeen pitkäaikaisten lainojen lisäyksiä ei ollut ollenkaan.

Vuoden 2021 aikana ei myönnetty uusia antolainoja ja niitä lyhennettiin 42,9 milj. euroa. Rahoituslaskelman antolainauksen muutokset sisältävät taseen pysyviin vastaaviin kirjattujen pitkäaikaisten lainasaamisten lisäykset ja vähennykset.

Pitkäaikaisia lainoja ei nostettu ja niitä lyhennettiin 32,7 milj. euroa. Tilinpäätöshetkellä ei ollut nostettuna ulkoisilta rahoittajilta lyhytaikaisia lainoja. Lyhytaikaisten lainojen muutos 0,5 milj. euroa koostuu konserniyhtiöiden tekemistä talletuksista sisäiseen pankkiin ja konsernitililimiitin käytöstä.

Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

	Sito- vuus N B	Määrärahat, 1 000 euroa					Tuloarviot, 1 000 euroa				
		Alkup. ta- lousarvio	TA- muutokset	TA- muu- tosten jäl- keen	Toteu- tuma	Poik- keama	Alkup. ta- lousarvio	TA- muutokset	TA- muu- tosten jäl- keen	Toteu- tuma	Poik- keama
KÄYTTÖTALOUSOSA											
KONSERNIHALLINNON PALVELUALUE											
Konsernipalvelut	B	59 010,1	1 496,4	60 506,5	55 060,3	-5 446,2	7 718,2	-285,0	7 433,2	9 923,0	2 489,8
Elinvoimapaalvelut	N	8 336,0	-1 303,2	7 032,8	6 026,4	-1 006,4					
Työllisyyspalvelut	N	20 633,8	4 413,8	25 047,6	24 674,6	-373,0					
Osallisuus- ja hyvinvointipalvelut (31.5.2021 asti)	N	2 939,5	-1 994,3	945,2	865,8	-79,4					
Tarkastustoimi	B	354,5	0,0	354,5	283,9	-70,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostot hyvinvointiyhtymältä	B	403 260,0	0,0	403 260,0	402 617,1	-642,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Käyttöomaisuuden myyntivoitot/-tappiot		0,0	0,0	0,0	1 147,9	1 147,9	7 120,0	1 596,0	8 716,0	11 052,1	2 336,1
SIVISTYKSEN PALVELUALUE											
Palvelualueen yhteiskustannukset	N	828,0	0,0	828,0	583,7	-244,3					
Lasten ja nuorten kasvu	B	183 603,3	4 558,3	188 161,6	191 809,9	3 648,3	9 735,4	-517,0	9 218,4	9 719,0	500,6
Osaaminen ja tieto vastuualue (31.5.2021 asti)	B	22 984,4	-13 990,8	8 993,6	8 991,0	-2,6	761,8	-544,8	217,0	229,2	12,2
Osaaminen (1.6.2021 alkaen)	B	0,0	9 941,0	9 941,0	9 844,6	-96,4	0,0	48,6	48,6	42,2	-6,4
Wellamo-opisto	N	2 688,2	0,0	2 688,2	2 641,0	-47,2					
Osallisuus (1.6.2021 alkaen)	B	0,0	5 389,6	5 389,6	4 111,0	-1 278,6	0,0	296,2	296,2	291,9	-4,3
Liikunta- ja kulttuuri	B	29 950,7	274,6	30 225,3	30 614,3	389,0	1 892,6	-325,0	1 567,6	1 657,4	89,8
Kaupunginmuseo	N	6 515,5	0,0	6 515,5	5 155,3	-1 360,2					
Kansainväliset urheilutapahtumat	N	280,1	0,0	280,1	277,3	-2,8					
KAUPUNKIYMPÄRISTÖN PALVELUALUE											
Palvelualueen yhteiskustannukset	N	567,1	0,0	567,1	513,0	-54,1					
Kaupunkisuunnittelu, kaupunkitekniikka ja rakennus- ja ympäristövalvonta	B	29 461,7	575,2	30 036,9	29 266,7	-770,2	26 738,8	222,0	26 960,8	28 940,0	1 979,2
Joukkoliikenne	N	4 998,1	2 923,5	7 921,6	5 962,1	-1 959,5					
TASEYSIKÖT											
Lahden Tilakeskus (tilikauden yli-/alijäämä ilman käyttöomaisuuden myyntivoittoja ja tappioita)							366,6	0,0	366,6	383,5	16,9
Lahden kaupunginorkesteri (tilikauden yli-/alijäämä)							0,0	0,0	0,0	-173,1	-173,1
Lahden kaupunginteatteri (tilikauden yli-/alijäämä)							0,0	0,0	0,0	275,8	275,8
TULOSLASKELMAOSA											
Verotulot							497 306,0	13 690,0	510 996,0	519 177,3	8 181,3
Valtionosuudet							222 900,0	750,0	223 650,0	224 004,2	354,2
Korkotulot ja -menot	N	-3 601,2	-150,0	-3 751,2	-3 682,3	68,9					
Muut rahoitustulot ja -menot	N	12 609,0	-200,0	12 409,0	15 922,7	3 513,7					
INVESTOINTIOSA											
Kiinteä omaisuus	B	2 500,0	13 847,0	16 347,0	6 265,6	-10 081,4					
Tilakeskus, talonrakennus	B	38 779,0	1 897,5	40 676,5	32 208,5	-8 468,0					
Julkinen käyttöomaisuus	B	27 192,0	3 189,0	30 381,0	24 642,8	-5 738,2					
Irtain omaisuus	B	8 280,0	0,0	8 280,0	5 990,7	-2 289,3					
Arvopaperit ja osuudet	B	500,0	0,0	500,0	80,8	-419,2					
RAHOITUSOSA											
Antolainat	N	-10 341,3	-12 517,1	-22 858,4	-43 558,4	-20 700,0					
Lainanotto ja lyhennykset (pitkäaikaiset)	N						-8 990,0	-23 660,0	-32 650,0	-32 650,0	0,0

TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

Lahden kaupungin laskelmat

- Tuloslaskelma
- Rahoituslaskelma
- Tase
- Lahden kaupunki tunnusluvut

Lahti-konserni laskelmat

- Tuloslaskelma
- Rahoituslaskelma
- Tase
- Lahti-konserni tunnusluvut

Lahden kaupungin laskelmat

Tuloslaskelma

LAHDEN KAUPUNGIN TULOSLASKELMA

	2021	2020
Toimintatuotot		
Myyntituotot	21 141 735,65	20 726 324,99
Maksutuotot	12 329 988,18	12 163 219,60
Tuet ja avustukset	18 771 913,43	12 094 781,52
Vuokratuotot	31 342 280,46	30 061 969,48
Muut toimintatuotot	31 575 574,75	11 851 716,20
	115 161 492,47	86 898 011,79
Valmistus omaan käyttöön	1 152 072,15	1 175 360,26
Toimintakulut		
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-132 577 028,49	-124 674 825,32
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-35 800 145,47	-34 756 738,07
Muut henkilösivukulut	-4 702 964,56	-4 395 823,43
Palvelujen ostot	-533 010 340,99	-504 646 851,53
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-16 272 351,66	-15 632 227,58
Avustukset	-40 878 029,25	-47 616 121,34
Muut toimintakulut	-28 253 096,31	-24 588 753,95
Toimintakulut yhteensä	-791 493 956,73	-756 311 341,22
Toimintakate	-675 180 392,11	-668 237 969,17
Verotulot	519 177 348,72	504 619 152,59
Valtionosuudet	224 004 155,00	243 834 125,00
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	7 951 670,53	8 464 870,93
Muut rahoitustuotot	13 407 275,54	20 028 351,98
Korkokulut	-11 633 965,22	-11 947 679,54
Muut rahoituskulut	2 515 463,60	-3 873 956,27
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	12 240 444,45	12 671 587,10
Vuosikate	80 241 556,06	92 886 895,52
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-51 988 474,43	-46 832 648,05
Arvonalentumiset	-274 727,16	-3 870 810,45
Poistot ja arvonalentumiset yhteensä	-52 263 201,59	-50 703 458,50
Tilikauden tulos	27 978 354,47	42 183 437,02
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	212 290,69	272 464,55
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	-10 000 000,00	0,00
Rahastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-138 858,80	-135 911,84
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	18 051 786,36	42 319 989,73

Rahoituslaskelma**LAHDEN KAUPUNGIN RAHOITUSLASKELMA**

	2021	2020
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	80 241 556,06	92 886 895,52
Satunnaiset erät	0,00	0,00
Tulorahoituksen korjaukset	<u>-26 298 783,99</u>	<u>394 695,55</u>
	53 942 772,07	93 281 591,07
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-69 188 392,48	-94 469 279,36
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 986 789,51	1 303 774,27
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	<u>57 228 904,91</u>	<u>9 222 067,16</u>
	-8 972 698,06	-83 943 437,93
Toiminnan ja investointien rahavirta	44 970 074,01	9 338 153,14
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten vähennykset	<u>42 858 429,46</u>	<u>44 375 219,91</u>
	42 858 429,46	44 375 219,91
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0,00	60 000 000,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-32 650 000,00	-40 344 805,60
Lyhytaikaisten lainojen muutos	<u>487 762,35</u>	<u>12 264 083,82</u>
	-32 162 237,65	31 919 278,22
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-274 075,80	-225 922,24
Vaihto-omaisuuden muutos	-37 118,51	-23 669,47
Saamisten muutos	26 820 769,64	-30 959 586,77
Korottomien velkojen muutos	<u>286 697,63</u>	<u>-21 918 890,65</u>
	26 796 272,96	-53 128 069,13
Rahoituksen rahavirta	37 492 464,77	23 166 429,00
Rahavarojen muutos	82 462 538,78	32 504 582,14
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	155 268 027,82	72 805 489,04
Rahavarat 1.1.	<u>72 805 489,04</u>	<u>40 300 906,90</u>
	82 462 538,78	32 504 582,14

Tase**LAHDEN KAUPUNGIN TASE**

VASTAAVAA	2021	2020
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	1 419 674,40	590 871,33
Muut pitkävaikutteiset menot	69 944 922,10	73 076 548,93
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankkeet	1 125 920,20	1 025 239,53
	<u>72 490 516,70</u>	<u>74 692 659,79</u>
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	137 032 175,88	134 296 735,89
Rakennukset	306 662 958,61	291 941 354,34
Kiinteät rakenteet ja laitteet	193 642 425,57	190 925 934,91
Koneet ja kalusto	5 140 987,07	3 509 697,20
Muut aineelliset hyödykkeet	97 451,61	56 807,43
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	23 675 282,92	63 654 302,62
	<u>666 251 281,66</u>	<u>684 384 832,29</u>
Sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	200 258 852,18	200 441 965,00
Muut lainasaamiset	390 175 711,17	433 734 140,63
Muut saamiset	224 195,14	224 195,14
	<u>590 658 758,49</u>	<u>634 400 300,77</u>
TOIMEKSIANTOJEN VARAT		
Lahjoitusrahastojen varat	247 786,24	247 786,24
	<u>247 786,24</u>	<u>247 786,24</u>
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	91 698,51	54 580,00
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Lainasaamiset	5 636 468,88	10 430 988,28
Muut saamiset	474 498,69	341 000,00
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	6 840 309,69	9 834 922,93
Lainasaamiset	56 950 264,69	80 355 949,04
Muut saamiset	3 727 328,87	3 038 134,99
Siirtosaamiset	13 680 259,78	10 128 905,00
	<u>87 309 130,60</u>	<u>114 129 900,24</u>
Rahoitusarvopaperit		
Osakkeet ja osuudet	7 696 021,78	6 496 021,78
	<u>7 696 021,78</u>	<u>6 496 021,78</u>
Rahat ja pankkisaamiset	147 572 006,04	66 309 467,26
VASTAAVAA YHTEENSÄ	1 572 317 200,02	1 580 715 548,47

VASTATTAVAA	2021	2020
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	437 196 267,29	437 196 267,29
Arvonkorotusrahaso	80 009,68	80 009,68
Muut omat rahastot	10 835 407,46	10 696 548,66
Edellisten tilikausien ylijäämä	171 990 780,02	129 670 790,29
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	18 051 786,36	42 319 989,73
	<u>638 154 250,81</u>	<u>619 963 605,65</u>
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	830 697,53	1 042 988,22
Vapaaehtoiset varaukset	10 000 000,00	0,00
	<u>10 830 697,53</u>	<u>1 042 988,22</u>
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraukset	2 823 100,00	3 259 800,00
Muut pakolliset varaukset	10 531 752,43	14 322 139,53
	<u>13 354 852,43</u>	<u>17 581 939,53</u>
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Lahjoitusrahastojen pääomat	2 448 817,35	2 722 893,15
	<u>2 448 817,35</u>	<u>2 722 893,15</u>
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Joukkovelkakirjalainat	60 000 000,00	60 000 000,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	694 900 000,00	732 100 000,00
Lainat muilta luotonantajilta	20 000,00	20 000,00
Saadut ennakot	288,72	0,00
Siirtovelat	4 414 172,82	3 643 567,82
	<u>759 334 461,54</u>	<u>795 763 567,82</u>
Lyhytaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	37 200 000,00	32 650 000,00
Lainat muilta luotonantajilta	49 426 578,73	48 938 816,38
Saadut ennakot	1 104 713,73	1 069 400,14
Ostovelat	22 279 104,85	20 371 894,35
Muut velat	3 199 991,26	3 063 534,76
Siirtovelat	34 983 731,79	37 546 908,47
	<u>148 194 120,36</u>	<u>143 640 554,10</u>
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	1 572 317 200,02	1 580 715 548,47

Lahden kaupunki tunnusluvut

TUNNUSLUVUT	2021	2020
Tuloslaskelman tunnusluvut		
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	14,6 %	11,5 %
Vuosikate/Poistot, %	153,5 %	182,8 %
Vuosikate, €/asukas	668	774
Asukasmäärä*	120 093	119 984
Henkilöstön lukumäärä	3 691	3 595
Rahoituslaskelman tunnusluvut		
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, euroa	-150 167 332	-108 722 984
Investointien tulorahoitus, %	121,2 %	99,7 %
Lainanhoitokate	2,1	2,0
Laskennallinen lainanhoitokate	0,8	0,9
Kassan riittävyys, pv	62,9	29,3
Taseen tunnusluvut		
Omavaraisuusaste, %	41,3 %	39,4 %
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	105,6 %	112,1 %
Kertynyt yli-/alijäämä, 1 000 €	190 729	174 415
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	1 588	1 447
Lainakanta 31.12. €/asukas	7 007	7 282
Lainakanta 31.12.	841 546 579	873 708 816
Lainakanta 31.12., 1 000 €	841 547	873 709
Lainat ja vuokravastuut 31.12.	1 038 243 684	946 102 657
Lainat ja vuokravastuut, €/asukas	8 645	7 882
Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	390 176	433 734

* vuoden 2021 asukasmäärä tilastokeskuksen ennakkotieto, 2020 lopullinen tieto

Lahti-konserni laskelmat

Tuloslaskelma

LAHTI-KONSERNI

TULOSLASKELMA	2021	2020
Toimintatuotot	664 226 600,43	569 747 415,25
Toimintakulut	1 244 738 320,07	-1 144 112 047,60
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	274 350,51	-220 106,38
TOIMINTAKATE	580 237 369,13	-574 584 738,73
Verotulot	517 129 509,32	500 219 572,60
Valtionosuudet	264 310 560,94	281 980 876,84
<u>Rahoitustuotot ja -kulut</u>		
Korkotuotot	974 498,83	414 637,12
Muut rahoitustuotot	7 289 549,00	5 559 190,89
Korkokulut	-19 812 078,29	-19 265 677,50
Muut rahoituskulut	118 770,69	-4 448 208,58
Rahoitustuotot ja -kulut	-11 429 259,77	-17 740 058,07
VUOSIKATE	189 773 441,36	189 875 652,64
<u>Poistot ja arvonalentumiset</u>		
Suunnitelman mukaiset poistot	116 584 585,64	-123 131 319,43
Omistuksen eliminointierot	60 331,66	-163 654,46
Arvonalentumiset	235 169,93	-358 569,95
Poistot ja arvonalentumiset	116 880 087,23	-123 653 543,84
Satunnaiset erät	213 723,88	18 297 346,64
TILIKAUDEN TULOS	73 107 078,01	84 519 455,44
Tilinpäätössiirrot	138 858,80	-138 190,75
Tilikauden verot	3 786 544,06	-1 470 989,60
Laskennalliset verot	6 853 320,44	-4 688 327,47
Vähemmistöosuus tilikauden tuloksesta	922 964,31	-347 031,28
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	61 405 390,40	77 874 916,33

Rahoituslaskelma

LAHTI-KONSERNI

RAHOITUSLASKELMA	2021	2020
Toiminnan rahavirta		
VUOSIKATE	189 773 441,36	189 341 203,65
Satunnaiset erät	213 723,88	18 297 346,64
Tilikauden verot	-3 786 544,06	-1 470 989,60
Tulorahoituksen korjauserät	-24 842 759,66	-4 542 533,62
Toiminnan rahavirta	161 357 861,52	201 625 027,07
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-150 472 207,20	-217 373 302,20
Rahoitusosuudet investointimenoihin	3 358 737,46	1 383 171,45
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	72 186 410,78	20 373 641,94
Investointien rahavirta	-74 927 058,96	-195 616 488,63
Toiminnan ja investointien rahavirta	86 430 802,56	6 008 538,43
Rahoituksen rahavirta		
<u>Antolainauksen muutokset</u>		
Antolainasaamisten lisäykset	-22 550,75	-431,05
Antolainasaamisten vähennykset	-33 112,03	2 563 641,87
Antolainauksen muutokset	-55 662,78	2 563 210,82
<u>Lainakannan muutokset</u>		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	64 124 275,00	106 056 894,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-56 724 071,14	-65 922 982,92
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-9 272 688,49	10 397 106,03
Lainakannan muutokset	-1 872 484,63	50 531 017,11
<u>Oman pääoman muutokset</u>		
Oman pääoman muutokset	-2 878,04	-61 284,87
<u>Muut maksuvalmiuden muutokset</u>		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-326 473,08	215 394,67
Vaihto-omaisuuden muutos	2 000 298,00	-241 824,41
Saamisten muutos	-26 146 431,45	6 055 900,02
Korottomien velkojen muutos	19 457 255,17	-5 822 574,35
Muut maksuvalmiuden muutokset	-5 015 351,36	206 895,94
Rahoituksen rahavirta	-6 946 376,81	53 239 839,00
Rahavarojen muutos	79 484 425,76	59 248 377,43
Rahavarat 31.12.	216 889 564,64	137 405 141,88
Rahavarat 1.1.	137 405 138,88	78 156 761,45
Rahavarojen muutos	79 484 425,76	59 248 380,43

Tase**LAHTI-KONSERNI**

TASE	2021	2020
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
<u>Aineettomat hyödykkeet</u>		
Aineettomat oikeudet	9 500 860,70	8 858 078,48
Muut pitkävaikutteiset menot	73 589 094,91	77 564 514,90
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hyödykkeet	2 764 102,86	2 034 163,98
Aineettomat hyödykkeet	85 854 058,47	88 456 757,36
<u>Aineelliset hyödykkeet</u>		
Maa- ja vesialueet	155 693 103,42	152 943 001,76
Rakennukset	868 838 945,31	869 547 273,34
Kiinteät rakenteet ja laitteet	399 104 587,97	394 760 789,37
Koneet ja kalusto	248 406 793,35	258 372 175,27
Muut aineelliset hyödykkeet	2 577 197,46	2 938 887,50
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	88 022 766,62	101 957 884,30
Aineelliset hyödykkeet	1 762 643 394,13	1 780 520 011,54
<u>Sijoitukset</u>		
Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	2 890 393,63	1 464 106,96
Muut osakkeet ja osuudet sekä osakkeiden arvonkorotukset	117 436 775,51	117 433 717,38
Muut lainasaamiset	20 051 660,70	20 718 548,67
Muut saamiset	95 663,74	73 112,99
Sijoitukset	140 474 493,58	139 689 486,00
PYSYVÄT VASTAAVAT	1 988 971 946,18	2 008 666 254,90
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	1 679 257,47	941 675,85
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus	8 852 203,65	10 852 501,64
<u>Saamiset</u>		
Pitkäaikaiset saamiset	5 568 172,02	6 847 801,39
Lyhytaikaiset saamiset	112 779 472,67	86 070 032,27
Saamiset	118 347 644,69	92 917 833,66
Rahoitusarvopaperit	51 361 010,92	35 356 825,74
Rahat ja pankkisaamiset	165 528 553,73	102 048 313,14
VAIHTUVAT VASTAAVAT	344 089 412,98	241 175 474,18
VASTAAVAA	2 334 740 616,64	2 250 783 404,93

LAHTI-KONSERNI

TASE	2021	2020
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	437 196 267,29	437 196 267,29
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma	12 614,10	12 614,10
Arvonkorotusrahasto	638 884,40	1 035 755,36
Muut omat rahastot	12 049 136,74	11 910 277,94
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	248 573 010,70	170 698 094,37
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	61 405 390,40	77 874 916,32
OMA PÄÄOMA	759 875 303,83	698 727 925,38
VÄHEMMISTÖOSUDET	13 791 839,98	12 958 248,16
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraukset	2 823 100,00	3 259 800,00
Muut pakolliset varaukset	26 484 369,20	26 502 551,05
PAKOLLISET VARAUKSET	29 307 469,20	29 762 351,05
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	5 441 962,58	5 030 854,03
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	1 174 259 164,00	1 176 487 143,69
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	87 083 122,31	80 625 543,06
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	65 645 209,64	67 035 282,86
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	199 336 545,29	180 156 056,68
VIERAS PÄÄOMA	1 526 324 041,24	1 504 304 026,29
VASTATTAVAA	2 334 740 616,63	2 250 783 404,91

Lahti-konserni tunnusluvut

LAHTI-KONSERNI	2021	2020
Tuloslaskelman tunnusluvut		
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	53,0 %	49,8 %
Vuosikate/Poistot, %	162,0 %	153,3 %
Vuosikate, €/asukas	1 580	1 577
Asukasmäärä*	120 093	119 984
Henkilöstön lukumäärä	9 380	9 459
Rahoituslaskelman tunnusluvut		
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	-88 069 210	-296 563 378
Investointien tulo-rahoitus, %	129,0 %	87,7 %
Lainanhoitokate	2,81	2,4
Laskennallinen lainanhoitokate	1,2	1,2
Kassan riittävyys, pv	53,7	34,5
Taseen tunnusluvut		
Omavaraisuusaste, %	33,2 %	31,8 %
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	105,1 %	110,6 %
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1 000 €	309 962	249 993
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas	2 581	2 084
Lainakanta 31.12. €/asukas	10 325	10 364
Lainakanta 31.12.	1 239 904 374	1 243 522 427
Lainakanta 31.12., 1 000 €	1 239 904	1 243 522
Lainat ja vuokravastuut 31.12.	1 663 008 234	1 531 058 421
Lainat ja vuokravastuut, €/asukas	13 848	12 761
Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	20 052	20 719

* vuoden 2021 asukasmäärä tilastokeskuksen ennakkotieto, 2020 lopullinen tieto

LIITETIEDOT

Tilinpäätöksen liitetiedot

Konsernitilinpäätöksen liitetiedot

Tunnuslukujen laskentakaavat

Taseyksiköiden tilinpäätökset

Kirjanpidon eriyttäminen

Tilinpäätöksen liitetiedot

Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Arvostusperiaatteet ja – menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja –menetelmät

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa Suunnitelmanmukaisten poistojen perusteet.

Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alempaan arvoon. Arvostuksen perusteena on ollut hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo tai sen arvo palvelutuotannossa.

Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen painotetun keskihankintahinnan tai sitä alemman todennäköisen hankintameno tai todennäköisen luovutushinnan määräisenä.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon. Rahoitusarvopaperit on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushintaan.

Johdannaissopimusten käsittely

Johdannaissopimuksilla hallitaan lainoihin liittyvää korkoriskiä tavoitteena korkotason muutosten vaikutusten tasaaminen, kassavirtojen parempi ennakoitavuus sekä korkokustannusten alentaminen. Lahden kaupungin johdannaissopimukset ovat koronvaihtosopimuksia ja jatko-oikeudellisia koronvaihtosopimuksia, joissa kaupunki on optio-oikeuden myyjänä. Johdannaissopimusten kesto ulottuu enimmillään vuoteen 2055. Osa johdannaissopimuksista muodostaa kokonaisuuksia, jotka sisältävät koronvaihtosopimuksen ja siihen kiinteästi liittyvän jatko-oikeudellisen optiosopimuksen ja joiden ehdot ovat toisistaan riippuvia.

Sopimukset on tehty Lahden kaupungin rahoitustoiminnan periaatteiden mukaisesti olemassa olevien tai tulevien lainojen korkoriskin suojaamistarkoituksessa. Johdannaissopimusten tilinpäätös- ja kirjapitokäytäntöihin liittyvien ohjeiden mukaisesti pitkällä tulevaisuudessa alkava koronvaihtosopimus, johon ei ole tilinpäätöshetkellä nostettuna vastaavan ehtoista lainaa, on tilinpäätöksessä luokiteltu ei-suojaavaksi ja liitetiedoissa esittämisen lisäksi sopimuksen negatiivinen markkina-arvo on kirjattu varovaisuuden periaatteen mukaisesti pakollisiin varauksiin. Muut sopimukset Lahden kaupunki määrittelee tilinpäätöksessä suojaaviksi ja esittää ne ainoastaan tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Jaksotusperiaatteet

Tulot ja menot on merkitty tuloslaskelmaan suoriteperusteiden mukaisesti. Suoriteperusteesta poiketen mm verotulot on kirjattu niiden tilitysajankohdan mukaisesti ao. tilikaudella sekä pääomalainojen korkosaatavia seuraavilta yhtiöiltä vuonna 2021.

- Kuntien Tiera Oy, 19 631,95 €, yhteensä 105 986,12 €
- Lahden Työn Paikka Oy, 15 083,34 €, yhteensä 148 916,67 €
- Kiinteistö Oy Lahden Varaani, 1 025,94 €, yhteensä 19 698,17 €

Avustusten käsittely

Pysyvien vastaavien aineellisten hyödykkeiden hankintaan saadut rahoitusavustukset on merkitty ao. hyödykkeen hankintameno vähennykseksi.

Koronapandemian vaikutukset

Koronapandemia jatkui koko vuoden 2021 ja se vaikutti edelleen kaupungin toimintaan ja talouteen.

Yhteistoimintaneuvottelut käytiin tammikuussa niissä kaupungin palveluissa, joissa koronatilanteen johdosta annetut alueelliset rajoitukset ja niiden täytäntöönpano aiheuttavat taloudellisen tai tuotannollisen perusteen taikka työ tai työnantajan edellytykset tarjota työtä ovat vähentyneet tilapäisesti. Kaupungin henkilöstö jatkoi etätöitä koko vuoden ajan työtehtävien niin sallissa. Henkilöstön matkustaminen oli edelleen vähäistä. Kaupunki järjesti henkilöstölleen koronarokottautumisen mahdollisuuden työterveyshuollon kautta. Kaupungin luottamustoimielimet jatkoivat hybridikokouksia.

Työttömyysaste parani vuoden aikana ollen joulukuun lopussa 14,9 prosenttia, mikä on 3,4 prosenttiyksikköä edellisvuotta alhaisempi. Avoimia työpaikkoja oli Lahdessa joulukuussa 2 756, mikä on 1 849 työpaikkaa enemmän kuin edellisen vuoden vastaavana aikana.

Kaupungille aiheutui koronapandemian vuoksi menetyksiä toimintatuottoihin noin 8,9 milj. euroa, jotka aiheutuivat toiminnan supistumisesta. Tuloja jäi kertymättä erityisesti joukkoliikenteessä, pysäköinnissä, työllistettyjen palkkatuessa, museoissa, Wellamo-opiston kurssimaksuissa, liikuntapalveluissa sekä orkesteri- ja teatteritoiminnassa. Lisäksi kaupunki on tukenut yritystoimintaa antamalla vuokrahelputuksia. Pandemiasta aiheutui toimintaan lisäkustannuksia 9,3 milj. euroa. Työllistämistoimia ei pystytty toteuttamaan täysimääräisesti, mikä toi osaltaan säästöä, mutta aiheutti lisäkustannuksia työmarkkinatuen kuntaosuuteen. Suositusten vuoksi perusopetuksessa ei voitu henkilöstön poissa ollessa yhdistää opetusryhmiä ja sijaisia tarvittiin enemmän. Lisäkustannuksia kertyi myös suojarustehankinnoista, tehostetusta siivouksesta, työterveyshuollon henkilöstöön liittyvistä toimista, kaupungin korona-exit toimista ja ulkoliikuntapaikkojen ylläpidon tehostamisesta. Lisäksi kaupunki toteutti opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksilla 1,3 milj. eurolla projekteja koronapandemian vaikutusten tasoittamiseksi varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Pandemiasta aiheutui myös säästöjä toimintakuluihin arviolta 3,6 milj. euroa toiminnan supistuessa erityisesti kulttuuri-, kirjasto-, museo-, orkesteri- ja teatteripalveluissa sekä joukkoliikenteessä. Lisäksi hankkeita ja työllistämistoimia ei voitu toteuttaa täysipainoisesti pandemian aikana.

Kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tuottaa Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä, jonka toiminnassa koronapandemian vaikutukset ovat olleet merkittäviä. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä on saanut valtiontukea koronapandemiaan yhteensä 38,9 milj. euroa, josta Lahden laskennallinen väestöperusteinen osuus on 22,3 milj. euroa.

Lahti sai vuodelle 2021 koronatukea yhteisöveron määräaikaisena 10 %-yksikön korotuksena, laskennallisesti arvioitu 11,0 milj. euroa, valtionosuuksina 6,1 milj. euroa ja valtionavustuksina 5,1 milj. euroa erityisesti lasten ja nuorten, kulttuuritoiminnan ja joukkoliikenteen tulomenetysten kompensoimiseksi. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö myönsi valtionavustusta osana hallituksen lupaamaa välittömien koronakustannusten korvausta yhteensä 2,1 milj. euroa.

Kaupungin viestinnässä organisoitiin ilta- ja viikonloppupäivystyksen, joka oli voimassa kesään saakka, ja toimi senkin jälkeen kriisiviestintävalmiudessa yhteistyössä palveluja tuottavien yksiköiden kanssa. Koronan vaikutuksista kaupungin toimintaan ja palveluihin viestittiin aktiivisesti eri kanavissa.

Pitkittyneen koronatilanteen vuoksi kaupunki jatkoi yritysten tukemista. Kaupunginhallitus päätti kesäkuussa 2021 tukipaketista, jolla myönnettiin kaupungin vuokralaisina oleville yrityksille vuokrahelpotuksia. Esimerkiksi Lahden Tilakeskus myönsi vuokrahelpotuksia koronapandemian aiheuttamien toiminnanrajoitusten vaikutusten vähentämiseksi 0,8 milj. euroa. Koronatilanne vaikutti etenkin ravintola- ja tapahtumalan toimijoihin – aloille kohdentunut epävarmuus sai monet alan työntekijät hakeutumaan töihin muille toimialoille. Ravintola-alan osajapulaa pyrittiin parantamaan tukemalla alan opiskelijoiden työllistymistä ravintoloihin kaupungin tarjoaman ravintola-alan kesätyösetelin avulla, jonka arvo työnantajalle oli 300 euroa. Yritysten liiketoiminnan uudistumista tuettiin myöntämällä myynnin ja markkinoinnin yrityspalvelusetelitä lahtelaisille yrityksille.

Tapahtumakenttä jatkoi suurten haasteiden kanssa koko vuoden. Tapahtumarajoitukset muuttuivat moneen kertaan vuoden sisällä ja vain osa tapahtumista voitiin järjestää suunnitellusti. Suuri osa tapahtumista peruuntui, siirtyi tai ne järjestettiin ilman yleisöä tai hyvin rajoitetulla yleisöllä. Osa niistä muuttui hybridi- tai verkkotapahtumiksi. Terveysturvallisuussuunnitelmat tulivat osaksi tapahtumien turvallisuussuunnitelua. Yleinen pelko leimasi kuitenkin yleisön osallistumista niihinkin tapahtumiin, joissa se oli mahdollista.

Tapahtumat muuttuivat kotimaisiksi ja paikallisiksi matkustusrajoitusten vuoksi ja alkuvuoden etä- ja hybriditapahtumien osallistujainnostus laantui vuoden edetessä. Tapahtumien toteutukset siirtyivät viime hetkeen, koska rajoituksia ei pystytty ennakoimaan riittävästi. Opiskelijoiden ja iäkkäiden osallistuminen vapaaehtoistoimintaan on vähentynyt merkittävästi.

Ympäristöpääkaupunkivuoden pääosin virtuaalinen toteutus tapa vähensi Lahteen odotettujen vierailijoiden määrää ja pienensi edustuskuluja. Lahden kaupungin edustajien osallistuminen kansallisiin ja kansainvälisiin tilaisuuksiin teemavuoden tiimoilta tapahtui niin ikään pääosin virtuaalisesti, joten matkakulut olivat pienemmät. Lahti sai virtuaalisen toteutuksen kautta ehkä jopa enemmän etenkin kansainvälistä näkyvyyttä, mutta vieraiden ja matkailijoiden syvempi tutustuminen Lahteen paikan päällä jäi toteutumatta.

Työllisyyden kuntakokeilu aloitti toimintansa 1.3.2021. Korona vaikutti paljon työllisyyden kuntakokeilun asiakaspalveluun. Ajanvarauksella tapahtuva henkilökohtainen asiakaspalvelu siirtyi pääosin puhelimesta tapahtuvaksi. Käyntiasioinnin asemasta asiointi siirtyi TE-palveluiden oma asiointi -palvelun kautta tapahtuvaksi. Kuntakokeilun omavalmentajat tekivät työtään pääosin etätöinä. Työllisyyden kuntakokeilun neuvonta toimi Palvelutorilla koko toimintavuoden. Ryhmämuotoiset asiakastilaisuuksia järjestettiin Palvelutorilla huomioiden viranomaismääräykset.

Työllisyyspalvelujen pajatoimintoja on tuotettu lähipalveluna koko vuoden ajan. Koronan johdosta lähitoimintoja tuotettiin 2-vuorossa ja ryhmäkokoa rajoitettiin (10 henkilöä/vuorossa). Korona on vaikuttanut työpajojen toimintatapoihin ja asiakasvolyymeihin. Työnhakijoiden aktivointitoimenpiteitä ei ole voitu täysimääräisinä toteuttaa koronapandemian rajoitustoimien vuoksi.

Kaupungin velvoitetöylyllistämisen määrä laski mm. työttömyys- turvalakiin tehtyjen enimmäisaikaan liittyvien määräaikaisten muutosten johdosta. Vuoden 2021 aikana velvoitetöylyllistämisen jatkui koronasta huolimatta.

Keväällä koronatilanne parani ja perusopetus sai palata lähiopetukseen. Yläkouluissa ja lukioissa siirryttiin huhtikuun ajaksi alueellisen koronatyöryhmän suosituksen mukaisesti opetuksen järjestämiseen hybridimallilla. Toukokuussa tiukat rajoitukset poistettiin ja palattiin alueellisiin toimiin. Kirjastot ja museot avattiin.

Varhaiskasvatuksessa koronatilanne jatkui aaltoilevana koko vuoden. Sekä työntekijöitä että lapsia oli pois ja lakisääteeseen henkilöstömitoitukseen kiinnitettiin huomiota. Kesätoimintakaudella oli normaalia enemmän yksiköitä auki.

Perusopetus järjestettiin 2021 poikkeustilanteesta huolimatta lähiopetuksena. Opetuksen järjestämisessä huomioitiin valtakunnalliset ja alueelliset koronatilanteen ohjeistukset. Poikkeustilanteesta aiheutui oppilaiden ja henkilöstön poissaolojen kasvua, opetuksen tilapäisiä erityisjärjestelyjä (etäopetus) sekä erilaisia opetuksen tukimuotoja poissaolojen seurauksena. Perusopetuksen henkilöstökustannukset ylittyivät merkittävästi mm. opettajien sijaiskustannusten osalta. Koulujen normaalit taloudenhallinnan menettelytavat eivät olleet toteutettavissa poikkeustilanteesta johtuen.

Nuorisopalvelut toimi keväällä 2021 rajoitetusti. Harrastus- ja ryhmätoimintaa voitiin toteuttaa vain alle 18-vuotiaille. Nuorisotilat, nuorten työ- ja valmennuspalvelut, etsivätyö ja Domino toimivat koko vuoden rajoitusten sallimissa rajoissa. Syyskaudella toimintaa järjestettiin lähes normaalisti tapahtumatoimintaa lukuun ottamatta.

Lukiokoulutukseen vaikutti koronatilanne niin, että huhtikuussa opetus järjestettiin hybridiopetuksena siten, että opiskelijat olivat opintovuosittain kaksi viikkoa kerrallaan lähiopetuksessa ja etäopetuksessa. Abiturientit olivat varmuuden vuoksi etäopetuksessa kaksi viikkoa ennen ylioppilastutkinnon kokeiden alkamista.

Korona vaikutti kaupunginorkesterin toimintaan koko toimintavuoden ajan. Keväällä 2021 konserttipalvelut tuotettiin kokonaisuudessaan verkkokonserteina viranomaisrajoitusten estäessä elävän yleisön ottamisen konserttisaliin. Myös kevään ohjelmistoja jouduttiin muuttamaan, jotta tarvittavat turvallisuusnäkökohdat saatiin huomioitua ja samalla syntyi kustannussäästöä. Syksyn 2021 konsertteihin voitiin ottaa rajoitetusti elävää yleisöä, mutta kaikkiaan toimintavuoden oma tulonhankinta lipputulosten muodossa jäi edellä kuvatuista syistä budjetoituun nähden hyvin rajoitetuksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) myöntämät korona-avustukset auttoivat tasapainottamaan taloutta tulonmenetyksiä kompensoiden. Orkesterin operatiivinen kyky tuottaa palveluita pysyi kuitenkin läpi vuoden hyvällä tasolla.

Kaupunginteatterin esitystoiminta oli koko kevään keskeytyneenä. Keväältä siirrettiin kahden näytelmän ensi-illat syksylle ja syksyltä siirrettiin yksi ensi-ilta tammikuulle 2022. Lisäksi yhden näytelmän esityksiä jatkettiin syksyllä 2021. Syksyllä lippuja myytiin vielä asiakasmäärärajoituksin. Joulukuun alussa otettiin käyttöön koronapassit. Vuoden 2021 aikana koronan vuoksi jouduttiin peruuttamaan yhteensä 93 esitystä. Omien esitysten peruuttamisen lisäksi jouduttiin peruuttamaan yhteistuotanto- ja vierailuesityksiä. Liikevaihdosta toteutui vain 39,3 %. Teatterin talous pysyi vakaana OKM:n myöntämien harkinnanvaraisten korona-avustusten sekä

esitystoiminnan keskeyttämisestä johtuvien menosäästöjen avulla. Uusia näytelmiä pystyttiin valmistamaan ja harjoitteluun lähes suunnitellussa aikataulussa ja turvaamaan tulevat ensi-illat.

Vuoden aikana jatkuneet tilojen ja alueiden käytön rajoitukset vaikuttivat erityisesti uimahallien asiakasmääriin, vaikka liikuntapaikat eivät missään vaiheessa olleet kokonaan suljettuna. Muun muassa lasten ja nuorten ohjattu liikuntatoiminta jatkui pääsääntöisesti koko ajan. Liikuntapalveluiden tulokeräytävöitetta alennettiin asiakasrajoitusten johdosta.

Museot saivat pitää ovensa auki koko vuoden, mutta asiakasmäärää rajoitettiin. Asiakkaita kävi varsin vähän pandemian aiheuttaman varovaisuuden vuoksi, vaikka palvelut olivatkin auki. Ryhmävaraukset olivat koko vuoden tauolla eikä yleisötulaisuuksia voitu järjestää suunnitellusti. Tulot vähenivät pääsymaksutuloista ja palvelumaksuista sekä yritysysteistyöstä. Opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksilla saatiin hoidettua sellaisia palveluja, jotka olisivat ilman avustusta jääneet tekemättä. Menojen lisäystä syntyi puhtaanapidon tehostamisesta ja hygieniatarvikkeiden hankinnasta sekä yleisötulaisuuksien striimauskustannuksista.

Vuosi alkoi tilanteessa, jossa kirjastoissa sai asioida vain rajoitetusti 15 minuutin ajan ja kaikki oleskelutilat olivat poissa käytöstä. Kirjastoja koskeneet rajoitukset helpottuivat hetkeksi kesän ja alkusyksyn ajaksi. Vahva maskisuositus, turvavälisuositus ja suositus käsien desinfiointiin olivat voimassa koko vuoden ajan. Kirjastot eivät joutuneet kokonaan sulkemaan ovia koronapandemian vuoksi, mutta omatoimikäyttö lähikirjastoissa oli kokonaan pois käytöstä tammi-toukokuun ajan ja viikonloppuisin omatoimikirjastoihin pääsi vasta syyskuun lopun jälkeen. Voimassa olleet rajoitukset vaikuttivat kirjaston kävijämäärään vain vähän ja lainamäärät kasvoivat edellisestä vuodesta.

Wellamo-opiston aikuisten ryhmäopetus toteutettiin koko kevätlukukauden verkko-opetuksena. Useita kevätkaudelle suunniteltuja kursseja ei voitu toteuttaa ollenkaan, samoin osa syksyllä alkaneista kursseista jouduttiin keskeyttämään rajoitusten vuoksi. Kurssimaksutuloja jäi toteutumatta huomattavasti ja kurssimaksuja myös palautettiin opiskelijoille keskeytyneistä kursseista. Terveysperusteiset poissaolot nostivat puolestaan henkilöstökulujen osuutta. Lasten ja nuorten opetus toteutettiin pääosin suunnitellusti. Kuvataiteen ja käsityön opiskelijatöiden diginäyttelyt toteutettiin verkossa, matineat ja tapahtumat sen sijaan peruttiin rajoitusten takia. Syyslukukauden alkaessa pienennettiin ryhmäkokoja terveys- turvallisen toiminnan vuoksi.

Joukkoliikenteen matkustajamäärät olivat noin 37,4 prosenttia pienemmät kuin normaalina verrokkivuonna 2019. Joukkoliikenteen lipputulovaje oli seudullisesti noin 4–5 miljoonaa euroa. Traficomilta saatiin koko seudulle koronatukea

lipputulomenetyksiin 2 496 000 euroa, josta Lahden kaupungin osuus on noin 2 101 000 euroa. Joukkoliikenteessä oli koko vuoden ajan käytössä maskisuositus. Keväällä oli voittoa myös maskipakko. Lisäksi busseissa on ollut käsidesiä tarjolla matkustajille. Korona on vaikeuttanut asukastilaisuuksiin osallistumista sekä tapahtumalippuyhteistyön edistämistä. LSL oli mukana LAXIT-kampanjassa tarjoamalla kesällä edullisia bussilippuja mobiilisovelluksissa.

Yleisten alueiden käytön lisääntymisen myötä alueiden puhtaana pitämiseen lisättiin resursseja ja siitä aiheutui ylimääräisiä kustannuksia. Matkustajasataman, Ankkurin ranta-alueen ja Sahanpuiston alueille kerääntyi kesäviikonloppuisin kansaa omatoimisesti ilman tapahtumajärjestystä ja sen vuoksi alueille toivottiin wc-palveluita, lisäksi jouduttiin lisäämään vartiointia suojaamaan kaupungin omaisuutta. Keskustan kivijalkayritysten toiminnan tukemiseksi kadunvarsi-pysäköintiä vapautettiin lyhytaikaiselle pysäköinnille, vuokraisten vuokria huojennettiin ja yhteistoiminnassa palveluntuottajien kanssa pitäydettiin yhteisistä läsnäolotilaisuuksista ja kannustettiin palveluntuottajia pitäytymään henkilökontakteista. Yleisten alueiden vuokraamisessa vapautettiin erilaiset ulkoliikuntatapahtumat, joissa oli tavoitteena liikuttaa ihmisiä.

Yleishyödyllisten yhdistysten maanvuokrien osalta vuokraa ei peritty heinäkuun ja joulukuun väliseltä ajalta. Perimättä jättämisestä aiheutui noin 20 000 euron tulonmenetykset vuokra- tuottoihin.

Koronan aiheuttamaa tilannetta on ympäristöterveydessä käsitelty omana häiriötilanteena ja siitä on pidetty tilanpäiväkirjaa. Toimintavalmiutta on varmennettu erillisillä sisäisillä ohjeilla ja resurssiseurannalla sekä tiiviillä yhteistyöllä naapuriryksikön kanssa. Ympäristöterveydessä on laadittu ja lähetetty kirjallisia ohjeita toimijoille yhdessä PHHYKYn valvontayksikön kanssa. Ympäristöterveyden omaa toimintaa on muokattu muuttuvan tilanteen aikana, jotta yksikkö olisi toimintakykyisenä 24/7 myös muun häiriötilanteen sattuessa. Eläinlääkinnän osalta on muutettu asiakastyöhön liittyviä toimintatapoja, jotta eläinlääkintähuoltolain edellyttämiä palveluja on saatavissa 24/7.

Aikaisempia tilikausia koskevan korjauksen käsittely tilinpäätöksessä

Tilikauden tilinpäätöstä on korjattu

- Ensihoidoin jäsenkuntalaskutuksen oikaisu 1,732 milj. euroa vuodelta 2018

Oikaisu on kirjattu edellisten tilikausien ylijäämään ja myös vertailutietoja on oikaistu vastaavasti.

TULOSLASKELMAN LIITETIEDOT

Lahden kaupunki 2021 2020

TOIMINTATUOTOT TEHTÄVÄKOKONAISUUKSINA

Sosiaali- ja terveyspalvelut	711 571,52	2 274 471,37
Opetus- ja kulttuuripalvelut	20 010 197,11	16 301 993,12
Yhdyskuntapalvelut	41 901 172,28	38 331 910,26
Asumis- ja kiinteistöpalvelut	29 354 468,90	16 040 595,79
Muut palvelut	23 184 082,66	13 949 041,25

Toimintatuotot yhteensä 115 161 492,47 86 898 011,79

VEROTULOT

Kunnan tulovero	431 589 124,37	434 333 355,71
Osuus yhteisöveron tuotosta	45 619 228,19	32 226 646,00
Kiinteistövero	41 968 996,16	38 059 150,88
Muut verotulot		
Verotulot yhteensä	519 177 348,72	504 619 152,59

VALTIONOSUDET

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	148 496 343,00	163 980 250,00
Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus	29 237 874,00	33 541 575,00
Verotulomenetyksen korvaus	51 072 997,00	51 485 109,00
Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus	-4 803 059,00	-5 172 809,00
Valtionosuudet yhteensä	224 004 155,00	243 834 125,00

PALVELUJEN OSTOT ERITELTYNÄ

Asiakaspalvelujen ostot	425 755 639,22	401 673 943,11
Muiden palvelujen ostot	107 815 058,77	102 972 908,42
Kunnan palvelujen ostot yhteensä	533 570 697,99	504 646 851,53

VALTUUSTORYHMILLE ANNETUT TUET

Vasemmistoliiton Lahden valtuustoryhmä	3 416,00	5 000,00
Lahden kokoomuksen valtuustoryhmä	8 663,00	15 000,00
Lahden vihreä valtuustoryhmä	2 884,75	5 703,27
Lahden sos.dem. valtuustoryhmä	12 250,00	21 000,00
Lahden kristillisdemokraattinen valtuustoryhmä	3 999,00	4 200,81
Lahden Perussuomalaiset valtuustoryhmä	5 590,99	4 004,77
Asukkaiden Lahti valtuustoryhmä	0,00	560,00
Valtuustoryhmille annetut tuet yhteensä	36 803,74	55 468,85

PAKOLLISTEN VARAUSTEN MUUTOKSET

Eläkevastuu 1.1.	3 259 800,00	3 664 200,00
Vähennys	-436 700,00	-404 400,00
Eläkevastuu 31.12.	2 823 100,00	3 259 800,00

Lahden kaupunki	2021	2020
Muut pakolliset varaukset		
Ympäristövelvotteista johtuva varaus 1.1	1 831 000,00	1 131 000,00
Lisäys	0,00	700 000,00
Ympäristövelvotteista johtuva varaus 31.12.	1 831 000,00	1 831 000,00
Oikeudenkäyntivaraus 1.1.	485 395,59	0,00
Lisäys	250 000,00	485 395,59
Vähennykset	-485 395,59	0,00
Oikeudenkäyntivaraus 31.12	250 000,00	485 395,59
Ei-suojaava koronvaihtosopimus 1.1.	10 120 596,00	5 983 578,00
Lisäys	0,00	4 137 018,00
Vähennykset	-2 756 937,00	0,00
Ei-suojaava koronvaihtosopimus 31.12.	7 363 659,00	10 120 596,00
Muut pakolliset varaukset 1.1	1 885 147,94	2 235 147,94
Lisäys	1 026 939,49	0,00
Vähennykset	-1 824 994,00	-350 000,00
Muut pakolliset varaukset 31.12.	1 087 093,43	1 885 147,94
Muut pakolliset varaukset yhteensä 31.12.	10 531 752,43	14 322 139,53
Varaukset yhteensä	13 354 852,43	17 581 939,53
PYSYVIEN VASTAAVIEN HYÖDYKKEIDEN MYYNTIVOITOT JA -TAPPIOT		
Muut toimintatuotot		
Maa- ja vesialueiden luovutusvoitot	23 924 996,54	5 465 552,03
Muut luovutusvoitot	0,00	38 531,13
Luovutusvoitot yhteensä	23 924 996,54	5 504 083,16
Muut toimintakulut		
Myyntitappiot, Maa- ja vesialueet	1 153 299,65	21 577,19
Maa-omaisuuden luovutustappio	0,00	1 309 187,93
Luovutustappio yhteensä	1 153 299,65	1 330 765,12
ERITTELY OSINKOTUOTOISTA JA OSUUSPÄÄOMAN KOROISTA		
Osinkotuotot saman konsernin yhteisöistä	10 437 920,00	17 259 948,31
Osinkotuotot ja osuuspääomien korot muilta	2 359 423,03	2 093 231,05
Yhteensä	12 797 343,03	19 353 179,36

SELVITYS SUUNNITELMAN MUKAISTEN POISTOJEN PERUSTEISTA

Poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden hankintamenoista arvioituna taloudellisen käyttöiän mukaan.

Arvioidut poistoajat sekä poistomenetelmät ovat:

	Lahden kaupungin poistosuunnitelma 31.12.2012 asti	Lahden kaupungin poistosuunnitelma 1.1.2013–31.12.2015 ellei poikkeuslupaa haettu	Nastolan kunnan pois- tosuunnitelma 31.12.2015 asti	Poistosuunnitelma 1.1.2016 alkaen hankittulle käyttöomaisuudelle ellei poikkeuslupaa haettu	%
Käyttöomaisuus					
Aineettomat hyödykkeet					
Kehittämismenot	-	2	-	2	50 %
Aineettomat oikeudet	5	5	5	5	20 %
Liikearvo	-	2	-	2	50 %
Muut pitkävaikutteiset menot	5	2	3	2	50 %
Atk-ohjelmistot					
Muut	3	2	-	2	50 %
Aineelliset hyödykkeet					
Maa- ja vesialueet					
Rakennukset ja rakennelmat					
Hallinto- ja laitosrakennukset	30	20	30	20	5 %
Tehdas- ja tuotantorakennukset	20	20	20	20	5 %
Talousrakennukset	7	10	15	10	10 %
Vapaa-ajan rakennukset	25	20	20	20	5 %
Asuinrakennukset	40	30	30	30	3,30 %
Kiinteät rakenteet ja laitteet	20	15	Menojäännös 15 %	15	6,70 %
Kadut, tiet, torit ja puistot					
Sillat, laiturit ja uimalat	20	10	Menojäännös 15 %	10	10 %
Muut maa- ja vesirakenteet	30	15	Menojäännös 10 %	15	6,70 %
Vedenjakeluverkosto	-	-	Menojäännös 8 %	30	3,30 %
Viemäriverkko	-	-	Menojäännös 8 %	30	3,30 %
Sähköjohdot, muuntoasemat, ulkova- laistusrakennukset	10	15	-	15	6,70 %
Muut putki- ja kaapeliverkot	-	-	Menojäännös 20 %	15	6,70 %
Sähkö-, vesi- yms. laitosten laitosko- neet ja laitteet	-	-	Menojäännös 20 %	10	10 %
Liikenteen ohjauslaitteet	10	10	-	10	10 %
Muut kiinteät koneet, laitteet ja raken- teet	15	10	-	10	10 %
Rakennusten peruskorjaukset	Taloudellinen pitoaika lask. investointikohtaisesti	Taloudellinen pitoaika lask. investointikohtaisesti	-	Taloudellinen pitoaika lask. investointikohtaisesti	
Koneet ja kalusto	5	4	5	4	25 %
Muut kuljetusvälineet					
Muut liikkuvat työkonet	5	5	5	5	20 %
Muut raskaat koneet	10	10	-	10	10 %
Muut kevyet koneet	10	5	-	5	20 %
Sairaala-, terveydenhuolto- yms. lait- teet	10	5	5	5	20 %
Atk-laitteet	3-5vuotta	3	3	3	33,30 %
Muut laitteet ja kalusteet	3-15vuotta	3	3	3	33,30 %
Muut aineelliset hyödykkeet					
Luonnonvarat	käytön mukainen poisto ei poistoaikaa	käytön mukainen poisto ei poistoaikaa	käytön mukainen poisto ei poistoaikaa	käytön mukainen poisto ei poistoaikaa	
Arvo- ja taide-esineet					
Ennakkomaksut ja keskenkäisöt hankinnat	ei poistoaikaa	ei poistoaikaa	-	ei poistoaikaa	
Pysyvien vastaavien sijoitukset					
Osakkeet ja osuudet	ei poistoaikaa		-	ei poistoaikaa	-

Pienet käyttöomaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 10 000 euroa (alv 0 %), kirjataan vuosikuluiksi.

TASEEN LIITETIEDOT

Lahden Kaupunki

2021

2020

TASEEN VASTAAVIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

PYSYVÄT VASTAAVAT

AINEETTOMAT HYÖDYKKEET

Aineettomat oikeudet

Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	590 871,33	43 733,95
Lisäykset (investoinnit) (+)	8 664,00	22 457,20
Siirrot erien välillä (+/-)	1 531 453,74	797 194,32
Kauden poistot (-)	-711 314,67	-272 514,14
Aineettomat oikeudet	1 419 674,40	590 871,33

Muut pitkävaikutteiset menot

Muut pitkävaikutteiset menot (karkea syöttötaso, täsmäytys) +/-

Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	73 076 548,93	4 737 904,46
Siirrot erien välillä (+/-)	1 030 806,21	69 039 571,69
Kauden poistot (-)	-4 162 433,04	-700 927,22
Muut pitkävaikutteiset menot	69 944 922,10	73 076 548,93

Keskeneräiset aineettomat hyödykkeet

Keskeneräiset (karkea syöttötaso, täsmäytys) +/-

Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	1 025 239,53	812 228,39
Lisäykset (investoinnit) (+)	1 239 176,61	1 033 876,54
Siirrot erien välillä (+/-)	-1 138 495,94	-820 865,40
Keskeneräiset aineettomat hyödykkeet	1 125 920,20	1 025 239,53

Keskeneräiset aineettomat hyödykkeet

1 125 920,20

1 025 239,53

Aineettomat hyödykkeet

72 490 516,70

74 692 659,79

AINEELLISET HYÖDYKKEET

Maa- ja vesialueet

Maa- ja vesialueet (karkea syöttötaso, täsmäytys) +/-

Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	134 296 735,89	132 985 280,51
Lisäykset (investoinnit) (+)	6 265 622,70	2 003 864,96
Vähennykset (-)	-3 868 649,88	-808 621,93
Siirrot erien välillä (+/-)	338 467,17	116 212,35
Maa- ja vesialueet	137 032 175,88	134 296 735,89

Rakennukset

Rakennukset (karkea syöttötaso, täsmäytys) +/-

Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	291 941 354,34	279 784 219,59
Lisäykset (investoinnit) (+)	0,00	74 536,68
Rahoitusosuudet tilikaudella	-50 000,00	-40 000,00
Vähennykset (-)	-24 726 598,35	-675 791,78
Siirrot erien välillä (+/-)	52 991 895,98	35 556 398,39
Yritysmyyntien kertyneet poistot (+)	9 316 968,54	0,00
Vähennysten kertyneet poistot (+)	277 657,26	681 493,35
Kauden poistot (-)	-23 088 319,16	-23 439 501,89
Rakennukset	306 662 958,61	291 941 354,34

TASEEN LIITETIEDOT

Lahden Kaupunki	2021	2020
Olennaiset lisäpoistot		
Erittely olennaisista lisäpoistoista	4 400 000,00	4 750 455,65
- Mukkulan yläaste 1,6 milj. euroa		
- Mukkulan koulun korjauksia 2,4 milj. euroa		
- Viherlaakson päiväkotiki 0,4 milj. euroa		
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Kiinteät rakenteet ja laitteet (karkea syöttötaso, täsmäytys) +/-		
Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	190 925 934,91	188 773 193,24
Rahoitusosuudet tilikaudella	-100 000,00	0,00
Vähennykset (-)	0,00	-255 234,00
Siirrot erien välillä (+/-)	23 832 420,76	22 246 373,73
Vähennysten kertyneet poistot (+)	0,00	255 234,00
Kauden poistot (-)	-21 015 930,10	-20 093 632,06
Kiinteät rakenteet ja laitteet	193 642 425,57	190 925 934,91
Koneet ja kalusto		
Koneet ja kalusto (karkea syöttötaso, täsmäytys) +/-		
Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	3 509 697,20	3 324 243,07
Lisäykset (investoinnit) (+)	505 434,03	413 007,39
Vähennykset (-)	-14 724,00	-24 936,87
Siirrot erien välillä (+/-)	4 148 279,48	2 095 535,19
Yritysmyyntie kertyneet poistot (+)	14 724,00	0,00
Kauden poistot (-)	-3 006 887,92	-2 298 151,58
Arvonlennukset (-) ja arvonalennusten palautukset (+)	-15 535,72	0,00
Koneet ja kalusto	5 140 987,07	3 509 697,20
Muut aineelliset hyödykkeet		
Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	56 807,43	54 665,39
Siirrot erien välillä (+/-)	44 233,72	3 225,81
Kauden poistot (-)	-3 589,54	-1 083,77
Muut aineelliset hyödykkeet	97 451,61	56 807,43
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat		
Keskeneräiset hankinnat		
Keskeneräiset (karkea syöttötaso, täsmäytys) +/-		
Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	63 654 302,62	106 758 410,02
Lisäykset (investoinnit) (+)	61 088 659,10	87 421 199,90
Vähennykset (-)	-15 451 828,17	0,00
Rahoitusosuudet tilikaudella	-2 836 789,51	-1 263 774,27
Siirrot erien välillä (+/-)	-82 779 061,12	-129 033 813,08
Arvonlennukset (-)	0,00	-227 719,95
Keskeneräiset hankinnat	23 675 282,92	63 654 302,62
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	23 675 282,92	63 654 302,62
Olennaiset muutokset keskeneräisissä hankkeissa		
Paavolan kampuksen myynti Hemsölle	43 291 566,00	0,00
Aineelliset hyödykkeet	666 251 281,66	684 609 027,53

TASEEN LIITETIEDOT

Lahden Kaupunki	2021	2020
SUJOTUKSET		
Osakkeet ja osuudet		
Osakkeet ja osuudet tytäryhteisöissä		
Tytäryhteisöosakkeet ja -osuudet (karkea syöttötaso) +/-		
Kirjanpitoarvo 1.1. (+)	135 903 701,75	140 465 980,18
Lisäykset (investoinnit) (+)	80 836,04	3 311 686,00
Vähennykset (-)	-47,20	-4 230 873,93
Arvonlennukset kaudella (-)	-212 387,71	-3 643 090,50
Osakkeet ja osuudet tytäryhteisöissä	135 772 102,88	135 903 701,75
Olennaiset lisäpoistot		
Erittely olennaisista lisäpoistoista	259 191,44	3 643 090,50
Osakkeiden tilikauden arvonlennukseen sisältyy olennaisia lisäpoistoja, jotka johtuvat osakkeiden arvonalentumisesta		
- Lahden Terveystalo Oy osakkeiden arvonalentuminen -212 teur		
- PHP Holding OY osakkeiden arvonalentuminen -47 teur		
Kuntayhtymäosuudet		
Kuntayhtymäosuudet		
Kirjanpitoarvo 1.1. (+)	61 460 555,77	61 460 555,77
Kuntayhtymäosuudet	61 460 555,77	61 460 555,77
Osakkeet ja osuudet osakkuus- ja muissa omistusyhteisöissä		
Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet		
Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet		
Kirjanpitoarvo 1.1. (+)	110 972,03	110 972,03
Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	110 972,03	110 972,03
Muut osakkeet ja osuudet		
Muut osakkeet ja osuudet (karkea syöttötaso) +/-		
Kirjanpitoarvo 1.1. (+)	2 966 735,45	2 794 773,11
Lisäykset (investoinnit) (+)	0,00	188 817,69
Vähennykset (-)	-4 710,22	-16 855,35
Arvonlennukset kaudella (-)	-46 803,73	0,00
Muut osakkeet ja osuudet	2 915 221,50	2 966 735,45
Osakkeet ja osuudet	200 258 852,18	200 441 965,00
Muut lainasaamiset		
Pääomalainasaamiset tytäryhteisöiltä		
Hankintameno 1.1.	91 541 921,05	93 458 500,00
Lisäykset (+)	0,00	0,00
Vähennykset (-)	-2 273 828,95	-1 916 578,95
Hankintameno 31.12.	0,00	0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	89 268 092,10	91 541 921,05
Pääomalainasaamiset muilta		
Hankintameno 1.1.	11 958 756,05	11 958 756,05
Hankintameno 31.12.	11 958 756,05	11 958 756,05
Kirjanpitoarvo 31.12.	11 958 756,05	11 958 756,05

TASEEN LITETIEDOT

Lahden Kaupunki	2021	2020
Muut lainasaamiset tytäryhteisöiltä		
Hankintameno 1.1.	322 439 048,37	363 999 697,46
Lisäykset (+)	0,00	0,00
Vähennykset (-)	-40 617 712,54	-41 560 649,09
Hankintameno 31.12.	281 821 335,83	322 439 048,37
Kirjanpitoarvo 31.12.	281 821 335,83	322 439 048,37
Muut lainasaamiset muilta		
Hankintameno 1.1.	7 794 415,16	8 692 407,03
Vähennykset (-)	-666 887,97	-897 991,87
Hankintameno 31.12.	7 127 527,19	7 794 415,16
Kirjanpitoarvo 31.12.	7 127 527,19	7 794 415,16
Muut lainasaamiset yhteensä	390 175 711,17	433 734 140,63
Muut saamiset		
Hankintameno 1.1.	224 195,14	224 195,14
Lisäykset (+)	0,00	0,00
Hankintameno 31.12.	224 195,14	224 195,14
Kirjanpitoarvo 31.12.	224 195,14	224 195,14
Sijoitukset	590 658 758,49	634 400 300,77
SAAMISET TYTÄRYHTEISÖILTÄ, KUNTAYHTYMILTÄ JA OSAKKUUS- JA OMISTUSYHTEISYHTEISÖILTÄ		
Saamiset tytäryhteisöiltä		
Pitkäaikaiset		
Lainasaamiset	5 575 000,00	10 300 000,00
Muut saamiset	186 000,00	341 000,00
Pitkäaikaiset yhteensä	5 761 000,00	10 641 000,00
Lyhytaikaiset		
Myyntisaamiset	442 146,90	144 438,69
Konsernitilisaamiset	52 036 194,29	75 753 435,35
Lainasaamiset	4 725 000,00	4 375 000,00
Muut saamiset	264 643,14	157 570,63
Siirtosaamiset	4 340 871,46	4 522 927,21
Lyhytaikaiset yhteensä	61 808 855,79	84 953 371,88
Saamiset tytäryhteisöiltä yhteensä	67 569 855,79	95 594 371,88
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä		
Myyntisaamiset	378 595,20	273 914,66
Yhteensä	378 595,20	273 914,66
Saamiset yhteensä	67 948 450,99	95 868 286,54
SIIRTOSAAMISIIN SISÄLTÄVÄT OLENNAISET ERÄT		
Lyhytaikaiset siirtosaamiset		
Valtionapu- ja EU-tukisaamiset	6 467 478,03	1 222 052,72
Kelan korvaukset työterveyshuollosta	765 000,00	610 000,00
Siirtyvät korot	4 459 903,71	4 511 318,72
PHHYKY maksuosuus 2020	1 330 962,00	2 872 274,00
Pysäköintivirhemaksut	253 172,86	266 000,76
Muut siirtosaamiset	403 743,18	590 394,39
Muihin siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät	13 680 259,78	10 072 040,59

Lahden kaupunki	2021	2020
TASEEN VASTATTAVAA KOSKEVAT LIITETIEDOT		
OMAN PÄÄOMAN ERITTELY		
Peruspääoma		
Peruspääoma 1.1.	437 196 267,29	437 196 267,29
Peruspääoma	437 196 267,29	437 196 267,29
Arvonkorotusrahas		
Arvonkorotusrahas 1.1.	80 009,68	80 009,68
Arvonkorotusrahas	80 009,68	80 009,68
Muut omat rahastot		
Lahden Kaupungin 90-vuotisjuhlarahasto 1.1.	42 883,85	42 883,85
Lahden Kaupungin 90-vuotisjuhlarahasto 31.12.	42 883,85	42 883,85
Lahden kaupungin vahinkorahasto 1.1.	10 653 664,81	10 517 752,97
Siirrot rahastoon	138 858,80	135 911,84
Lahden kaupungin vahinkorahasto 31.12.	10 792 523,61	10 653 664,81
Muut omat rahastot	10 835 407,46	10 696 548,66
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) muutos		
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) 1.1.	171 990 780,02	129 670 790,29
Aikaisempiin tilikausiin liittyvät korjaukset	0,00	0,00
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) 31.12.	171 990 780,02	129 670 790,29
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	18 051 786,36	42 319 989,73
OMA PÄÄOMA	638 154 250,81	619 963 605,65
VELAT, JOTKA ERÄÄNTYVÄT MYÖH. KUIN 5V. KULUTTUA		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	569 000 000,00	589 000 000,00
Velat, jotka erääntyvät myöh. kuin 5 v. kuluttua	569 000 000,00	589 000 000,00
JOUKKOVELKAKIRJALAINAT		
JVK-laina 2019/2023	60 000 000,00	60 000 000,00
ERITTELY OLENNAISISTA PAKOLLISIIN VARAUKSIIN MERKITYISTÄ ERISTÄ		
Eläkevaraus	2 823 100,00	3 259 800,00
Eläkevaraukset	2 823 100,00	3 259 800,00
Muut pakolliset varaukset		
Ympäristövelvoitteista johtuva varaus - Ranta Kartano	1 831 000,00	1 831 000,00
Muut pakolliset varaukset - LTP alasajo	0,00	1 800 000,00
Muut pakolliset varaukset - johdannaissopimus	7 363 659,00	10 120 596,00
Muut pakolliset varaukset - Varaanin lainat	1 087 093,43	85 147,94
Muut pakolliset varaukset - oikeudenkäyntivaraus	250 000,00	485 395,59
Muut pakolliset varaukset	10 531 752,43	14 322 139,53
PAKOLLISET VARAUKSET	13 354 852,43	17 581 939,53

Lahden kaupunki	2021	2020
VELAT TYTÄRYHTEISÖILLE, KUNTAYHTYMILLE, JOISSA KUNTA ON JÄSENEÄ SEKÄ OSAKKUUS- JA OMISTUSYHTEISYHTEISÖILLE		
Velat tytäryhteisöille		
Pitkäaikainen		
Muut velat	20 000,00	20 000,00
Yhteensä	20 000,00	20 000,00
Lyhytaikaiset		
Ostovelat	2 570 382,16	2 474 893,38
Konsernitilivelka	49 426 578,73	48 938 816,38
Muut velat	94 937,33	77 003,74
Siirtovelat	13,84	503 931,41
Saadut ennakot	64 376,49	114 961,09
Yhteensä	52 156 288,55	52 109 606,00
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä		
Pitkäaikaiset		
Siirtovelat - potilasvahinkovastuu	4 414 172,82	3 643 567,82
Lyhytaikaiset		
Ostovelat	1 660 821,42	46 386,42
Siirtovelat	370 000,00	1 585 000,00
Yhteensä	2 030 821,42	1 631 386,42
SEKKITILILIMIITTI		
Luotollisen sekkitilin limiitti 31.12.	20 000 000,00	20 000 000,00
-siitä käyttämättä oleva määrä	20 000 000,00	20 000 000,00
SIIRTOVELKoihin sisältyvät olennaiset erät		
Pitkäaikaiset siirtovelat		
Siirtovelat jäsenkuntayhtymille, potilasvahinkovastuu	4 414 172,82	3 643 567,82
Lyhytaikaiset siirtovelat		
Jaksotetut henkilöstökulut		
-palkat	14 926 243,42	14 261 781,69
-henkilösivukulut	6 841 584,66	6 462 462,11
Siirtyvät korot	3 051 723,93	3 109 770,41
Maankäyttösopimuskorvausten ennakkomaksut	5 301 900,25	5 899 096,25
Valtionosuus- ja EU-tukiennakot	4 604 359,30	7 178 543,95
Muut siirtovelat	257 920,23	635 254,06
Muihin siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät	34 983 731,79	37 546 908,47
VUOKRAVASTUUT		
Vuokravastuut yhteensä	199 561 658,80	75 067 214,47
Seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	24 730 926,02	19 950 619,12
Myöhemmin maksettavat	174 830 732,78	55 116 595,35

Leasingsopimuksiin ei sisälly olennaisia irtisanomis- ja lunastusehdon mukaisia vastuuta.

Lahden kaupunki	2021	2020
VASTUUSITOUMUKSET		
Takaukset samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta		
Alkuperäinen pääoma	213 580 000,00	273 580 000,00
Jäljellä oleva pääoma	143 907 141,00	207 217 112,63
VASTUU KUNTIEN TAKAUSKESKUKSEN TAKAUSVASTUISTA		
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	848 313 202,00	799 293 542,00
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	555 691,00	498 033,00
MUUT TALOUDELLISET VASTUUT		
Sopimusvastuut		
Maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti kunnalle aiheutuvat velvoitteet	5 184 981,00	3 875 500,00
Maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti kunnalle aiheutuvat velvoitteet	0,00	4 500 000,00
Esisopimus, vuokrasopimus Taidemuseo	217 717 916,00	120 944 191,59
Yhteistyö- ja kumppanuussopimukset	11 954 564,00	7 032 125,00
Sopimusvastuut yhteensä	234 857 461,00	136 351 816,59
Arvonlisäveron palautusvastuu 1.1.2012-31.12.2027	2 794,82	30 204,86
Johdannais- ja vaihtosopimukset		
Koronvaihtosopimukset		
Käypä arvo	-20 665 730,74	-29 476 246,98
Kohde-etuuden arvo	137 000 000,00	137 000 000,00
Koron- ja valuutanvaihtosopimukset		
Käypä arvo	0,00	-3 120 974,00
Kohde-etuuden arvo	0,00	30 000 000,00
Jatko-oikeudelliset koronvaihtosopimukset *)		
Käypä arvo	-17 983 327,48	-23 388 532,75
Kohde-etuuden arvo	40 000 000,00	40 000 000,00
*) Jatko-oikeus vastapuolella.		
Johdannais- ja vaihtosopimusten tekstiosuudessa tarkemmat tiedot		
Vireillä olevat oikeudenkäynnit, joissa kaupungilta vaaditaan korvauksia		
Oikeusaste		
Sopimusriita viivästyskorosta	0,00	100 939,59
Sopimusriita liikennöintikorvaus	0,00	336 000,00
Päijät-Hämeen kärjäoikeus	0,00	48 456,00
Hallinto-oikeus	250 000,00	0,00
Yhteensä	250 000,00	485 395,59

Johdannaissopimukset

Lahden kaupungin rahoitustoiminnan periaatteet ohjaavat kaupungin varainhankinnan ja rahoitusriskien hallinnan toimenpiteitä. Rahoitusriskejä hallitaan hajauttamalla lainat nostohetken markkinatilanteen mukaan, olemassa oleva lainasalkku huomioiden ja ottamalla kantaa nostettavan lainan korkoperustaan, valuuttaan sekä erääntymisajankohtaan, tai erillisillä johdannaissopimuksilla.

Johdannaissopimuksilla suojaudutaan korko- ja valuuttariskeiltä. Korkoriskin hallinnan tavoitteena on korkotason muutosten epäedullisten vaikutusten tasaaminen, kassavirtojen ennakoitavuuden parantaminen sekä korkokustannusten alentaminen. Johdannaissopimuksilla muutetaan kiinteäkorkoisten ja vaihtuvakorkoisten lainasopimusten korko- ja/tai valuuttajakaumaa suhdannetilanteen ja korko-odotusten perusteella. Kaupungin tavoitteena on suojautua korkoliikkeiden aiheuttamilta ylimääräisiltä kustannuksilta sekä pitää lainoista aiheutuva rahoitusrasitus mahdollisimman matalana ja ennakoitavana. Valuuttamääräisiin lainoihin kohdistuva valuuttojen kurssimuutoksista aiheutuva epävarmuus, valuuttariski, eliminoidaan lainan noston yhteydessä valuutan- ja koronvaihtosopimuksilla.

Kaupunki suojaa johdannaissopimuksilla olemassa olevia lainoja lainakohtaisilla, yksittäisen lainan korkoriskin pienentämiseksi tehdyillä sopimuksilla. Johdannaissopimuksilla on toteutettu lainakohtaisen suojauksen lisäksi myös tulevan lainasalkun suojausta ilman lainakohtaista kytköstä. Näissä suojaustoimenpiteissä on ollut lähtökohtana se, että erääntyvistä kertalyhenteisistä lainoista johtuvan uudelleenrahoitustarpeen sekä arvioitujen pitkän aikavälin investointitarpeiden johdosta kaupungin lainasalkun koko tulee pysymään kohtuullisella tasolla myös tulevaisuudessa.

Yksi koronvaihtosopimus, johon ei tilinpäätöshetkellä ollut nostettuna vastaavan ehtoista lainaa ja jonka alkamispäivä on huomattavan kaukana tulevaisuudessa, on tilinpäätöksessä luokiteltu ei-suojaavaksi ja sopimuksen negatiivinen markkina-arvo on kirjattu varovaisuuden periaatteen mukaisesti pakollisiin varauksiin. Muut sopimukset Lahden kaupunki määrittelee suojaaviksi ja esittää ne ainoastaan tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Alla on lueteltu tilinpäätöshetkellä voimassa olleet johdannaissopimukset (numerot 1–5). Osa johdannaissopimuksista muodostaa kiinteitä ja toisistaan riippuvia, useamman sopimuksen kokonaisuuksia, joissa sopimusyhdistelmällä suojataan tulevien vaihtuvakorkoisten lainojen korkoriskiä sekä samalla pyritään pitämään rahoituksen kustannukset kohtuullisina ja ennakoitavina. Tilinpäätöshetkellä tällaisia sopimuskokonaisuuksia oli yksi (merkitty kirjaimella A). Yhteen kokonaisuuteen kuuluvat johdannaissopimukset käsitellään tilinpäätöksessä samalla tavalla. Johdannaisten markkina-arvot on esitetty liitetiedoissa pankin ilmoituksen mukaan ja ne sisältävät kertyneet korot.

Koronvaihtosopimukset

Koronvaihtosopimus nro 1

Nimellispääoma	EUR 63 000 000,00
Käypä arvo 31.12.2021	EUR -2 022 253,22
Käypä arvo 31.12.2020	EUR -3 560 143,01
Maksettu korko	0,875 %
Vastaanotettu korko	3 kk Euribor
Lyhennysohjelma	Bullet
Sopimuksen alkamispäivä	11.12.2014
Sopimuksen eräpäivä	11.12.2024

Koronvaihtosopimus nro 1 on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi: Sopimuksella on muutettu lainan vaihtuva korko kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivät sekä koron määräytymis- ja maksupäivät vastaavat toisiinsa. Lainan ja koronvaihtosopimuksen ehdot vastaavat toisiaan täydellisesti paitsi negatiivisen vaihtuvan viitekoron käsittelyn osalta. 13.12.2021 alkaen vaihtuvakorkoisen lainan viitekoron ja lainamarginaalin summan ollessa negatiivinen, on lainan kokonaiskorko 0,00 % (kokonaiskoron nollalattia), ts. negatiivinen viitekorko huomioidaan lainan kokonaiskorossa enintään lainan marginaalia vastaavan prosenttimäärän osalta. Luoton kokonaiskorko on aina vähintään nolla, ei koskaan negatiivinen. Koronvaihtosopimuksen koronlaskennassa negatiivinen viitekorko huomioidaan täysimääräisesti. Euribor koron ollessa positiivinen lainan vuosittainen korkokustannus on enintään 0,875 prosenttia sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettu lainamarginaali. Mikäli Euribor korko on negatiivinen, lainan vuosittainen korkokustannus sisältää lisäksi lainan kokonaiskoron sekä koronvaihtosopimuksen vaihtuvan koron osuuden. Johdannaissopimus ja laina ovat pitkäaikaisia sopimuksia, jolloin olettaen on, että sopimuksen voimassaoloaikana korkomarkkina muuttuu, ts. vaihtuva korko muuttuu positiiviseksi ja koronvaihtosopimuksen perusteella kaupunki alkaa vastaanottaa vaihtuvaa korkoa. Tilinpäätöshetkellä vaihtuva korko oli negatiivinen ja korkoennusteet indikoivat vaihtuvan koron muuttuvan positiiviseksi vuoden 2023 aikana. Negatiivisen koron tuottama lisäkustannus tilinpäätöshetkeen mennessä on ollut noin 1,4 milj. euroa ja arvioitu lisäkustannus jäljellä olevalle sopimuskaudelle tilinpäätöksen laadintahetken korkoennusteiden perusteella on noin 0,4 milj. euroa. Vaikka koronvaihtosopimuksessa ei ole ns. korkolattiaa, katsotaan sopimuksen olevan riskienhallinnallisesti suojaava. Korkolattian ostaminen koronvaihtosopimukseen tasolle 0 prosenttia koronvaihtosopimuksen jäljellä olevalle sopimusajalle maksaisi kertakustannuksena noin 0,5 milj. euroa (hintaindikaatio 02/2022).

Koronvaihtosopimus nro 2

Nimellispääoma	EUR 37 000 000,00
Käypä arvo 31.12.2021	EUR -11 573 928,00
Käypä arvo 31.12.2020	EUR -16 385 649,00
Maksettu korko	2,20 %
Vastaanotettu korko	6 kk Euribor
Lyhennysohjelma	Bullet
Sopimuksen alkamispäivä	7.4.2020
Sopimuksen eräpäivä	7.4.2040

Osana 7.10.2010 solmittua sopimuskokonaisuutta olevalla jatko-oikeudellisella koronvaihtosopimuksella pankilla oli oikeus toteuttaa option kohde-etuutena oleva koronvaihtosopimus, mikäli 20 vuoden koronvaihtosopimusten korko oli optio-oikeuden päättymispäivänä 3.4.2020 matalampi kuin 2,20 prosenttia. Pankki käytti optio-oikeuttaan ja nimellisarvoltaan 37 milj. euron koronvaihtosopimus (nro 2) astui voimaan.

Koronvaihtosopimus on kohdistettu yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseen: Sopimuksella on muutettu 15. lokakuuta 2029 erääntyvän, pääomaltaan 40 milj. euron lainan vaihtuva korko kiinteäksi 37 milj. euron osalta (suojattu osuus lainasta 92,5 %). Lainan ja koronvaihtosopimuksen koron määräytymis- ja maksupäivät eroavat toisistaan vain vähän: koronvaihtosopimuksen koronmääräytymispäivät ovat 7.4. ja 7.10. ja lainan 15.4. ja 15.10. Ajallinen ero ei ole merkittävä ja sen vaikutus vallitsevassa markkinaympäristössä ei ole olennainen, joten sopimuksen katsotaan olevan suojaava. Vaihtuvakorkoisen lainan viitekoron ja lainamarginaalin summan ollessa negatiivinen, on lainan kokonaiskorko 0,00 % (kokonaiskoron nollalattia), ts. negatiivinen viitekorko huomioidaan lainan kokonaiskorossa enintään marginaalia vastaavan prosenttimäärän osalta. Luoton kokonaiskorko on aina vähintään nolla, ei koskaan negatiivinen. Koronvaihtosopimuksen koronlaskennassa negatiivinen viitekorko huomioidaan täysimääräisesti. Lainan korkokustannus koronvaihtosopimuksen voimassaoloajalla on vuosittain enintään 2,20 prosenttia sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettu lainamarginaali. Mikäli Euribor korko on negatiivinen, lainan vuosittainen korkokustannus sisältää lisäksi lainan kokonaiskoron sekä koronvaihtosopimuksen vaihtuvan koron osuuden. Johdannaissopimus ja laina ovat pitkäaikaisia sopimuksia, jolloin oletamus on, että sopimuksen voimassaoloaikana korkomarkkina muuttuu, ts. vaihtuva korko muuttuu positiiviseksi ja koronvaihtosopimuksen perusteella kaupunki alkaa vastaanottaa vaihtuvaa korkoa. Tilinpäätöshetkellä vaihtuva korko oli negatiivinen ja korkoennusteet indikoivat vaihtuvan koron muuttuvan positiiviseksi vuoden 2023 aikana. Negatiivisen koron tuottama lisäkustannus tilinpäätöshetkeen mennessä on ollut noin 0,2 milj. euroa ja arvioitu lisäkustannus jäljellä olevalle sopimuskaudelle tilinpäätöksen laadintahetken korkoennusteiden perusteella on noin 0,3 milj. euroa. Vaikka koronvaihtosopimuksessa ei ole ns. korkolattia, katsotaan sopimuksen olevan riskienhallinnallisesti suojaava. Korkolattian ostaminen koronvaihtosopimukseen tasolle 0 prosenttia koronvaihtosopimuksen jäljellä olevalle sopimusajalle maksaisi kertakustannuksena noin 2,2 milj. euroa (hintaindikaatio 02/2022).

Lahden kaupungin vuonna 2027–2029 erääntyvien kertalyhenteisten lainojen määrä on yhteensä 110 milj. euroa. Todennäköistä on, että vuoden 2029 jälkeen koronvaihtosopimukseen nro 2 kohdistettu laina tai muu erääntyvä laina on uudelleenrahoitettava, jolloin nostettavan uuden lainan ehdot voidaan asettaa vastaamaan koronvaihtosopimusta ja koronvaihtosopimus säilyy suojaavana sopimusajan loppuun.

Sopimuskokonaisuus A**Koronvaihtosopimus nro 3**

Nimellispääoma	EUR 17 000 000,00
Käypä arvo 31.12.2021	EUR 294 109,48
Käypä arvo 31.12.2020	EUR 590 141,03
Maksettu korko	12 kk Euribor
Vastaanotettu korko	12 kk Euribor + korkomarginaali
Lyhennysohjelma	Bullet
Sopimuksen alkamispäivä	26.8.2013
Sopimuksen eräpäivä	26.8.2022

Jatko-oikeudellinen koronvaihtosopimus nro 4

Nimellispääoma	EUR 40 000 000,00
Käypä arvo 31.12.2021	EUR -17 983 327,48
Käypä arvo 31.12.2020	EUR -23 388 532,75
Option myyjä	Lahden kaupunki
Option ostaja	Pankki
Maksettu korko	2,84 %
Vastaanotettu korko	6 kk Euribor
Lyhennysohjelma	Bullet
Sopimuksen alkamispäivä	26.8.2022
Sopimuksen eräpäivä	26.8.2042

Koronvaihtosopimus nro 3 muodostaa sopimuskokonaisuuden jatko-oikeudellisen koronvaihtosopimuksen nro 4 kanssa: Sopimuskokonaisuudella on alennettu kiinteäkorkoisen lainan korkokustannuksia ajalle 2013–2022. Samalla on muutettu tulevien lainojen korko kiinteäksi ajalle 2022–2042, mikäli pankki käyttää optio-oikeuttaan.

Koronvaihtosopimuksella nro 3 on alennettu kiinteäkorkoisen lainan korkokustannuksia koronvaihtosopimuksen marginaalin verran laina-ajan loppuun, vuoteen 2022 asti. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääomat ja koronmaksupäivät vastaavat toisiinsa. Molemmat sopimukset erääntyvät vuonna 2022.

Jatko-oikeudellisella koronvaihtosopimuksella nro 4 muutetaan tulevien lainojen vaihtuva korko kiinteäksi ajalle 2022–2042, mikä edellyttää, että kaupungilla on nostettuna vastaavan suuruinen lainamäärä, joka on sidottu 6 kk Euribor korkoon. Jatko-oikeudellisen koronvaihtosopimuksen mukaan pankilla on oikeus toteuttaa option kohde-etuutena oleva koronvaihtosopimus. Jos 20 vuoden koronvaihtosopimusten korko on optio-oikeuden päättymispäivänä 24.8.2022 matalampi kuin 2,84 prosenttia, pankki käyttää optio-oikeuttaan ja nimellisarvoltaan 40 milj. euron koronvaihtosopimus astuu voimaan. Tämän jälkeen vuoteen 2042 asti vuosittaiset korkokustannukset 40 milj. euron lainamäärälle ovat enintään 2,84 prosenttia sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettava lainamarginaali. Mikäli Euribor korko olisi negatiivinen, vuosittainen korkokustannus sisältää lisäksi lainan kokonaiskoron sekä koronvaihtosopimuksen vaihtuvan koron osuuden. Jos 20 vuoden koronvaihtosopimusten korko on korkeampi kuin 2,84 prosenttia, optiosopimus raukeaa ja koronvaihtosopimusta ei toteuteta.

Sopimuskokonaisuus on suojaava, koska se toteuttaa kaupungin rahoitusperiaatteiden mukaista korkoriskin hallintaa. Sopimuksien avulla lainan korkokustannuksia alennetaan yhdeksän vuoden ajalla. Kaupungin suunnitelman mukaisista investoinneista ja kertalyhenteisten lainojen erääntymisistä johtuva uudelleenrahoitustarve vuonna 2022 ylittää olemassa olevien suunnitelmien mukaan jatko-oikeudellisen koronvaihtosopimuksen määrän. Mikäli pankki käyttää optio-oikeuden, jatko-oikeudellisella koronvaihtosopimuksella muutetaan nostettavien tai olemassa olevien vaihtuvakorkoisten lainojen korko kiinteäksi, jolloin rahoituskustannukset 40 milj. euron osalta vuosille 2022–2042 ovat ennakolta tiedossa. Jos optiota ei toteuteta, voi kaupunki suojata korkoriskiä uusilla sopimuksilla.

Pakollisiin varauksiin kirjatut johdannaisopimukset**Koronvaihtosopimus nro 5**

Nimellispääoma	EUR 20 000 000,00
Käypä arvo 31.12.2021	EUR -7 363 659,00
Käypä arvo 31.12.2020	EUR -10 120 596,00
Maksettu korko	2,46 %
Vastaanotettu korko	6 kk Euribor
Lyhennysohjelma	Bullet
Sopimuksen alkamispäivä	25.5.2035
Sopimuksen eräpäivä	25.5.2055

Tulevaisuudessa voimaantulevalla koronvaihtosopimuksella nro 5 muutetaan lainan tai lainojen vaihtuva korko kiinteäksi ajalle 2035–2055, mikä edellyttää, että kaupungilla on nostettuna edellä mainittuna ajanjaksona vastaavan suuruinen lainamäärä, joka on sidottu 6 kk Euribor korkoon ja jonka koronmääräytymis- ja maksupäivät vastaavat koronvaihtosopimusta.

Molemmilla sopimusosapuolilla on valinnainen oikeus koronvaihtosopimuksen ennenaikaiseen eräännyttämiseen 25.5.2025, 25.5.2035 ja 25.5.2045. Sopimuksen eräännyttävä vastapuoli maksaa toiselle sopimuksen osapuolelle sopimuksen sen hetkisen negatiivisen markkina-arvon.

Huomattavan kaukana tulevaisuudessa alkava sopimus on tulkittu tilinpäätöksessä ei-suojaavaksi ja tilinpäätöshetken negatiivinen markkina-arvo on kirjattu pakollisiin varauksiin.

Johdannaissopimusten korkoherkkyys

Seuraavassa taulukossa on esitetty johdannaissopimusten korkoherkkyys, ts. miten korkomuutos vaikuttaa sopimusten markkina-arvoihin. Korkoherkkyys on laskettu, jos korkoprosentti muuttuu tilinpäätöshetken tasosta -1, -0,5, +0,5, +1 tai +2 prosenttiyksikköä. Johdannaissopimusten negatiivisten kassavirtojen ajoittuminen tulevaisuudessa on arvioitu tilinpäätöshetken termi-nikorkojen perusteella.

Lahden kaupungin johdannaissopimukset, herkkyyshanalysi

Nro	Johdannaissopimustyyppi	Sopimuksen nimellisarvo	Sopimuksen eräpäivä	Negatiivinen kassavirta 31.12.2021 termiinikorkojen perusteella	Laskennallinen markkina-arvo 31.12.2021	Korkomuutoksen vaikutus laskennalliseen markkina-arvoon 31.12.2021				
						Korkomuutos verrattuna 31.12.2021 korkotasoon				
						-1,0 %	-0,5 %	+0,5%	+1%	+2%
1	Koronvaihtosopimus	63 000 000	11.12.2024	2023 vuoden loppuun	-2 022 253	-3 912 020	-2 965 653	-1 072 918	-126 550	1 766 189
2	Koronvaihtosopimus	37 000 000	7.4.2040	Sopimusajan loppuun	-11 573 928	-19 725 791	-15 472 009	-8 001 382	-4 726 790	1 027 240
3	Koronvaihtosopimus	17 000 000	26.8.2022	Kassavirta positiivinen	294 109	296 071	295 083	293 139	292 171	290 248
4	Jatkettava koronvaihtosopimus, myyty optio	40 000 000	26.8.2042	Sopimusajan loppuun	-17 983 327	-28 847 401	-23 109 791	-13 411 973	-9 247 593	-2 397 919
5	Koronvaihtosopimus	20 000 000	25.5.2055	Sopimusajan loppuun	-7 363 659	-10 879 524	-9 118 057	-5 616 585	-3 877 126	-422 399
	Yhteensä	177 000 000			-38 649 058	-63 068 665	-50 370 428	-27 809 719	-17 685 888	263 359
	Muutos laskennalliseen markkina-arvoon 31.12.2021					-24 419 607	-11 721 369	10 839 340	20 963 170	38 912 417

Lahden Kaupunki	2021	2020
HENKILÖSTÖÄ KOSKEVAT LIITETIEDOT		
Henkilöstön lukumäärä 31.12.		
Konsernihallinnon palvelualue	309	280
Sivistyksen palvelualue	2 978	2 917
Kaupunkiympäristön palvelualue	196	190
Yhteensä	3 483	3 387
Taseyksiköt		
Lahden Tilakeskus	40	42
Lahden kaupunginorkesteri	71	69
Lahden kaupunginteatteri	97	97
Yhteensä	208	208
Kaupunki yhteensä	3 691	3 595
Luottamushenkilön palkkiosta perityt ja tilitetyt luottamushenkilömaksut		
Hämeen Kokoomus	662	1 164
Hämeen Sosiaalidemokraatit ry	918	1 236
Kristillisdemokraatit Lahden Kunnallisjärjestö ry	5 707	4 731
Keskustapuolueen Päijät-Hämeen piiri	571	408
Keskustapuolueen Lahden kunnallisjärjestö	6 380	5 600
Kokoomuksen Lahden kunnallisjärjestö ry	24 565	24 891
Lahden Perussuomalaiset ry	6 493	3 954
Lahden Sosiaalidemokraattinen Puolue	38 778	37 972
Lahden Vihreät ry	10 137	8 406
Hämeen Vihreät	468	360
Suomen Kommunistinen puolue	378	0
Vasemmistoliiton Lahden Kuunnallisjärjestö	9 132	8 756
Tilitetyt luottamushenkilömaksut yhteensä	104 187	97 477
Tilintarkastajan palkkiot		
KPMG Julkishallinnon Palvelut Oy /TALVEA Oy		
Tilintarkastuspalkkiot	29 526,35	43 593,40
Hanketarkastus	7 406,50	1 335,00
Konsultointi	6 316,20	28 520,00
Palkkiot yhteensä	43 249,05	73 448,40
Tilintarkastuspalkkiot yhteensä	43 249,05	73 448,40

INTRESSITAPAHTUMIA KOSKEVA LIITETIETO

Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy:n ja Lahden Seutu–Lahti Region Oy:n rahoitus sopimukset

Lahden kaupunki toteutti elokuussa 2017 yhdessä muiden Päijät-Hämeen kuntien kanssa selvityksen elinkeinotoimen järjestämisestä ja rahoittamisesta vuodesta 2019 alkaen kahden yhtiön mallin mukaisesti (elinkeinoyhtiö ja markkinointiyhtiö). Kuntien välisissä neuvotteluissa sovittiin, että nämä yhtiöt ovat Lahden Seudun Kehitys Ladec Oy ja Lahden Seutu–Lahti Region Oy. Uudella rahoittajasopimuksella korvataan aiemmat Päijät-Hämeen maakunnallisen markkinointiyhtiön rahoittajasopimus vuodelta 2013 sekä Lahden kaupunkiseudun elinkeinoyhtiötä koskeva rahoitus sopimus vuodelta 2016.

Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy:n rahoittajasopimuksessa mukana ovat Asikkalan, Hartolan, Hollolan, Iitin ja Padasjoen kunnat sekä Lahden ja Orimattilan kaupungit. Toistaiseksi voimassa oleva sopimus tuli voimaan 1.1.2019. Vuosittainen maksuosuus on 12 euroa per asukas ja alle 5 000 asukkaan kuntien (Hartola ja Padasjoki) osalta 7 euroa per asukas.

Lahden Seutu–Lahti Region Oy:n rahoittajasopimuksessa mukana ovat Asikkalan, Hartolan, Hollolan, Iitin, Padasjoen ja Sysmän kunnat sekä Heinolan ja Lahden kaupungit. Toistaiseksi voimassa oleva sopimus tuli voimaan 1.1.2019. Vuosittainen maksuosuus on 4,50 euroa per asukas.

Kaupungin päätökset järjestelyn osalta kaupunginhallitus 14.6.2018 § 161.

Lahti Events Oy:n ja Suomen Hiihtoliiton maksujärjestelysopimukset koskien LAHTI 2017 MM-kisoja

Vuoden 2017 MM-kisojen osalta oli ennen kisoja sopimuksin vahvistettu, että Suomen Hiihtoliitto korvaa kisojen järjestäjälle järjestämiskustannuksina 0,9 milj. euroa ja että Suomen Hiihtoliitto vastaa kisojen mahdollisesti tuottamista tappioista. Kisojen toiminnasta vastuullinen järjestäjä Lahden kaupungin konserniyhtiö Lahti Events Oy järjesteli Suomen Hiihtoliiton velkojen maksujärjestelyä kaupunginhallituksen antaman omistajaohjauksen mukaisesti.

Suomen Hiihtoliiton veloista on tehty kaksi maksujärjestelysopimusta, joiden summat ovat 1,8 milj. euroa ja 0,966 milj. euroa. Maksujärjestelysopimukset koskevat LAHTI 2017 MM-kisojen sekä yhdistetyn MC-kisojen järjestämisestä aiheutuneiden vapaaehtoisuuskustannusten korvaamista, Suomen majoitukseen majoituskuluja sekä lopullisten laskelmien mukaisia kisojen tappioita. Maksujärjestelysopimukset ovat sisällöltään samanlaisia. Suomen Hiihtoliiton velka Lahti Events Oy:lle maksetaan enintään 15 vuoden aikana sovituin korkoehdoin. Lyhennykset on suoritettu maksuohjelman mukaisesti. Sopimukseen perustuvan tappion korvaamisesta ei makseta arvonnisäveroä (KHO: 2019:31).

Lahti Events Oy:n ja Lahden kaupungin välille jouduttiin edellisen maksujärjestelyn vuoksi tekemään toinen maksujärjestelysopimus, jolla kisajärjestelyistä vastannut tytäryhtiö maksaa kaupungille sopimuksen mukaisen korvauksen 1,1 milj. euroa (sis. alv), josta sovittiin vähennettäväksi työkorvauksia sekä kaupungin sitoumukseen perustuen VIP-tilojen vuokrat. Lahti Events Oy korvaa kaupungille jäljelle jäävän saatavan 0,8 milj. euroa (sis. alv) viiden vuoden maksuajalla. Seuraavat

suunnitelman mukaiset maksut, 155 000 euroa, erääntyvät vuonna 2022.

Kaupungin päätökset järjestelyn osalta kaupunginhallitus 26.6.2017 §242, konserni- ja tilajaosto 6.11.2017 §131, kaupunginjohtajan ja Lahti Events Oy:n toimitusjohtajan allekirjoittama maksujärjestelysopimus.

Lahden Jäähalli Oy:n tukeminen koronan aiheuttamien menettysten kattamiseksi

Konserni- ja tilajaosto päätti tukea Lahden Jäähalli Oy:tä koronapandemian aiheuttamien menettysten kattamiseksi ja yhtiön toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi alentamalla kaupungin myöntämän pitkäaikaisen lainan pääomaa yhteensä 0,2 milj. eurolla.

Tämä päätös toteuttaa Lahden kaupunginhallituksen 7.6.2021 tekemää yleistä linjausta tukitoimista koronarajoituksista kärsineille yritys- ja yhdistystoimijoille. Päätös kattaa kokonaisuudessaan edellä mainitun koronatuon Lahden Jäähalli Oy:lle ja sen pääasiallisille vuokralaisille vuonna 2021.

Kaupungin päätökset järjestelyn osalta konserni- ja tilajaosto 21.6.2021 § 63.

Lainat ja takaukset

Kaupunkikonsernin sisäisen rahoitus- ja sijoitustoiminnan eli sisäisen pankin tarkoituksena on mm. taata tytäryhteisöjen rahoituksen saatavuus ja turvata kaupunkikonsernin rahoitusasema. Kaupunginvaltuusto päättää lainan antamista kokevissa periaatteista talousarvion hyväksymisen yhteydessä tai erikseen ja antaa hyväksymänsä vuosittaisen määrärahan puitteissa valtuuden kaupunginjohtajalle myöntää lyhyt- ja pitkäaikaista luottoa kaupungin määräysvallassa oleville yhteisöille ja säätiöille. Lahden kaupunki on tilinpäätöshetkellä myöntänyt tytäryhteisöilleen tai kaupungin määräysvallassa oleville yhteisöille luottoja 56 kappaletta, yhteensä 381,4 milj. euroa ja muille yhteisöille 13 kappaletta, yhteensä 19,2 milj. euroa. Suurin osa lainoista on vakuudettomia. Sopimukset ovat ehdoiltaan vastanneet tekohetkellä olleita markkinaolosuhteita ja ne ovat tehty kulloinkin voimassa olleiden kaupungin rahoitusperiaatteiden mukaisesti.

Osassa lainasopimuksia on tilinpäätöshetken mukaan arvioituna tavanomaista alhaisempia lainamarginaaleja. Tällaisia tytäryhteisöille tai kaupungin määräysvallassa oleville yhteisöille annettuja lainoja on tilinpäätöshetkellä yhteensä 13,2 milj. euroa. Lainat on nostettu vuosina 2001–2005. Lisäksi muille yhteisöille annetuista lainoista 11,7 milj. euroa on myönnetty korottomana pääomallainana LAB-ammattikorkeakoulu Oy:lle vuonna 2017 järjestelyssä, jossa LAB-ammattikorkeakoulu Oy liitettiin osaksi Lappeenrannan-Lahden teknillisen yliopiston konsernia.

Lahden kaupunki on tilinpäätöshetkellä antanut tytäryhteisöilleen takauksia yhteensä 143,9 milj. euroa. Takaussopimuksista peritään takauksen antohetkellä tavanomaisena pidettyä takauspalkkiota. Tilinpäätöshetken mukaan arvioituna tavanomaista alhaisempia takauspalkkiota peritään sopimuksista, joiden yhteismäärä on 84,3 milj. euroa. Takaussopimukset on tehty 2004–2010 välisenä aikana.

Konsernitilinpäätöksen liitetiedot

Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Konsernirakenne

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki tytäryhteisöt ja kuntayhtymät, joissa kaupungilla on määräysvalta. Vuoden 2021 lopussa kaupunkikonserniin kuului 34 tytäryhteisöä sekä 1 säätiö, jotka on yhdistelty kuntakonserniin suoraan tai alakonsernitilinpäätösten kautta. Konsernitilinpäätökseen on lisäksi yhdistelty 2 kuntayhtymää ja 3 kuntayhtymäkonsernia, joissa Lahden kaupunki on jäsenenä. Kuntayhtymä konsernin kautta kuntakonserniin on yhdistelty 4 kuntayhtymäkonsernin tytäryhteisöä. Konserniyhtiöt ovat osakkaana 11 osakkuusyhteisössä, joista 4 osakkuusyhteisöä on yhdistelty alakonsernin luvuissa. Loput osakkuusyhteisöt ovat konsernin kannalta merkitykseltään vähäisiä ja ne ovat jätetty pieninä yhtiöinä yhdistelemättä (KPL 6:3.1).

Konserniin on yhdistelty viisi alakonsernia, jotka on kuvattu konsernirakenteessa. Ko. yhtiöistä tehdyt konsernilaskelmat on yhdistelty Lahti-konserniin.

Konsernitilinpäätökseen yhdistellyt yhteisöt:

	2021
Tytäryhteisöt	
Yhtiöt	
- Asuminen, kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöt	13
- Kunnallista liiketoimintaa harjoittavat yhtiöt	17
- Muut yhtiöt	4
Säätiöt	1
Kuntayhtymät	5
Osakkuus- ja omistusyhteisyhteisöt	1
Yhdistelemättömät yhteisöt	7
Yhteensä	48

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kaupungin ja sen tytäryhteisöjen sekä kuntayhtymien keskinäisen omistuksen eliminoinnin on tehty Kirjanpitolausokunnan kuntajaoston konserniyleisohjeen mukaisesti käyttäen ns. sovellettua hankintamenomenetelmää. Omistuksen eliminoinnissa syntynyt ero on kirjattu kokonaisuudessaan hankintatilikaudella tilikauden tulokseen.

Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta. Olennaiset pysyviin vastaaviin sisältyvät sisäiset katteet on vähennetty. Kuntakonsernin sisäiset kiinteistöverot on eliminoitu.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä omasta pääomasta konsernitaseessa.

Suunnitelmapoistojen oikaisu

Kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöiden rakennusten poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi ja jäännösarvojen ero on kirjattu konsernituloslaskelmassa tytäryhteisön poistojen oikaisuksi ja aikaisemmille tilikausille kertynyt ero konsernitaseessa edellisten tilikausien yli- tai alijäämän oikaisuksi niillä yhtiöillä, jotka eivät ole tehneet suunnitelman mukaisia poistoja.

Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset

Kirjanpitolausokunnan mukaisesti vapaaehtoisten ja verotusperusteisten varausten ja poistoeron muutokset on konsernituloslaskelmassa laskettu laskennallisten verojen muutokseen ja tilikauden yli-/alijäämään ja vapaaehtoiset ja verotusperusteiset varaukset sekä poistoero on konsernitaseessa jaettu vapaaseen omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan. Jako on otettu huomioon omistuksen eliminoinnissa ja vähemmistöosuuksien erottamisessa. Laskennallinen verovelka on esitetty kokonaisuudessaan pitkäaikaisen vieraana pääomana.

Konserniin on kirjattu alakonsernin liiketoiminnan aiheuttamien vientien perusteella laskennallisia verosaamisia. Verosaamiset on jaoteltu pitkä- ja lyhytaikaiseen niiden mahdollisen toteutumisen perusteella

Konserniin on kirjattu laskennallisia veroja seuraavasti:

- Saamiset: pitkäaikaiset 1,4 milj. € ja lyhytaikaiset 0,07 milj. €
- Velat: pitkäaikaiset 34,9 milj. € ja lyhytaikaiset 0,1 milj. €

Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisöt, lukuun ottamatta viiteen alakonserniin yhdisteltyä, on pieninä yhtiöinä jätetty yhdistelmättä konsernitilinpäätökseen (KPL 6:3.1).

Konsernirakenteen muutokset tilikaudella

- Lahden Työn Paikka Oy lopputilitys tehtiin 30.6.2021.
- Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy perusti 1.5.2021 alkaen tytäryhtiön Ateriasisko Oy:n, jolloin varsinaisen toiminta-yhtiössä alkoi.

Yksikköhintarahoituksen oikaisu valtionosuuksiin

Koulutuskeskus Salpaus kuntayhtymälle maksettu yksikköhintarahaus 60,4 milj. € on konsernitilinpäätöksessä siirretty toimintatuotoista valtionosuuksiin.

Kiinteistöverojen käsittely

Konsernitilinpäätökseen yhdisteltyjen yhteisöjen kunnalle maksamat kiinteistöverot 2,05 milj. € on eliminoitu.

Tilikauden omistuksen eliminointierot

Omistuksen eliminoinnista aiheutuneita negatiivisia eliminointieroja kirjattiin tilikauden tulokseen -0,06 milj. €.

Vertailukelpoisuus edellisten tilikausien tilinpäätökseen

Edellisen tilikauden yli-/alijäämään on tehty oikaisuja, jonka vuoksi konsernin edellisten tilikausien ylijäämä on heikentynyt 1,4 milj. euroa. Vuoden 2018 ensihoidon maksuosuuksien oikaisusta tuli Lahden kaupungille lisäkustannuksia 1,4 milj. euroa.

Lahti-konserni yhtiökohtaisten tavoitteiden toteuma 2021**Lahten Talot Oy alakonserni**

Tavoite	Tila
Oman pääoman tuotto vähintään 15 %	-
Osallistuminen MAL-sopimuksen toteuttamiseen	+
Osinko 500 000 euroa vuodelta 2020, maksetaan vuoden 2021 aikana	+
Vuokra-asuminen turvallista, kohtuuhintaista ja energiatehokasta	+

Lahti Aqua Oy alakonserni

Tavoite	Tila
Edellytysten luominen veteen ja vesiosaamiseen sekä ympäristökuormituksen vähentämiseen perustuvien tuote- ja palvelukonseptien muodostumiselle	+
Kaupungille kuuluvan vastuun kantaminen hulevesien hallinnasta asemakaava-alueella kaupungin puolesta, erikseen sovittavalla tavalla	+
Merkittävä osallistuminen Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 ohjelman toteutukseen	+
Oman pääoman tuotto- % (ROE) $\geq$ 5 %	+
Osinko 850 000 euroa vuodelta 2020, maksetaan vuonna 2021. Yhtiöltä edellytetään tämän mahdollistavaa kannattavuutta	+
Strategian kärkihanke – Yritysten Lahti: Yhtiö osallistuu Smart Lahti –IoT-ympäristön kehittämiseen	+

Lahti Energia Oy alakonserni

Tavoite	Tila
Aktiivinen osallistuminen uusiutuville energialähteillä ja uusilla tavoilla tuotetun energian tuotekehitykseen	+
Merkittävä osallistuminen Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021- ohjelman toteutukseen taloudellisesti ja toiminnallisesti	+
Oman pääoman tuotto- % (ROE) $\geq$ 10 %	+
Osinko 9 milj. euroa vuodelta 2020 maksetaan vuoden 2021 aikana. Yhtiöltä edellytetään tämän mahdollistavaa kannattavuutta	+
Strategian kärkihanke – Yritysten Lahti: Yhtiö osallistuu Smart Lahti –IoT-ympäristön kehittämiseen	+

Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy

Tavoite	Tila
Oman pääoman tuotto- % (ROE) $\geq$ 5 %	+
Yhtiön merkittävä osallistuminen Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 – hankkeeseen	+

Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy

Tavoite	Tila
Oman pääoman tuotto- % (ROE) $\geq$ 5 %	+
Strategian kärkihanke – Lahti tiede- ja opiskelukaupunki: Yhtiö edistää kouluttautumista oppisopimusten kautta	+
Yhtiön merkittävä osallistuminen yliopistoyhteistyöhön toiminnallisesti ja taloudellisesti	+/-

Salpakierto Oy

Tavoite	Tila
Jätehuolto-osaamisen kehittäminen kasvuhakuisiksi palveluliiketoiminnaksi	+
Korkea yhdyskuntajätteen kierrätysaste. Tavoitteena edellisvuotta korkeampi kierrätysaste ja kierrätysaste 2035 vuonna 65 %	+/-
Merkittävä osallistuminen Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 ohjelman toteutukseen	+
Oman pääoman tuotto- % (ROE) $\geq$ 5 %	+
Osinko 87 000 euroa vuodelta 2020 maksetaan vuoden 2021 aikana. Yhtiöltä edellytetään tämän mahdollistavaa kannattavuutta	+

Spatium Toimitilat Oy alakonserni

Tavoite	Tila
Merkittävä osallistuminen Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021-ohjelman toteutukseen	+
Oman pääoman tuotto vähintään 10 %	-
Strategian kärkihanke – Yritysten Lahti: Yhtiö kokeilee ja kehittää uusia ylläpidon ja rakentamisen tekniikoita pitkällä aikavälillä	+
Yhteistyön kehittäminen korkeakoulutoimijoiden kanssa	+

Provincia Oy

Tavoite	Tila
Asiakastytyväisyyden jatkuva parantuminen	+
Lahten asiakaslaskutusta alennetaan 5 % vuodesta 2020	+
Osallistuminen merkittävällä tavalla Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021- hankkeeseen	+

Työterveys Wellamo Oy

Tavoite	Tila
Asiakkaiden maksuihin ei tehdä korotuksia	+
Kaupungin työnantaja-aseman tukeminen työhyvinvointia ja työssä jaksamista edistävillä laadukkailla palveluilla	+
Oman pääoman tuotto- % (ROE) $\geq$ 5 %	-
Palvelujen tuottaminen kustannustehokkaasti	+

Lahden Pysäköinti Oy

Tavoite	Tila
Aktiivinen osallistuminen kaupunkitasoiseen pysäköintiratkaisujen suunnitteluun	+
Latausinfraan kehittäminen ja latauspisteiden lisääminen vuosittain	+
Oman pääoman tuotto- % (ROE) $\geq$ 5 %	-

KOKO Lahti Oy

Tavoite	Tila
Lahden aseman vahvistaminen kasvavana ja elinvoimaisena tapahtumakaupunkina	+
Merkittävä osallistuminen Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 ohjelman toteutukseen	+
Strategian kärkihankke - Lahti tiede- ja opiskelukaupunki: Yhtiö kehittää kulttuuri- ja tapahtumatoimintaa yhdessä alueen korkeakoulutoimijoiden ja Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymän kanssa	+
Yhtiön aluetalousvaikutukset ylittävät vuoden 2019 tason, jotka olivat noin 20 milj. euroa	-
Yhtiön toiminnan liiketaloudellinen tehokkuus kasvaa	+

Paavolakiinteistöt Oy

Tavoite	Tila
Yhtiön tarkempi tarkastelu vuoden 2022 toimintaan	+

KOy Lahden Tiedepuisto

Tavoite	Tila
Merkittävä osallistuminen European Green Capital- hankkeeseen	+
Täyttöaste vähintään 95 %	+/-

Lahden seutu - Lahti Region Oy

Tavoite	Tila
Majoitusvuorokausien määrän palautuminen vuoden 2019 tasoon vuonna 2023	+
Merkittävä osallistuminen Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 ohjelman toteutukseen	+
Osallistuminen yhteistyössä elinkeino-yhtiöiden kanssa toimialan investointien houkutteluun seudulle osana matkailun kasvustrategiaa	+
Toiminnan taloudellisuus ja toiminnan vaikuttavuuden jatkuva kasvaminen	+

Lahden seudun kehitys LADEC Oy

Tavoite	Tila
Neuvonta- ja kehittämispalveluissa vuosittain 1 500 asiakasta	+
Yhtiön kokonaisasiakastyytyväisyys pysyy samassa tai kasvaa edellisvuodesta	+
Yrityshankinta/sijoittumispalvelut -tavoite: alueelle sijoittuvissa yrityksissä 120 työpaikkaa LADECin myötävaikutuksella	+/-
Yritysyhteistyön rakentaminen yhdessä Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 ohjelmassa	+/-

Merkkien selitykset:

+ tavoite toteutunut

- tavoitteeseen ei päästy

+/- tavoite ei toteutunut täysin

KONSERNITULOSLASKELMAN LIITETIEDOT

Lahti kaupunkikonserni	2021	2020
Konsernituloslaskelman liitetiedot		
Toimintatuotot tehtäväkokonaisuuksina		
Sosiaali- ja terveystalvet	231 873 362,22	207 952 316,05
Opetus- ja kulttuuripalvelut	24 114 884,20	23 075 993,90
Yhdyskuntapalvelut	285 054 391,39	237 550 978,48
Asumis- ja kiinteistöpöpalvelut	78 366 708,06	67 308 107,44
Yleishallinto	22 427 018,60	8 969 332,36
Muut palvelut	22 390 235,97	24 890 687,00
Toimintatuotot	664 226 600,44	569 747 415,22
Verotulot		
Kunnan tulovero	431 589 124,37	434 333 355,71
Osuus yhteisöveron tuotosta	45 619 228,19	32 226 646,00
Kiinteistövero	39 921 156,76	33 659 570,89
Verotulot	517 129 509,32	500 219 572,60
Valtionosuudet		
Kunnan peruspöpalvelujen valtionosuus	148 496 343,00	163 980 250,00
Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus	29 237 874,00	33 541 575,00
Verotulomenetysten korvaus	51 072 997,00	51 485 109,00
Kunnan peruspöpalvelujen valtionosuus	228 807 214,00	249 006 934,00
Koulutus kuntayhtymien valtionosuus	40 306 405,94	38 146 751,84
Muu opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus	-4 803 059,00	-5 172 809,00
Valtionosuudet	264 310 560,94	281 980 876,84
Satunnaiset tuotot ja kulut		
Satunnaiset tuotot		
Koulutuskeskus Salpaus, Svinhufvudinkatu 7, Nelo kiinteistön luovutus	0,00	1 109 886,80
Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä, 3StepIT myynti	0,00	587 506,38
Lahti Energia Oy -alikonserni, Oomi Oy:n liiketoimintasiirto	0,00	16 599 953,46
Koulutuskeskus Salpaus, Svinhufvudinkatu 7, Nelo maan puhdistus	255 440,00	0,00
Satunnaiset tuotot	255 440,00	18 297 346,64
Satunnaiset kulut		
Käyttöomaisuuden myyntitappiot	1 239,39	0,00
Koulutuskeskus Salpaus, Svinhufvudinkatu 7, Nelo maan puhdistus	40 476,73	0,00
Satunnaiset erät	41 716,12	0,00
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraus		
Eläkevaraus 1.1.	3 259 800,00	3 664 200,00
Vähennykset	-436 700,00	-404 400,00
Eläkevaraus 31.12.	2 823 100,00	3 259 800,00
Muut ympäristövelvotteista johtuvat varaukset		
Muu ympäristövelvotteista johtuva varaus 1.1.	2 994 311,60	2 574 477,00
Lisäykset	1 871 321,24	2 005 689,60
Vähennykset	-2 180 441,84	-1 585 855,00
Muu ympäristövelvotteista johtuva varaus 31.12.	2 685 191,00	2 994 311,60
Oikeudenkäyntivaraus		
Oikeudenkäyntivaraus 1.1.	485 395,59	0,00
Lisäykset	250 000,00	485 395,59
Vähennykset	-485 395,59	0,00
Muuntoerot	250 000,00	485 395,59

Lahti kaupunkikonserni	2021	2020
Potilasvahinkovakuutusmaksu		
Potilasvahinkovakuutusmaksu 1.1.	4 463 314,96	4 967 173,82
Lisäykset	1 177 381,50	0,00
Vähennykset	-396 171,93	-503 858,86
Potilasvahinkovakuutusmaksu 31.12.	5 244 524,53	4 463 314,96
Ei-suojaava koronvaihtosopimus		
Ei-suojaava koronvaihtosopimus 1.1.	10 120 596,00	5 983 578,00
Lisäykset	0,00	4 137 018,00
Vähennykset	-2 756 937,00	0,00
Ei-suojaava koronvaihtosopimus 31.12.	7 363 659,00	10 120 596,00
Kaatopalkan maisemointivaraus		
Kaatopalkan maisemointivaraus 1.1.	4 677 823,81	4 355 693,60
Lisäykset	673 487,00	1 219 125,65
Vähennykset	-604 929,42	-896 995,44
Kaatopalkan maisemointivaraus 31.12.	4 746 381,39	4 677 823,81
Muut pakolliset varaukset		
Muut pakolliset varaukset 1.1.	3 761 109,09	1 874 818,93
Lisäykset	3 066 188,11	1 960 562,28
Vähennykset	-632 683,92	-74 272,13
Muut pakolliset varaukset 31.12.	6 194 613,28	3 761 109,09
PAKOLLISET VARAUKSET	29 307 469,20	29 762 351,05
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot		
Myyntivoitot		
Maa- ja vesialueiden luovutusvoitot	23 876 582,55	5 465 552,03
Rakennusten luovutusvoitot	735 660,60	3 859 193,06
Muut luovutusvoitot	1 873 861,44	486 204,09
Myyntivoitot	26 486 104,59	9 810 949,18
Myyntitappiot		
Maa- ja vesialueiden luovutustappiot	1 153 299,65	21 577,19
Rakennusten luovutustappiot	17 032,59	0,00
Muut luovutustappiot	502 245,04	44 603,42
Myyntitappiot	1 672 577,28	66 180,61
Yhteismäärät muihin rahoitustuottoihin sisällyvistä tuotoista, jotka on saatu osuuksista muissa yrityksissä		
Osinkotuotot muilta	6 460 599,39	5 180 054,75
Muut rahoitustuotot	828 949,61	379 136,15
Muut rahoitustuotot	7 289 549,00	5 559 190,89
Omistuksen eliminointierot		
Omistuksen eliminointierot	0,90	9 225,29
Omistuksen eliminointierot, negatiivinen	-60 332,56	-172 879,75
Omistuksen eliminointierot	-60 331,66	-163 654,46
Omistuksen eliminointitiedot muodostuvat seuraavien yhtiöiden hankinnasta		
Omistuksen eliminointiero, positiivinen		
- Päijät-Hämeen liiton Provincia Oy:n omistuksen eliminointi	0,00	9 225,29
- Koulutuskeskus Salpauksen ja Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy:n omistuksen eliminointi	0,90	0,00
Omistuksen eliminointiero, negatiivinen		
- Kaupungin tekemä rahasijoitus Lahden Jäähalli Oy:n	0,00	-172 879,75
- Lahden kaupunki lunastanut Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy:n osakkeita	-60 332,56	0,00

KONSERNITASEEN VASTAAVAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Lahti kaupunkikonsemi	2021	2020
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet		
Hankintameno 1.1. (+), Aineettomat oikeudet	11 760 480,18	10 267 512,33
Lisäykset tilikauden aikana, Aineettomat oikeudet	1 051 112,78	1 340 538,64
Vähennykset tilikauden aikana, Aineettomat oikeudet	-44 128,92	-247 369,27
Siirrot erien välillä (+/-), Aineettomat oikeudet	-70 827,49	399 798,48
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Aineettomat oikeudet	-4 499 901,17	-3 581 525,55
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot, Aineettomat oikeudet	0,00	47 892,08
Kauden poistot (-), Aineettomat oikeudet	-861 389,28	-966 267,70
Aineettomat oikeudet	7 335 346,10	7 260 579,00
Tietokoneohjelmistot		
Hankintameno 1.1. (+), Tietokoneohjelmistot	6 958 967,59	5 861 198,15
Lisäykset tilikauden aikana, Tietokoneohjelmistot	42 568,36	188 164,89
Vähennykset tilikauden aikana, Tietokoneohjelmistot	-7 500,00	-618,76
Siirrot erien välillä (+/-), Tietokoneohjelmistot	1 749 214,26	910 223,31
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Tietokoneohjelmistot	-5 361 468,11	-4 465 404,52
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot, Tietokoneohjelmistot	-2 617,73	773,33
Kauden poistot (-), Tietokoneohjelmistot	-1 213 649,75	-896 836,92
Tietokoneohjelmistot	2 165 514,62	1 597 499,48
Aineettomat oikeudet	9 500 860,72	8 858 078,48
Konsemiliikearvo		
Hankintameno 1.1. (+), Konsemiliikearvo	0,00	0,00
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Konsemiliikearvo	2 314 471,12	2 314 471,12
FAS aktiivan siirto reserviin	-2 314 471,12	-2 314 471,12
Konsemiliikearvo	0,00	0,00
Muut pitkävaikutteiset menot		
Hankintameno 1.1. (+), Muut pitkävaikutteiset menot	103 045 879,82	31 770 010,65
Lisäykset tilikauden aikana, Muut pitkävaikutteiset menot	119 092,55	213 667,89
Yritysmyyntit (-), Muut pitkävaikutteiset menot	-202 869,56	0,00
Siirrot erien välillä (+/-), Muut pitkävaikutteiset menot	1 321 548,40	71 062 201,28
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Muut pitkävaikutteiset menot	-25 481 364,91	-23 209 059,41
Yritysmyyntien kertyneet poistot (+), Muut pitkävaikutteiset menot	202 869,56	0,00
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot, Muut pitkävaikutteiset menot	-4 484,21	0,00
Kauden poistot (-), Muut pitkävaikutteiset menot	-5 411 576,71	-2 272 305,50
Muut pitkävaikutteiset menot	73 589 094,94	77 564 514,91
Muut pitkävaikutteiset menot	73 589 094,94	77 564 514,91
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hyödykkeet		
Ennakkomaksut		
Hankintameno 1.1. (+), Ennakkomaksut	590 341,09	838 062,72
Lisäykset tilikauden aikana, Ennakkomaksut	911 255,71	185 604,66
Vähennykset tilikauden aikana, Ennakkomaksut	0,00	-407 270,81
Siirrot erien välillä (+/-), Ennakkomaksut	-89 016,88	-26 055,48
Ennakkomaksut	1 412 579,92	590 341,09
Keskeneräiset hyödykkeet		
Hankintameno 1.1. (+), Keskeneräiset hyödykkeet	1 443 822,89	812 228,39
Lisäykset tilikauden aikana, Keskeneräiset hyödykkeet	1 520 548,94	2 383 982,52
Siirrot erien välillä (+/-), Keskeneräiset hyödykkeet	-1 440 018,41	-1 752 388,02
Arvonalennukset (-), Keskeneräiset hyödykkeet	-172 830,48	0,00
Keskeneräiset hyödykkeet	1 351 522,94	1 443 822,89
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hyödykkeet	2 764 102,86	2 034 163,98
Aineettomat hyödykkeet	85 854 058,52	88 456 757,37

Lahti kaupunkikonserni	2021	2020
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet		
Hankintameno 1.1. (+), Maa- ja vesialueet	152 124 790,71	151 020 418,33
Lisäykset tilikauden aikana, Maa- ja vesialueet	6 348 322,53	2 033 059,59
Vähennykset tilikauden aikana, Maa- ja vesialueet	-3 846 278,97	-928 687,21
Siirrot erien välillä (+/-), Maa- ja vesialueet	124 667,65	0,00
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Maa- ja vesialueet	-545 764,55	-545 764,55
Maa- ja vesialueet	154 205 737,37	151 579 026,16
Maa- ja vesialueiden arvonkorotukset		
Maa- ja vesialueiden arvonkorotukset 1.1.	120 834,96	136 861,02
Arvonkorotusten vähennykset	-13 878,34	-16 026,06
Maa- ja vesialueiden arvonkorotukset	106 956,62	120 834,96
Ei-palautuskelpoiset liittymismaksut		
Hankintameno 1.1. (+), Ei-palautuskelpoiset liittymismaksut	1 243 140,64	1 321 150,51
Lisäykset tilikauden aikana, Ei-palautuskelpoiset liittymismaksut	47 587,19	0,00
Vähennykset tilikauden aikana, Ei-palautuskelpoiset liittymismaksut	-142 501,26	-72 669,87
Siirrot erien välillä (+/-), Ei-palautuskelpoiset liittymismaksut	232 182,86	-5 340,00
Ei-palautuskelpoiset liittymismaksut	1 380 409,43	1 243 140,64
Maa- ja vesialueet	155 693 103,42	152 943 001,76
Rakennukset		
Hankintameno 1.1. (+), Rakennukset	1 488 972 833,19	1 353 518 807,24
Lisäykset tilikauden aikana, Rakennukset	4 850 983,30	69 059 014,13
Rahoitusosuudet tilikaudella, Rakennukset	-50 000,00	-40 000,00
Yritysmyyntit (-), Rakennukset	12 820,00	0,00
Vähennykset tilikauden aikana, Rakennukset	-32 766 059,39	-20 570 603,72
Siirrot erien välillä (+/-), Rakennukset	68 743 848,85	87 005 615,54
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Rakennukset	-620 351 364,89	-571 105 640,42
Yritysmyyntien kertyneet poistot (+), Rakennukset	9 316 968,54	0,00
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot, Rakennukset	277 657,26	0,00
Kauden poistot (-), Rakennukset	-50 711 553,98	-49 245 724,47
Rakennukset	868 296 132,88	868 621 468,30
Rakennusten arvonkorotukset		
Rakennusten arvonkorotukset 1.1.	925 805,04	1 218 164,54
Rakennusten arvonkorotusten vähennykset	-382 992,62	-292 359,50
Rakennusten arvonkorotukset	542 812,42	925 805,04
Rakennukset	868 838 945,30	869 547 273,34
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Hankintameno 1.1. (+), Kiinteät rakenteet ja laitteet	727 255 836,92	683 489 456,41
Lisäykset tilikauden aikana, Kiinteät rakenteet ja laitteet	16 047 714,46	20 307 120,74
Vähennykset tilikauden aikana, Kiinteät rakenteet ja laitteet	0,00	-255 234,00
Rahoitusosuudet tilikaudella, Kiinteät rakenteet ja laitteet	-100 000,00	0,00
Siirrot erien välillä (+/-), Kiinteät rakenteet ja laitteet	24 303 843,26	23 714 493,77
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Kiinteät rakenteet ja laitteet	-332 495 047,55	-295 898 512,01
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot, Kiinteät rakenteet ja laitteet	0,00	255 234,00
Kauden poistot (-), Kiinteät rakenteet ja laitteet	-35 907 759,12	-36 851 769,54
Kiinteät rakenteet ja laitteet	399 104 587,97	394 760 789,37
Koneet ja kalusto		
Hankintameno 1.1. (+), Koneet ja kalusto	406 058 373,40	267 616 386,55
Lisäykset tilikauden aikana, Koneet ja kalusto	7 267 701,80	15 576 513,80
Rahoitusosuudet tilikaudella, Koneet ja kalusto	-364 447,95	-79 397,18
Vähennykset tilikauden aikana, Koneet ja kalusto	-1 158 319,98	-2 105 589,06
Siirrot erien välillä (+/-), Koneet ja kalusto	5 337 174,00	125 050 459,29
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Koneet ja kalusto	-147 686 198,13	-123 062 997,46
Kauden poistot (-), Koneet ja kalusto	-21 031 954,06	-24 623 200,68
Arvonalennukset (-) ja arvonalennusten palautukset (+), Koneet ja kalusto	-15 535,72	0,00
Koneet ja kalusto	248 406 793,36	258 372 175,26

Lahti kaupunkikonserni	2021	2020
Muut aineelliset hyödykkeet		
Hankintameno 1.1. (+), Muut aineelliset hyödykkeet	5 425 987,34	5 379 757,20
Lisäykset tilikauden aikana, Muut aineelliset hyödykkeet	21 599,52	43 004,33
Siirrot erien välillä (+/-), Muut aineelliset hyödykkeet	44 233,72	3 225,81
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Muut aineelliset hyödykkeet	-2 487 099,84	-2 055 928,71
Kauden poistot (-), Muut aineelliset hyödykkeet	-427 523,27	-431 171,13
Muut aineelliset hyödykkeet	2 577 197,47	2 938 887,50
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat		
Ennakkomaksut		
Hankintameno 1.1. (+), Ennakkomaksut	338 169,71	169 597 178,50
Lisäykset tilikauden aikana, Ennakkomaksut	1 956 086,86	0,00
Vähennykset tilikauden aikana, Ennakkomaksut	-4 323,50	0,00
Siirrot erien välillä (+/-), Ennakkomaksut	-168 492,69	-169 259 008,79
Ennakkomaksut	2 121 440,38	338 169,71
Keskeneräiset hankinnat		
Hankintameno 1.1. (+), Keskeneräiset hankinnat	102 534 133,70	149 551 560,68
Lisäykset tilikauden aikana, Keskeneräiset hankinnat	102 754 216,05	108 493 482,64
Rahoitusosuudet tilikaudella, Keskeneräiset hankinnat	-2 836 789,51	-1 263 774,27
Vähennykset tilikauden aikana, Keskeneräiset hankinnat	-15 578 173,05	0,00
Siirrot erien välillä (+/-), Keskeneräiset hankinnat	-100 057 641,84	-154 247 135,35
Kertyneet poistot ja arvonalennukset 1.1. (-), Keskeneräiset hankinnat	-914 419,11	-686 699,16
Arvonalennukset (-), Keskeneräiset hankinnat	0,00	-227 719,95
Keskeneräiset hankinnat	85 901 326,24	101 619 714,59
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	88 022 766,62	101 957 884,30
Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet		
Hankintameno 1.1. (+), Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	1 464 106,96	1 437 747,35
Lisäykset tilikauden aikana, Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	1 152 040,25	0,00
Vähennykset tilikauden aikana, Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	-104,09	-10 000,00
Siirrot erien välillä (+/-), Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	0,00	256 466,00
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta), Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	274 350,51	-763 495,37
Osakkuusyhteisöosakkeet ja osuudet	2 890 393,63	920 717,97
Muut osakkeet ja osuudet sekä osakkeiden arvonorotukset		
Muut osakkeet ja osuudet		
Hankintameno 1.1. (+), Muut osakkeet ja osuudet	117 878 751,44	96 682 924,80
Lisäykset tilikauden aikana, Muut osakkeet ja osuudet	6 496 406,70	29 460 399,98
Vähennykset tilikauden aikana, Muut osakkeet ja osuudet	-6 446 544,84	-8 269 236,83
Kertyneet arvonalennukset 1.1. (-), Muut osakkeet ja osuudet	-457 278,20	-326 428,20
Arvonalennukset kaudella (-), Muut osakkeet ja osuudet	-46 803,73	-130 850,00
Muut osakkeet ja osuudet	117 424 531,37	117 421 473,24
Osakkeiden arvonorotukset		
Osakkeiden arvonorotukset 1.1.	12 244,15	12 244,15
Osakkeiden arvonorotukset	12 244,15	12 244,15
Muut osakkeet ja osuudet sekä osakkeiden arvonorotukset	117 436 775,52	117 433 717,38
Joukkovelkakirjasaamiset		
Jvk-saamiset muilta		
Hankintameno 1.1., Jvk-saamiset muilta	0,00	-4 313,50
Arvonalennukset (-), Jvk-saamiset muilta	0,00	4 313,50
Jvk-saamiset muilta	0,00	0,00

Lahti kaupunkikonserni	2021	2020
Muut lainasaamiset		
Pääomalainasaamiset muilta		
Hankintameno 1.1., Pääomalainasaamiset muilta	12 924 133,51	12 924 133,51
Pääomalainasaamiset muilta	12 924 133,51	12 924 133,51
Muut lainasaamiset osakkuus- ja muilta omistusyhteisöiltä		
Hankintameno 1.1., Muut lainasaamiset osakkuus- ja muilta omistusyhteisöiltä	0,00	1 630 000,00
Vähennykset (-), Muut lainasaamiset osakkuus- ja muilta omistusyhteisöiltä	0,00	-1 630 000,00
Muut lainasaamiset osakkuus- ja muilta omistusyhteisöiltä	0,00	0,00
Muut lainasaamiset muilta		
Hankintameno 1.1., Muut lainasaamiset muilta	7 794 415,16	8 692 407,03
Vähennykset (-), Muut lainasaamiset muilta	-666 887,97	-897 991,87
Muut lainasaamiset muilta	7 127 527,19	7 794 415,16
Muut lainasaamiset	20 051 660,70	20 718 548,67
Muut saamiset		
Muut saamiset muilta		
Hankintameno 1.1., Muut saamiset muilta	1 364,40	63 629,94
Siirrot erien välillä (+/-), Muut saamiset muilta	0,00	-26 615,54
Lisäykset (+), Muut saamiset muilta	22 550,75	0,00
Vähennykset (-), Muut saamiset muilta	0,00	-35 650,00
Muut saamiset muilta	23 915,15	1 364,40
Palautuskelpoiset liittymismaksut		
Hankintameno 1.1., Palautuskelpoiset liittymismaksut	71 748,59	44 702,00
Siirrot erien välillä (+/-), Palautuskelpoiset liittymismaksut	0,00	26 615,54
Lisäykset (+), Palautuskelpoiset liittymismaksut	0,00	431,05
Palautuskelpoiset liittymismaksut	71 748,59	71 748,59
Muut saamiset	95 663,74	108 331,94
Sijoitukset	20 147 324,44	121 161 360,56

Lahti kaupunkikonserni	2021	2020
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset		
Myyntisaamiset muilta	1 913 951,02	1 613 120,67
Myyntisaamiset	1 913 951,02	1 613 120,67
Lainasaamiset		
Lainasaamiset muilta	545 303,67	1 494 893,50
Sosiaalisen luotonuksen lainasaamiset	61 468,88	130 988,28
Lainasaamiset	606 772,55	1 625 881,78
Muut saamiset		
Muut saamiset	2 318 923,29	2 218 994,60
Muut saamiset	2 318 923,29	2 218 994,60
Siirtosaamiset		
Muut siirtosaamiset		
Muut siirtosaamiset	30 309,16	32 523,94
Siirtosaamiset	30 309,16	32 523,94
Laskennalliset verosaamiset		
Laskennallinen verosaaminen, 1.1.	1 357 280,40	885 971,83
Laskennallinen verosaaminen, tuloslaskelman kautta kirjattu kauden muutos	-659 064,40	471 308,57
Laskennalliset verosaamiset	698 216,00	1 357 280,40
Pitkäaikaiset saamiset	5 568 172,02	6 847 801,39
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset		
Myyntisaamiset tytäryhteisöiltä	310 871,02	0,00
Myyntisaamiset jäsenkuntayhtymiltä	1 563 834,27	1 770 934,07
Myyntisaamiset muilta	62 710 050,33	48 423 882,15
Myyntisaamiset	64 584 755,62	50 194 816,22
Lainasaamiset		
Lainasaamiset muilta	142 745,98	335 069,17
Sosiaalisen luotonuksen lainasaamiset	67 420,40	112 513,69
Lainasaamiset	210 166,38	447 582,86
Muut saamiset		
Muut saamiset	11 500 406,02	13 039 473,99
Valtionosuussaamiset	6 891 549,74	1 159 548,92
Muut saamiset	18 391 955,76	14 199 022,91
Siirtosaamiset		
Siirtyvät korot		
Siirtyvät korot muilta	124 082,70	125 931,02
Siirtyvät korot	124 082,70	125 931,02
Muut siirtosaamiset		
Muut siirtosaamiset jäsenkuntayhtymiltä	634 336,49	1 368 548,01
Muut siirtosaamiset muilta	28 834 175,71	19 656 433,28
Muut siirtosaamiset	29 468 512,20	21 024 981,29
Siirtosaamiset	29 592 594,90	21 150 912,31

Lahti kaupunkikonserni	2021	2020
Laskennalliset verosaamiset		
Laskennallinen verosaaminen, 1.1.	77 320,20	143 309,80
Laskennallinen verosaaminen, tuloslaskelman kautta kirjattu kauden muutos	-77 320,20	-65 989,60
Laskennalliset verosaamiset	0,00	77 320,20
Lyhytaikaiset saamiset	112 779 472,66	86 069 654,50
Saamiset	118 347 644,68	92 917 455,88
Muihin siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät		
Verosaamiset	428 130,68	325 371,40
Jaksotetut henkilöstökulut	293 436,41	222 990,04
Valtionapu- ja EU-tukisaamiset	9 700 377,90	1 710 759,02
Energiamaksusaamiset	40 207,11	23 910,93
Kelan korvaukset työterveyshuollosta	1 897 815,71	1 632 474,95
TVR koulutuskorvaus	127 256,70	120 993,65
Vuokrasaamiset	100 000,00	0,00
Lippusaamiset	2 003,81	123 641,39
Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä maksuosuus	568 841,88	1 368 925,79
Muut siirtosaamiset	16 340 751,16	15 528 815,85
Muihin siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät	29 498 821,36	21 057 883,01
Siirtyvät korot muilta	124 082,70	125 931,02
	29 622 904,06	21 183 814,03
Rahoitusarvopapereiden kirja- ja markkina-arvojen erotus		
Osakkeet ja osuudet		
Osakkeet ja osuudet	8 213 286,84	7 063 242,27
Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin		
Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin	42 208 590,87	28 011 498,00
Joukkovelkakirjalainasaamiset		
JVK-lainasaamisten markkina-arvo	0,00	0,00
Joukkovelkakirjalainasaamiset	65 630,40	189 638,40
JVK-lainasaamiset kirja- ja markkina-arvon erotus	-65 630,40	-189 638,40
Muiden arvopapereiden markkina-arvo		
Muiden arvopapereiden markkina-arvo	42 732,35	42 732,35
Muut arvopaperit	873 502,80	92 447,07
Muut arvopaperit kirja- ja markkina-arvon erotus	-830 770,45	-49 714,72

KONSERNI TASEEN VASTATTAVIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Lahti kaupunkikonsemi	2021	2020
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma		
Peruspääoma 1.1.	437 196 267,29	437 196 267,29
Peruspääoma	437 196 267,29	437 196 267,29
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma		
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma 1.1.	12 614,10	12 614,10
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma	12 614,10	12 614,10
Arvonkorotusrahasto		
Arvonkorotusrahasto 1.1.	1 035 755,36	1 447 279,39
Arvonkorotusrahasto, vähennykset	-396 870,96	-411 524,03
Arvonkorotusrahasto	638 884,40	1 035 755,36
Muut omat rahastot		
Rahastopääomat		
Rahastopääomat 1.1.	11 910 277,94	11 771 983,69
Rahastopääomat, lisäykset	138 858,80	138 294,25
Rahastopääomat	12 049 136,74	11 910 277,94
Muut omat rahastot	12 049 136,74	11 910 277,94
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)		
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) 1.1.	248 573 010,69	172 484 489,43
Osingonjako	0,00	-53 448,53
Lahti kauouunki v.2018 ensihoidon kuluoikaisu	0,00	-1 732 946,53
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	248 573 010,69	170 698 094,37
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	61 405 390,40	77 561 836,11
Salpakierto v. 2020 vähemmistöosuuden oikaisu	0,00	313 080,21
OMA PÄÄOMA	759 875 303,62	698 727 925,38
Vuoden 2020 Edellisten tilikausien ylijäämää on korjattu seuraavilla kirjauksilla		
- vuoden 2018 ensihoidon jäsenkuntalaskutuksen oikaisu		1 732 947,00
- vuodelle 2020 on oikaistu osuus osakkuusyhtiön tuloksesta ja osuudet osakkuusyhtiön osakkeista ja vähemmistöosuuksista		313 080,21
Velat, jotka erääntyvät +5 vuoden kuluttua		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	692 105 908,16	781 109 123,55
Lainat julkisyhteisöiltä	147 936 658,29	169 108 892,32
Lainat muilta luotonantajilta	232 307 822,00	182 722 552,00
Velat, jotka erääntyvät myöh. kuin 5 v. kuluttua	1 072 350 388,45	1 132 940 567,87

Lahti kaupunkikonserni	2021	2020
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraukset		
Eläkevaraukset	2 823 100,00	3 259 800,00
Muut pakolliset varaukset		
Muut ympäristövelvoitteista johtuvat varaukset	2 685 191,00	2 994 311,60
Potilasvahinkovakuutusmaksu	5 244 524,53	4 463 314,96
Kaatopaikan maisemointivaraus	4 746 381,39	4 677 823,81
Oikeudenkäyntivaraus	250 000,00	485 395,59
Ei-suojaava koronvaihtosopimus	7 363 659,00	10 120 596,00
Muut pakolliset varaukset	6 194 613,29	3 761 109,09
PAKOLLISET VARAUKSET	29 307 469,21	29 762 351,05
Pitkäaikainen vieras pääoma		
Joukkovelkakirjalainat	60 000 000,00	60 000 000,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	990 824 489,72	995 207 358,93
Pääomalainat	244 853,25	296 206,90
Lainat julkisyhteisöiltä	19 231 126,02	22 379 025,86
Lainat muilta luotonantajilta	103 958 695,00	98 604 552,00
	1 174 259 163,99	1 176 487 143,69
Saadut ennakot		
Saadut ennakot muilta	2 210 288,72	1 360 032,28
Saadut ennakot	2 210 288,72	1 360 032,28
Ostovelat		
Ostovelat muille	0,00	105 590,57
Ostovelat	0,00	105 590,57
Liittymismaksut ja muut velat		
Muut velat muille	135 192,88	127 346,58
Muut velat liittymismaksut	37 977 915,33	37 541 141,17
Muut velat, liittymismaksut, sisäinen	137 612,50	138 756,88
Liittymismaksut ja muut velat	38 250 720,71	37 807 244,63
Siirtovelat		
Siirtyvät korot		
Siirtyvät korot muille	3 462 516,71	4 790 169,86
Muut siirtovelat		
Muut siirtovelat jäsenkuntayhtymille	2 103 794,77	1 736 524,42
Muut siirtovelat	3 770,00	0,00
Muut siirtovelat	2 107 564,77	1 736 524,42
Siirtovelat	5 570 081,48	6 526 694,28
Laskennalliset verovelat		
Laskennallinen verovelka, 1.1.	34 827 125,68	29 845 966,31
Laskennallinen verovelka, muutos	107 969,89	-4 517,19
Laskennallinen verovelka, tuloslaskelman kautta kirjattu kauden muutos	6 116 935,84	5 093 646,44
Laskennalliset verovelat	41 052 031,41	34 935 095,57
Pitkäaikainen vieras pääoma	1 261 342 286,31	1 257 221 801,03

Lahti kaupunkikonserni	2021	2020
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Joukkovelkakirjalainat	0,00	10 468 000,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	61 495 539,76	52 623 659,98
Lainat julkisyhteisöiltä	3 149 297,88	3 020 693,88
Lainat muilta luotonantajilta	1 000 372,00	922 929,00
Saadut ennakot		
Saadut ennakot muilta	4 226 162,07	5 322 373,41
Saadut ennakot	4 226 162,07	5 322 373,41
Ostovelat		
Ostovelat jäsenkuntayhtymille	157 612,57	151 471,22
Ostovelat osakkuus- ja muille omistusyhteisöille	816 828,65	0,00
Ostovelat muille	81 364 701,41	59 744 454,32
Ostovelat	82 339 142,63	59 895 925,54
Liittymismaksut ja muut velat		
Muut velat jäsenkuntayhtymille	0,00	30 164,42
Muut velat muille	25 068 620,09	23 842 863,19
Liittymismaksut ja muut velat	25 068 620,09	23 873 027,61
Siirtovelat		
Siirtyvät korot		
Siirtyvät korot jäsenkuntayhtymille	8 914,77	12 462,89
Siirtyvät korot muille	4 193 840,24	3 746 301,51
Siirtyvät korot	4 202 755,01	3 758 764,40
Muut siirtovelat		
Muut siirtovelat jäsenkuntayhtymille	135 301,04	733 132,40
Muut siirtovelat muille	83 364 564,45	84 721 835,05
Muut siirtovelat	83 499 865,49	85 454 967,45
Siirtovelat	87 702 620,50	89 213 731,85
Lyhytaikainen vieras pääoma	264 981 754,93	245 340 341,27
VIERAS PÄÄOMA	1 526 324 041,24	1 502 562 142,30
Maksuvalmiuden kannalta merkittävä sekkitililiimiitti		
Luotollisen sekkitilin limiitti	34 555 900,00	34 555 900,00
Muihin siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät		
Verovelat	868 782,82	902 825,71
Jaksotetut henkilöstökulut	58 314 652,60	58 361 030,16
Potilasvahinkovastuut	2 227 292,69	1 883 475,25
Valtionosuus- ja EU-tukiennakot	5 242 359,51	8 053 031,69
Muut siirtovelat	18 954 342,63	17 991 129,06
Muihin siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät	85 607 430,25	87 191 491,87
Siirtyvät korot muille	4 202 755,02	3 746 301,51
	89 810 185,27	90 937 793,38

KONSERNI VAKUUDET JA VASTUUSITOUMUKSET

Lahti kaupunkikonserni	2021	2020
Vakuudet ja vastuut		
Velat, joiden vakuudeksi on annettu kiinnityksiä ja osakkeita		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta, vakuutena kiinteistökiinnityksiä	49 876 576,26	49 923 247,79
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	49 876 576,26	49 923 247,79
Lainat julkisyhteisöiltä		
Lainat julkisyhteisöiltä, vakuutena kiinteistökiinnityksiä	122 189 815,75	119 798 932,60
Lainat julkisyhteisöiltä	122 189 815,75	119 798 932,60
Muut lainat		
Muut lainat, vakuutena kiinteistökiinnityksiä	152 869 197,60	153 209 197,60
Muut lainat	152 869 197,60	153 209 197,60
Velat, joiden vakuudeksi on annettu kiinnityksiä ja osakkeita	324 935 589,61	322 931 377,99
Lainojen vakuudeksi annetut kiinnitykset ja osakkeet		
Vakuudeksi annetut kiinteistökiinnitykset		
Rahoitus- ja vakuutuslaitoslainojen vakuudeksi annetut kiinteistökiinnitykset	53 205 428,15	51 255 428,15
Julkisyhteisölainojen vakuudeksi annetut kiinteistökiinnitykset	79 762 837,55	80 467 837,55
Muiden lainojen vakuudeksi annetut kiinteistökiinnitykset	152 869 197,60	152 869 197,60
Lainojen vakuudeksi annetut kiinnitykset ja osakkeet	285 837 463,30	284 592 463,30
Muut omasta puolesta annetut vakuudet		
Kiinteistökiinnitykset	6 913 101,07	10 914 906,11
Pantattujen arvopapereiden kirjanpitoarvo	328 500,00	347 250,00
Talletukset	30 000,00	0,00
Takaukset	144 308 101,00	207 573 612,63
Muut	17 354 279,00	13 546 905,75
Muut omasta puolesta annetut vakuudet	168 933 981,07	232 382 674,49
Omasta puolesta annetut vakuudet		
Takaukset	736 532,00	1 111 111,04
Omasta puolesta annetut vakuudet	736 532,00	1 111 111,04
Muiden puolesta annetut vakuudet		
Takaukset	54 688 849,77	46 192 469,92
Muut	137 004,00	137 004,00
Muiden puolesta annetut vakuudet	54 825 853,77	46 329 473,92
Vuokravastuut		
Toimitilojen vuokravastuut	367 455 478,79	229 752 532,37
Koneiden ja laitteiden vuokravastuut	49 365 199,21	57 486 741,21
Maa-alueiden vuokravastuut	6 282 210,83	295 757,03
Muut vuokravastuut	971,94	964,26
Vuokravastuut	423 103 860,77	287 535 994,87
Seuraavalla tilikaudella maksettava osuus, vuokravastuut		
Toimitilojen vuokravastuut	42 169 040,91	35 284 506,85
Koneiden ja laitteiden vuokravastuut	8 173 975,08	10 297 841,34
Maa-alueiden vuokravastuut	395 221,31	84 694,10
Muut vuokravastuut	971,94	6 964,26
Seuraavalla tilikaudella maksettava osuus, vuokravastuut	50 739 209,24	45 674 006,55

Lahti kaupunkikonserni	2021	2020
Sopimuksiin sisältyvät lunastusveloitteet, vuokravastuut	800 000,00	800 000,00
Kuntakonsernin sisäiset vuokravastuut	2 064 554,00	2 433 206,52
Kunnan vastuusitoumukset		
Alkuperäinen pääoma, takaukset omasta puolesta	213 580 000,00	273 580 000,00
Jäljellä oleva pääoma, takaukset omasta puolesta	143 907 141,00	207 217 112,63
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	848 313 202,00	799 293 542,00
Kunnan osuus takauskeskuksen kattamattomista takausvastuista 31.12.	0,00	0,00
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	555 691,00	498 033,00
Muut taseen ulkopuolliset järjestelyt		
Muut sopimusvastuut	29 691 708,89	121 094 034,03
Maankäyttö- ja rakennuslainausten kunnalle aiheutuvat veloitteet	5 184 981,00	8 375 500,00
Vuokravastuut	6 247 017,91	7 664 961,29
- Kiinteistö Oy Sammonkatu 8 maanvuokrasopimus 31.12.2046 sakka 1,2 milj. euroa		
- Spatium Toimitilat Oy maanvuokrasopimus 28.2.2063 saakka 6,4 milj. euroa		
Arvonlisäveron palautusvastuu	49 119 600,66	56 610 100,52
Perustamishankkeiden valtionosuuden palautusvastuu	1 715 144,27	1 715 144,27
Yhteistyö- ja kumppanuussopimukset	11 954 564,00	7 032 125,00
Sopimusvastuut	103 913 016,72	202 491 865,11
Muut taseen ulkopuolliset järjestelyt	103 913 016,72	202 491 865,11

Muut konserniyhteisöjen vastuusitoumukset

Lahti Energia Oy

Lahti Energia Oy optimoi tilikaudella polttoainevarastojaan ja myi tilikaudella osan kivihiihilarastoistaan. Liikevaihtoa myynteistä kirjautui hieman yli 4.117.118,22 euroa.

Myyntien vaikutus liikevoittoon oli noin 1.774.955,67 euroa. Tilikaudella on myyty PHP Holding Oy:n osakkeet. Osakkeista kirjattiin rahoitustuottoihin noin 1.229.050,28 euron kertaluontoinen myyntivoitto.

Liiketoiminnan muihin tuottoihin kirjattiin tilikaudella 2020 sähkön vähittäismyyntijärjestelyyn liittyvästä liiketoimintasiirrosta 16.599.953,46 euroa. Vertailtaessa tilikauden tietoja edellisiin tilikausiin tulee huomioida, että Lahti Energia Oy:llä ei ole enää sähkön vähittäismyyntiliiketoimintaa 31.3.2020 jälkeen.

Tilikaudella on kirjattu rahoituskuluihin 1.261.080,00 euron pakollinen varaus yhdestä Lahti Energian Oy:n rahoitusjohdannaisesta. Ks. Tarkemmat tiedot liitetiedon kohdasta 3.3 Pakollinen varaus.

Yhtiöllä on ollut kaksi receiver swaptiota, eli myytyä oikeutta koronvaihtosopimukseen, joista toinen on erääntynyt tilikaudella ja toinen on muutettu koronvaihtosopimukseksi. Muutoksen yhteydessä swaptiosta on kirjattu taseelle 4.413.068,00 euron pitkäaikainen laina, joka purkautuu koronvaihtosopimuksen sopimusajankana.

Koronvaihtosopimus erääntyy 5.12.2031. Tilinpäätöksessä sopimusmuutokseen liittyvää pitkäaikaista lainaa on ollut 3.268.179,62 euroa ja lyhytaikaista 742.749,08 euroa. Rahoituskuluihin tilikaudella on tuloutettu lainan purkua 402.139,20 euroa ja koronvaihtosopimuksen perusteella on maksettu 452.833,51 euroa.

Nettomääräinen tulosvaikutus rahoituskuluihin on siten ollut yhteensä 50.694,31 euroa (kulu).

Tilikaudella 2020 Lahti Energia Oy:n rahoituskuluihin on kirjattu rahoitusjohdannaisien arvomuutosta yhteensä 364.675 euroa (Kila 1963/13.12.2016). Kirjausta vastaava laskennallinen verosaaminen on ollut 72.935 euroa.

Lahti Energia Oy:n käyttöomaisuushyödykkeiden teknistaloudellista pitoaikaa tarkasteltiin tilikaudella. Poistosuunnitelmaan tehtiin muutoksia voimalaitosrakennusten, voimalaitosten koneiden ja laitteiden sekä lämpöverkoston osalta. Hallitus teki päätöksen uudesta poisto-ohjelmasta 29.11.2021 pidetyssä kokouksessa. Poistosuunnitelman muutoksen vaikutus tilikauden tulokseen on 6.470.771,60 euroa.

Tilikaudella 2020 Lahti Energia Oy:n suunnitelman mukaisiin poistoihin sisältyi 1.386.954,80 euron lisäpoisto, joka kohdistui vanhoihin tuotantotekijöihin, jotka eivät vastaa tulontuottamiskykyä tulevaisuudessa.

Lahti Aqua Oy

Aqua Verkko Oy:llä on pääomalainaa (2/2018) Lahden kaupungin konserni pankista 31 000 000 euroa ja laina-aika päättyy 15.12.2038. Lainaa on osakeyhtiölain 12 mukainen, jolloin pääoman tai koron maksamisesta ei anneta vakuutta. Lainan pääomaa lyhennetään ja korkoa maksetaan osakeyhtiölain luvussa asetetuilla rajoitteilla. Mikäli korkoa voidaan maksaa vain osittain, siirtyy maksamaton korko seuraavaan maksun edellytyksen täyttävään eräpäivään. Avoinna oleva saldo 31.12.2021 on 27 736 842,10 euroa.

Yhtiöllä on pääomalainaa (2/2013) Salpakierto Oy:stä (ent. Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy) 1 200 000 euroa ja laina-aika päättyy 30.11.2033. Lainaa on osakeyhtiölain 12 mukainen, jolloin pääoman tai koron maksamisesta ei anneta vakuutta. Lainan pääomaa lyhennetään ja korkoa maksetaan osakeyhtiölain luvussa asetetuilla rajoitteilla. Mikäli korkoa voidaan maksaa vain osittain, siirtyy maksamaton korko seuraavaan maksun edellytyksen täyttävään eräpäivään. Avoinna oleva saldo 31.12.2021 on 697 435,86 euroa.

Yhtiöllä on pääomalainaa (1/2015) Salpakierto Oy:stä (ent. Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy) 1 680 000 euroa ja laina-aika

päättyy 31.8.2033. Laina on osakeyhtiölain 12 mukainen, jolloin pääoman tai koron maksamisesta ei anneta vakuutta. Lainan pääomaa lyhennetään ja korkoa maksetaan osakeyhtiölain luvussa asetetuksi rajoittein. Mikäli korkoa voidaan maksaa vain osittain, siirtyy maksamaton korko seuraavaan maksun edellytyksen täyttävään eräpäivään. Avoinna oleva saldo 31.12.2021 on 775 384,62 euroa.

Pääomalainat sisältyvät taseen erään Pitkäaikaiset velat, lainat konserniyrityksiltä ja Lyhytaikainen vieras pääoma, lainat konserniyrityksiltä.

LABIO Oy

Etelä-Suomen Aluevirasto on myöntänyt LABIO Oy:lle ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaisen ympäristöluvun 220/2020. Tarkkailun ja toiminnan lopettamisessa tai sen jälkeen tarvittavien toimien varmistamiseksi LABIO Oy on antanut Etelä-Suomen Aluevirastolle vakuudeksi pankkitakauksen (Nordea nro 00101-02-2410596) arvoltaan 356 500 euroa. Pankkitakaus on voimassa 31.3.2026 saakka, jonka jälkeen sitä jatketaan toiminnan loppuun saakka. Vastuu takauksesta on Lahti Aqua Oy:llä.

Salpakierto Oy

Nordea Bank AB, Suomen sivuliike on antanut Hämeen elinkeino, -liikenne ja ympäristökeskukselle Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy:n puolesta ympäristönsuojelulain 59 §:n tarkoittaman omavelkaisen takauksen koskien Kujalan ympäristölupaa (ympäristölupa 17.11.2016) asianmukaisen jätehuollon, seurannan, tarkkailun ja toiminnan lopettamisessa tai sen jälkeen tarvittavien toimien varmistamiseksi. Pankin kokonaisvastuu on 5 000 000 euroa. Takaus on voimassa 3.1.2027 saakka.

Yhtiö on antanut 500 000,00 omavelkaisen takauksen Nordea Pankki Oy:n tytäryhtiö Salpamaa Oy:lle myöntämään pankkitakauslimiittiin.

Nordea Bank AB, Suomen sivuliike on antanut Hämeen elinkeino, -liikenne ja ympäristökeskukselle Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy:n puolesta ympäristönsuojelulain 59 §:n tarkoittaman omavelkaisen takauksen koskien kattohuopajätteen käsittelyn ympäristölupaa (ympäristölupa 18.11.2020) asianmukaisen jätehuollon, seurannan, tarkkailun ja toiminnan lopettamisessa tai sen jälkeen tarvittavien toimien varmistamiseksi. Pankin kokonaisvastuu on 3 224 000 euroa. Takaus on voimassa 18.11.2030 saakka.

Muut taloudelliset vastuut, joita ei ole merkitty taseeseen

Yhtiö on varautunut jätelain ja ympäristölupien mukaisiin kaatopaikkojen jälkihoitovelvoitteisiin tekemällä vuosittain kirjanpidossa pakollisen jälkihoitovaruksen. Varauksen muutokset on eritelty taseen liitetiedoissa.

Vastuiden suuruus vuoteen 2058 on n. 9,5 milj. euroa, josta jälkihoitovaruksena on kirjattu taseeseen n. 4,75 milj. euroa. Taseeseen kirjaamaton jälkihoitovastuu on n. 4,75 milj. euroa. Jälkihoitovaruksien käyttösuunnitelmat ja jälkihoitovastuu tarkistetaan vuosittain.

Yhtiö on velvollinen tarkistamaan kiinteistöinvestoinneista tekemiään arvonalisäverovähennyksiä, mikäli kiinteistön verollinen käyttö vähenee tarkistuskauden aikana. Vastuun enimmäismäärä on 997 098,26 euroa ja viimeinen tarkistusvuosi on 2029.

LAHTI-KONSERNI	2021	2020
Johdannaissopimukset		
Koronvaihtosopimukset		
Käypä arvo	-27 925 891,43	-40 307 466,68
Kohde-etuuden arvo	413 868 535,17	361 886 406,84
Koron- ja valuutanvaihtosopimukset		
Käypä arvo	0,00	-3 120 974,00
Kohde-etuuden arvo	0,00	30 000 000,00
Optio-oikeuden sisältävät koronvaihtosopimukset *		
Käypä arvo	-18 928 087,64	-28 890 005,75
Kohde-etuuden arvo	63 977 370,00	73 049 980,00
Sähköjohdannaiset		
Käypä arvo	-19 908 291,33	-3 332 330,15
Kohde-etuuden arvo	26 270 657,07	25 984 489,55
Johdannaissopimukset yhteensä		
Käypä arvo	-66 762 270,40	-75 650 776,58
Kohde-etuuden arvo	504 116 562,24	490 920 876,39

*optio-oikeus vastapuolella

Konserniin kuuluvien yhteisöjen johdannaissopimusten nimellisarvot ja käyvät arvot on ilmoitettu konsernin tilinpäätöksen laadintahetken omistusosuuden mukaisesti ja vertailuvuoden osalta vertailuvuoden tilinpäätöshetken omistusosuuden mukaisesti. Käypä arvo tarkoittaa pankin johdannaissopimuksesta ilmoittamaa markkina-arvoa tilinpäätöshetkellä ja sisältää siirtyvät korot. Konsernitilinpäätöksen liitetiedoissa esitetyt johdannaissopimukset on numeroitu juoksevasti (Lahden kaupunki 1–5, konserniyhteisöt 6–36).

Koronvaihtosopimukset

Koronvaihtosopimukset on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Sopimuksilla on muutettu lainan vaihtuva korko kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivät sekä koron määräytymis- ja maksupäivät vastaavat toisiaan tai koronvaihtosopimuksen pääoma voi olla pienempi ja/tai voimassaoloaika lyhempi kuin lainan. Negatiivisen viitekoron käsittelyn osalta lainoissa ja koronvaihtosopimuksissa on eroja lainaehdoista riippuen. Lainan kokonaiskoronlaskennassa negatiivinen viitekorko joko huomioidaan enintään lainan marginaalia vastaavan prosenttimäärän osalta tai ei ollenkaan, jolloin negatiivisen viitekoron tulkitaan olevan nolla. Koronvaihtosopimuksen koronlaskennassa negatiivinen viitekorko huomioidaan aina täysimääräisesti.

Nro	Nimellispääoma EUR 31.12.2021	Käypä arvo EUR 31.12.2021	Nimellispääoma EUR 31.12.2020	Käypä arvo EUR 31.12.2020	Sopimuksen eräpäivä
1	63 000 000,00	-2 022 253,22	63 000 000,00	-3 560 143,01	11.12.2024
10	30 000 000,00	-1 174 859,00	33 000 000,00	-2 280 590,00	5.12.2031
12	15 360 000,00	-632 896,00	18 440 000,00	-1 082 660,00	15.5.2026
13	12 000 000,00	-182 366,00	15 000 000,00	-389 588,00	15.9.2025
15	12 209 390,00	-554 025,00	13 559 322,00	-996 411,00	16.12.2030
14	6 250 000,00	-151 414,00	9 375 000,00	-320 841,00	2.10.2023
27	7 834 506,00	-514 720,55	7 924 948,00	-831 953,70	27.3.2028
26	6 395 838,00	-357 962,00	6 439 364,00	-612 294,00	23.10.2027
16	4 946 833,00	-233 806,53	4 980 271,20	-400 038,89	31.10.2026
29	3 923 989,00	-181 314,32	3 950 512,83	-312 277,13	31.10.2026
17	2 378 662,00	-59 259,68	2 675 996,00	-117 261,11	13.10.2026
28	2 352 565,00	-86 913,87	2 566 434,84	-165 431,68	30.11.2027
18	2 236 110,00	-32 110,00	2 459 722,00	-68 431,00	3.11.2022
19	2 396 366,00	-113 266,23	2 404 683,40	-193 711,00	31.10.2026
20	77 020,00	-2 622,41	88 431,00	-5 967,00	7.11.2022
8	1 708 744,00	5 896,00	1 720 614,00	-50 760,00	6.2.2029
9	5 602 531,00	23 427,93	5 666 469,00	-102 514,87	1.12.2026
2	37 000 000,00	-11 573 928,00	37 000 000,00	-16 385 649,00	7.4.2040
6	12 798 168,00	394 134,87	12 875 890,50	-25 668,53	1.4.2029
30	8 211 352,00	172 738,65	8 244 662,00	-52 611,80	23.10.2027
31	6 399 085,00	172 227,49	6 437 945,00	-39 894,78	1.4.2029
7	1 267 544,00	22 780,31	1 272 007,41	-6 879,33	30.4.2027
32	11 497 828,00	256 752,00	-	-	16.12.2030

33	11 970 857,00	149 428,00	-	-	16.12.2030
34	8 979 477,00	130 414,00	-	-	16.12.2030
25	30 000 000,00	-3 565 616,00	-	-	5.12.2031

Koronvaihtosopimuksilla suojataan olemassa olevaa ja/tai tulevaa lainasalkkua. Sopimuksilla on muutettu lainasalkun vaihtuva korko kiinteäksi koronvaihtosopimuksen nimellispääoman osalta tietyllä ajanjaksolle, jolloin on ollut ja tulee olemaan nostettuna vähintään koronvaihtosopimuksen nimellispääoman määräinen, vaihtuvaan korkoon sidottu laina tai lainat, joihin ei liity muuta johdannaissopimusta. Negatiivisen viitekoron käsittelyn osalta lainoissa ja koronvaihtosopimuksissa voi olla eroja lainaehdoista riippuen. Lainan kokonaiskoronlaskennassa negatiivinen viitekorko joko huomioidaan enintään lainan marginaalia vastaavan prosenttimäärän osalta tai ei ollenkaan, jolloin negatiivisen viitekoron tulkitaan olevan nolla. Koronvaihtosopimuksen koronlaskennassa negatiivinen viitekorko huomioidaan aina täysimääräisesti.

Nro	Nimellispääoma EUR 31.12.2021	Käypä arvo EUR 31.12.2021	Nimellispääoma EUR 31.12.2020	Käypä arvo EUR 31.12.2020	Sopimuksen eräpäivä
21	3 925 500,00	-109 940,41	3 925 500,00	-183 657,64	15.12.2023
35	20 936 000,00	-278 338,13	-	-	30.6.2041
22	1 182 844,00	-23 859,62	1 428 882,00	-44 752,43	19.12.2023
24	18 319 000,00	928 409,81	18 319 000,00	-148 847,07	30.6.2041

Koronvaihtosopimuksilla on alennettu kiinteäkorkoisten lainojen rahoituskustannuksia. Sopimus muodostaa kokonaisuuden optio-oikeuden sisältävän koronvaihtosopimuksen 4 kanssa.

Nro	Nimellispääoma EUR 31.12.2021	Käypä arvo EUR 31.12.2021	Nimellispääoma EUR 31.12.2020	Käypä arvo EUR 31.12.2020	Sopimuksen eräpäivä
3	17 000 000,00	294 109,48	17 000 000,00	590 141,03	26.8.2022

Option sisältävät koronvaihtosopimukset

Jatko-oikeudellinen koronvaihtosopimus nro 4 (alkamispäivä 26.8.2022) ja koronvaihtosopimus nro 3 muodostavat kokonaisuuden, jolla on alennettu yksittäisen kiinteäkorkoisen lainan rahoituskustannuksia ajalla 2013–2022. Jatko-oikeudellisella koronvaihtosopimuksella muutetaan lainojen vaihtuva korko kiinteäksi ajalle 2022–2042, mikäli pankki käyttää optio-oikeuttaan (myyty optio). Sopimuksen mukaan pankilla on oikeus toteuttaa option kohde-etuutena oleva koronvaihtosopimus. Jos 20 vuoden koronvaihtosopimusten korko on optio-oikeuden päättymispäivänä 24.8.2022 matalampi kuin 2,84 prosenttia, pankki käyttää optio-oikeuttaan ja nimellisarvoltaan 40 milj. euron koronvaihtosopimus astuu voimaan. Tämän jälkeen vuoteen 2042 asti vuosittaiset korkokustannukset 40 milj. euron lainamäärälle ovat Euribor koron ollessa positiivinen enintään 2,84 prosenttia sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettu lainamarginaali. Mikäli Euribor korko on negatiivinen, lainan vuosittainen korkokustannus sisältää lisäksi lainan kokonaiskoron sekä koronvaihtosopimuksen vaihtuvan koron osuuden. Jos 20 vuoden koronvaihtosopimusten korko on korkeampi kuin 2,84 prosenttia, optiosopimus raukeaa ja koronvaihtosopimusta ei toteuteta.

Nro	Nimellispääoma EUR 31.12.2021	Käypä arvo EUR 31.12.2021	Nimellispääoma EUR 31.12.2020	Käypä arvo EUR 31.12.2020	Sopimuksen eräpäivä
4	40 000 000,00	-17 983 327,48	40 000 000,00	-23 388 532,75	26.8.2042

Kynnyksellinen koronvaihtosopimus nro 23 on tehty lainasalkun korkorisikin suojaamiseksi alkaen 28.12.2016. Koronvaihtosopimuksella on lainasalkun korko muutettu kiinteäksi 2,55 prosentin koroksi 6 kuukauden Euribor koron ollessa korkeintaan 5 prosenttia. Koron ollessa yli 5 prosenttia maksettu korko on 2,55 prosentin sijasta 6 kuukauden Euribor korko vähennettynä yhdellä prosentilla (myyty optio). Korkotarkastelu tehdään korkojaksottain 6 kk välien. Vuosittaisena korkokustannuksena maksetaan lisäksi lainoista maksettava lainamarginaali sekä, mikäli Euribor korko on negatiivinen, lainan kokonaiskorko ja koronvaihtosopimuksen vaihtuvan koron osuus. Negatiivisen viitekoron käsittelyn osalta lainoissa ja koronvaihtosopimuksissa on eroja lainaehdoista riippuen.

Nro	Nimellispääoma EUR 31.12.2021	Käypä arvo EUR 31.12.2021	Nimellispääoma EUR 31.12.2020	Käypä arvo EUR 31.12.2020	Sopimuksen eräpäivä
23	5 108 800,00	--687 500,30	5 108 800,00	-945 071,00	28.12.2026

Koronvaihtosopimus korkolattialla (nro 36) on tehty 21.6.2021 alkaen. Koronvaihtosopimuksella yksittäisen kiinteäkorkoisen lainan korko on muutettu vaihtuvaksi 6 kuukauden Euribor korkoon sidotuksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivät sekä koron määräytymis- ja maksupäivät vastaavat toisiaan. Samalla on myyty nollakorkolattia pankille (myyty optio). Mikäli korkojaksolle määritelty 6 kuukauden Euribor korko alittaa nolla prosenttia, korkojakson vaihtuva korko on nolla prosenttia ja pankki maksaa sopimuksessa määritellyn marginaalin. Jos 6 kuukauden Euribor korko on positiivinen, korkokustannus on viitekorko vähennettynä sopimuksessa määritellyllä marginaalilla. Lainan sekä koronvaihtosopimuksen kiinteät korot netottuvat kaikissa korkotilanteissa.

Nro	Nimellispääoma EUR 31.12.2021	Käypä arvo EUR 31.12.2021	Nimellispääoma EUR 31.12.2020	Käypä arvo EUR 31.12.2020	Sopimuksen eräpäivä
36	18 868 570,00	-257 259,86	-	-	21.6.2028

Pakollisiin varauksiin kirjatut korkojohdannaissopimukset

Johdannaissopimukset on tulkittu ei-suojaavaksi ja sopimusten negatiiviset markkina-arvot tai markkina-arvojen muutokset on kirjattu tulosvaikutteisesti varovaisuuden periaatteen mukaisesti pakollisiin varauksiin.

Koronvaihtosopimukset

Nro	Nimellispääoma EUR 31.12.2021	Käypä arvo EUR 31.12.2021	Nimellispääoma EUR 31.12.2020	Käypä arvo EUR 31.12.2020	Sopimuksen eräpäivä
5	20 000 000,00	-7 363 659,00	20 000 000,00	-10 120 596,00	25.5.2055
11	25 714 286,00	-1 261 080,00	28 571 429,00	-2 215 853,00	10.3.2023

Sähköjohdannaiset

Nimellispääoma EUR 31.12.2021	Käypä arvo EUR 31.12.2021	Nimellispääoma EUR 31.12.2020	Käypä arvo EUR 31.12.2020
26 270 657,07	-19 908 291,33	25 984 489,55	-3 332 330,15

Johdannaissopimusten korkoherkkyys

Seuraavassa taulukossa on esitetty kaupunkikonsernin korkojohdannaissopimusten korkoherkkyys, ts. miten korkomuutos vaikuttaa sopimusten markkina-arvoihin. Korkoherkkyys on laskettu, jos korkoprosentti muuttuu tilinpäätöshetken tasosta -1, -0,5, +0,5, +1 tai +2 prosenttiyksikköä. Johdannaissopimusten negatiivisten kassavirtojen ajoittuminen tulevaisuudessa on arvioitu tilinpäätöshetken termiinikorkojen perusteella.

Lahden kaupunkikonsernin korkojohdannaissopimukset, herkkyyshanalyysi

Nro	Johdannaisen sopimustyyppi	Sopimuksen nimellisarvo	Sopimuksen eräpäivä	Negatiivinen kassavirta 31.12.2021 termiinikorkojen perusteella	Laskennallinen markkina-arvo 31.12.2021	Korkomuutoksen vaikutus laskennalliseen markkina-arvoon 31.12.2021				
						Korkomuutos verrattuna 31.12.2021 korkotasoon				
						-1,0 %	-0,5 %	+0,5%	+1%	+2%
1	Koronvaihtosopimus	63 000 000	11.12.2024	Kassavirta negatiivinen 2023 asti	-2 022 253	-3 912 020	-2 965 653	-1 072 918	-126 550	1 766 189
10	Koronvaihtosopimus	30 000 000	5.12.2031	Sopimusajan loppuun	-1 174 859	-2 690 648	-1 918 928	-457 395	234 449	1 545 069
12	Koronvaihtosopimus	15 360 000	15.5.2026	Sopimusajan loppuun	-632 896	-993 715	-811 790	-456 981	-283 988	53 432
13	Koronvaihtosopimus	12 000 000	15.9.2025	Sopimusajan loppuun	-182 366	-426 542	-304 424	60 370	61 561	305 221
15	Koronvaihtosopimus	12 203 390	16.12.2030	Sopimusajan loppuun	-554 025	-1 094 442	-823 745	-285 284	-17 522	515 067
14	Koronvaihtosopimus	6 250 000	2.10.2023	Sopimusajan loppuun	-151 414	-215 291	-183 373	-119 414	-87 374	-23 171
27	Koronvaihtosopimus	7 834 506	27.3.2028	Sopimusajan loppuun	-514 721	-1 003 598	-753 787	-282 193	-56 934	366 972
26	Koronvaihtosopimus	6 395 838	23.10.2027	Sopimusajan loppuun	-357 962	-672 623	-515 986	-202 621	-45 897	267 626
16	Koronvaihtosopimus	4 946 833	31.10.2026	Sopimusajan loppuun	-233 807	-444 344	-472 873	-1 279	223 980	647 886
29	Koronvaihtosopimus	3 923 989	31.10.2026	Sopimusajan loppuun	-181 314	-348 209	-263 451	-102 447	-25 174	121 157
17	Koronvaihtosopimus	2 378 662	13.10.2026	Sopimusajan loppuun	-59 260	-226 154	-141 397	19 607	96 881	243 211
28	Koronvaihtosopimus	2 352 565	30.11.2027	Sopimusajan loppuun	-86 914	-253 809	-169 051	-8 047	69 227	215 557
18	Koronvaihtosopimus	2 236 110	3.11.2022	Sopimusajan loppuun	-32 110	-48 683	-40 379	-23 874	-15 673	629
19	Koronvaihtosopimus	2 396 366	31.10.2026	Sopimusajan loppuun	-113 266	-323 803	-352 333	119 261	344 520	768 426
20	Koronvaihtosopimus	77 020	7.11.2022	Sopimusajan loppuun	-2 622	-3 244	-2 933	-2 313	-2 005	-1 393
8	Koronvaihtosopimus	1 708 744	6.2.2029	Kassavirta negatiivinen 2024 asti	5 896	-109 204	-51 661	63 467	121 050	236 254
9	Koronvaihtosopimus	5 602 531	1.12.2026	Kassavirta negatiivinen 2024 asti	23 428	-143 467	-58 709	102 295	179 568	325 899
2	Koronvaihtosopimus	37 000 000	7.4.2040	Sopimusajan loppuun	-11 573 928	-19 725 791	-15 472 009	-8 001 382	-4 726 790	1 027 240
6	Koronvaihtosopimus	12 798 168	1.4.2029	Kassavirta negatiivinen 2023 asti	394 135	227 240	311 998	473 002	550 275	696 606
30	Koronvaihtosopimus	8 211 352	23.10.2027	Kassavirta negatiivinen 2023 asti	172 739	5 844	90 602	251 606	328 879	475 209
31	Koronvaihtosopimus	6 399 085	1.4.2029	Kassavirta negatiivinen 2023 asti	172 227	5 333	90 090	251 094	328 368	474 698
7	Koronvaihtosopimus	1 267 544	30.4.2027	Kassavirta negatiivinen 2023 asti	22 780	-187 757	-216 287	255 308	480 567	904 473
32	Koronvaihtosopimus	11 497 828	16.12.2030	Kassavirta negatiivinen 2023 asti	256 752	-675 614	-208 830	721 132	1 184 310	2 107 063
33	Koronvaihtosopimus	11 970 857	16.12.2030	Kassavirta negatiivinen 2023 asti	149 428	-818 493	-333 909	631 517	1 112 360	2 070 305
34	Koronvaihtosopimus	8 979 477	16.12.2030	Kassavirta negatiivinen 2023 asti	130 414	-596 814	-232 731	492 623	853 894	1 573 628
25	Koronvaihtosopimus	30 000 000	5.12.2031	Sopimusajan loppuun	-3 565 616	-5 169 582	-4 353 199	-2 805 761	-2 072 605	-682 478
21	Koronvaihtosopimus	3 925 500	15.12.2023	Sopimusajan loppuun	-109 940	-152 363	-130 870	-89 268	-68 995	-29 821
35	Koronvaihtosopimus	20 936 000	30.6.2041	Kassavirta negatiivinen 2032 asti	-278 338	-3 240 182	-1 664 113	952 668	2 075 500	3 895 179
22	Koronvaihtosopimus	1 182 884	19.12.2023	Sopimusajan loppuun	-23 860	-33 205	-28 479	-19 295	-14 805	-6 089
24	Koronvaihtosopimus	18 319 000	30.6.2041	Kassavirta positiivinen	928 410	-1 115 621	-35 570	1 798 129	2 599 487	3 934 280
3	Koronvaihtosopimus	17 000 000	26.8.2022	Kassavirta positiivinen	294 109	296 071	295 083	293 139	292 171	290 248
4	Jatkettava koronvaihtosopimus, myyty optio	40 000 000	26.8.2042	Sopimusajan loppuun	-17 983 327	-28 847 401	-23 109 791	-13 411 973	-9 247 593	-2 397 919
23	Kynnyksellinen koronvaihtosopimus, myyty optio	5 108 800	28.12.2026	Sopimusajan loppuun	-687 500	-693 791	-564 116	-318 299	-201 595	17 775
36	Koronvaihtosopimus korkolattialla, myyty optio	18 868 570	21.6.2028	Kassavirta negatiiviseksi 2024	-257 260	29 190	-96 801	-534 776	-1 007 114	-1 978 768
5	Koronvaihtosopimus	20 000 000	25.5.2055	Sopimusajan loppuun	-7 363 659	-10 879 524	-9 118 057	-5 616 585	-3 877 126	-422 399
11	Koronvaihtosopimus	25 714 286	10.3.2023	Sopimusajan loppuun	-1 261 080	-1 500 718	-1 380 973	-1 141 041	-1 020 856	-780 053
Yhteensä		477 845 905			-46 853 979	-85 982 973	-65 988 438	-28 467 927	-11 761 549	18 523 208
Muutos laskennalliseen markkina-arvoon 31.12.2021						-39 128 994	-19 134 458	18 386 052	35 092 430	65 377 187

Keskeiset liitetiedot

Omistukset muissa yhteisöissä	Y-tunnus	Kunnan omistusosuus %	Konsernin omistusosuus %	Konsernin osuus omasta pääomasta	Konsernin osuus vieraasta pääomasta	Konsernin osuus tilikauden tuloksesta
Lahden kaupunki						
Lahti	0149669-3		100,00	611 705 005,55	899 301 815,08	4 696 019,82
Lahden Tilakeskus	0149669-4		100,00	26 459 434,66	327 372 431,61	13 247 782,38
Lahden Kaupunginorkesteri	0149669-5		100,00	724 809,49	819 216,57	-173 135,47
Lahden Kaupunginteatteri	0149669-6		100,00	-48 915,54	1 474 869,67	275 786,96
Liiketoiminta						
KOKO Lahti Oy	1538807-9	100,00	100,00	-357 516,79	2 139 485,54	502 362,37
Lahden Pysäköinti Oy	0855202-9	100,00	100,00	8 769 378,90	12 936 380,12	257 329,00
Lahden Sairaalaparkki Oy	2417816-1	0,00	81,89	291 652,88	4 864 051,66	129 390,07
Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy	0855115-7	77,80	77,80	949 614,38	596 012,73	19 966,79
Lahden Työn Paikka Oy	2484096-0	100,00	100,00	-14 878,38	7 733,82	-62 854,56
Lahti Aqua Oy -al konserni	0950563-8	100,00	100,00	108 522 253,64	179 508 037,89	12 077 888,90
Lahti Aqua Oy	0950563-8	100,00	100,00	34 790 199,25	24 465 686,91	2 837 830,88
Aqua Palvelu Oy	0950563-8	0,00	100,00	1 224 088,61	1 863 237,36	43 973,51
Aqua Verkko Oy	0950563-8	0,00	100,00	27 207 834,35	62 916 448,56	2 655 579,19
LABIO Oy	1860042-6	0,00	83,43	1 649 796,81	11 574 042,12	697 420,39
Lahti Energia Oy -al konserni	0804847-1	100,00	100,00	118 573 871,35	503 133 231,56	22 864 646,85
Lahti Energia Oy	0804847-1	100,00	100,00	47 743 669,21	463 430 801,14	7 011 208,38
Lahti Energia Sähköverkko Oy	2075131-1	0,00	100,00	26 391 813,51	51 017 037,07	72 227,31
Pilke Energia Oy	2836572-2	0,00	100,00	-1 826 306,81	16 356 720,72	-502 338,84
Koski Power Oy	1890317-9	0,00	100,00	1 969 766,14	2 056 126,94	62 462,32
One1 Oy	2335594-7	0,00	50,00	1 134 370,44	2 784 193,80	1 267 996,43
Provincia Oy	2516653-3	57,62	65,18	2 064 106,63	1 115 788,13	62 425,74
Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy -al konserni	2828895,8	56,90	79,46	602 305,52	2 406 288,68	219 368,77
Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy	2828895-8	56,90	79,46	591 596,50	2 380 532,75	208 659,74
Ateriasisko Oy	3185839-2	0,00	79,46	92 155,52	62 229,91	10 709,02
Salpakierto Oy -al konserni	0937458-6	58,58	58,58	3 151 617,67	8 993 278,25	647 542,02
Salpakierto Oy	0937458-6	58,58	58,58	2 726 445,72	8 774 443,95	292 966,66
Salpamaa Oy	3169281-2	0,00	58,58	555 157,19	327 134,43	138 331,78
Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy	2828893-1	56,62	79,38	350 965,99	3 196 737,15	86 917,19
Työterveys Wellamo Oy	2306525-3	59,60	64,11	1 206 576,52	647 392,96	-19 086,23
Asuminen						
Lahden Talot -al konserni	1108275-0	100,00	100,00	117 143 532,89	283 303 522,79	9 900 569,39
Lahden Talot Oy	1108275-0	100,00	100,00	24 311 628,32	17 061 802,73	838 674,80
Lahden Asunnot Oy	2108080-4	0,00	100,00	14 695 499,07	190 272 610,13	485 294,14
Lahden Palveluasunnot Oy	2110856-3	0,00	100,00	1 907 785,00	54 023 248,41	44 000,36
Kiinteistöyhteisöt						
Kiinteistö Oy Hansaparkki	0741811-9	56,88	56,88	3 500 377,27	8 323,52	3 349,57
Kiint Oy Lahden Siltavouti	0872475-9	7,60	100,00	8 803 565,18	14 981,89	15 263,10
Kiinteistö Oy Lahden Tiedepuisto	2871231-7	54,60	54,60	7 897 718,87	5 201 695,76	159 388,25
Kiinteistö Oy Nastonharjun liiketalo	0414205-7	75,60	75,60	161 691,56	1 537,01	-3 079,92
Lahden Rudolf Steiner koulun Talo Oy	0667999-0	91,70	91,70	1 420 590,09	512 831,12	0,00
Lahden Terveystalo Oy	0218029-5	82,50	91,66	198 564,36	257 689,23	239 243,80
Nastolan virastotalokiinteistö Oy	0707526-7	100,00	100,00	256 562,07	5 421,70	22 861,85
Paavolakiinteistöt Oy	2871232-5	100,00	100,00	7 595 913,08	4 155 612,06	380 747,92
Kuntayhtymät						
Hollolan-Lahden Vesilaitos ky	0217865-4	40,00	40,00	500 765,01	224 427,77	12 303,93
Koulutuskeskus Salpaus ky	0993644-6	63,86	63,86	59 162 747,58	7 913 085,61	2 599 943,18
Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä	0213162-9	52,34	52,34	33 229 183,01	116 359 729,80	92 498,99
Päijät-Hämeen liiton ky	0215610-5	58,08	58,08	1 813 367,39	2 441 401,05	-720 997,49
Eteva ky	0203300-9	4,66	4,66	865 797,76	2 301 070,33	387,06
Muut yhteisöt						
Lahden Konservatorio Oy	0149057-4	50,57	50,57	644 814,91	159 235,62	50 020,42
Lahden seutu - Lahti Region Oy	1074350-2	52,90	52,90	193 338,56	243 833,35	3 012,82
Lahti Events Oy	2662848-8	0,00	100,00	-1 774 938,58	7 325 481,34	-666 846,15
Päijät-Hämeen Ajoharjoittelurata Oy	0714333-8	50,00	69,16	211 219,50	300 115,11	-75 219,74
Radio- ja tv-museosäätiö	0960855-7	50,00	50,00	875 207,98	8 366,85	95 105,47
Spatium Toimitilat Oy al konserni	1577570-6	100,00	100,00	7 675 127,55	47 597 502,52	-400 924,03
Spatium Toimitilat Oy	1577570-6	100,00	100,00	7 728 080,81	42 899 019,18	-450 498,06
Lahden Jäähalli Oy	1440748-5	0,00	47,88	853 026,96	2 249 839,54	51 419,12

LAHTI KONSERNIN SUURIMPIEN YHTEISÖJEN TUNNUSLUKUJA 2021 JA 2020

		Henkilö- kunnan määrä	Liikevaihto 1 000 €	Tilikauden tulos € 1 000 €	Oma pääoma 1 000 €	Suhteellinen vel- kaantuneisuus %	Omavarai- suusaste %	Sijoitetun pääomatulo %
Lahti Energia Oy-alakonsemi								
	2021	203	197 411	22 865	118 574	249,9 %	34,1 %	6,7 %
	2020	205	155 774	29 409	103 781	251,7 %	17,0 %	7,8 %
Lahti Aqua Oy-alakonsemi								
	2021	82	40 945	6 039	54 261	211,9 %	37,5 %	4,6 %
	2020	83	38 109	3 564	49 072	193,2 %	33,2 %	4,2 %
Salpakerto Oy								
	2021	54	18 190	1 105	5 380	82,1 %	20,3 %	5,0 %
	2020	49	19 473	849	4 425	89,3 %	35,0 %	3,7 %
Lahden Pysäköinti Oy								
	2021	8	2 083	257	8 769	365,1 %	46,1 %	1,6 %
	2020	8	2 076	167	8 512	545,3 %	42,6 %	1,6 %
Lahden Sairaalaparkki Oy								
	2021	0	937	158	356	579,4 %	5,7 %	2,8 %
	2020	0	899	10	598	894,4 %	5,3 %	1,0 %
Lahden seutu - Lahti Region Oy								
	2021	15	1 934	5	364	12,9 %	60,7 %	1,0 %
	2020	14	1 874	3	360	28,0 %	60,7 %	0,7 %
KOKO Lahti Oy								
	2021	33	2 972	502	-358	38,0 %	-22,5 %	67,2 %
	2020	33	1 911	-605	-860	120,0 %	-59,7 %	-70,3 %
Lahti Events Oy								
	2021	7	60	-672	-1 775	956,5 %	-35,0 %	-77,4 %
	2020	7	1 123	-392	-1 108	518,2 %	-16,1 %	-18,4 %
Lahden Talot Oy								
	2021	37	56 101	9 901	117 144	494,9 %	29,4 %	3,2 %
	2020	36	54 629	11 979	107 743	400,6 %	27,6 %	4,7 %
Spatium Toimitilat Oy								
	2021	5	7 657	-401	7 675	589,8 %	6,8 %	-0,6 %
	2020	5	7 513	232	8 142	504,8 %	13,7 %	1,4 %
Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy								
	2021	33	3 133	26	1 221	20,9 %	55,4 %	1,7 %
	2020	33	3 692	194	1 195	24,0 %	71,3 %	13,6 %
Provincia Oy								
	2021	100	8 884	96	3 167	19,2 %	64,9 %	3,8 %
	2020	100	8 735	9	3 071	16,3 %	68,2 %	0,7 %
Työterveys Wellamo Oy								
	2021	74	8 570	-30	1 882	11,8 %	65,1 %	-1,8 %
	2020	78	7 529	-610	1 912	11,8 %	61,6 %	-28,0 %
Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy								
	2021	299	25 654	276	758	11,8 %	19,9 %	26,6 %
	2020	294	24 908	67	482	9,9 %	12,8 %	11,2 %
Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy								
	2021	478	19 292	109	442	20,7 %	9,8 %	11,3 %
	2020	521	19 751	8	331	15,3 %	7,6 %	3,8 %
* Koulutuskeskus Salpaus ky								
	2021	665	63 183	4 071	92 482	19,0 %	87,4 %	4,2 %
	2020	637	63 540	7 177	89 032	20,8 %	85,9 %	15,3 %
* Päijät-Hämeen Iliton ky								
	2021	331	28 443	-1 241	3 122	14,4 %	27,5 %	-17,3 %
	2020	341	26 444	711	4 364	13,1 %	47,7 %	32,9 %
* Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä								
	2021	6 882	770 136	1 726	64 534	26,8 %	21,5 %	0,7 %
	2020	7 112	749 862	1 469	64 540	21,2 %	26,8 %	0,7 %
<i>* Kuntayhtymän 100% luvut</i>								

Tunnuslukujen laskentakaavat

TUNNUSLUKUJEN LASKENTAKAAVAT

Tuloslaskelma

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista

= $100 * \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$

Vuosikate prosenttia poistoista

= $100 * \text{Vuosikate} / \text{Poistot} + \text{Arvonalentumiset}$

Vuosikate € / asukas

= $\text{Vuosikate} / \text{Asukasmäärä}$

Rahoituslaskelma

INVESTOINNIT

Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä, €

=toiminnan ja investointien rahavirta -välituloksen tilinpäätösvouden ja neljän edellisen vuoden kertymä

Investointien tulorahoitus, %

= $100 * \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

LAINANHOITO

Laskennallinen lainanhoitokate

= $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Laskennalliset lainanlyhennykset})$

Lainanhoitokate

= $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

MAKSUVALMIUS

Rahavarat 31.12.

= Rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset

Kassasta maksut kootaan seuraavista eristä:

Tuloslaskelmasta:

Toimintakulut - Valmistus omaan käyttöön

Korkokulut

Muut rahoituskulut

Rahoituslaskelmasta:

Investointimenot

Antolainojen lisäys

Pitkäaikaisten lainojen vähennys (lyhennykset)

Kassan riittävyys (pv)

= $365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Tase

Kertynyt ylijäämä (alijäämä)

= Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) + Tilikauden ylijäämä (alijäämä)

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas

= $[\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}] / \text{Asukasmäärä}$

Omavaraisuusaste, %

= $100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

= $100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

Lainat ja vuokravastuut, 31.12.

= $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat}) + \text{Vuokravastuut}$

Lainat ja vuokravastuut, €/asukas

Asukaskohtainen tunnusluku lasketaan jakamalla edellä mainittu lainojen ja vastuuden määrä tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Lainakanta 31.12.

= $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$

Lainat € / asukas

Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla edellä mainittu lainakanta tilinpäätösvuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Lainasaamiset 31.12.

= Sijoituksiin merkityt joukkovelkakirjasaamiset ja muut lainasaamiset

Taseyksikön tunnusluvut**Tuloslaskelma****Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %**

= $100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalla maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Lainat kunnalta} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$

Sijoitetun pääoman tuotto, %

= $100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalla maksetut korkokulut} + \text{Muille maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Sijoitettu korollinen vieras pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$

Voitto, %

= $100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen varauksia} / \text{Liikevaihto})$

Rahoituslaskelma**Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä, €**

=toiminnan ja investointien rahavirta -välituloksen tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden kertymä

Investointien tulorahoitus, %

= $100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} - \text{Tuloverot}) / (\text{Investointien omahankintameno})$

Pääomamenojen tulorahoitus, %

= $100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} - \text{Tuloverot}) / (\text{Investointien omahankintameno} + \text{Antolainojen nettolisäys} + \text{Lainanlyhennykset})$

Lainanhoito**Lainanhoitokate**

= $(\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} + \text{Korkokulut} - \text{Tuloverot}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

Maksuvalmius**Current ratio**

= $(\text{Vaihto-omaisuus} + \text{Lyhytaikaiset saamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Rahat ja pankkisaamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Quick ratio

= $(\text{Rahat ja pankkisaamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Lyhytaikaiset saamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Kassan riittävyys (pv)

= $365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Tase**Kertynyt yli- / alijäämä**

= $\text{Edellisten tilikausien yli- / alijäämä} + \text{Tilikauden yli- / alijäämä}$

Omavaraisuusaste, %

= $100 \times (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

= $100 \times (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

Lainakanta 31.12.

= $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$

Lainasaamiset 31.12.

= Sijoituksiin merkityt jvk-lainasaamiset ja muut lainasaamiset

Konsernin tunnusluvut**Tuloslaskelma**

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista
 = $100 * \text{Toimintatuotot} / \text{Toimintakulut}$

Vuosikate prosenttia poistoista
 = $100 * \text{Vuosikate} / (\text{Poistot} + \text{Arvonalentumiset})$

Vuosikate € / asukas
 = $\text{Vuosikate} / \text{Asukasmäärä}$

Asukasmäärä

RahoituslaskelmaINVESTOINNIT

Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä viideltä vuodelta, €

Investointien tulorahoitus, %
 = $100 * \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

LAINANHOITO

Laskennallinen lainanhoitokate
 = $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Laskennalliset lainanlyhennykset})$

MAKSUVALMIUS

Kassan riittävyys (pv)
 = $365 \text{ pv} * \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Kassasta maksut kootaan seuraavista eristä:

Konsernituloslaskelmasta:

Toimintakulut

Korkokulut

Muut rahoituskulut

Konsernin rahoituslaskelmasta:

Investointimenot

Antolainasaamisten lisäykset

Pitkäaikaisten lainojen vähennys (lyhennykset)

Tase

Omavaraisuusaste (%)
 = $100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Vähemmistöosuus} + \text{Konsernireservi} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Suhteellinen velkaantuneisuus, %
 = $100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

Kertynyt yli- / alijäämä (1 000) €
 = $\text{Edellisten tilikausien yli- / alijäämä} + \text{Tilikauden yli- / alijäämä} / 1\ 000$

Kertynyt yli- / alijäämä € / asukas
 = $(\text{Edellisten tilikausien yli- / alijäämä} + \text{Tilikauden yli- / alijäämä}) / \text{Asukasmäärä}$

Konsernin lainakanta (1 000) € 31.12.
 = $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$

Konsernin lainat (1 000) € / asukas
 Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla konsernin lainakanta tilinpäätös-
 vuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Lainat ja vuokravastuut 31.12.
 = $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat}) + \text{Vuokravastuut}$

Konsernin lainat ja vuokravastuut, euroa/asukas
 Asukaskohtainen tunnusluku lasketaan jakamalla edellä mainittua lainojen ja vastuiden määrä tilinpäätös-
 vuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Konsernin lainasaamiset (1 000) € 31.12.
 = Sijoituksiin merkityt joukkovelkakirjasaamiset ja muut lainasaamiset

Konsernin henkilöstömäärä 31.12.
 = Kunnan ja sen tytäryhteisöjen palveluksessa olleiden henkilöiden lukumäärä 31.12.

Taseyksiköiden tilinpäätökset

Sitovat määrärahat

Taseyksiköt

Lahden Tilakeskus	Tilikauden ylijäämä (alijäämä) ilman käyttöomaisuuden myyntivoittoja ja -tappioita
Lahden kaupunginorkesteri	Tilikauden ylijäämä (alijäämä)
Lahden kaupunginteatteri	Tilikauden ylijäämä (alijäämä)

LAHDEN TILAKESKUS

TOIMINTAKERTOMUS

Toiminta-ajatus

Tilakeskus on kaupunginhallituksen konserni- ja tilajaoston alainen kunnallinen taseyksikkö, jonka tehtävänä on järjestää kaupunkioorganisaatiolle sen tarpeiden mukaiset toimitilat ja niihin sovitut kiinteistö- ja käyttäjäpalvelut. Tilakeskus vastaa kaupungin omistamasta toimitilakannasta, sen teknisestä kunnosta ja arvosta, tuottavuudesta, tehokkaasta käytöstä ja kehittämisestä. Tilakeskuksen päätöksentekojärjestelmänä toimii konserni- ja tilajaosto. Kaupungin konsernitasoisen tilahallinnon ohjauksen sisältyä valmistelutehtäviä, joista vastaa Tilakeskuksen johto.

Toimitilajohtajan katsaus

Tilakeskus jatkoi vuonna 2021 toimitilakantansa uudistamista ja kehittämistä palveluverkkosuunnitelmiin ja rakennusten tekniseen kuntoon perustavan pitkäjänteisen investointiohjelman avulla. Toimitilakannan kehittäminen tapahtuu vaiheittain ja se kestää vuosia. Samoin kiinteistöjen ylläpidon kehitystyötä entistä kustannustehokkaammaksi ja oikea-aikaisemmaksi on jatkettu. Kiinteistöihin liittyvien turvallisuusratkaisujen kehittämistyötä digitaalisia ratkaisuja hyödyntäen on jatkettu. Tilakeskus on myös jatkanut pitkäjänteistä ja tuloksekasta energiatehokkuustyötä ja ympäristöasioiden kehittämistä niin uudis- ja perusparannushankkeissa kuin olemassa olevan rakennuskannan ylläpidossa. Kiinteistökannan salkutuksen E-salkun eli imagorakennusten kunnostusohjelmaa jatkettiin kaupungin omistamien Enonsaaren rakennusten kunnostuksella. E-salkun kunnostusohjelmaa jatkuu vielä usean vuoden ajan.

Talonrakennushankkeista valmistui Rakokiven monitoimitalo ja Kivimaan monitoimitalon laajennus- ja liikuntatilat. Kaupungintalon perusparannuksen allianssihankeeseen rakentamistaihe alkoi. Paavolan kampusalueen myynnistä Hemsö Oy:lle toteutui ja Paavolan kampusalueen hankkeiden toteutusta on jatkettu Hemsön Suomi Oy:n johdolla. Käyttösuunnitelmaa toteutettiin suunnitellussa aikataulussa muutamaa vähäistä poikkeusta lukuun ottamatta. Lahden visuaalisten taideteiden museo Malvan tilat valmistuivat vuokrahankeena ja ne luovutettiin kaupungille vuokrasopimuksen mukaisesti 30.4.2021.

Tilakeskuksen hallinnoima tilakanta vähentyi yhteensä noin 8 500 m² verran. Vanhan rakennuskannan poistumaa kertyi purkamisten seurauksena noin 2 600 m² ja Paavolan kampuksen kaupalla 23 400 m². Oma tilakanta lisääntyi mm. Rakokiven monitoimitalolla ja Kivimaan monitoimitalon laajennuksella noin 16 600 m². Vuokrattujen tilojen kokonaismäärä koulujen tai päiväkotien tilapäistilarpeisiin ei kasvanut vuoden 2021 aikana. Vuokrattuja tilapäis- tai lisätiloja on 24 800 m².

Kiinteistöjen ylläpidossa ja rakennuttamisessa sekä kustannusten seurannassa käytössä olevien tietojärjestelmien hyödyntämistä ja niihin liittyvien toimintojen kehittämistä on jatkettu edelleen Tilakeskuksen toiminnassa.

Rakennusteollisuuden RT ry totesi lokakuun 2021 suhdannekatsauksessaan rakentamisen kasvavan kuluvana vuonna prosenttien verran ja vuonna 2022 rakentamisen ennakoimaan kasvavan kaksi prosenttia.

Tilakeskuksen mukaan rakennuskustannukset nousivat vuoden 2021 joulukuussa 10,2 prosenttia vuodentakaisesta. Tarvikepanosten kustannukset nousivat vuodessa 14,8 prosenttia ja työ- ja materiaalkustannukset 6,5 prosenttia. Palveluiden hinnat pysyivät edellisen vuoden tasolla.

Henkilöstö

Henkilöstön määrä vuoden lopussa oli 40. Kaksi avoimeksi jäänyttä tehtävää oli täyttämättä. Henkilöstömenot olivat 2,4 milj. euroa ja 3,5 prosenttia liikevaihdosta.

Tilakeskuksen henkilöstön yhteistoiminta-ajatuksena toimii työpaikkakokous, joita pidettiin kertomusvuoden aikana kaksi kertaa. Henkilökohtaiset kehityskeskustelut sekä ryhmäkehityskeskustelut pidettiin pääosin tammi-huhtikuun aikana koko henkilöstön osalta. Terveysperusteisia poissaoloja per henkilötyövuosi toteutui 2,8, joka alittaa tavoitteen 4,9 ja edellisen vuoden toteuman 4,9.

Sisäinen valvonta ja riskien hallinnan järjestäminen

Tilakeskuksen toimintaa on ohjannut ja valvonut kaupunginhallituksen konserni- ja tilajaosto kaupunginvaltuuston määrittämien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden mukaisesti.

Sisäisen valvonnan osalta on noudatettu kaupungin konsernihallinnon ja sisäisen tarkastuksen ohjeita sekä toteutettu yksikkökohtaista valvontaa Tilakeskuksen johtoryhmässä yhteisesti sovittujen pelisääntöjen mukaisesti.

Toiminnan tavanomaista riskien hallintaa ovat urakkasopimuksiin perustuvat rakennustöiden aikaiset ja takuuaajan vakuudet ja vakuutukset sekä ns. ulosvuokrattujen kohteiden vuokravakuudet muissa kuin vähäistä taloudellista intressiä omaavissa sopimussuhteissa. Tilajaavastuulain mukaisessa valvonnassa hyödynnetään kaupallista, tilaajalle maksutonta tilajaavastuu.fi-palvelua sekä tarvittaessa Suomen Asiakastieto Oy:n luottotietorekisteriä. Kaupunkirjoissa, vuokrasopimuksissa, urakka-asiakirjoissa ja monissa muissa sopimuksissa käytetään vakiintuneita, tarkastettuja sopimusehtoja. Poikkeuksellisten sopimusehtojen tarkastamisessa käytetään kaupungin lakimiesten asiantuntemusta.

Toiminnan tunnuslukuja

Toimintavuoden aikana valmistui yhteensä noin 51,9 milj. euron arvosta, osin uutta ja osin uudistettua rakennuskantaa kirjattavaksi Tilakeskuksen taseeseen. Merkittävimmät valmistuneet hankkeet ovat Rakokiven monitoimitalo Loisto ja Kivimaan monitoimitalo Aarteen laajennus- ja liikuntatilat.

Käytöstä poistuneita huonokuntoisia rakennuksia purettiin neljä kappaletta (noin 2 100 m²), joista merkittävin oli Timonkadun päiväkotirakennus.

Tilakeskuksen liikevaihto oli 68,5 milj. euroa (edellisvuonna 67,0 milj. euroa) ja liikevoitto oli plussalla 17,8 milj. euroa (edellisvuonna 6,8 milj. euroa).

Vuonna 2021 koronapandemiasta johtuen Tilakeskus antoi vuokrahelputuksia yhteensä noin 0,8 milj. euroa. Matkailu-, ravintola-, kahvila- ja tapahtuma-alojen yritysten tilavuokrahelputuksia myönnettiin 2021 usealle yritykselle.

Tilikauden ylijäämä oli 13,5 milj. euroa (edellisvuonna ylijäämä 2,6 milj. euroa). Käyttötaloutta ovat rasittaneet erityisesti koulujen ja päiväkotien jatkonut väistötilatarve tilakustannuksineen. Käyttöomaisuudesta on tehty 4,6 milj. euron lisäpoistot. Lisäpoistoja tehtiin seuraavista rakennuksista: Mukkulan yläkoulu ja Viherlaakson päiväkotit.

Omien toimitilojen ylläpitoon käytettiin yhteensä noin 9,6 milj. euroa (edellisvuonna noin 9,7 milj. euroa) ja talonrakennusinvestointeihin yhteensä 32,2 milj. euroa (edellisvuonna 47,5 milj. euroa). Investointihankeita aktivoitiin yhteensä 51,9 milj. euron edestä ja pitkäaikaisen velan määrä väheni kaikkiaan 32,0 milj. eurolla. Tilakeskuksen pitkäaikainen korollinen

velka kaupungille oli tilikauden päättyessä 321 milj. euroa (edellisvuonna 353 milj. euroa).

Huoltokirjajärjestelmään (BEM) tuli vuoden aikana palvelupyyntöjä yhteensä 4 218 kappaletta (edellisvuonna 3 204 kpl).

Tilojen ja omaisuuden määrä

Tilakeskuksen omistajahallinnassa oli tiloja vuoden lopussa yhteensä 397 200 m² ja vuokrahallinnassa on markkinoilta vuokrattuja tiloja 102 400 m². Kaupungin oman palvelutuotannon käytössä tiloista oli 341 500 m², josta 93,1 prosenttia oli sivistyksen palvelualueen, 5,5 prosenttia konsernihallinnon palvelualueen ja 1,4 prosenttia kaupunkiympäristön palvelualueen käytössä. Tilakannasta ulos vuokrattuja tiloja (mukaan lukien konserniyhtiöt) oli 97 500 m², josta Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymälle vuokratuista tiloista oli 57 100 m². Paavola kampuksen myynti Hemsö Suomi Oy:lle on lisännyt markkinoilta vuokrattujen tilojen määrää sekä ulkoisia vuokramenoja.

Tilakeskuksen koko tase oli 355 milj. euroa (edellisvuonna 375 milj. euroa), rakennuskannan jälleenhankinta-arvo on noin 983 milj. euroa ja tekninen arvo noin 736 milj. euroa.

Muutoksia toimitilakannassa

Toimitilakannan salkutuksen perusteella D-salkkuun kuuluvan tilakannan poistuman kerryttämistä on jatkettu koko

kuluneen vuosikymmenen ajan. Vuosien 2010–2020 aikana kaupungin toiminnoille tarpeettomiksi käyneiden tilojen poistumaa purkamisten ja myyntien kautta kertyi noin 156 600 m² ja vuoden 2021 aikana purettavaa tilakantaa poistui lisää noin 2 600 m². Tämän lisäksi on omistuksesta poistunut helmikuussa 2021 Paavolan kampuksen rakennukset ja Humpulan uusi päiväkotirakennus yhteensä 23 400 m² sekä keskenraiset Terijoenkatu 3 liikuntahalli sekä Terijoenkatu 7 laajennusosa. Myydyt rakennukset vuokrataan takaisin pitkäaikaisella vuokrasopimuksella Sivistyksen palvelualueen käyttöön.

Talous

Tilakeskuksen taloutta on tasapainotettu tilapäisellä sisäisen korkomenon 1,7 prosenttiyksikön alennuksella, vuoden 2021 sisäinen korko oli 1,3 prosenttia. Vuoden 2021 osalta Tilakeskuksen tulos oli ylijäämäinen Paavolan kampusrakennusten kiinteistökaupan ansiosta sekä mm. pitkäjänteisen energiatehokkuustoiminnan, suunnitelmallisen ylläpitotoiminnan sekä ennakoidun väistötilahankinnan siirtymisen takia. Koronatilanne vähensi myös vuonna 2021 kiinteistöjen ylläpitoa ja toteuma jäi edellisen vuoden tasolle.

Tilikauden tuloksen käsittely

Tilikauden ylijäämä 13,2 milj. euroa esitetään lisättäväksi edellisten tilikausien ylijäämään.

LAHDEN TILAKESKUS

TULOSLASKELMA	2021	2020
Liikevaihto	68 463 944,12	66 963 513,10
Valmistus omaan käyttöön	604 287,00	727 206,97
Liiketoiminnan muut tuotot	12 872 994,56	1 600,00
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-7 609 276,17	-7 255 471,52
Palvelujen ostot	-11 214 679,31	-10 761 975,41
	<u>-18 823 955,48</u>	<u>-18 017 446,93</u>
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-2 002 606,77	-1 999 723,95
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-329 827,61	-363 052,74
Muut henkilösivukulut	-74 072,41	-70 209,19
	<u>-2 406 506,79</u>	<u>-2 432 985,88</u>
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-25 084 200,81	-25 514 516,91
Arvonalentumiset	-212 387,71	-227 719,95
	<u>-25 296 588,52</u>	<u>-25 742 236,86</u>
Liiketoiminnan muut kulut	-17 643 764,21	-14 673 412,25
Liikelyli-/alijäämä	17 770 410,68	6 826 238,15
Rahoitustuotot ja -kulut		
Muut rahoitustuotot	126,45	36,13
Kunnalle maksetut korkokulut	-4 591 329,88	-4 344 329,88
Muut rahoituskulut	-7 386,44	-1 263,21
	<u>-4 598 589,87</u>	<u>-4 345 556,96</u>
Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä	13 171 820,81	2 480 681,19
Yli-/alijäämä ennen varauksia	13 171 820,81	2 480 681,19
Poistoeron lisäys/vähennys	75 961,57	127 478,75
Tilikauden yli-/alijäämä	13 247 782,38	2 608 159,94
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,96	1,91
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	4,96	1,91
Voitto, %	19,24	3,70

LAHDEN TILAKESKUS

TASE	2021	2020
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Muut pitkävaikutteiset menot	2 997 218,36	3 595 311,25
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	1 353 477,36	1 061 731,84
Rakennukset	305 737 019,95	290 907 278,84
Kiinteät rakenteet ja laitteet	13 887 010,67	15 071 644,79
Koneet ja kalusto	148 895,10	237 701,73
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	24 189 299,53	61 218 180,65
	<u>345 315 702,61</u>	<u>368 496 537,85</u>
Sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	2 059 446,49	2 271 834,20
	<u>2 059 446,49</u>	<u>2 271 834,20</u>
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Saamiset		
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	152 490,75	402 398,98
Saamiset kunnalta	3 336 001,50	0,00
Muut saamiset	725 416,95	442 163,28
Siirtosaamiset	53 075,38	48 000,00
	<u>4 266 984,58</u>	<u>892 562,26</u>
VASTAAVAA YHTEENSÄ	<u>354 639 352,04</u>	<u>375 256 245,56</u>
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	13 211 652,28	10 603 492,34
Tilikauden yli-/alijäämä	13 247 782,38	2 608 159,94
	<u>26 459 434,66</u>	<u>13 211 652,28</u>
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	807 485,77	883 447,34
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat kunnalta	321 179 222,13	353 179 222,13
Lyhytaikainen		
Lainat kunnalta	0,00	2 229 006,82
Ostovelat	5 588 826,02	5 158 649,23
Muut velat	53 487,66	43 209,87
Siirtovelat	550 895,80	551 057,89
	<u>6 193 209,48</u>	<u>7 981 923,81</u>
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	<u>354 639 352,04</u>	<u>375 256 245,56</u>
TASEEN TUNNUSLUVUT		
Omavaraisuus, %	7,69	3,76
Suhteellinen velkaantuneisuus, %*	402,49	539,33
Kertynyt ylijäämä 31.12. 1000 €	26 459	13 212
Lainakanta 31.12. 1000 €	321 179	355 408

LAHDEN TILAKESKUS

RAHOITUSLASKELMA	2021	2020
Toiminnan rahavirta		
Liikelyi-/alijäämä	17 770 410,68	6 826 238,15
Poistot ja arvonalentumiset	25 296 588,52	25 742 236,86
Rahoitustuotot ja -kulut	-4 598 589,87	-4 345 556,96
Tulorahoituksen korjauserät	-12 864 259,04	0,00
	25 604 150,29	28 222 918,05
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-32 208 479,64	-47 610 788,51
Rahoitusosuudet investointimenoihin	326 000,00	32 596,41
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	43 441 466,00	0,00
	11 558 986,36	-47 578 192,10
Toiminnan ja investointien rahavirta	37 163 136,65	-19 355 274,05
Rahoituksen rahavirta		
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys kunnalta	-32 000 000,00	19 000 000,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos kunnalta	-2 229 006,82	1 439 122,76
	-34 229 006,82	20 439 122,76
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Saamisten muutos kunnalta	-3 336 001,50	0,00
Saamisten muutos muilta	-38 420,82	52 240,97
Korottomien velkojen muutos muilta	440 292,49	-1 136 089,68
	-2 934 129,83	-1 083 848,71
Rahoituksen rahavirta	-37 163 136,65	19 355 274,05
Rahavarojen muutos	0,00	0,00

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	25 451 931,03	71 024 092,18
Investointien tulorahoitus, %	120,66	59,32
Lainanhoitokate	9,38	7,50
Quick ratio	0,7	0,1
Current ratio	0,7	0,1

LAHDEN KAUPUNGINORKESTERI

TOIMINTAKERTOMUS

Toiminta-ajatus

Kaupunginorkesteri tarjoaa monipuolisilla konserteillaan erityisesti lahtelaisille elämänlaatua parantavia ja henkistä virkistymistä lisääviä elämyksiä. Orkesteri jatkaa kansainvälistä näkyvää työtään ja näin toimii yhtenä kaupungin merkittävistä vahvuustekijöistä.

Intendentin katsaus

Koko toimintavuotta leimasi maailmanlaajuinen koronapandemia, joka aiheutti suuria muutoksia orkesterin toimintaan. Kevätkausi jouduttiin tekemään kokonaisuudessaan verkkokonserttitoimintana, ja lisäksi tehtiin mm. levytystoimintaa. Syyskauden konsertteihin voitiin ottaa yleisöä rajoitetulla määrällä turvavälein. Rajoitustoimista huolimatta pystyttiin toteuttamaan konsertteja korkean profiilin taiteilijavierailuilla, joista mainittakoon säveltäjä/kapellimestari John Adams ja kapellimestari Sir Mark Elder.

Toimintavuosi oli taitekohta orkesterin taiteellisessa toiminnassa, kun Dalia Stasevska aloitti elokuussa kautensa orkesterin ylikapellimestarina ja Sibelius-festivaalin taiteellisena johtajana. Kansainvälinen Sibelius-festivaali järjestettiin Sibeliusallossa 22. kerran koronapandemiasta huolimatta.

Henkilöstö

Orkesterin henkilöstössä oli tilikauden päättyessä kaksi vakinaista viranhaltijaa, 69 toistaiseksi palkattua kokoaikaista työntekijää ja seitsemän määräaikaista työntekijää. Määräaikaiset työntekijät toimivat pitkäaikaisten työolomien sijaisina tai avoimien tehtävien hoitajina.

Pandemian vuoksi koesoittoa vaativia muusikkokrytoiteja jouduttiin siirtämään tulevaisuuteen.

Ympäristötekijät

Kaupunginorkesteri jatkaa Hiilineutraali Sinfonia Lahti -hankettaan. Osana Lahden ympäristökaupunkivuotta orkesteri tuotti kantaesityksen Cecilia Damströmin orkesteriteoksesta ICE. Sävellys oli osa Helsingin Kansalaistorilla järjestettyä installaatiota.

Paperin kulutusta on saatu edelleen laskettua henkilökunnalle toimitettavien dokumenttien siirtyessä enenevässä määrin verkkoon painetun version sijaan mm. OPAS-toiminnansuunnittelujärjestelmän (Orchestra Planning Administration System) laajemman käyttöönoton myötä.

Toimintavuonna paperin kulutusta on saatu laskettua merkittävästi muusikoille tulostettavien harjoitusnuottimateriaalien vähentyessä järjestettäessä kyseinen toiminto enenevässä määrin sähköisillä järjestelmillä.

Koronapandemian vuoksi tietyt toimintavuodelle suunnitellut toimenpiteet jouduttiin siirtämään tulevaisuuteen.

Sisäinen valvonta ja riskien hallinta

Riskikartoitus tehdään Lahden kaupunginorkesterissa säännöllisesti. Viimeisin päivitys tehtiin tammikuussa 2021 ja annettu tuolloin tiedoksi kaupungin turvallisuus- ja riskienhallintapäällikölle. Riskienhallintaan ja -seurantaan osallistuvat kaikki hallinnon työntekijät oman vastuualueensa osalta.

Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

Orkesterin toiminnalliset tavoitteet sisältyivät sivistyksen palvelualueen tavoitteisiin ja toteutuminen raportoidaan sivistyksen palvelualueen tavoitteiden toteutuman yhteydessä.

Tuottavuustoimenpiteet

Koronapandemian aiheuttamien rajoitustoimien vuoksi orkesteri joutui järjestämään toimintaansa budjetoitua pienemmillä taloudellisilla resursseilla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi kaupunginorkesterille 320 000 euroa korona-avustusta pandemian johdosta aiheutuvaan, toimintavuodelle kohdistettavaan lisärahoitustarpeeseen.

Orkesteri pysyi menobudjetissaan, mutta OKM:n avustus ei riittänyt täysin korvaamaan menetetyistä lipputuloista aiheutuvaa tulovajetta.

Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

Tilikauden tuloksen muodostumista kuvataan tuloslaskelmassa ja toiminnan rahoitusta kuvataan rahoituslaskelmassa.

Orkesterin sitova tulostavoite alkuperäisessä talousarviossa oli tilikauden yli-/alijämä nolla euroa. Tulostavoitetta ei saavutettu.

Tilikauden tuloksen käsittely

Tilikauden alijäämä 173 135 euroa esitetään kirjattavaksi taseen oman pääoman liikeylijäämä/alijäämä tilille.

Toiminnan laajuutta kuvaavat tunnusluvut

	TP2018	TP2019	TP2020	TP2021
Julkisia konsertteja	86	78	43	20
* Kuulijoita em. konserteissa	53 910	43 705	15 540	7 561
Muita esiintymisiä (tilausesiintymiset, ulkomaan konsertit, pienryhmät)	64	142	45	1
* Kuulijoita em. esiintymisissä	5 294	17 305	2 538	228
Kuulijoita yhteensä	59 204	61 010	18 078	7 789
Valtionosuus				
* Henkilötyövuodet	84	84	84	84
* Valtionosuus 1 000 €	1 499	1 488	1 612	1 547

LAHDEN KAUPUNGINORKESTERI

TULOSLASKELMA	2021	2020
Liikevaihto	161 051,06	282 735,06
Liiketoiminnan muut tuotot	35 334,36	18 719,22
Muut tuet ja avustukset	377 870,00	279 000,00
Tuet ja avustukset kunnalta	5 064 800,04	5 136 000,00
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-20 762,24	-21 053,04
Palvelujen ostot	-934 915,31	-736 269,24
	-955 677,55	-757 322,28
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-3 275 539,49	-3 043 063,53
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-539 191,84	-592 576,61
Muut henkilösivukulut	-118 400,51	-104 355,49
	-3 933 131,84	-3 739 995,63
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-59 472,09	-38 820,86
Liiketoiminnan muut kulut	-864 071,15	-709 805,87
Liikelyi-/alljäämä	-173 297,17	470 509,64
Rahoitustuotot ja -kulut		
Muut rahoitustuotot	282,79	649,09
Muut rahoituskulut	-121,09	-53,29
	161,70	595,80
Tilikauden yli-/alljäämä	-173 135,47	471 105,44
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Sijoitetun pääoman tuotto, %	-21,34	71,12
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	-21,34	71,12
Voitto, %	-107,50	166,62

LAHDEN KAUPUNGINORKESTERI

TASE	2021	2020
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineelliset hyödykkeet		
Koneet ja kalusto	151 317,70	170 209,89
	<u>151 317,70</u>	<u>170 209,89</u>
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Saamiset		
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	0,00	5 288,68
Saamiset kunnalta	1 319 896,23	1 646 864,80
Muut saamiset	62 690,71	40 376,66
Siirtosaamiset	31 650,11	8 864,41
	<u>1 414 237,05</u>	<u>1 701 394,55</u>
VASTAAVAA YHTEENSÄ	<u>1 565 554,75</u>	<u>1 871 604,44</u>
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Ed. tilikausien yli-/alijäämä	897 944,96	426 839,52
Tilikauden yli-/alijäämä	-173 135,47	471 105,44
	<u>724 809,49</u>	<u>897 944,96</u>
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	21 528,69	21 528,69
VIERAS PÄÄOMA		
Lyhytaikainen		
Saadut ennakot	0,00	3 014,50
Ostovelat	68 744,36	153 272,88
Muut velat	79 014,25	64 678,94
Siirtovelat	671 457,96	731 164,47
	<u>819 216,57</u>	<u>952 130,79</u>
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	<u>1 565 554,75</u>	<u>1 871 604,44</u>
TASEEN TUNNUSLUVUT		
Omavaraisuus, %	46,30	48,05
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	14,53	16,60
Kertynyt ylijäämä, 1 000 €	725	898
Lainakanta 31.12. 1 000 €	0	0

LAHDEN KAUPUNGINORKESTERI

RAHOITUSLASKELMA	2021	2020
Toiminnan rahavirta		
Liikely-/alijäämä	-173 297,17	470 509,64
Poistot ja arvonalentumiset	59 472,09	38 820,86
Rahoitustuotot ja -kulut	161,70	595,80
Tulorahoituksen korjauserät	0,00	0,00
	-113 663,38	509 926,30
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-40 579,90	-61 127,68
	-40 579,90	-61 127,68
Toiminnan ja investointien rahavirta	-154 243,28	448 798,62
Rahoituksen rahavirta		
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Saamisten muutos kunnalta	326 968,57	-567 336,10
Saamisten muutos muilta	-39 811,07	24 366,27
Korottomien velkojen muutos muilta	-132 914,22	94 071,21
	154 243,28	-448 898,62
Rahoituksen rahavirta	154 243,28	-448 898,62
Rahavarojen muutos	0,00	-100,00
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	0,00	0,00
Rahavarat 1.1.	0,00	100,00
	0,00	-100,00
RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	423 314,33	-77 936,62
Quick ratio	1,7	1,8
Current ratio	1,7	1,8

LAHDEN KAUPUNGINTEATTERI

TOIMINTAKERTOMUS

Toiminta-ajatus

Kaupunginteatteri on korkeatasoinen, omaleimainen ja ohjelmistoltaan monipuolinen metropolialueen pohjoinen keskus-teatteri ja Lahden keskeinen vetovoimatekijä. Teatteri järjestää teatteriesityksiä omana tuotantonaan ja yhteistuotantoina. Ohjelmistonsa täydentämiseksi teatteri järjestää koti- ja ulkomaisia teatterivierailuja ja muita kulttuuriesityksiä. Lahden kaupunginteatterin saama valtionosuus oli 2,6 milj. euroa vuonna 2021.

Teatterinjohtajan katsaus

Vuosi 2021 alkoi tiukkojen koronarajoitusten merkeissä. Viranomaisten määräämät rajoitustoimet kestivät lopulta koko kevätkauden. Päädyimme siirtämään ensi-iltoja syksyyn -21, jonne raivasimme tilaa. Henkilöstö oli esitystoiminnan rajoituksista huolimatta hyvin työllistetty. Harjoittelimme syksyn esitykset mahdollisimman pitkälle jo kevään aikana. Lisäksi tuotimme huomattavan määrän digitaalista materiaalia koulujen ja ympäristökaupunkivuoden käyttöön. Ulkoilmaesityksinä teimme satukiertueen päiväkotikäisille ja pihakonserttikiertueen palvelutalojen asukkaille. Syyskaudella pääsimme aloittamaan esitystoiminnan ja iloksemme esitykset kiinnostivat katsojia. Esitimme huomattavan määrän kulttuurikasvatusohjelmaan liittyviä lastenesityksiä, jotka jäivät edellisiltä kahdelta keväältä rajoitusten jalkoihin. Taidetestaajat-esityksiä emme pystyneet toteuttamaan, vaan ne jäivät vuodelle 2022.

Joulukuussa koronatilanne paheni uudestaan ja päädyimme uudelleen vastaaviin rajoituksiin kuin vuotta aiemmin. Henkisesti kulunut vuosi on ollut teatterilaisille raskas, mutta vahvan yhteishengen ansiosta siitä on selvitty.

Oma tulonhankinta jäi murto-osaan tavoitteesta, mutta teatterin talouden pelasti jo toisena perättäisenä vuonna OKM:n harkinnanvarainen tuki, jota teatteri sai 460.000 euroa. Lisäksi vuonna 2020 myönnetty toinen erä harkinnanvaraista tukea 350.000 euroa siirrettiin tuloksi vuodelle 2021. Vuosi 2021 on talouden osalta ylijäämäinen.

Henkilöstö

Kaupunginteatterissa palvelussuhteessa oli vuoden lopussa 97 henkilöä. Tässä luvussa on mukana myös erilaisilla työpailla olevien työntekijöiden sijaiset. Lisäksi vuoden lopussa teatterissa oli noin 30 tilapäistä ja osa-aikaista työntekijää määräaikaisissa työsuhteissa. Tilapäiset työntekijät ovat pääosin vierailuvia suunnittelijoita, taiteilijoita ja avustajia, joiden palkkausperusteena on teoksen harjoitus- tai esityskerta. Vapautuvien tehtävien täyttämistä harkitaan tapauskohtaisesti ja noudatetaan kaupungin täyttölupamenettelyä. Teatteri käyttää mm. aula- ja eteispalvelussa vuokratyövoimaa tarpeen mukaan.

Vuosi 2021 oli edellisen vuoden tapaan poikkeuksellinen myös henkilöstön työhyvinvoinnin näkökulmasta. Terveystilanteesta poissaolopäiviä per henkilötyövuosi oli kuitenkin vähemmän kuin edellisenä vuonna, jolloin poissaolopäiviä oli 18,2. Vuonna 2021 poissaolopäiviä oli 11,0. Tavoitteeksi oli asetettu 13,0 poissaolopäivää.

Ympäristötekijät

Teatteritalon ja esitysten valaisemiseen käytettävän energian minimointiin on kiinnitetty huomiota mm. hankkimalla energiatehokkaampia lamppeja. Näytelmien pukuja ja lavasteita varastoidaan ja hyödynnetään yhä uudelleen. Käytöstä poistettava lavastus- ja pukumateriaalit kierrätetään. Lipunmyynnin osalta verkkokaupan osuus kokonaisymyynnistä tulee jatkossa lisääntymään. Teatterin tiedot ovat mukana kaupungin ympäristötilinpäätöksessä.

Sisäinen valvonta ja riskien hallinta

Kaupunginteatterilla on tilikauden aikana tarkistettu riskienhallintasuunnitelma. Tilinpäätökseen liittyvä itsearviointi suoritettiin tilikauden päätteeksi ja annettiin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutumista koskeva selvitys. Lipunmyyntijärjestelmän maksu- ja myyntitapahtumat siirretään eräajoina kaupungin taloushallinnon järjestelmiin.

Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

Teatterin toiminnalliset tavoitteet on määritelty sivistyksen palvelualueen käyttösuunnitelmassa, jossa on kuvattu toimintasuunnitelma ja toimenpiteet tavoitteiden toteutumiseksi.

Ryhmäasiakkaiden määrää ei ole pystytty koronapandemiasta johtuen säilyttämään. Ryhmäasiakkaiden määrä jäi pieneksi kevään esitystoiminnan keskeytyksen vuoksi. Tuotantoprosesseja on kehitetty ja kehitetään edelleen. Talouden seuranta ja kustannustietoisuutta on parannettu mm. hyödyntämällä taloustilanteen seurannassa ja analysoinnissa käytössä olevia raportointityökaluja kuten Johdon raportointia. Markkinoinnissa huomioitiin Euroopan ympäristöpääkaupunki-kärkihanke. Laadittiin teatterin yhdenvertaisuussuunnitelma, joka liitettiin osaksi hakemusta, jolla teatteri haki uudelleen valtionosuuden piiriin. Henkilöstökyselyillä kartoitettiin erityisesti koronan henkilöstövaikutuksia.

Tuottavuustoimenpiteet

Teatterin ensi-illat keskitettiin pääosin syysnäytäntökauteen, jolloin on normaalisti sesonki ja kysyntä suurimmillaan. Kevään ensi-illat siirrettiin syksylle ja yksi syksyllä suunnitelluista ensi-illoista siirrettiin tammikuulle 2022. Suunnitelluista ensi-illoista toteutui viisi, joista yksi oli Koulutuskeskus Salpauksen kanssa yhteistuotantona toteutettu Kummitusjoulu-sirkusesitys. Omien tuotantojen lisäksi ohjelmistossa oli syksyn aikana vierailunäytäntöjä. Tilavarauksen kautta toteutui yhteensä kolme tilaisuutta.

Kaupungin LUMO-ohjelman mukainen 200.000 euron säästö toteutui pienentämällä toimintaan kohdistuneita määrärahoja.

Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

Tilikauden tulos esitetään tuloslaskelmassa ja toiminnan rahoitus esitetään rahoituslaskelmassa.

Teatterin sitova tulostavoite alkuperäisessä talousarviossa oli, tilikauden yli-/alijämä nolla euroa. Teatterin tulos vuodelta 2021 oli 275.786,96 euroa ylijäämäinen. Vuoden 2021 tilinpäätöksen jälkeen teatterilla on taseessa 48.915,54 euroa katettavaa alijäämää.

Tilikauden ylijäämä muodostui kulujen alittumisesta kaikissa menolajeissa. Alitus aiheutui pääosin koronapandemian johdosta keskeytyneestä esitystoiminnasta sekä syksyllä koronarajoituksin toteutuneesta esitystoiminnasta. Näiden lisäksi poistot jäivät alle arvioidun. Tekijänoikeusmaksut jäivät merkittävästi alle talousarvion. Tekijänoikeusmaksujen toteuma oli vain noin 26,4 prosenttia. Myös henkilöstökulut alituivat merkittävästi esitystoiminnan keskeytyksestä johtuen. Maksetut työaikakorvaukset (erilliskorvaukset) sekä vierailijoiden palkkiot jäivät alle normaalitoiminnan määrärahavaraus-ten.

Liikevaihdosta toteutui vain 39,3 prosenttia. Liikevaihdon ja liiketoiminnan muiden tulojen toteutumiseen vaikutti koronapandemiasta johtunut esitystoiminnan keskeytyminen sekä koronapandemian vuoksi rajoitetuille katsojamäärille myydyistä esityksistä. Menetettyjä tuloja pystyttiin kattamaan OKM:n myöntämällä uudella 460 000 euron harkinnanvaraisella korona-avustuksella. Teatterin edellisenä vuonna saama 350.000 euron avustus siirrettiin tuloksi vuodelle 2021.

Vuonna 2021 myönnetyn harkinnanvaraisen avustuksen käyttöaikaa pidennettiin teatterin hakemuksen perusteella vuoden 2022 loppuun. Tästä avustuksesta siirrettiin 100.000 euroa tuloksi vuodelle 2022 turvaamaan teatterin toimintaedellytyksiä.

Vuodelle 2021 suunniteltu Eero-näyttämön peruskorjaus siirtyi toteutettavaksi vuonna 2022.

Viranomais määräysten seuraaminen, määräysten ja ohjeiden noudattaminen ja jatkuva turvallisuusohjeiden päivittäminen sekä tiedottaminen henkilöstölle ja asiakkaille aiheutti merkittävän määrän lisätyötä. Teatterissa otettiin 1.12. alkaen

käyttöön koronapassi, joka aiheutti myös jonkin verran lisätyötä ja lisäkustannuksia.

Kokonaiskatsojamäärä jäi selvästi alle tavoitteen. Katsojamääräksi oli talousarviossa asetettu 71 000 katsojaa, josta toteutui 25.404 katsojaa eli 36 prosenttia. Koronan vuoksi jouduttiin peruuttamaan yhteensä 93 esitystä.

Tilikauden tuloksen käsittely

Tilikauden ylijäämä 275.786,96 euroa esitetään lisättäväksi edellisten tilikausien ylijäämään.

Toiminnan laajuutta kuvaavat tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TP 2021
Katsojia	81 169	83 664	74 477	34 792	25 404
Ensi-iltoja	7	8	9	10	5
Esityskertoja*	320	323	282	182	144
Tulot/€/katsoja**	25,41	25,58	27,63	23,63	26,68
Valtionosuuden perusteet:					
henkilötyövuodet	120	120	120	120	116
Valtionosuus 1 000 €	2 275	2 275	2 266	2 586	2 576

Tunnusluku sisältää tilaisuudet, joista tilastoitu teatterin katsojat. Esitysten lukumäärän vaihtelut selittää ensi sijassa pienen Aino studionäyttämön ja lämpiön Satunurkan esitysmäärien vaihtelu. Teatterinäytäntöjen lisäksi teatterin järjestämiin 92 yleisötyön tilaisuuteen osallistui 4.514 henkilöä.

**Tunnusluku ei sisällä kaupungin toiminta-avustusta ja Teatteri- ja orkesterilain mukaista valtionosuutta.

Lahden kaupungin teatteritoimintaan saama valtionosuus perustuu Opetus- ja kulttuuriministeriön vahvistamien henkilötyövuosien lukumäärään. Henkilötyövuodet määräytyvät pääosin teatterin toteutuneiden kustannusten (pois lukien tilakustannukset ja kustannuslaskennalliset erät) mukaan. Vuonna 2021 yhden vahvistetun henkilötyövuoden valtionosuuden arvo oli 22.207 euroa.

LAHDEN KAUPUNGINTEATTERI

TULOSLASKELMA	2021	2020
Liikevaihto	728 521,30	822 076,03
Liiketoiminnan muut tuotot	781 677,05	561 898,57
Tuet ja avustukset kunnalta	6 971 500,08	7 318 200,00
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-367 681,14	-374 034,25
Palvelujen ostot	-1 064 316,11	-1 199 929,97
	<u>-1 431 997,25</u>	<u>-1 573 964,22</u>
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-3 684 253,44	-3 786 693,90
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-616 575,00	-854 610,30
Muut henkilösivukulut	-135 480,83	-130 178,53
	<u>-4 436 309,27</u>	<u>-4 771 482,73</u>
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-172 253,43	-158 536,35
Liiketoiminnan muut kulut	-2 155 996,03	-2 158 240,81
Liikelyi-/alijäämä	285 142,45	39 950,49
Rahoitustuotot ja -kulut		
Muut rahoitustuotot	2,31	2,22
Kunnalle maksetut korkokulut	-7 815,88	-7 815,88
Muut rahoituskulut	-1 541,92	-1 629,78
	<u>-9 355,49</u>	<u>-9 443,44</u>
Tilikauden yli-/alijäämä	275 786,96	30 507,05
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Sijoitetun pääoman tuotto, %	385	-48
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	385	-48
Voitto, %	37,86	3,71

LAHDEN KAUPUNGINTEATTERI

TASE	2021	2020
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Muut pitkävaikutteiset menot	5 989,99	11 979,99
Aineelliset hyödykkeet		
Kiinteät rakenteet ja laitteet	131 408,93	170 863,98
Koneet ja kalusto	257 845,55	284 302,63
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	27 087,00	0,00
	<u>422 331,47</u>	<u>467 146,60</u>
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Saamiset		
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	3 034,72	12 255,24
Saamiset kunnalta	918 167,54	801 382,95
Muut saamiset	112 180,21	63 961,90
	<u>1 033 382,47</u>	<u>877 600,09</u>
Rahat ja pankkisaamiset	3 600,00	3 600,00
VASTAAVAA YHTEENSÄ	<u>1 459 313,94</u>	<u>1 348 346,69</u>
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Ed. tilikausien yli-/alijäämä	-324 702,50	-355 209,55
Tilikauden yli-/alijäämä	275 786,96	30 507,05
	<u>-48 915,54</u>	<u>-324 702,50</u>
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	33 359,81	0,00
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat kunnalta	260 528,90	260 528,90
Lyhytaikainen		
Saadut ennakot	102 692,50	57 106,50
Ostovelat	151 373,17	131 941,04
Muut velat	115 809,07	162 479,51
Siirtovelat	844 466,03	1 060 993,24
	<u>1 214 340,77</u>	<u>1 412 520,29</u>
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	<u>1 459 313,94</u>	<u>1 348 346,69</u>
TASEEN TUNNUSLUVUT		
Omavaraisuus, %	-3,61	-25,15
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	16,18	18,57
Kertynyt ylijäämä, 1 000 €	-49	-325
Lainakanta 31.12. 1 000 €	261	261

LAHDEN KAUPUNGINTEATTERI

RAHOITUSLASKELMA	2021	2020
Toiminnan rahavirta		
Liikelyi-/alijäämä	285 142,45	39 950,49
Poistot ja arvonalentumiset	172 253,43	158 536,35
Rahoitustuotot ja -kulut	-9 355,49	-9 443,44
	448 040,39	189 043,40
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-127 438,30	-144 939,99
Investointien rahavirta	-127 438,30	-144 939,99
Toiminnan ja investointien rahavirta	320 602,09	44 103,41
Rahoituksen rahavirta		
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutos	33 359,81	0,00
Saamisten muutos kunnalta	-116 784,59	-306 684,14
Saamisten muutos muilta	-38 997,79	71 568,20
Korottomien velkojen muutos muilta	-198 179,52	191 012,53
Rahoituksen rahavirta	-320 602,09	-44 103,41
Rahoituksen rahavirta	-320 602,09	-44 103,41
Rahavarojen muutos	0,00	0,00
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	3 600,00	3 600,00
Rahavarat 1.1.	3 600,00	3 600,00
	0,00	0,00
RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä 5 vuodelta, €	-694 824,50	-485 714,87
Quick ratio	0,9	0,7
Current ratio	0,9	0,7

Kirjanpidon eriyttäminen

Lahden kaupungin museokauppa

Lahden kaupungin museon museokauppatoiminta täyttää kilpailulain 30 d §:n edellytykset, koska liikevaihto on yli 40 000 euroa. Museokaupan eriytetyn laskennan perusteena on käytetty toimintolaskentaa ja laskennassa on sovellettu Kuntaliiton käsikirjan Kustannuslaskentaopas kunnille ja kuntayhtymille (2012) periaatteita palvelujen tuotteistamisesta.

Museokaupalle on kirjanpidossa oma sisäinen tilausnumero (101052607. Museokaupan tuotteiden hinnoittelussa on huomioitu tuotteen ostohinta, oman tuotannon kustannukset, tuotto-odotus ja arvonlisävero.

LAHDEN KAUPUNGINMUSEON MUSEOKAUPPA

TULOSLASKELMA	2021	2020
Liikevaihto	81 946,33	77 112,94
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-86 515,00	-40 718,52
Palvelujen ostot	-17 707,43	-6 300,97
	<u>-104 222,43</u>	<u>-47 019,49</u>
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-119 433,31	-35 653,67
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-19 953,26	-7 309,32
Muut henkilösivukulut	-4 393,44	-1 193,17
	<u>-143 780,01</u>	<u>-44 156,16</u>
Liiketoiminnan muut kulut	-60 879,12	-31 430,40
Liikelyi-/alijäämä	-226 935,23	-45 493,11
Tilikauden yli-/alijäämä	-226 935,23	-45 493,11

Satamatoiminta

Lahden kaupungin satamatoiminta täyttää kilpailulain 30 d §:n edellytykset, koska liikevaihto on yli 40 000 euroa. Satamatoiminnan eriytetyn laskennan perusteena on käytetty toimintolaskentaa ja laskennassa on sovellettu Kuntaliiton käsikirjan Kustannuslaskentaopas kunnille ja kuntayhtymille (2012) periaatteita palvelujen tuotteistamisesta. Satamatoiminnalle on kirjanpidossa oma tulosityksikkö

sekä kustannuspaikka ja tämän lisäksi toimintolaskennan avulla on kohdistettu mm. hallinnon kustannuksia. Hinnoittelun perusteena on satamatoiminnasta ja satama-alueista syntyvät ylläpito- ja huoltopalvelukustannukset suunnitellun palvelutason mukaisesti. Lisäksi on mm. veneiden telakointimaksujen määrityksessä on huomioitu maksun suuruuden asiakkaan toimintaa ohjaava vaikutus.

SATAMATOIMINTA

TULOSLASKELMA	2021
Liikevaihto	327 149,56
Materiaalit ja palvelut	
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-70 182,75
Palvelujen ostot	-212 225,64
	<u>-282 408,39</u>
Henkilöstökulut	
Palkat ja palkkiot	-63 129,36
Henkilösivukulut	
Eläkekulut	-10 814,08
Muut henkilösivukulut	-2 337,68
	<u>-76 281,12</u>
Poistot	-238 691,65
Liiketoiminnan muut kulut	
Tilavuokrat	-50 993,18
Muut kulut	-1 239,45
Liikelyi-/alijäämä	-322 464,23
Tilikauden yli-/alijäämä	-322 464,23

KÄYTETYT KIRJANPITOKIRJAT JA TOSITELAJIT

Luettelo v. 2021 käytetyistä kirjanpitokirjoista:

Päiväkirja	sähköisessä arkistossa
Pääkirja	sähköisessä arkistossa
Käyttöomaisuuskirjanpito	sähköisessä arkistossa
Ostoreskontra	sähköisessä arkistossa
Myyntireskontra	sähköisessä arkistossa
Palkkakirjanpito	sähköisessä arkistossa
Varastokirjanpito	sähköisessä arkistossa
Konsernikirjanpito	atk-tulosteena
Lainat (anto- ja ottolainat)	sähköisessä arkistossa
Haltijavelkakirjat ja panttikirjat	atk-tulosteena
Takaussitoumukset	atk-tulosteena
Lahjoitusrahastot	atk-tulosteena
Rahoitusosuuskortisto	atk-tulosteena
Tasekirja	erikseen sidottu paperisena
Tase-erittelyt	erikseen arkistoitu paperisena

Käytetyt tositelajit:

Muistiotositteet	SA
Muistiotositteet, sähköinen hyväksyntä	SP
Muistiotositteet, excel-sisäänluku	SE
Muistiotositteet (jaksotukset)	SB
Jaksotuksen purku	JP
Muistiotosite (yrityksen sisäinen laskutus)	KU
Muistotosite (toistuvaistosite)	KT
Muistotosite (toistuvaissuoritus - ulkoinen)	ST
Muistiotosite (yritysten välinen kirjaus)	Y1
Tilastotosite	TI
ALV-vero kauden vaihteessa	SV
Laskujen maksatus	R2
Sähköiset ostolaskut (IP), veloitus	KR
Sähköiset ostolaskut (IP), hyvitys	KG
Ostoreskontra (toimittajat suoritus)	KZ
Laskutus- ja myyntireskontratositteet	RV
Myyntireskontra (asiakas suoritus)	DZ
Myyntireskontra (korkolasku)	DA
Tasaustosite (reskontra käsinkuittaus)	AB
Maksunpalautus asiakkaalle	ZP
Luottotappiokirjaus	LT
KOM purku taseeseen	PU
KOM kirjaus	AA
KOM poistokirjaus	AF
COFI-täsmäytys	SC
Maksuselvitys	ZV
Rahoitus	R1
Tositetiliotteet	SK
F.K. palkkaliittymä	L1
TEM matkalaskuliittymä	L2
CPU-kassapankkiliittymä	L4
Lippupiste In-House	L7
Lomapalkkavaraukset	L8
CPU-reskontra	L9

TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET

Lahdessa 28. päivänä maaliskuuta 2022

Kaupunginjohtaja

_____
Pekka Timonen

Lahden kaupunginhallitus

_____
Sirku Hildén

_____
Kalle Aaltonen

_____
Mira Nieminen

_____
Milla Bruneau

_____
Jouni Kaikkonen

_____
Minna Lampinen

_____
Erkki Nieminen

_____
Toni Putula

_____
Tuomas Sorsa

_____
Martti Talja

TILINTARKASTAJAN MERKINTÄ

Olemme antaneet suorittamastamme tilintarkastuksesta tänään kertomuksen.

Lahdessa   päivänä   kuuta 2022

TALVEA Julkishallinnon Palvelut Oy

_____
Jukka Vuorio,
HT, JHT